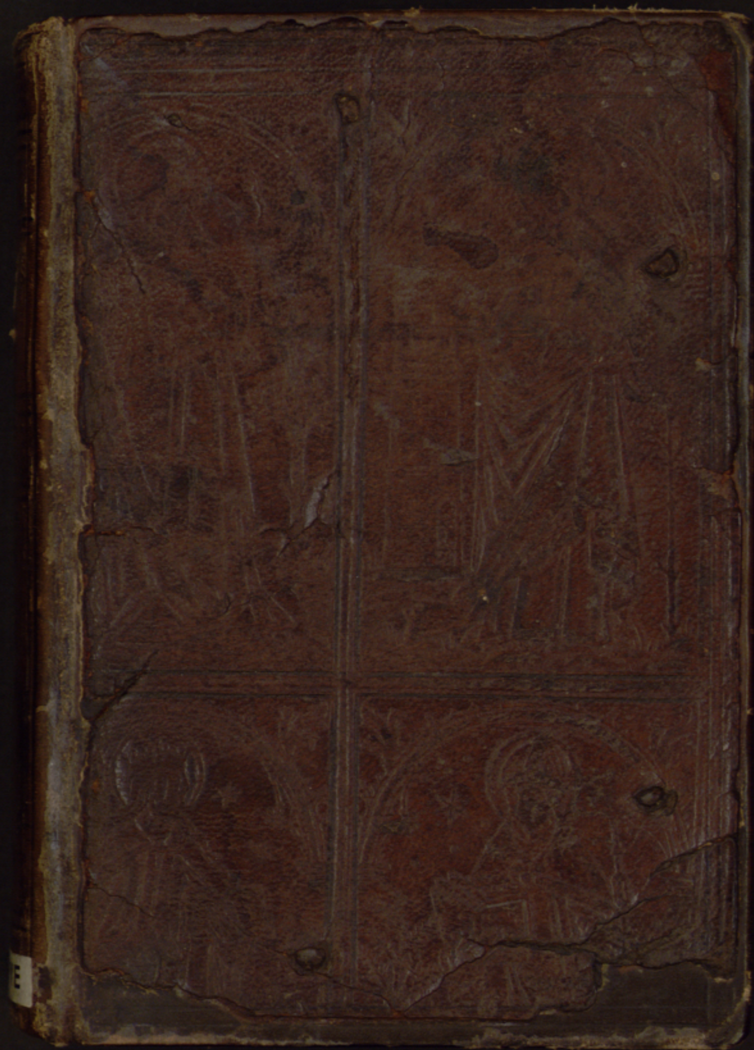
TRACTATUS

JURIS

Recueil dépouillé
F B.
mars 1961

Tractatus de questionibus et tormentis secundum baldum

E questionibus tractaturus videndũ est primo quid sit questio. Secundo que persone possunt torqueri·et quo mõ· Tertio q̃lr̃ iquisitio seu questio debet fieri·siue cum quo moderamine sunt habenda tormenta.et quo ordine sunt homines torquẽdi ex quib⁹ causis.et quid oportet precedere questionem. Itẽ qd sit questionis effectus. Demũ formabo aliquas questiones vtiles et frequẽtes super predictis·Et vt iudicibus ĩmoderate seuientibus aliqua temperies imponatur·premittã quinq̃ in generali·Primũ est q̄ iudices qui intendunt de aliquo questionẽ habere ante omnia habeãt humanitatis rationem siue considerationẽ vt non facile ad tormentũ prosiliant nec repente accedãt q̃ztũcũq̃ accedant aut adsint verisimilia argumẽta si alia leuiori via potest obiecti criminis veritas haberi seu reperiri·ff·eo·l·diuus· p°·et 2° re°.et·l.edictum·et C.eo·l·quociens. Secundum vero q̄ nõ de qualibet leui causa nec de quolibet leui crimine nec indifferenter de quibuslibet personis habẽda est questio vt dicta·l·edictum Tertium vero q̄ quelibet indicia non sunt sufficientia ad tormenta habenda.tunc enĩ torquendus est reus cum suspectus et indicia precesserunt talia q̄ sola confessio deesse videatur vt·ff·eo.l.i r°.responso. Quartum vero q̄ in questione non est q̄s repetendus nisi duo concurrant contra eum.sc3 q̄ noua superueniant indicia et q̄ fuerit in fortitudine corporis quãtũcũq̃ durauerit·ff·eo·l·vnius·§·i·Qui

tum vero q iudices hoc temperamentum tenere debe
ant vt tormenta non sumant de aliquo imensum nec
quantũ postulauerit actor· Sz quantũ moderate rõis
tẽperamẽta desiderãt adeo q tortus saluus inocentie
vel supplico conseruetur vt· l· de minore. §. tormẽta z
l. q̃stionis modã· ff· eo· Alias tenetur de iiuria. ff. eo· l
litem apud. §. questionis. Et questio diffinit sic Que
stio est iquisitio quedã que fit ad seruandã veritatem
per tormenta et corporis dolorem Nuda ergo interp̃
tatio et interrogatio vel leuis intencio ptinet ad hoc
edictum vt· ff· de iiu. l· itẽ apud· §. adicitur· ver. q̃stio
nem Que persone torqueri possunt et certe torq̃ri pos
sũt tã liberi q̃z serui et liberti et statu liberi vt· l. edictũ
et· l· ex libero: ff· eo· et. l· pregnãtis· ff· de penis· Licet
quidã dicãt liberos hoĩes indubitanter tã in seipsos
q̃z in alios posse torq̃ri vt· l· ex libero in pri. ff. eo. et. l·
vni⁹. §. testis· l. sicut et· l. si quis decurio· C· de falsis z
l· preditores. ff. de re mili· i cor· vt. iudi· sine quoq suf
fra. si· §. omnes coll· ij. quo ad crimina et quo ad per
sonas cuiuscũq cõditiõis exceptis i dignitate positis
torq̃ri permittit· C. quibus ex cau· infa. irro· l. nullaz
vbi de hoc. C· de asse· l. nullus in fi· Oia supra dicta lo
quuntur de questionib⁹ habendis de liberis hoĩb⁹ ex
cipiũtur aliq̃ persone quas ius torqueri non sinit· qui
dã propter etatẽ vt minores xiiij· annis. Nã torqueri
nõ possũt verũtamẽ ferula cedi· vel terreri corrigia· vl
virgis leuiter possũt ad eruendã veritatẽ vt· l. i· §. im
pubes et· l. excipiãtur· ff· ad syllia et. l. de minore· p°.
re°. et· l. ex libero· §. de minore· ff· eo· Itẽ decrepitis
subuenitur vt nõ torqueant. Sz q̃ dicitur ista etas cui
debet subueniri. Respon° vt. ff· ad sill· l· ij· §. ignoscit
Itẽ positi in dignitate nõ torquẽtur vt eminẽtissimi iu
dices et milites et decuriones et filij et nepotes scz pre

dictorum ne aliqua macula in eos aspergatur vt C. eo l. milites et l. diuo marcho et l. decuriones. ff. de decurio. l. fi. Sed in quibusdã criminib9 dignitas nõ p̃bet excusationẽ nec minoritas quin torqueant. vt in crimine lese maiestatis proditorib9 et quibusdã aliis vt. ff. eo l. de minore p°. re°. et ff. eo. l. ex libero §. i. et de re milita. l. desertores §. is qui et l. ꝓditores. Jtẽ decuriones in aliquo casu torquẽtur cũ queritur de fide instrumentorum que ante decurionatũ fecerãt vt l. si quis decurio. C. ad l. cor. de falsis. Jtem mulieres q̃ sunt pregnantes torq̃ri nõ possũt vt l. pregnãtis. ff. de penis hic nõ esse in imensum habẽda nec quãta postulauerit accusator. sꝫ moderate rationis et cetera vt l. de minore §. tormẽta. ff. eo. Et circa hoc nõ potest certa doctrina dari nec tradi. Sꝫ iudex considerabit cui9 fortitudinis sit torquendus vel cuius debilitatis vel cuius valitudinis cuius etatis et secundũ etatẽ varietatem personaꝝ varietatẽ crimĩs seu alterius negocii q̃litatẽ quãdoq3 asperiorib9 quãdoq3 mĩorib9 vtat tormẽtis. Et q hec sint consideranda arguitur per iura ff. de re milita. l. iij. §. fi. l. si quis ad sil. in prin. et §. cõueniatur et. l. i §. impubes. Dic ergo torqueri vt ĩnocẽtie vel supplicio cõseruet icolumẽ. Sꝫ quid si sit semel habita q̃stio de aliquo qui nil forte dixit vult iudex repetere q̃stionẽ sine aliquo nouo accidenti. Nũquid potest. videtur q sic per l. repeti. ff. eo. Et vbi lex nõ distinguit nec nos distinguere debem9 vt l. de p̃cio ff. de publi. Tamen dic q non nisi nouis indiciis interi habitis vt quia tortus dicebat nullum ista nocte iacuisse vbi maleficiũ fuerat cõmissũ postea ĩuẽtũ est per testes q alius vel similis adiit. Et hec est cõmunis opinio. nõ tñ allegãt aliquid tu allegabis. ff. de verbo. signifi l. boues §. hoc sermone. ff. pro socio. l. si socius pro si

lia §.ne si prior· Accessores tamē honoris auidi et cupidi hor non seruant imo quotidie q̄stiones repetunt absq̄ nouis indicijs quousq̄ de obiectis annuāt veritatē quoꝝ opinio potest argumētari seu defēdi per·l·i ij·auct.vt iudic·sīi quoq° suffra·si §. oportet coll.ij vbi iudices torquent furē et nō prius cōquiescāt·Consideret autē bonus iudex in questione repetēda quomō tortus i aīo et fortitudine corporis perseuerauerit ff·eo·l·vnius §.reus· Quo ordine sint habēda tormēta·Respondeo sagax iudex estimabit et cōsiderabit a quo facilius possit veritas erui vt ab isto questionē incipiat et a timidiori magis suspecto a minor i et etiaꝫ a debiliori nō autē a fortiori·ff·eo.l.§.i·et·l.vnius p° re°·Item si torquēdi sunt pater et fili⁹ a filio icipiat. et in aspectu patris q2 per hoc citius dicet pater cum ipse magis torq̄atur.l·isti quidā·ff.q̄ me·cā ⁊ isti de noxa act §.sꝫ veteres·Itē femina prius torqueat̄ q̄ꝫ masculus q2 homo tanq̄ꝫ maioris cōsciētie et constantie tardius cōfiteretur·et mulier citius·q2 momētaneum et istabile cor habet·C·de inffi·testa·l·filia·extra de verbo·sig·c·forus·l·differre·ff·de iure fisci·Ex quibus causis torqueantur homines ex ciuili et crimiali et tūc cū aliter veritas non potest inueniri·ff·eo·l·diu⁹ et·l·ex libero et·l·quociens·C·eo·in sūma eo·ti·non tamē ex oī causa torquēdus nec quilibet indifferēter·ff·eo·l·edictū·Sꝫ queritur que oportet precedere questionē·Dic iudicia sufficiētia et verisimilia quia a tormētis nō est inchoandum·ff·eo·l·i·p°.re°·Nā sīi indiciis siue presūptionib⁹ nō est quis torquēdus·ff·eo.l diuus ⁊·l.marit⁹et.l·fi·C·de falsis·l·sicut in fi.Et certe a rectorib⁹ē valde ꝯsiderādū ⁊ pōderose adūtēdū nū q̄d p̄cedētia sūt verisimilia ⁊ sufficiētia ad habēda torturā cum alias restitutio vel appellatio subsequens ꝑ

desse nō possit. Nam plurimi dū torquent deficere so lent. ff. de penis. l. aut. §. i. et ideo torturā oportet pre cedere indicia vt probatur ī iurib⁹ p̄allegatis et. C. eo l. milites et. l. cū cognitionaliter cū similib⁹. Sȝ que ꝛ qualia indicia. Respondeo non bn̄ potest dici sȝ cōmit titur arbitrio iudicis. ff. de testi. l. iii. ī pri. ibi tu ma- gis scire ꝛc. Sic dicitur de mora et accessionibus. ff. de diuersis et temp⁰. presc. l. accessionibus. ff. de vsur. l. mora. Et istud est generale ꝙ nō determinatur a iure ideo relinquitur arbitrio iudicis vt in penis a iure nō determiātis vt in. l. hodie. ff. de penis et. l. sāctim⁹ C. de penis. ff. de effrac. l. ij. §. i. et sic. de tp̄e ꝙ inde- terminate profertur. ff. de libe. l. i. in prin. Possumus tamē in genere talē doctrinā ponereꝙ discretus iudex solēniter instare debet ad indagandū indicia contra delictū ex aliquo crimine. Nā indicia sunt alias proba tionibus proxima. Et dicūtur indicia quasi demōstra tiua mētis et veritatis et probationū adminicula. C. de probac. l. instrumēta et. l. fi. sūt aūt indicia pars ꝓ bationis clare. C. qui testa. facere pos. l. hac consultis sima. §. demū ibi indicia. ꝛc. Et dicūtur indicia ab in dicādo vn̄ indicia. i. debita adminicula ad indagan dā veritatē. C. ad. l. iulia. de adulte. l. si quis adulteri ff. de prescri. ver. l. solēt. Querat iudex instāter cum q̄ bus per q̄ loca cōuersabatur delatus quē torquere in- tendit qm̄ mala cōuersatio est male operatiōis indi- ciū. ff. de admini. tu. l. si plures. §. assidue. Nā ex ma- la cōuersatione bonus efficitur vitiosus. ff. de edilic. e- dic. l. ediles. §. pedius ibi alleator forte ꝛc. Nā cum psalmista ait. Cū sancto sāctus eris et cum peruerso ꝑ uerteris ꝛc. Dictū philosophi qualiscunqȝ talium con solatio delectatur. Item consideret loca quibus con- uersabatur q꞉ ex locorum verietate varia colligitur cō

lectura vt. C. si ma. ita. fa. al. l. si. ff. de pe. l. aut. §. omnem. Item iuste queritur si erat inimicus offesi vel si aliqua offensio interuenerat inter eos qz tuc erit presumptio culpe qz inimicu de inimico malu cogitare et facere facilius ius permittit presumi. vt. ff. de his qui vt in dic. l. si iimicicie. ff. de admi. lega. l. iiij. §. fi. ff. eo. l i. §. preterea iimicor. Ite inuestigare debebit cuius estimationis et fame. qualis eni fama et opinio cuiuscuq in ciuitate talis presumitur. ff. eo. l. de minore. §. tormeta ibi vel cui9 estimationis. ff. de rei vedi. l. si ambo p°. re°. in auct. de testib9. l. sactimus alias. §. p° coll. vii. Item poterit iudex sumere indicia ex constacia vel trepidatione vocis vel mebroru vel pallore vt dicto. §. tormeta locutio eni et constantia et trepiditas est estimatio cuiuscuq ideo estimada et indaganda est. quoniam multa afferunt ad inuestigadam veritate et in luce emergunt vt dic. §. tormeta. Item inquirat cuius vite primo fuerit et an talia vel cosimilia de quibus iculpatur ad presens facere cosueuerit. Na de vno quoq bonu vel malu psumimus cosideratis primo agitatis ab illo. ff. de re mili. l. de sertore. §. fi. ibi qui ad hoste cofugit et. l. non ois. §. a barbaris. ff. de suspec. tuto. l. tutor quoq. §. quadoq potest ex gestis eni preterite vite metimur. gesta psetis vt. C. de ppo. age. i rebus. l. ij. §. fi. li. xij. Ite an fuerit eu minatus qm erit indiciu q operib9 ipleuerit quod verbis terrendo profudit. cu ex dictis hominu facta pensemus. C. si quis impe. ma. dixe. l. i. ff. de super le. lega. l. labeo. Item considerandum an talis sit qui consueuerit et posse habuerit talia iplendi p est notandu ad. l. i ul maiesta. l. famosi. ibi. an poterit facere et an ante qd fecerit. Item si iam fuit indicium cotra eum vel se absetauit post perfectu maleficiu ar. i auct. de exh. §. si

vero et de cōfess. §. consiliarios cum similibus. Item testes recipiat super maleficio loco vbi fuit cōmissū de voce publica et fama q̄ ip̄a oīa coadiuuāt effectuʒ ad tormēta. ff. de solu. l. i. §. flumen. ex multis aliis casib⁹ īdicia sumat ad informandum conscientiam pro inuenienda veritate delicti et criminis.

¶ Sequitur aliud capitulum loquens de effectu questionis.

Enuo restat videre quis sit questiōis effectus. Et certe si absq̄ formidine tormentoꝝ vltro quis crimen confiteatur. dixerūt quidā p̄ceptores moderni eū non esse dānandū. Sed debet iudex stare per diē vel per aliud tempus secūdum qualitatē criminis ꝛ p̄sone conditionem ꝛ iterim facere reū cōtra se presentare vt tūc īterroget an velit perseuerare in cōfessione quā fecit aut cōtradicere vel reuocare et hoc ideo dicūt ip̄i qꝛ cōfessio rei stāti nō preiudicat nec stati facit plenaʒ probationem vt. C. de cust. reo. l. ii. Itē intelligūt leges q̄ nō distingūt formidine tormentoꝝ an spōte habita cōfessio ad hoc. ff. eo. l. i. §. diu⁹ ibi cōfessiones reorum pro exploratis facinoribus haberi nō oporteret. §. si quis vltro. et sic dicebāt ip̄i iteresse īter cōfessionē hītā i ciuilib⁹ ꝛ hītā i crimīalib⁹. i hoc scʒ i ciuilib⁹ nō ē op⁹ p̄seuerātia sʒ stati tenet i crimīalib⁹ xo si vltro sn̄ formidīe tormētoꝝ hīta fuerit ꝯfessio op⁹ ē p̄seuerātia p̄ p̄dicta iura. Nec mirꝝ dicebāt ip̄i si ītelligaꝰ pōderate. i. solēnius p̄cedaꝰ tā i crīalib⁹ q̄ʒ i cilib⁹. nā vbi ē maiꝰ piculū ibi ē cauti⁹ agēdū. C. de fal. l. vbi ē meli⁹. C. de pe. l. q̄ sētētiā. ex̄ ꝺ ele. c. vbi mai⁹. li° vi°. Nec mirꝝ si tā varia q̄ʒ crīalia īdicia nihil cōe hn̄t vl̄ sic cū cilib⁹ i p̄n. ꝺ publi. iudi. Tu dic ꝯtra. ꝛ hec ē cōis opīo qꝛ

si quis in se confitetur crimen sponte statim est incarce rād⁹ꝛ illico absq; alia ꝯfessiōe vł pseuerātia dānādus ff. ꝺ cust. reo. l. si. p°. r°. ꝛ. C. ꝺ pe. l. cū reis. Ita itelli gūt. l. ꝯfess⁹. ff. de custo. reo. Nō obstat §. si quis vltro et §. diu⁹ qꝛ itelligūt i ꝯfessiōib⁹ hītis i tormētis ꝛ sic itelligit. l. ij. C. de cust. re. sc ꝺꝫ veriorē lecturā vt pꝫ i si l. ibi ꝛ sic ꝛc. Sꝫ si i tormētis vel i formidie tormētoꝝ tūc nō debꝫ statī hēri pro explorato vt dic §. diu⁹ ꝛ. C. app. rescid. nō posse. l. ii. ꝛ ē rō vt ff eo. l. i. §. q̄stiōi. ꝛc et tūc hꝫ locum. l. ij. C. de cu. re. vt iudex faciat ad se criosū redire ꝛ q̄rat vtrū velit criosus i sua q̄stiōe pse uerare an retrahere vł ꝯriū. ꝛ si pseuerauerit tꝫ ꝯfes sio alias nō vt §. si q̄s vltro ꝛ. l. ii. C. q̄ appe. nō recipi unt. Sꝫ q̄d si aliq̄s subicit q̄stiōi ꝛ ꝯfitet ꝯtra aliū nū q̄d stet dicto suo. Rn̄deo distiguēdo. aut torquet sim plicit i alios vt i socios nō i se ꝛ tūc stat dicto suo cum aliis idiciis vt iudex ex dictꝭ torti ꝛ aliis idiciis ad ꝯdē natione p̄cedat. C. ꝺ asse. l. null⁹ ī ſi. ff. eo. l. edictū. ꝛ. l. i. §. q̄ q̄stione ibi alteꝝ ei magꝭ suggereretꝭ q̄ꝫ req̄reretꝭ ꝛc. ꝛ ad idē tulli⁹ i topicꝭ. Nā tormētꝭ vbilibꝫ q; fatiga ti q̄ dicūt Vitas ipa videt dicē saluo si dixissēt ꝺ iimico ꝛb ñ ē facile credēdū. Sꝫ nec scꝫ oīno fides retrahēda sꝫ cā cognita fides erit adhibēda alias nō. ff eo. l. i. §. p̄tea ꝛ ar. ff. ꝺ testi. l. iii. i pri. aut loq̄t i se nihil ꝺ se ꝯfi tet tūc hn̄t locū p̄prie supradicta. si Vo ꝯfitet ꝺ se ſi aliis tūc scꝺꝫ accur. cui⁹ opīo valuit ē i Vitate rła ꝛ istātia re gule regulariter de proprio scelere cōfessus sup cōsciē tia nō scrutet aliena qꝛ tort⁹ de se ñ ꝯfess⁹ dꝫ ifrogari ꝺ aliis maxīe consociis vt. ff. eo. l. qui de se. C. eo. l. si cut i pri. C. de acti. l. si. Tūc si de facto suo iterrogat⁹ dicat sñ iterrogatiōe accuso alios nō stat dicto ei⁹. fal lit i casib⁹ i q̄b⁹ de se ꝯfess⁹ iterrogat de aliis si tn̄ cō tra illos vł alios p̄cedāt idicia. prim⁹ cas⁹ i cōib⁹ latro

nibus et maxime q̄ de se confessi torquendi sunt et in
terrogādi de sociis de mādatoribus et receptatoribus
ff·de custo.reo·l.diu⁹·C· de feriis.l.pe· Scdūs.C· de
fal·mon·l·i·Terci⁹ad exhi.l·fi.Quartus de seruo de
nece dn̄i i se confesso vt torqueatur et interroget quo
mandante ꝛc·ff:ad silley.l.pri⁹ et l·et si pcussor·Quī
tus ad.l.ac·quil·l.i.deneratius·§. et si seruus.Et be=
ne dicitur si aliqua precedāt indicia qꝛ alias non debꝫ
de aliis interrogari·C eo l i Item eius responsio non
erit plena probatio cōtra alios quos iculpauerit· Sꝫ
nunqd propter istā talē presūptionē poterunt isti icul
pari et ad tormētū poni·Respondeo ꝙ sic in dictis ca
sib⁹ ar prealle·nullus et ar·ff.eo.l.edictum ꝛ ar·ff. eo
l·i·§. cū quis latrones ar.ꝙ ideꝫ in aliīs·ff.eo·l·i·§.·
diuus adrianus calfurnio· In aliis vero non·l·fi.C.de
accu.ff.eo.l.is qui·Sed quid si persona iculpata a tor
to sit homo male fame et conditionis·nunquid i aliīs
factis casibus q̄ꝫ in istis explicatis poterit subici que=
stioni.Dic de iure ꝙ si non precesserint idicia sufficien
tia nec inculpatio eius facta erit vt· C·de acti·l·fi· ff·
eo.l·is qui.g° quod ide sequitur perinde.i·tanq̄ꝫ lege
prohibente factū nō valet vt·l·nō dubium· Tn̄ de con
suetudine videtur torqueri pro qua.ff.eo·l·i·§. diuus
Sed qd si accusatur quis de furto indiciis precedenti
bus ad istud furtū torquetur et cōfitetur illud furtum
nunquid procedit in tortura siue repetit vt indicet et
confiteatur de aliīs furtis a se factis ꝛ cōmissis ad que
nulla habentur indicia Dic ꝙ non de iuris subtilita=
te ar eorum que dicuntur in proxiā questione Pro
ista parte est etiā quia q̄ꝫtū ad ista furta de quibus in
genere vel specie non queritur nulla ꝓcedunt indicia
et sine indiciis nemo torquendus est C de fal l sicut ff.
eo l i in prin et l maritus Sed de generali consuetudi

ne ytalie seruamus contrarium et specialiter in furtis qꝛ frequẽtãt magis que consuetudo potest adiuuari ꝑ l non omnis §. a barbaris ff de re milita l congruit de offic presi Sed quid si aliquis nudũ est in tormentis ꝛ dicet tormẽtetis me quãtum velitis quia nõ sũ culpabilis nec aliquid dicã sic oĩa diffitetur nunquid debet statim a tormẽtis relaxari et dimitti vt recedat Certe nõ immo procedatur ad torturã cũ tẽperie vel asperie secundũ criminis qualitatẽ et si cõfiteatur bene qdem si non iudex debet ipm in carceribus detinere et si noua aderunt indicia et questionẽ repetet et alterius tematis a prima Si aũt nõ aderunt indicia noua tunc statu et actori dilationẽ cõpetẽtem ad probandum et et si poterit cõuinci cõdẽnabitur alias non ff eo l ij §. ꝑterea et l vnus Sed quid si precedunt crimisi dicia ꝑ q̃ iudex informatus ꝓcedere potest ad torturaꝫ Dicit reus domine iudex detis mihi defensionẽ alias dilationẽ ante q̃ꝫ ponatis me ad torturã qꝛ paratus sum in cõtinẽti redarguere cõtra indicia recepta contra me: Nunquid est audiendus et sibi sit defensio danda anteq̃ꝫ torqueatur Videtur ꝙ nõ ꝑ l iiij C vbi cena vel cla l ibi nec quas ante probationes iiuriasꝛ cetera cũ in illis personis in dignitate constitutis sit speciale g° in ceteris personis cõtrarium erit ius cõmune ff ad municip l i in fi Preterea primo probat actor fundata intentione sua reus poterit exceptiones suas proponere C de excep l si quidã ꝛ de probatio l exceptioneꝫ g° debet fũdare et probatur intẽtio communiter per testes et per confessionem rei ant eq̃ꝫ audiatur in sua defensione seu exceptione reus Tu dic cõtra ꝙ primo sit danda defensio anteq̃ꝫ torqueantur maxime qñ quid tale allegatur per ipsũ accusatũ quo probato non deberet iudex ad tormenta procedere illa ratione quia ab in-

terlocutione facta a iudice q aliquis torqueatur appellat ff de appe. l. ij. et est cōsideranda causa quare a tali interlocutoria permissū est appellare Nā si defēsio permitteretur post torturā nō posset postea recuperare detrimentū mēbroꝝ vt dicta l. aut notatur modo eadē ratio vēdicat sibi locū i proposito seu eīn appellatur vel defēsio datur si p⁹ alias si non appellat. Nā solēt quidā deficere i questione ff. de penis. l. aut. §. i. Preterea etiā alias confessio sua defensio datur C. de custo reo. l. ij multo magis huic nō denegabitur preterea q iā cōdānato ex cōfessione sua i tormētis etiā perseuerata princeps subicit etiā p⁹ sentētiā retractando si cōstiterit de inocētia cōdānati ff. eo. l. i. §. si qs vltro Si g⁹ iā cōdānato ꝛ confesso conceditur defensionis facultas multo forcius añ torturā denegari nō debet Cui ei qd plus est conceditur non debet denegari quod est min⁹ vt i rła iuris Quid plura lex dicit quo cūqꝫ petēti defēsionē dāda est ff. eo. l. vni⁹ §. cognitoꝝ ibi quoqꝫ ipo postulāte reo ꝛc. Sꝫ quid si testis fuit tortus et i tortura cōfess⁹ nūc ante sentētiā dicit se errasse nūquid poterit reuocare errorē suū. Respondeo aut ē error facti aut iuris Primo casu potest vsqꝫ ad sentētiā Et est ratio qꝛ non videtur fateri quia errat ff. de cōfess. l. ij. in prin. Item talis error nō solet vsqꝫ ad sentētiaꝫ obesse. C. de iu. et facti ignorantia. l. ii. Nam condamnat⁹ ex cōfessione i tormētis si nec perseuerauerit i ea inocētiaꝫ suaꝫ docere voluerit et si ostenderit absoluatur ff. eo. l. i. §. si quis vltro multo forti⁹ errorē suuꝫ ante sententiaꝫ pbare volēs debet audiri Itē iste nō perseuerauit in confessione sua ex quo non expectauit sententiam. Item confessus formidine tormentorum auditur appellans. C. quor. app. non recip l ij Si errauerit i n iure tūc nō poterit venire cōtra confessionē

suam·vt dicta lege error·Sed quid si aliquis est confessus in tormentis nec perseuerauerit in ea nunquid talis cōfessio aliquid operabitur·videtur q sic·scilicet semiplenā probationē vt notatur·C·de custo·reo·et ff·l·i·ff·eo·l·i §.diu⁹ §.itelligi k in cōfessione torti in q non fuit perseueratū·vel dic et forte veri⁹ q vbi perseueratū sit talis cōfessio non plenā nec in se plenā probationē iducit·quoniā nullomō cōfitet et formidine tormentorū confitenti sine perseueratiōe equiparent C·quādo app·nō sit·l·ii·Sed quid si aliquis est tortus nullis legitimis indiciis pcedētibus nūquid valeat eius cōfessio·Dic q nō q̄ztūcūq in ea perseuerauerit vt est expressū ff·eo·l·diuus §.ex quib⁹ et l·penul·scdm vnā lecturā et ar·C·si ex fa l·instru·l·iii·et·iiii·probo a tormētis nō ē incipiendū·ff·eo·l·i·ii·et·iii·et l·maritus et·l·miles·C·eo·g° ipsis deficiētib⁹ quidquid sequitur ipso iure non valet·vt·l·non dubiū·C·de legib⁹ et de fide instrumētorum·l·i·li·x·de app·l·nominatōis et·ff·de regu·iu·l·diuus cum similibus·etc.

Dictū est supra q cōfessio facta in tormentis et responsio facta non preiudicat nisi i ea nō fuerit pseueratū Sed quero que dicitur facta in tormentis Respōsio facta i tormētis est cū ad pedē torture dicitur et ligantur manus et terrore iducitur q nisi incōtinēti cōfiteat subici et eū q̄stioni·certe nō esset talis confessio nisi fuerit in ea pseueratū qz lex eqparat confessionē factam in ipsis tormētis et ex torta formidine tormentorum·Et nota q ibi dicit de formidine tormētorum non aūt dicit in tormētis·et ibi ita sentit glo·ar·ff·de iniur·l·itē apud §.a·dicit ibi q̄stionē itelligere debem⁹ et tormēta et corporis dolorē ad eruēdā veritatē Nuda g° iterrogatio vel leuis territio a cōtrario sensu nō leuis territio habet p ipa

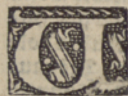
tormēta et ad hoc accedit sufficit terror armorum ꝛ si visus eius non sit ff de vi et vi arma l i §. si arma et ad l cor de sicca l i vbi eq̄parentur hoiem perimere gladio et in manu ipm stringere et facit ff ex quibus cau maior l iii et C ꝙ metu cau l metum Sed quid si contineтur in statuto ꝙ quis non possit torqueri nisi in certis casib⁹ potestas honoris auidi⁹ extra illos casus cōcessos per statutū vellet eruere veritatē criminis non tñ vult eū ponere ad tormenta ne incidat in penā statuti. Sed qui facit precipit eū teneri in turri vł in alio loco denegando sibi alimēta donec ꝯfiteatur vel i hieme facit eū stare spoliatū. Nūqd videt eum ponere q̄stioni vt sic dicamus eum incedere in penam statuti. ꝛc. Dic ꝙ sic l. item apud. ff. de iniur. §. q̄stionem ibi vel malam mentionem habuerit. Sed quid si ex locū torture aut circa tribunal vbi ius reddit iudex examinās delatum de crimine dicēs aut tu confitearis aut te ducam ad tormēta ꝛ torquebo te. nūquid dicet confessio formidie tormētorum facta. Dic ꝙ nō quia leuis territio vt l itē apud §. q̄stionē et C ꝙ met. cau. l. metum. Qr nō iactationib⁹ tñ Sꝫ questionis probabilē vere torture comparende accipere debemus presentiā et instantis torture sicut de metu instantis cruciat⁹ vt. ff. ꝙ metus cā. l. metum p° r°. ex quibus cau. maio. l. iij. ad fi. leuis autē territio et extra locum torture facta elusoria est. ar. ff si an plusq̄ꝫ per l fal hec satisdatio Dictū ē ꝙ cōfessio facta formidie tormentoꝝ non habetur pro explorato facinore nisi fuerit perseueratum Quero in quo loco ducēdus est reus ad perseuerādum Respondeo apud acta vel i alio loco publico ex cōspectum torture et iam vidim⁹ expertos ad deffensiones in perseuerentia cōuocare testes et sub publico testimonio sibi faciunt talis tali die perseuera-

uit et confirmauit &c. in presentia taliũ testiũ &c. et hõ faciunt per l ii C de custo reo ibi sub publico testimonio &c. Sed quãdo tps debꝫ esse inmedio inter cõfessionẽ tormenti et perseuerãtiam Respondeo lege nõ determinatur vt dicta l ii C de custo reo ibi postmodum eductus et cetera nõ tñ dicit quid sit istud modicum tẽpus Potest dici ꝙ sit arbitrio iudicis inspecta personarum qualitate vel enormitate vel leuitate crimis Cum enĩ a iure tempus non prefigitur iudicis ptãte committitur ff de iur de le l i in fi de pe l hodie ff de effrac l i Sed quis debet interesse q̃stioni respondeo vt ff de adul l si postulauerit .§. q̃stioni In secreto autem recipiunt dictum suum testis enim similitudineꝫ habꝫ tortus vt in summa huius tituli .§. sed habetur & ff de q̃stio l i .§. imperator Sed nunquid liber homo possit torqueri videtur ꝙ non qꝛ totus iste titulus C et ff tm̃ de tortura seruorum videtur sentire Tu dic liberos homines torqueri non solum in alios vt ff eo l ex libero i° re° et l vnius .§. testes et C de abolic l fallaciter .§. ꝙ si ingenua vel ingenuorum C de asse l nullus ff de custo reo l diuus Sed etiam in seipsos qñ deferũt de aliquo crimine C eo l cognitionali C de in fa·l·nullaꝫ et ibi de hoc·C·de falsa. l·sicut·ff·de re mili·l·preditores decurio potest torqueri·per·l. si quis decurio C de fal. vbi decurio torquetur·et alius q̃ꝫ liber homo nõ potest esse decurio ff. de decurionibus .l·sequitur Et ita etiaꝫ consuetudo generaliter seruat et dominus azo in summa huius tituli .§. torqueri et .§. torquetur Sed nunquid persona autentica debet subiici tormẽtis· Et certe ti·C.et·ff·de questi·videtur consistere circa seruos torquendos et liberos homines in testimonio vacillãtes· Sed tu dic ꝙ ipe pꝛicipales persone subiciẽde sũt questioni vt C eo l. iii·et ff. eo·l·i·.§. diuus et·.§. si qs

vltro et.l.vnius et·ff·de re milita·l·proditor·precede re tñ debent indicia vt s̄ dixi. Sz quid si iudex in tor quēdo ita modū excedit q̄ hoiez extinxit vel debilis ef fectus est· Respondeo videtur teneri·ar·ff·solu.mat· l·si cōstāte §.si maritus insti·de his qui sūt sui vel alie iu §.i·z·ij·dnōx·et meli⁹ ff·ad·l.aqui.t. Sz zsi quēcū q̄ ꝟ.intelligit ff·de vsufru·l.locū §.fi·l·elegāter §.pla ne ff.de pigno.act. Nec ꝓdest eī q̄ vn⁹ iudex fecit cū deliq̄rit nā oē maleficiū praue p̄sumimus actū· C·de iniur·l.si non conuicii et de sicca·l·i· Preterea si i tor quēdo modū quis excedit puniendus ē vt·C·de emā pro.l·i·nec iudicē excuset officiū q̄ꝛ sicut priuatis ita magistratib⁹ prohibitū ē aliquid illicitū facere. ff.de i iur·l.nec magistratib⁹ Econtra videt q̄ non teneatur q̄ꝛ hoc fecit cā veritatis eruēde et facit exeq̄ndo suū of ficiū non aīo interficiendi vel debilitādi g° non debet teneri·neq̄ eī quis delinq̄re videt nisi malignū aīm hūerit ff. de ver. sig.l.sep in fi·nā maleficia voluntas et propositū distigūt.l.qui in iure in prin·ff·de fur·et facit ff·de acqui·pos.l·q̄ in eo z alibi tūc crimē cōmit tat cū nocēdi volūtas interuenerit non alias vt. C·de sicca.l.i.ff·de libe ho·exhi·l·iij.alias §.i· Presumit eī princeps bonū de officialib⁹ suis nisi cōtrariū mani feste appareat et doceat·ff·de of·presi·l·i·ad finē Nā creditor rē obligatā afferendo non p̄sumit delinquis se q̄ꝛ nobilis presūptio ff.de fur·l.cū creditor Sic etiā a simili in proposito iudex p̄sumitur sui officij exequē di cā istud fecisse nō aūt aio nocēdi licet eī culpā etiā torquendo excedendo modū habuerit iudex per hoc non tenet·l·cor·de sicca·q̄ꝛ in delictis lata culpa dolo non equiparat ff·ad.l·cor.de sicca.l.in lege Itē cau sa propter quā aliquid sit seruandū rema[illegible] punitū q̄ alias cohercendū esset debet attendi.ff.de penis·l·

aut §.cā.; Sed officii necessitas impunitum suadet re manere q alias coherceri debet. ff. de his qui vt in di. l. post legatū §. aduocatum et. l. tutorē ergo rc. Preterea si nō apparet quo animo fecerit presumandum est potius zelo iusticie r ex vigore officii credens facereq̄ mala consilio id fecisse ff. de acq. poss. l. videt et p socio. l. merito. et pro hoc ar. C. qui accusare non poss. l. ii. in fine. vbi tutor de falso istrumēto procedendi i cā publica si non probat nō p̄sumitur nocendi animo accusationē istituisse nisi euidenter probet tā regularit qui non probat calūniari videtur. C. de aduocatis di uer. iudi. l. i. solutio distingūt quidā si apparet q hoc fecerit ex voluntate. dolo tenetur si absq culpa et casu nullomō tenetur. si autem cū aliqua culpa in excedēdo modum nō puto teneri vt. C. de emē. seruo. l. i. et est bona argumētatio de potestate et rectore. ff. de ver borum signi. l. potestatis verba. si autem sine moderatione modum excedendo in questione hominē extin xit vel debilitauit tenet quia statim qd modum excedit fingit nō iudex et punit tutor nō recte administrando vt nō tutor et tanquā quilibet tenetur vt. ff. de fur l. tutor. ff. pro empti. l. qui fundum §. si tutor. ar. C. de epi. et cleri. l. generaliter quid plura est casus. ff. d iniuriis. l. Item apud §. questionem versiculo et si iussu ideo. rc.

¶ Explicit tractatus de questionibus et tormētis secundum dominum baldum

Ja legū precepta principaliter sunt inuēta ne pauperes persone molestiis affligātur. ideo visum est q inter pauperes personas nulla adeo tristior et pauperior inuenitur q̄z persona incarcerata. Ideo de carcere aliq̄

sum dicturus et consequenter de persona incarcerata. et similiter de custodibus. Et quia vt ait tullius p° de officiis. Omnis eni qui de aliquo suscipitur sermo debet a diffinitione proficisci. vt itelligatur quid sit de q̄ loquatur. ad qd cōcordat. ff. de mio. et mo. Ideo primo videam⁹ quid sit carcer et vnde dicatur carcer. Et subsequenter videamus de p̄sona incarcerata quis potest incarcerari. ꝑ quo debito et ī quo loco pōt incarcerari et qualiter puniatur fugiēs de carcere. et similiter videamus quis potest esse custos carceris. Ueniamus ad primum scꝫ diffinitionē. Et potest sic diffiniri. carcer est locus securus horribilis repertus nō ad penam sed ad delinquentium vel debitorū custodiā. Primū membrū huius diffinitionis dum dicit locus securus colligitur ex. l. in verbo soluetis. C. de custo. reo. Naꝫ carcer debet esse securus ne incarcerati effugiant. et ibi dē debent esse cathene ferree et compedes et alia similia quibus mediantibus possit sub fida custodia retineri. vt est textus in. l. i. C. de custo. reo. vbi dici vt cruciatio desit. Item dum subitur horribilis. Nam carcer est locus horribilis tum propter cōuersationis hominū priuationē. tum propter immundiciā. et istud colligitur i. l. si quis in ea culpa. ff. de cust. reo. ibi dum dicit scaloꝝ carcer. Nec tñ tm̄ debet esse horribilis q̄ ad penam incarceratorū redundet cū carcer sit inuentus ad custodiam non ad penam. vt. ff. de pe. l. aut dānuꝫ §. solent fallit auteꝫ in vno casu speciali in. l. i. §. fi. ff. de alea. Hinc est q̄ de iure ciuili nemo potest ad perpetuū carcerē dānari. vt dicto §. solent. Secus vero est de iure canonico in. c. q̄ꝫuis extra de penis li. vi. et c. reperiuntur. i. glo. Circa secundū vñ dicatur carcer potest dici a claritate seclusus q̄ꝛ ibi nulla claritas. vel potest dici quasi carens claritate. q̄ꝛ ibi est magna cecitas ꝛ ob

scuritas·quidam aliter et aliter interpretantur secun dū diuersas opiniones. Tertio quero. quis potest icar cerari·Et prio q̄ro an mulier possit incarcerari. Sic di stinguēdū est. Aut querim⁹ p debito ciuili aut pro de licto·Primo casu aut est mulier honeste vite aut est meretrix·Si est mulier honeste vite·tunc non potest i carcerari. imo iudex pena capitis punitur qui facit eā incarcerari vt no·in·l·s. de offi. diuer·iudi·et in auct· nouo iure·q̄ posita est. C·de custo·reo. Unū tamen di co q̄ si mulier subiisset tutela filioꝝ suorū et renunciasset velleiano et omni alteri exceptioni sibi competenti q̄ per renunciationē potest carcerari·Istud expresse et notabiliter tenet bar·ff·de testa. tute·l·si q̄s sub cōditione·Aut ista mulier est infamis vt meretrix· et tunc dico q̄ potest icarceri non tamē debet poni in eo dem carcere cū marito·et est casus·C·de custo·reo·l· q̄m et notat archi·xviij q·ij·diffinimus etiā pro debito ciuili·vt notatur de custo reo·auct·sed nouo iure·

¶Secūdo casu principali cū queritur an possit incar cerari pro delicto vide in dicta aucten·sꝫ nouo iure· Tertio quero an legū doctor possit incarcerari pro de bito·dicēdū ē q̄ n̄ sicut miles imo puniūtur iudices ca pite. Istud notat glo. singularis·C. de professo. ⁊ me de·l·medicos li·x°. Quarto q̄ro an fili⁹ familias pos sit incarceri dic q̄ sic. probatur·nam filius familias potest cedere bonis vt·l·i C. qui bonis cedere possunt. g° presupponitur q̄ potest incarcerari. licet glo· videatur tenere cōtra i·l·iii §. sed vtrū·ff·de mino·sꝫ illa glo. reprobatur cōmuniter per doctores et p bar·ff. sol·ma· l. si filia·Quito quero·nūquid pupillus potest incarce rari pro delicto et videtur q̄ n̄ vt no·i·l·fi·C·d custo. reo vbi dicit eodem q̄ et cetera. Idem credo in debito ciuili dū mō non sit doli capax Sed an possit in integrū restitui si aliquo casu sit lesus vi·l. partu. ff. de mino.

Idem puto de quacūq3 persona pro delicto potest car cerari. Idē pro debito nisi creditores renūciassent iure carcerandi vt notat bar. in. l. i. C. qui bo. cede. pos. dūmodo nō sit soluendo. Nā si esset soluendo de iure ciuili nō poss3 icarcerari vt est glo. singularis in. l. iii. ff. de suspec. tu. Et si icarcerētur dū sūt soluēdo possūt a tali sententia super icarceratione lata appellare et reappellare poterunt incarcerati si steterint per tres mēses vel plures in carcerib⁹ numerāda a die late sē-tentie sup incarceratione nec obstat auct. sed nouo iure. C. de appel. Et dic. q appellatio deb3 iterponi a sētētia lata infra decē diesq3 illa itētatur in actu momētaneo. S3 si iterponatur ab actu successorio vt est i ca su nostro tunc appellatio sēper potest interponi q3 omni die dū tenetur detinetur debitor idebite in carcerib⁹ vñ sp restat sētētia super ipa icarceratione omi die ita videtur tenere dominus bartho. in. l. iij. C. de episco. audi. Secūdo pricipaliter quero qñ potest icarcerari et pro debito et pro delicto. Et primo q̄ro nūquid potest incarcerari die feriato. Et ista q̄stio potest subdiuidi in tres. Pri° an possit icarcerari die feriato ad vtilitatē hominū. Secūdo an die feriato ad honorem dei. Tertio an die feriarū repētinarum. Ad primū dico q non potest icarcerari de iure die feriato ad vtilitatē hominū. quod probari pōt sic. Nam si de q° mogis videtur inesse nō inest. nec de quo min⁹ auct. multo magis. C. de sacro sā. eccle. sed sic ē q magis videtur q in tpe messiū possit quis cogi venire ad iudiciū cū sit minor citatio verbalis q̄3 personalis quod notat chy. i. l. cū clericū C. de episco. audi. alias icipit oēs. et tñ hoc ē falsū vt. l. i. i fi. ff. de feriis g° nec citatio psonalis poterit fieri. Et rō vt dicit tex. ne hoies agricultura remoueāt hoc ē verum nisi caperet pro executiōe sētētie. q3 tali tpe po

test iuste fieri. iuxta notata per inno· in· c· fi· de iudici·
et idō propter instrumentum garentisie qd habet execu
tionē paratā et psententiā ex forma statutorum iuste
possunt tali tempore capere debitores. hec sunt verba
bartholi· in. l· vi· ff. de feriis et iohānis de ymola Pre
dicta aūt recipiunt distinctionem nisi renunciasset de-
bitor ar· l. si quis in scribendo. C. de pactis· nā talibus
feriis bene pōt renūciari vt notatur in cle. sepe extra de
verbo sig· Item nota q si iudex in die feriata fecisset
aliquem incarcerari q die feriata poterit eū excarcera
re· vt notat accur· in. l· minor· ff· de euictio· Item secus
si debitor esset oriundus de partibus vbi non recollit
contrarium neqz vinum neqz alia necessaria ad vitam
iuxta notata p inno· in· c· conqstus extra de feriis Itē
secus esset si debitor esset suspectus ita q de eius fuga
timeretur iuxta notata per docto· insti· de actio in pri-
et in. l. i· C. de seruis fugitiuis· Nam propter suspitio
nē fuge potest debitor capi in die feriata vt est glo· i di
cta. l. fi· C· de feriis. Et propria autentica potest capi
vt ait pretor §. si debitorē. ff. de his qui in fraudē cre·
Nec hoc casu ē citandus debitor qui accusatur tanqz
suspectus per creditorē vt notat bar· i· l. si creditor ꝛ i
l· ii. ff· si cer· peta. Sz circa pdicta quero. nunquid qn
creditor accusat debitorem suspectum de fuga et a iu-
dice petit et requirit vt sibi det familiā qua mediante
possit capere debitorem nunquid creditor habet neces
se ostendere iudici sūmatim instrumentum debiti vel
alia iura· Respondetur q sic sicut in simili videmus.
Nam sequestrum qn fit ob timorem fuge non potest fie
ri nisi ostendatur instrumentū debiti· et est tex. in· l· ex
hoc· C. de erro· mili· an. li· xii°· g° multo magis quan
do debet persona capi et addit hoc io· de ymola posse
q sufficeret iuramentū petentis vel vnius testis sicut

dicitur de missione in possessionem coutra contumacez
ex primo decreto vt notat glo·in·c·qm̄ .§.in aliis vt li
te nō cōte. Circa scd̄m scz an in feriis iductis ad hono-
rem dei possit quis capi pro debito·dicendum est q̄ nō
vt in·l.fi·C·de feriis·nisi esset timor fuge· vt predixi
ideo credo in feriis repentinis q̄ non possit capi sicut
īductis ad honorem dei·quod patet quia predictis nō
non potest renunciari vt notat.io·an in d·cle·sepe ni-
si forte ex forma statuti aliter disponeretur·Nam sta-
tutum scd̄m quosdam potest tollere ferias inductas ī
honorē dei·Et hoc videtur sentire glo ·et bar·in·l.qn
quaginta C·de feriis·Sed albertus de rosiaco in·l.fi
de fe·tenet contrariū de qua questione ibi vide vbi ad
plenum examinat istam materiā.Et p̄dicta locum ha
bent in ciuilibus in criminalibus aūt puto q̄ quacun
q̄ die pōt fieri incarceratio dum tamē sit graue deli-
ctum vt no.in·l·iii·de epi.audi.C·et ibi no·per bar·se
cus g° si tm̄ esset leue secundū dictum io·de ymo'a qz
cū in leuibus criminib⁹ capi nō debeant illo tempore
relaxantur vt est tex.in illa·l.iii C.de epi.audi·mō g°
non debant capi secundū io.de ymo·Item secus esset
si esset periculum naz p̄p enormitatē criminis et piricu
li multa conceduntur que alias non concederent in·l·
si quis filio exhe. .§.pe:ff.de iniusto.rup·et irrito testa
Nam p̄p magnitudinē criminis potest auferri tonsu-
ra in die feriato in honorē dei vt signāter no·bar· et ē
tex·in·l·iii·C·de epi·audi·vbi omia vide quātum ad
tempus q° potest fieri incarceratio.

Restat modo videre p̄p quid potest fieri ī
carceratio.Et p° quero an pro debito pri
uato possit quis incarcerari.2°.an p de-
bito fisci·3° an incarcerat⁹ pro debito pri
uati possit ibi recōmendari pro debito fisci· Item an ī

carceratus pro debito possit pro delicto recōmendari
Itē an ecōtra. Circa primū respōdeo q pro quolibȝ de
bito potest fieri vt no. l. iij. §. tutores. ff. de admi. tu.
et per canonistas extra de pigno. c. ij. i glo. xxxvi. di.
non satis ⁊ in. l. i. c. qui bo. cede. vbi casus p debito āt
cōditionali nō puto q possit incarcerari sicut nec pōt
efficaciter peti. Itē puto q pro debito naturali tm̄ vel
cili tm̄ nō pōt fieri icarceratō ar. l. si is. §. flaui⁹. ff. de
solu. ⁊ ar. l. i. §. i. ff. ne vi. fiat ei. Circa scōm scȝ an p
debito fisci possit icarcerari rn̄deo q sic si nō vult solue
re. tex. ē i l. i. de exa. tri. C. li. i°. quod pbaē rōe nā de
bitor fisci pōt cedere bonis vt ē glo. singu. isti. p socio
§. Sicq ⁊ glo. i l. ii. C. q bo. ce. po. Sȝ cessio bonorum
fit vt cedēs libereē a carcerib⁹ g° ⁊c. Sed nōne p col-
letis pōt quis incarcerari. de iure. rn̄deo q sic vt si sta
tutū faciat collectā eē mun⁹ ordiariū pōt vt ē tex. C. de
iudi. li. x°. Dico tn̄ q iudex pp pauptatē pōt collectā
remittere vt est glo. in l. oēs C de mu. ⁊ ori. li. x vnū tn̄
dico q si debitū eēt iā solutū vel satisfactū ita q icarce
rat⁹ fuissȝ iiuste potest ab amico cū violētia extrahi de
carcere. Hoc tȝ dn̄s din⁹ i l. nemo. C. de exa. tri. Nā iu
dici iniuste faciēti pōt resisti vt priuato vt. i. videbi tur
Quid si iudex nō vult diferre appellationē ab amicis
interpositā i cā criali. sȝ velit facere executionē infra
x. dies datos ad appellādū. dic q amici ipedire pn̄t
vt no. inno. in. c. si qn̄ extra de of. dele. et ba. i l. addi-
tos. C. de epi. audi. dico tn̄ in debito cili q debitorē de
manib⁹ familie eximeret teneē ad illud debitū ad qd
incarcerat⁹ tenebaē vt. C. de exa. tri. l. qtiens p dn̄ȝ co
de perusio. et no. io. de ymo. q reus accusat⁹ de crīe dȝ
icarcerari. tex. ē ordi. ij. q. viij. quisquis ⁊ ibi etiā not.
Circa scdȝ an icarcerat⁹ p debito fisci possit recōmē-
dari p debito priuati. ⁊ rn̄deo q sicut ē tex. in l. qtiens

de exa. tri. Restat videre an incarceratus pro debito possit pro delicto recõmẽdari. et secundum doc. dicitur quod sicut no. bar. in l. iii. ff. de cust. et exhi. reo. sed si eẽt icarceratus pro delicto nõ posset recõmẽdari pro debito vt ibi not. bar. Sed si esset i carcere pro vno delicto an posset pro alio delicto recõmẽdari. Distingue aut delictũ pro quo erat prius in carcere erat tale vt ipediret talẽ executionẽ fiẽdã i alio pro quo recõmẽdatur et tũc bñ põt fieri recõmẽdatio vt si erat primo incarceratus pro manu et tũc recõmẽdatur pro capite quia tũc iste exceptiões se cõpatiũtur. vñ primo fit executio i manu deinde i capite vt ẽ glo. notabilis i. l. cõtẽ. C. de dela li. xii°. et predicta sufficiant circa debitũ pro quo põt icarcerari et circa delicta. Restat videre i quo loco põt incarcerari. Et circa istũ passũ vnico mõ expedio quia nullus dz icarcerari nisi i loco publico et cõi deputato. alias ipse qui incarcerat aliquẽ si teneat ipsum per xx. horas dicitur cõmittere priuatũ carcerẽ vt no. C. de priua. car. l. i. et. l. capite. ff. de adus. Fallit tñ si pater icarceret filiũ ad corrigẽdũ eũ. nã tũc pater nõ dicitur cõmittẽ priuatũ carcerẽ vt no. chi de pri. car. l. i. Imo plus si ipse filius eẽt clericus pater nõ icideret i canonẽ. si quis suadente. xvii. q. iiii. istud tz ray. i ti. de sẽ. ex. §. seqtur vel circa. Quod aũt dixi quod nõ põt quis icarcerari pro debito i loco priuato cõ ẽ verũ nisi debitor ipse per suũ iuramẽtũ prestitũ promisisset ad stãdũ i aliquo loco vt no. ino. i. c. ex rescripto. ex. de iureiur. Si n aũt simpliciter suo iuramẽto ille promisisset debitũ tũc dico quod per istã promissionẽ nõ artatur vt notat bar. ff. solu. ma l. alia cã. §. elegãter et per eũ de. ff. de cõdi. et de mo l. titio cẽtũ. hec de loco sufficiãt. Nũc restat vdẽ de ipena fugiẽtis dico quod capite punitur vt. l. i. C. de effra. et expi. et vide io. an i. c. penl. de aposta. ff. gl. et cõte sciẽ de ẽ quod ille qui fugit de carceri hius videtur delictũ cõfiteri vt l. quantariẽsẽ C. de cust. reo ibi no. ar chi. i. c. vt cõmisso de hẽ. li. vi. vnũ tñ dico quod nũquam presumi=

tur q reus fugiat si est spes de proximo q debeat rela
xari glo· est notabilis in.l.si pecuniā ff.de cōdi.ob cau
sam· et nota in.l·argumenti §.i·ff·de re iudi. Sed iux
ta predicta quero quid si hostium carceris erat apertū
et effugerit incarceratus nunquid punietur dico q sic
facit optime tex.in.l.i.§.i·C.de exac·tri· et effra. Re=
stat modo videre quis potest esse custos carceris. Et di
co q custos carceris debet esse homo discretus nam cū
ipse habet incarceratos in custodia debet esse in eo di
scretio· Et dico q predicta debent esse in arbitrio iudi
cis· Et addit hic dñs io· q qñq potest dari parti ad cu
stodiendum de auctoritate iudicis si melius custodia
tur vt dicit archi.ii·q·i. i primis· Quero vlterius qua
pena punitur custos carceris qui delinquit in custodia
Dico q ipse capite punitur si propter doluz vel culpā
incarcerati ex delicto effugerint vt est tex·in·l·milesi
si·ff.de custo·reo· In ciuili aūt credo q ipse tenetur ad
illam quantitatē creditori ad quam debitor erat obli
gatus· hoc tenet tullius et claudius in·l.quociens. C.
de exac·tribu.li.x°· Et dic q agitur contra illū custo=
dem ex illa·l· Ultimo quero· nunquid plures possunt
esse custodes· Dico q quilibet familiaris potest custos
esse.et quilibz retinere vnā clauam carceris glo·est in
c·multaꝝ de hereti·xl·claues. Item quero qualiter in
causis incarceratorū procedatur dico q ꝓceditur sū=
marie et de plano· Nam in causis miserabilium perso
narum procedit summarie et de plano ita tenet chy· i
l.C·si quis alte. vel sibi ita sup in·l·i·C.qñ imperator
iterpu.et vi.et ibi bar·in·l.fi·C·de cust.reo. Nam mi=
serabilis persona dicitur illa esse scđm q iudici vide=
bitur vt notat petrus de bella.pe·i.l.i.qñ iperator in
ter·pugil.et vi·C·notat·glo.i auct·preteriti·C·de col
q itaq sint miserabiles persone pz qr relictum icarce=

ratis dicitur relictum ad pias causas etiam si sint incarcerati pro debito vt notatur in·l·illud. C.de sacro sāc·eccle·Et ideo credo q in tali causa procedatur sū marie et de plano·Sz an in causis incarceratorū possit procedi diebus feriatis in honorem dei· et videtur q non qz licet in cā possit pcedi sūmarie vt iā dixi tñ in talibus causis nō proceditur diebus feriatis in honorem dei·notatur in cle·sepe de ver·sig.Contrariū puto per textū in·c·fi·cuz glo.sua·de ferijs vbi causa miserabiliū personarū potest tali tēpore tractari.sed iste sunt miserabiles persone vt hic dicit glo et ad hoc tex in·l·iudices C.de epi audi·dominus io·de ymola dicit q si quis fecit suū debitorem incarcerari et non sit soluendo ita q non potest se substantare debet de bonis creditoris substantari·facit ad hoc optimus tex. xvi·q vi·de lapsis licet glo·dicat q rector carceris puidebit xvij·q·iiii·diffinitionē.et vide quod notat io·an in·c.ex rescripto de iure iurāndo io·de ymola dicit q creditor tenetur ipsū alere in carceribus et istud tenet glo.in.l.fi·super verbo agnoscere·C·de erro.mili· an l·xij. Istud tenet dñs ray in·l.iudices C·de epi.audit querit hic do·io de ymola quid si aliquis incarceretur pro debito descendente termino·alias pendēte an debeat relaxari prestet cautionem satisfaciendi glo. dicit q sic in·c.nuper allegato· Et hec sufficiant·

Explicit oposculum de carceribus editum per dominum baldum·

Sequitur quedam aduisamenta in fauorez exemptionum conseruandarum facta que alias rite facte sunt cum paucis allegationibus·

Rimo est sciendũ q̄ vtroq̄ iure in omnibus rite et legitime ordinatio etiã i legibus ciuilibus et canocis· generalibus ⁊ p̄uatis duo precipue sũt ponderanda scilꝫ auctoritas et causa siue ratio·et in illa causa cõsiderã tur tria specialiter. scilicet quid liceat secundum equitatẽ·quid deceat secundũ honestatẽ·quid expediat secundum vtilitatẽ· Ista patent in multis locis preserti in quattuor primis distinctionibus decreti

¶ Item est q̄ ista omnia concurrerunt et concurrunt in concessione exemptionum facta q̃ꝫ plurimis capitulis et religiosis presertim ordinis sãcti benedicti· cluniacensis ⁊ cisterciensis quos duos scꝫ cluniacensis et cisterciensis cõmendat petrus blesensis qui fuit angelicꝰ in suis epistolis·et idem de ordi ecarturiensiũ celestinorum mendicãtium ·et quod prius poni potuit de ordine sancti iohannis et dominoꝝ chipri ⁊ multorũ aliorum· ¶ In his enim nõ defuit actorita s interuenit enim i illis sancte romane ecclesie auctoritas cui dictum est·quodcunq̄ ligaueris super terram erit ligatum et in celis·c· solite de maio·et obe. Cui dictũ est pasce oues meas·et multa alia que sermo euangelicus declarat. et q̃ ius et auctoritatẽ sacris canonibꝰ impartitur· habet enim ius condendi canones vtpote q̄ caput et cardo est oĩm ecclesiaꝝ a cuius regula nemini licet dissentire·et q̄ ita canonibus auctoritatẽ prestat vt seipsã non subiciat eis·et que auctoritas sẽp in sacris canonibꝰ intelligit̃ reseruata et que generalibus cõsiliis robur prebet· hec oĩa patent variis in locis presertim in·xxxv·cã maxime i.§. his ita respõdet̃ q.i·⁊ i.c· significasti de elec· et q̃ põt plures epatꝰ i vnũ coniungere et vnum in plures diuidere· vt in· c· sicut vnire de preuilegiis·cum suis concor·et que omnes di

gnitates etiam patriarchatus instituit in. c. oēs xxii.
di illam vero solus ipse fundauit et super petrā fide[i]
mox nascentis erexit que beato petro eterne vite clau[i]
gero terreni simul et celestis imperii iura commisit.
Quam quidem romanam ecclesiam non quelibet ter
rena sententia sed illud verbū quo constitutum est ce-
lū et terra per quod denique omnia condita sunt elemē
ta. fūdauit vt ibi illa petri apostoli meritum deinde
secuta iussionem domini conciliorum venerandorum
auctoritas singularē tradidit ī eccl'iis potestatē scʒ
exequendo mādatū domini vt in §. huic etiam. xviii.
di et multa talia possunt adduci que sunt vulgatissi-
ma potestatē sedis apostolice et romani pōtificis de-
clarantia iste est cui dici nō potest salua regula fidei
cur ita facis. ¶ Item ī multis confessionib⁹ ex-
emptionū īteruenerūt preces regū principū et aliorū
gloriosorū fūdatorū ecclesiaꝝ et monasteriorū quorū
aliqui nunq̄ʒ illa seu illas erexissent dotassēt et fūdas
sent nisi fuisset eisdē cōcessa exēptio a iugo ordinario
rū sicut pʒ in fūdatione monasterii cluniacēn et multo
rū mēbroꝝ suoꝝ. Item in multis interuenit consens⁹
epoꝝ ex abūdāti cautela. et insup recōpensatio equi-
ualēs īq̄ʒtū asserebāt sua interesse ī exēptionib⁹. ꝙ nō
defuit auctoritas et cōsensus. Cause vero exēptionum
ī capitulis et religionibus sūt plures īter quas est vna
oppressio que vt communiter videmus q̄ fit per ordina
rios et suos officiarios religiosis presertim in exactio
nibus et mulctationibus peccantium monachorum.
qui pena pecuniaria puniri non deberent cum propri
um nō habeant. et delictū persone in damnū eccl'ie re
dūdare nō debet in. c. de regu. iu. lib⁰ vi. et ī multis ali
is variis modis per ordinarios et suos officiarios op
primuntur sicut perlegēti xviii. causam et totū titulū

de excess· prela· in antiquis vi. et cle· luculenter appa- ret· et experientia quotidiana hoc manifestat his au tem oppressionibus vt plurimũ occasionem prebere so let dispar ordinariorum et religiosorũ professio· et ha bitus in quo non bñ concordat psalterium cũ cythara in· c. diuersis fallaciis· de cle. coniuga· et scriptũ est nõ a rabis' cũ boue et asino et regulariter quisq; propria sorte consulta requirit talẽ exterius qualẽ se nouerit i teri⁹· et ideo solet dici q sicut layci clericis oppido sũt infesti. ita clerici religiosis:

¶ Secunda oppressio occasionũ oritur a sublimitate presidẽtie dignitatis epalis. dignitates enim et pote states attenta inclinatione humana que procliuis est ad malũ si improbissimũ quãq; ceciderint inumerabi lia dãna· et strages iexecrabiles dant· vt dicit boeci⁹ i secũdo de cõsolatione· vñ consulare imperiũ qd liber- tatis· principiũ fuerat propter supbiam consulum ve teres romani abolere cupiuerunt qui propter eandẽ superbiã prius regnũ de ciuitate nomen abstulerunt et breuiter per raro huiusmodi dignitates probis de- ferunt· vt dicit ibi boecius grandis ergo potẽtia et di gnitatis p̃eminantia cũ humilitate et infirmitate reli giosorũ secundã occasionẽ tribuit opp̃ssionũ· Tertia occasio est i sacrabilis vorago habendi· ordinariũ eni in petitione quã faciunt de reuocatione exemptionũ plus cõuertunt aciem mẽtis sue ad lac et lanã ouiũ re- cipiendũ q̃; ad pabulum vite eterne ouibus ministrã dũ. ambiunt igitur ordinarii honores pompas et nũ- mos et plus preesse q̃; prodesse desiderant· Potest et alia sumi occasio variis modis huiusmodi oppressio- nũ· Prima igitur causa cõcessionis exemptionũ fuit oppressio ordinariorũ q̃ tangit etiam exemptiones ca pitulo; ecclesiarũ cathedralium que regulariter pri-

uato odio prosequuntur episcopi et ideo vt alibi di=
cit hostien. licet episcopus sit sponsꝰ et ecclesia seu ca
pitulum sit sponsa. non formidandū ꝙ mutuo amo=
re se spolient propter quod procedūt inter eos dona=
tiones et huiusmodi talia que nō procederent inter vi
rū et vxorē. ¶ Alia autem causa huiusmodi exempti
onū que satis oritur a prima fuit quies que multū est
necessaria in cōtēplatione et propterea beatus gre=
gorius non solū prohibet episcopos mala inferre re=
ligiosis. imo et quod plus est ꝓhibet fieri in locis ipso
rum id quod alias est de genere boni. prohibet enim
missas publicas ꝑ ep̄os in cenobio fieri omnino. vñ di
cit in. c. luioso. xviij. q. ij. in hunc modū plurimis i mo
nasteriis multa a p̄sulibus p̄iudicia atq̧ grauamina
monachos ꝑtulisse cognouimus. oportet ergo de futu
ra quiete eorum salubri ordinatione disponere. quati
nus conuersantes in illis in dei seruitio gr̄a illis suffra
gante mente libera ꝑseueren t. missas quoq̧ publicas
in cenobio fieri omnino ꝓhibemus ne in dei seruorum
recessibus et eoꝝ receptaculis vlla populis prebeatur
occasio cōuentus q̄ non expedit aīabus eoꝝ nec aude
at ibi ep̄us cathedram collocare. nec q̄zlibet potestatē
exercere imperandi nec aliquam ordinationem q̄zuis
leuissimā faciendi. nisi ab abbate fuerit rogatus. qua
tinus monachi semꝑ maneant in abbatum suoꝝ pote
state vt remotis vexationibus ac cūctis grauaminibꝰ
diuinū opus cū sūma animi deuotione perficiant. hec
ibi ponuntur ad litteram.

Similia fere quantum tangit ad quietem scribit idem bea tus gregorius omnibus episcopis in. c. q̄z sit eadē causa. et querere vbi inter cetera dicit quā sit necessarium monasteriorum quieti ꝓspicere ꝛc. et sequitur infra.

hanc ergo scriptorum nostrorum paginē omni futuro tempore ab episcopis oībus firmā statuimus illibatā q̄ꝫ seruari. vt et sue ecclesie dn̄o tātum mō sint iure cō- tenti et monasteria ecclesiasticis cōditionibus seu an- gariis vel quibuslibet obsequiis secularibus nullomō subiaceāt nullis canonicis iuribꝰ deseruiant. sed remo tis vexationibus et cūctis grauaminibꝰ diuinū opus cū sūma animi deuotione perficiāt. hec ponunt ibi ad litteram. que etiā patent ī variis aliis locis. quies gº in cōtēplādo vna cā potissima exēptionū existit.

¶ Alia causa assignari potuit professionū diuersitas. q̄ licentia decentia et expediētia coadiuuant. non ei videt decens illuꝫ esse magrum in disciplinis regula ribus et cōtēplatiuis actibus qui nō nouit se fuisse di- scipulū vt in. c. cū in magistrū de elec. 2 nā si difficile ē i- exptos diuinis officijs applicare. mlto difficiliꝰ ē inex pertos expertis p̄sidere. multa sunt iura ad hoc vide mus enim p experientiā oculatā q̄ nūq̄ꝫ fuit tante con- uersationis episcopus in ecclesia matisconēn qui sic re gulare potuisset monasteriū virꝫilacēn vel etiā clunia cēn. et sic de multis aliis sicut diuino munere sub ab- batum pleno regimine floruerunt et florent in sancti- tate et religione. eadē videmus etiam propter habitꝰ et religionis diuersitatē. religiosus nō potest eligi in p̄latum disparis religionis habitus vel ꝓfessionis in cle. i. de elec. cū suis cōcor. et ad primū punctū ad huc adduco. ¶ Alia causa est mandatoꝝ per plures et diuersos superiores factoꝝ. contrarietas et diuersi- tas. Cū eni constet secundū aristotolem xii. metha. q̄ pluralitas pricipiū est sediciosa q̄ciēs abbas ⁊ episco pus presunt monasterio regulariter videmus q̄ semp est dissentio in mandatis et iuridicione ipsorum. vnus asserit ad se quandoq̄ꝫ cognitionē vniuersarum causa

rum iu subditos pertinere ratione maioris superiori=
tatis. Alius asserit ꝙ imo ad se pertinet ratiõe imme
diati domini vel saltem iure preuentionis. Episcopus
asserit quandoqꝫ ꝙ abbas non debet se intromittere dꝫ
monachis nisi i facto sirimoniarũ. Abbas asserit ꝙ
imo et de trãsgressione mandatorum dei maxime sic
qꝫ et alias varie tanta est contrarietas tanta perple=
xitas presertim ex ambitione alias causata tanta ꝙ i
de sepe eliciuntur contraria mandata. vnus ligat ali
us absoluit. vnus persequitur subditum. alter defen=
dit. vnus deprimit alter extollit. vnus odio habet et
alter diligit. seditiones diffunduntur per claustra ꝛ dis
solutio interim factum est ꝙ cultum superioris plura
litas in multis religionibus est sediciosa. scandalum
et ludibriũ populorum prebens monachis occasionẽ
multorũ maleficiorum vtilius igitur religiosorũ con=
cio regitur et gubernatur subditione vnici pastoris.
scꝫ abbatis potentis in opere et sermone quem neduꝫ
doctrina mandatorum dei et statutorũ regulariũ qui
ymo et experientia obseruantie regularis doctuꝫ red=
dit. et cõmendatũ. q̄ꝫ expetere talem superiorum con
cursum sediciosum quorum vnus inexpers est obser=
uantie et discipline regularis. et alibi scribit ꝙ po=
pulus sub vno principe solet ꝓficere et cadere sub di=
uersis. ¶ Quinta causa exemptionum fuit quedam
mutua recõpensatio et generaliter religionis fauor
nam sicut dicit beatus thomas religiosus qui totum
se deo dedicauit deum eligit non solum in creatorem ꝛ
preceptorem quinymo et vt in doctorem quantum ad
illa que sunt fidei vt ceteri christiani. quod amplius est
ipsum relegit in consiliatorem quantum ad illa que
sunt consilii et perfectionis. quia reliquit omnia vt li
berius deo adhereret. Si igitur religios⁹ speciali⁹ ele

git deum in patrem preceptorem doctorem et consili
ariuȝ q̄ȝ ceteri christiani·decēs et expediens est vt dei
vicarius in terris huiusmodi religiosū eligat et susci
piat in specialē et peculiarem filiū sibi concedens a ce
teris ordinariis exemptionē·et merito qȝ scriqtuȝ est
quod qui spiritu dei ducuntur nō sunt sub lege·c·licet
quibusdā de regu·et tran·ad relig.qđ sane intellectū
potest applicari ad ꝓpositum vulgatum est·et ꝑt iun
gi materia clemētine que incipit·ad nostrum de here
in cle.sup facto ꝑfectionis.et predicte auctoritatis pꝰ
sanctum thomam vbi est glosa notabilis.
¶ Sexta causa exemptionū est fauor sācte sedis apo
stolice cui multis debetur·fauor enim eius est multos
immediatos subiectos religios habere diuersi generis
vt in casu nostro Si eni epi qui ꝑsepe moliuntur con=
tendere de pari cū romano pōtifice.et iura sancte se=
dis apostolice deprimere cum augmento suorum expe
dit vt sedes ipa alterius generis homines ꝑsertim re
ligiosos habeat defensores et manutētores·sicut ap=
parere potuit durante scismate·et apparet omni die
cuncta rimāti ·videmus enim ꝙ cū romana curia vel
ecclesia ꝓ suo statu indigeat ꝓcurationibus.et eas ꝓ
suo statu moderatissime recipere soleat· moderatissi
mas a subditis epi non ꝑmittunt dictā sanctā sedem
in suis indigenciis subleuari de ꝓcurationibus huius
modi moderatis et ipas epi et alii ordinarii immode
ratis·et plures in nūero·cōtra iuris dispositionē non
ꝓposito verbo dei non dato sacramento confirmatio=
nis·et qnꝙ nullomodo impleto visitationis officio si
ne vtilitate salutis animaꝝ sed cum detrimento subdi
toꝝ illas exigunt·et sibi applicāt ꝓ suis fastuosis pō
pis tenendis vel minus vtilibus vsibus ꝓsequendis
cōtra quod sāctā sedem aqostolicam teneret exempti

si daretur facultas fandi.
¶ Itē l3 sancta sedes apostolica omnes dignitates or dinauerit et beneficia et omnia conferret a primitiua ecclesia sicut vult. c.oēs.xxij.di.et notat.io.an.in c. q̄3q̄3.de elec.li.vi°.Ordinarii tñ exquisitis coloribus dicentes q romanus pontifex prouid et indignis cogā tur sibi totam hanc potestatem auferre cū ipsi tñ si il lis det facultas puidendi puideāt psepe idignissimis
¶ Item in absolutionibus.dispensationibus habili tationibus multi ex ordinariis de facto iure papali v tuntur et presertim durante scismate se fecerunt predi cari in suis synodis papam fore in suis dyocesibus.
¶ Item nunc cognantur prefate sancte sedis auferre subditos suos imediatos.sc3 exemptos quos sanctorum patrum veneranda antiquitas canonice ab eorū iure et iuriditione exemerat.et dicte sancte sedis in filios spe ciales cōcesserat.hec et innumera alia contra iura dicte sancte sedis et eius prerogatiuam variis exquisitis mo dis ordinarii psepe attentant volētes quasi de pari cō tēdere vt est dictū.presertim his dolendis temporibus qn romana ecclesia et sedes ipsa caret potenti defēso re.videlic3 vnico et indubitato pastore.Multorum enim ex ipsis existimatio non rerum merita sed fortune spe ctat euentum.sicut latius scribit boecius in primo de cō solatione.Non est igitur mirabile sed commendatio ne dignū si sancta sedes apostolica pro suorum iuriu3 defensione alterius generis habeat homines ligios et immediatos filios speciales defēsores.hec ē igitur sex ta causa exemptionum religiosorū et multorum aliorum maxime quorūdam celebriū capitulorum ecclesiaru3 cathedralium et huiusmodi talium videlicet fauor sā sancte sedis apostolice.
¶ Septima causa exemptionum fuit que singularis

tangit huiusmodi capitula cathedralium ecclesiarum videlz libertas amplius cōsensus vel dissensus p capitula prebendi in his arduisqꝫ agunt p platum in quibus assensus vel dissensus huiusmodi est habendus Si enim capitula non sint episcopo subdita nec ipsi formident oppressiones liberius prestant vel denegāt cōsensum. ¶ Ortum aūt habuerūt huiusmodi exemptiones pter predictas causas exemplarit ab his que iuris naturalis gentium et ciuilis pericia etiam anteq̄z sancta sedes apostolica constitueretur adinuenit. vt a patria potestate. ab emācipatiōe. a manumissiōe. a tutele vel cure fruitione. a superiorum etiā seculi prouisione et presidum seu iudicum constitutione.

¶ Primo a patria potestate. nam sicut videmus q̄ pater habens filium in sua potestate ita secundū iuris dispositionez retinet nepotem ex filio immediate in sua potestate absqꝫ q̄ hoc filius facit mediū i illa. et sicut qcquid filius acquirit ex profecticus acquirit ipsi auo q̄ amborū stipes est et sicut in bonis aduēticijs quicqd acquirit filius patri acquirit vsū fructum. ita et de nepote est censendum Nō est igitur nouūq̄ pater patrū summus pontifex qui habet pro suis immediate filijs patriarchas pmates archiepiscopos. quādoqꝫ sibi reseruat imediate subiacere etiam episcopos. et abbates et priores. et huiusmodi tales qui licet patriarcharum archiepiscoporum ex ordinatione primitiua dicte sancte sedis filij nomine solent assumere. cum sedes apostolica pro nepotibus vel pronepotibus aut acnepotibus vel huiusmodi illos habeat sibi eos quandoqꝫ decernat immediate subiacere sicut fecit episcopuz aniciēn. magistrum rodi. magistrum prucie. q̄zplures abbates capitula et priores. ¶ Secundo ab emācipatione. nam sicut pater filium quādoqꝫ de vltraneo

consensu amborum emãcipat filium·ita archiepiscopi quandoqꝫ spontanee cum solemnitate debita a sua iurisditione exemerunt. vel exemptioni consenserunt etiam quandoqꝫ recipientes p̄mium et remunerationē huiusmodi exemptionis seu emancipationis. Et sicut pater filium per suum superiorem quãdoqꝫ inuitus cõpellitur emãcipare filium in certis casibus quos notat penul· glosa· insti· quibus mo· ius pa. po. sol· et est bona glo· in· c· cõstitutus in verbo emãcipauit eosd̃ de resti· in integrũ· videlꝫ si anouit legatũ ad hoc sibi relictum· videlicet filium emanciparet· et si adoptiuo facto puberi non expedit esse in potestate paterna et si filium peccare cogit et cõtra pietatem pater filium afficit. ff· si quis a. pa· po· l· fi· qui est quartꝰ casus· Ita sepe papa quicũctorũ superior est eximit a potestate ep̃orum etiam iuniorum et eos compellit exemptioni consentire que fit de suis subditis in dictis quattuor casibꝰ videlicet primo si recõpensationem ad hoc eis datam acceptauerunt sicut fuit factum de multis episcopis in quorum dyocesibus caput et membra ordinum sancti benedicti et cluniacẽn. sunt posita

¶ Secundo si prefatis subditis non expediebat esse ī potestate ipsorum episcoporum sicut non expedit illis qui exẽpti sunt canonice et hoc propter rationes supra tractas in quibus multum deberet ponderari quies cõtẽplationis et totalis dedicatio persone deo facta et huiusmodi que dicta sunt·

¶ Tertio si dictos subditos peccare cogunt quod vtiqꝫ multi ordinarii· faciunt dantes licentias tenendi concubinas pro vno aureo et libra cere· vel huiusmodi censu annuatim exsoluendo· benefacientes quandoqꝫ deprimendo. et puniendo· et malefacientes bonis tẽporalibus. honoribus et potẽtia exaltãdo mala

exempla in vita et moribus atq₃ doctrina subditorum tribuendo. ¶ Quarto si contra pietatem huiusmodi subditos afficiant. qd̄ vtiq₃ multi fecerunt ordinarii ⁊ faciunt plures excessus et oppressiones in subditos cō mittendo ꝑ vt supra narratum est. iura hoc testantur et experientia manifestat non est ergo noua hmōi subditorꝫ emancipacio et exemptio. ¶ Tertio a manumissione. nā sicut dominus spontaneus seruum bñ meritū manumittit ita in fauorē religiōis mlti epi manumiserunt vel manumissioni consēserunt multos suos subditos eos relinquentes libertati spiritus et immediate dicioni vicarii dei in terris. et sicut quandoq₃ dominus inuitus cōpellitur manumittere seruū in multis casibus p̄sertim in fauorē fidei et christianitatis vel si male seruum tractꝫ et huiusmodi. ita in ꝓposito. q: videlicet in fauorē religionis. et q: benemeriti. Et q: nō bene tractati exiuiūtur subditi a potestate immediate dominorum his et aliis de causis. ¶ Quarto a tutele vel cure functione: sicut eñ tutoris vel curatoris suspicio tutele vel cure peruersa functio tutoris vel curatoris cessare facit officium auctoritate superioris §. desinūt autē tutores esse in. qui. mo. tu. fi ⁊ de susp. tu vł cur. p totum sic in ꝓposito et facto exemptionis.

¶ Quinto a superiorum etiam seculi oppssione. legali prouisione. Nam si dñs frequenter me grauat q̄ꝫtuncunq₃ sit merus laycus possū petere a superiore quod me eximat et ipse tenetur hoc facere C. de offi. ꝑ et legati. l. ij. que incipit officium helesponti consularis ⁊c que est notabilis lex ad hoc. Et ita seruat venerabilis francie parlamenti curia Nam si dñs frequenť subditum grauat et ter requisitus iusticiam facere denegat perlamentū subditū eximit ab ipsius dñi superioritate ppetuo simile habemus. xxv. q. ii. c. ita nos. ad pro

positum materie exemptionum et preuilegiorum ad
ductum nam ciuitas que frequenter saltē bis solet oc=
cidere suos epōs spoliatur·et destituitur perpetuo di=
gnitate episcopali·ita ꝙ nunq̄ȝ ibi sedebit epūs nec di
cetur ciuitas·Sic in proposito propter oppssiones or=
dinariorum frequentes quas quotidie mundus expe=
ritur·nō mirū si multi subditi a dn̄io et potestate epō=
rū fuerunt et sunt ꝑ papam qui cunctorum est superior
exempti·Et videri potest simile saltem scd̄m quid iap
pellatione emissa a grauamine iudicis illa pendente
eximit a iudicis grauantis potestate. qn̄ꝗ vniuersalit
q n̄ꝗ saltem in illa cā in qua appellatum est·pȝꝑ habi
ta et notata in·c·ad he:·i·et quasi ꝑvtrumꝗ titulum
in vtroꝗ iure· ¶Sexto a presidum/seu iudicum
constitutione Constantinus enim imperator tp̄e beati
siluestri·qn̄ vices dn̄i executoris gerens dignitatē apo
stolicam exaltauit inter cetera voluit et ordinauit ꝙ il
lam potestatem quam impator habebat in constitutio
bus iudicū et presidum in diuersis ꝓuinciis illam ha
beret et maiorē papa·in epis et archiepiscopis.et hu=
iusmodi prelatis.et hoc approbauit latius generale
consilium i quo p̄sidebat dn̄s gelasius papa vt conti=
net in libro consiliorum latius et clarius et xvi. di· in
palea q̄ incipit constantinus·Certum est aūt ꝙ impe=
rator et rex in prouinciarū presidibꝰ·senescalis·bailli
uis·castellanis et propositis et huiusmodi iudicibus
illā habet potestatē ꝙ pro suo libito voluntatis etiam
cessante quacunꝗ alia cā populos quibusdam ex illis
subditos ab eorū iuriditione eximit et aliis submitit.
vel supremo auditorio suo reseruat per sua priuilegia
mandata et constitutiones.et hoc persepe contingit in
suis familiaribus.et in armis militaribus·ꝛ in regno
francie in viris ecclesiasticis i constitutione ducum ex

ímit rex oēs ecclesías ab eorum ꝺitióne ⁊ síbi sueqꝫ ꝺi tioni ímediate reseruauit quādoqꝫ maiorē quandoqꝫ minorē potestatē tribuit. laxat restrigit imperator et rex hmōi suis presidētib⁹ seu iudicib⁹. Quid ꝫ impe diet quo minus papa idē facere possit. et multomeli⁹ de suis archiepis ⁊ epis nō videt̃ p̄serti cū habeat tā tā ptātē q̄ null⁹ ē q̄ sibi dicere possit cur ita facis? Jtē de iure canōico oia monasteria exēpta sūt a lege dioce sana et hoc approbauerūt generalia cōsilia ex causis p̄dictis. Si igit̃ romani pōtifices exēptiōes fecerūt a ptāte ipsoꝝ ẜm q̄d et in parte ⁊ valuerūt ⁊ approbate sūt p cōsilia. quare nō procedēt exēptiōes ī toto. qr ea dē est rō de pte ⁊ de toto plus ꝯsilia approbauerūt exē ptiōes totales ī multꝭ locis. nā illas reformauerūt in aliq̄b⁹ quotiēscūqꝫ cōditor legū aliquē statū hoīm re format ī q̄busdā quo ad reliq̄ videt̃ ipm approbare ni si ꝓtestet̃ de ꝯrio vt habet̃ ī cle. attēdētes. §. illas. de statu monachoꝝ. ī cle. q̄ autē gñalia ꝯsilia hmōi exē ptiōes totales ⁊ reformauerit et approbauerit defēsa uerit et cōsolidauerit. pro nūc allego cōciliū laterane se ī. c. cū ⁊ plātare. de priuile. conciliū lugduneñ. gña le vbi p̄fuit iuris aq̄la inocētius q̄rtus. ī. c. volētes. eo. ti. lib. vi. et cōciliū gñale viēneñ. vbi p̄fuit clemēs qui tus p̄sertim in. c. cū oli. ⁊. c. ad nostrū. de cēsi. ⁊. c. fre quēs. de exces. p̄la. expresse ícrepant̃. epi violātes. exē ptiōes. ⁊ ī. c. qr regulares ⁊ ī multꝭ aliīs locis. Jtē mul ti romani pōtifices et scti patres. qua moti ītentiōe hu iusmōi exēptiōes sequūtur plegēti totum corpus iuris canōici clare ꝯstat in variīs locis quoꝝ aliq̄ meritꝭ sue sctītatis multū illustrauerit eccl̃iam ī terris ⁊ nūc re gnāt cū deo ī celestib⁹ īter quos fuit btūs Grego. ma gnus sicut ꝯstat ī allegatꝭ capitulis q̄ꝫ sit necessariū. xviij. q. ij. et in. c. abbas. et. c. abbatē. i. ⁊. ij. e. causa. et

quest· et non est verisimile q si tales exẽptiones face= re cõtra bonos mores existeret · vel in offensionẽ diuīe maiestatis q tanti amici dei illas fecissent ppetuo du= raturas· et nõ illas reuocauerũt etiam in fine vite sue· de multis autem aliis romanis põtificibus exẽptiões facieñ. reformãtibus approbantibus et tenẽtibus con stat in multis capitulis corporis iuris canõici· prefer= tim ī clemẽ· de priuile. et de exces. platoꝝ· ⁊ specialiter in· c· quãto· de priuile. vbi honorius ostẽdit oībus ar= chiepis monasteria et membra oia et psonas ordinis cluniaceñ· esse exempta· ¶ Item multi sancti patres abbates et ceteri talibus exemptiõib⁹ sibi cõcessis vel in totum vel ī partẽ vbi sunt· sub quib⁹ laudabiliter vi uẽtes multos fructus in dei ecclia attulerũt sicut patz de sanctis hugone· mayolo· addone. odilone· petro ve nerabilib⁹ abbatib⁹ monasteriũ cluniaceñ· ⁊ de mltis aliis sctis patribus abbatibus et religiosis ordis san cti benedicti de monasterio cluniaceñ· dicit q anteq̄z esset erectum fuit ab oī moda potestate epoꝝ exẽptuz· Similiter de beatis. ãthonio· bñdicto .mauro. egidio lauthẽno· anselino· laufrãco· roberto· et sic de multis aliis qui in suis monasteriis de huiusmodi exẽptiõib⁹ vsi et gauisi fuerũt et sub illis floruerunt· Itẽ videm⁹ per experientiam q regulariter laudabilius regũtur et viuunt exempti vbiq̄z terrarum. licet omnes simus homines et procliui ad malum·

¶ Concesse igitur sunt exemptiones et facte canonice et legitime ac longam habuerunt interpretationẽ. nã per tãtum tẽporis cursum cuius initiũ memoria homi num non existit processerunt exemptiones vsus obser uãtia et consuetudo illarũ quomodo ergo īmutabunt que tã longam habuerunt interrogationẽ in· l· mini= me· ff· de legibus· nam et cõsuetudo etiã priuate per=

sone iurisditionem tribueret. consuetudo et prescriptio etiam singularibus personis multa et innumera iura acquirit. Quare ergo i re tā longeua erit inualidior non videtur. qr forte igitur ordinarii nunc conantur exēptiones reuocare violare. infringere que tn sūt tantis auctoritatib9. tantis psuasionibus exēplis. et rationibus tanto vsu. tanto fructu. et auctoritate circunfulte p̄sertim quia cause exemptionum durāt hodie sicut et vnq̄z. maxime quia ordinarii a suis oppressionibus non cessant. ymo amplius solito perseuerant
¶ Non obstat si adduceretur in medium illa argumētatio q̄ ponit in. xxv. cā. late qua arguuntur ordinarij contra papam q ex quo sedes apostolica a qua pcesserunt ordinationes omnium dignitatū vt supra dictuz est. sicut a trunco arboris rami et sicut a fonte riuuli. et sicut a corpore lučari radii vt. xxiiii. q. tertia. Si igitur diceret q cū sedes apostolica semel ordinauerit oēs ecclesias etiam monasteria intra dyocesim cuiuslibet epi constituta sub esse episcopo et eius dicioni seu dispositioni vt cōtineret multa iura in. c. oēs. basilice. xvi. q. septima et in. c. monasteria et. c. abbatib9 et. c. cognouim9. xviii. q. ii vn̄ et prefatum. c. monasteria fuit consilii generalis arelatēn. quomō igitur romani pontifices postea potuerūt conferre exemptiōes ius quesitum epis et ecclesiis cathedralibus auferre. et reuocare priores canones. vn̄ dicit tex. in ca. contra. xxv. q. i. in hūc modū contra statuta patrum condere aliquid vel mutare nec huius quidem sedis pōt auctoritas apud nos ei in conuulsis radicibus viuat antiquitas cui dicta patrum sanxere reuerentiā. ad hoc respondetur prout in dicta causa. xxv. dicūt gracianus et alii doctores nā licet papa in his q̄ sunt fidei nichil possit immutare. nec totum statum ecclesie vniuersa-

lis subuertē tamen in istis positiuis sua auctoritas sēp
intelligitur excepta etiam si non dicatur quando eniꝫ
aliquid statuitur intelligitur ꝙ sue interpretatiōis au
ctoritatem sancte romane ecclesie reseruat eiꝰ cōditor
vt videlicet illud intelligaẜ nisi auctoritas romane ec
clesie aliter imperauerit· vel salua in omnibus aposto
lica auctoritate. et hec in pluribus capitulis expresse
exprimūtur Uel aliter potest responderi quod quasi in
idem sonat videlꝫ qđ sancta romana ecclesia vim ⁊ au
ctoritatem sacris canonibus impartitur sed non eis al
ligatur ita eni canonibus auctoritatē p̄stat vt seipsa ꝫ
non subiciat eis. Sed sicut christus qui legeꝫ dedit ip
sa carnaliter impleuit octaua die circūcisus·xl. die cū
hostis in templo est presentatus vt in seipso eam san-
ctificaret postea vero vt se dn̄m legis ostenderet mul-
ta contra litterā imutauit inter cetera dans exempla
quando venit ad eum dauid et dedit ei panes proposi
tionis de quibꝰ non licebat edere nisi solis sacerdotibꝰ
et comedit ipse et pueri eius· hec omnia vide i·c·ideo
permittente domino·xxv·q·i·

¶ Item etiam fecit in baptismo et sic de multis aliis
exemplis de quibus responsionibus potest videri gra
cianus·xxv·q.i·in dic·c.ideo ꝑmittente in .§. his ita
respondetur vnde sancta romana ecclesia congrega-
ta valet disiungere et disiuncta congregare rationis
tamen equitate considerata· Quapropter vel pieta-
tis vel necessitatis intuitu semel a se concessa vel in to
tum vel in partem cōmutare vt in dic .§. his ita· xxv.
q.i. presertim qꝛ nonnūqꝫ coniectura futurorū aliquid
fore vtile credidit quod postea expientia nociuū ostē-
dit vt in extrauaganti. qꝛ i futurorū et in, c. non debet đ
cōsang· et affinitate· Nec obstat si arguatur de ꝑsuasi
one beati bernardi dicentis ꝙ inordinate proceditur

si digitus qui a capite per mēbrū brachij et manus ordinate descendit abscindat a manu ⁊ capiti adiūgat equo gradu cū brachio sic videret absurditas. cū monasteria capitula priorat⁹ ⁊ hmōi tales q̄ ordinate descendūt a capite. scilz sancta romana ecclia et summo pōtifice p mediū patriarcharū archiepōrū episcopoꝝ per exemptionē ab epis abscindātur et capiti adiungātur sine medio equali origine cū brachio a quo naturali cursu depēdere debeāt. ¶ Respōsio hoc nō obstat. nam et si regulare sit in naturalibus vt sit vtile seruare ordinē originis quādoqꝫ tamē mēbrū mediatū a capite distans ab seorsuz imediate iungat capiti vtilius placidius ⁊ iocūdius prosperabitur. verbi gratia de virgula q̄ abscindit a pede caponis et iseritur a quibusdā in eius capite vbi crista esse solebat talē erradicationē et alibi plātationē approbat Gregori⁹ in suis omelijs īter cetera dicēs. olerū plāte trāsponunt vt pficiāt atqꝫ vt ita dicā erradicant vt crescāt sic i pposito sepissime religiosi ⁊ hmōi tales exēpti vt experiētia docet q̄ est rerū magistra. vt in. c. q̄z sit. de elect. lib. vi. plus pficiūt erradicati a potestate episcopoꝝ ⁊ imediate iuncti ditioni romani pōtificis. discurrendo em̄ ordinē sancti benedicti in q̄ sunt q̄zplurima monasteria dignitates ⁊ bn̄ficia atqꝫ prioratus exempti. necnō ⁊ ordines carturiēsis. celestinorū. cluniaceñ. cistercieñ. mendicantiū ⁊ multa alia hoc clare patebit/licet prothdolor ibi etiā sint multa correctiōe digna. tā ppter tpis maliciā que nō potest libere ministrari iusticia et quo multi pmouētur indigni ad p̄laturas religionū. q̄zpropter alias occasiones quib⁹ cessantib⁹ cū diuino suffragio resumet antiquitas obseruātie regularis: guerre igitur magnā causam tribuūt dissolutionibus exemptorum et omniū aliorū non exemptorum

quia non nisi pacis tēpore bene colitur pacis auctor·i c·dudū·de sepul·in clemē. Sed nichilominus adhuc gratia dei exempti minus male regūtur q̄ȝ alii nō exē-pti. ¶ Nec obstat si argueret de illo generali/ ꝙ cessā te causa cessare debet effect⁹·l·generaliter·C.de epis. ꝛ cle·ꝛ·C·de here·insti·l·si pater ꝯ·ff·de postu.l·i.§. sexū·et·C·de fal·cau·l.adiecta· cessare autē videtur causa exēptionū sciȝ debita obseruātia religiōis que hodie in paucis locis habet· ¶ Respondetur ad hoc ꝙ illa causa nō est impulsiua ſȝ finalis· ideo ea cessan-te cessare non debet effectus·de qua materia in·c·et si christus de iureiuran·per Henri·et quod plus est illa causa non est solum exemptionum vt supra patuit· ¶ Nec illa ꝑ dei gratiā adhuc omnino cessat vt est di-ctū presertim q: spes est reformatiōis et maioris reli-gionis acquirēde cessantib⁹ dictis ipedimētis· ¶ Nec exēptio salua gratia dissolutionē opatur: sed tēporis malicia.si igitur cessante guerra et cōtrouersia moder ni summi pōtificis Eugenij quarti ꝛ alijs diuersis im-pedimentis.papa ꝓmoueat vel ꝓmoueri ꝑmittat di-gnos ad p̄laturas· si ꝑ curiam laicā in administratiōe iusticie tollātur ipedimēta q̄ ab ipa inferūtur·spes est magne reformationis nam vt dictū est nō exēptio sed tēporis malicia causam p̄bet dissolutiōi. Et si ordina-rij dicāt ꝙ abbates moderni ꝛ priores essent sicut san-ctus Bn̄dictus vel sctūs Hugo et vitam illoꝝ tenerēt tūc feliciter ꝓcedere possent exēptiones sed nō sic sunt vt clare ptȝ:ḡ ꝛc· ¶ Ad hoc rn̄det ꝙ si epi essent tāto-rū meritoꝝ sicut beat⁹ petrus aut ceteri apostoli.ꝛ vi-uerēt sicut ipsi apostoli vixerūt tū locū apostoloꝝ tene ant/vel sicut beatus Augustinus/siue ambrosius hy-larius nicolaus et hmōi sancti epi ꝓcul dubio salubre foret subesse talibus presidibus et patronis: nec re-

ligiosi indigerent vel alii exemptionibus sed nō sunt tales dñi epi prothdoloꝛ ergo ꝛc. Et in pari cā turpitudinis potioꝛ est conditio possidentis vt in regula iuris in pari. de regu. iuris. li°. vi°.

¶ Non igitur debent reuocari vel in aliquo violari ꝑuilegia et exemptiones nec debet fieri suꝑ hoc tam inutilis. imo dānosissima rei publice nouitas plena scādalis discoꝛdiis scismatibꝰ et diuisionibus satoꝛe zizanie instigāte ꝓcurata. et in agro dominico malicia dyaboli. et ad inuentione suoꝛū satellitum attemptata ꝛ suꝑ seminata nā tales nō querūt q̄ iesu xp̄i sūt sꝫ q̄ sua

¶ Abusus aūt quos faciunt ep̄i pretextu sue iurisditionis quā habent super suos subditos in paucis membranis describi non valerent sed notoꝛii sunt toti oꝛbi specialiter in excōmunicationibus ferendis sine causa sine scriptis sine oꝛdine in īterdictis apponendis et ꝓ causis pecuniariis contra iura quandoqꝫ sine causa quandoqꝫ sine scriptis quandoqꝫ sine alio debito oꝛdine in ꝓmouendis indignis ad benficia et sepe symoniace per pecuniam et obtēptu tempoꝛalis seruicii exhibiti vt possint sic satisfacere suis seruitoꝛibus insufficientibꝰ et indignis vel alios ꝑ fauoꝛes carnales īoꝛdinatos ꝑferētes tales seruitores suos bonis magistris licentiatis vel baccalariis. ¶ Item excedunt ipsi oꝛdinarij in collectis īponendis sine causa et nō vocatis vocandis et sine aliquo alio debito oꝛdine

¶ Item in subditis multandis quandoqꝫ penas coꝛpoꝛales que magis timentur conuertendo in pecuniarias. quandoqꝫ innocentes condemnando molestādo et iniquitando quandoqꝫ ꝑuersos ad mala licētiando vt ꝑ pecuniās et officia sua super bonos eis conceden do et alias varias exactiones faciendo.

¶ Item in visitationibus non faciendis sꝫ earū occa-

sione ꝓcurationibus exigendis· cõtra iuris formam quondoq; non ꝓposito verbo dei nec sacramento confirmationis ministrato. quandoq; debitomodo alias non impensovisitationis officio· quandoq; licet plures ecclesias in die visitauerint suo modo integrã ꝓcurationem ꝓ singulis exigendo· semper etiam ab inuitis in pecunia numerata victualia recipere respuẽdo ꝑ ultra q̃ȝ ascẽderẽt victus sui i dictis pecuniis extorquendo· ¶ Contra vero exẽptosomnes abusus. vide in cle· frequens de excessibus p̃la. in cle· Ceteri abusus recitandi relinquuntur arbitrio cuiuslibet scientis. ꝑ quos clare patet q̄ plures abusus cõmittũt ordinarij p̃textu sue iurisditionis quam habent· q̃ȝ exẽpti p̃textu sue exemptionis hoc clare constabit consilio si dek ꝯmissaris sup iã p̃missis et aliis infinitis·
Nec est obmittendum q̄ cũ de iure et consuetudine p̃sbiteri dyocesani debeant venire ad synodum semel vł bis in anno vt videat ep̃us pastor vultus pecorum suorum· et audiant ab ep̃o vel suo deputato verbum dei et recipiant eius mandata· et reformationes atq; correctiones reales· nichilominus plures ep̃i ante aduẽtum sinodi mittunt nuncios ꝑ vniuersam dyocesim dicentes p̃sbiteris et quibuscunq; p̃cipiẽn q̄ non veniãt ad sinodum sed tradant ei pecunias quas expensuri essent in eundo stando et veniendo et ipsos nuncios p̃sertim mittunt ad loca distantia et sic pecunias recipiunt de sanguinibus siue peccatis ¶ Item ex his abusibus p̃sbiteri remanent indocti impuniti de commissis cum spe futura maleficia committendi· ꝓpł facilitatem venie et spe future obtinende cum facilitas venie incentiuum tribuat delinquendi. in· c· vt clericorũ mores ꝯ vita et honest cle· et· xxiiij q· iiij· c· est iniusta
¶ Per que iuste petere posset ꝓcurator sancti erraris

id est fiscalis sancte sedis apostolice. q iurisditio que remansit episcopis saltem pluribus eis aufferret. et q sedes apostolica a qua huiusmodi iurisditiones descēderunt illas sibi reseruaret p electissimos viros q̄z diu bn̄ regerent exercendas. Et q̄zcito peruerse in suo officio versarentur vel invtiles reperientur ab illo officio reuocarētur si moniti nō resipicerent ¶ Episcopi enim si peruerse agāt non sic possunt reuocari cum sint intitulati et perpetim et in magna dignitate et ordine cōstituti remaneret autem episcopis exercitiū eorū que sunt ordinis. Et si expedire videretur ea que sunt iurisditionis foro in penitentiali solum iurisditio autem cōtentiosa regētur vt est dictum per probos et lectos viros auctoritate pape procedentes.

Libellus exceptionū explicit feliciter

Incipit tractatus de testibus.

Testimoniorū vsus frequens et necessari⁹ est et circa psonas et modū producēdi examinādi et publicādi multa dubia oriunt atq declarāda. q̄ p̄sens opusculū non itendit. Postquā x̄o predicta discussa sūt addita testium litigantes veniūt Et an dicta sufficientia sint ad pbandū et id q̄d intenditur i disputationem vertunt. sup quo iuris conditores et antiqui iuris interpretes et etiam moderni vniuersaliter tractauerunt quod ad pticularia trahere ē cōtentiosū ptib⁹ iudicib⁹ durum et moleste ferunt litigantes. propter que veritas semper subuertitur. scandala oriuntur. Super his viri scholastici et etiam causidici remanēt sciētes quib⁹ obuiare cupit scribentis intentio.

¶ Igitur put ille trin⁹ et vn⁹ ministrabit eidē ita posteris credere. si quidē bn̄ traditū ē ei soli q̄ est ascribat

Si vero nimis bene et imp̄fecte illud imbecillitati scri
bētis lector attribuat· Ois eni ip̄fectio que hic est scri
bentis est. Audet enim scribens scribere quia etiā mi-
nus bene dicta p̄sunt· incitāt eni alios ad iuestigatio-
nē p̄fectam· Cupit igitur scribens corrigi et suppleri·
Caritas eni istigat eum ad laborem vel vt detur scici
entibus potus vel via apperiatur p̄ quam inducatur
de cellaria vbi his plena sunt vasa· ille qui scribit est
bartholus de saxoferrato legū doctor perusinus ciuis
In tradēdo forma hec ē vt istad opusculum testimo-
niorū liber vocetur qui liber p̄ rubricas scriptas diui-
datur quelibet aūt rubrica diuidatur p̄ multas parti
culas sicut sunt multa testimonia et quelibet particu-
la p̄ se testimonium nominetur· Testimonii dicta an p̄
bant· p̄nceps certam regulam non tradidit· sed iusdi
cendi in hec verba rescripsit vt· ff· de testi.l.iii .§.idem
diuus ibi cum dicitur· tu igit̄ scire potes quanta fides
sit testibus adhibenda· qui et cuius dignitatis· et cu-
ius estimationis sint.et q̄ simpliciter visi sunt dicere·
Utrū vnū eūdēq̄ premediatum sermonē attulerunt
an ad ea q̄ interrogaueritis ex tēpore verisimilia respō
derint· hic est notandū p̄ncipē piissimū nō in sola iudi
cis potestate hoc potuisse sed ei quattuor cōsideranda
iniunxit. Primū circa suas p̄sonas dū dixit ipse qui et
cuius dignitatis et cuius estimationis fuit hoc ad pre
sentē tractatū nō p̄tinet· Secundū circa ipsi⁹ testis di
ctum ibi dū subicit et qui simpliciter visi sunt dicere·
Tertio circa ipsū dictū relatum ad aliorum testium
dicta dum meminit. vtrum vnū eundēq̄ premeditatū
sermonē attulerunt· Quarto circa ipsius dictum rela
tum ad circunstantias temporis loci et similium dum
dicit an ea que interrogaueritis et cetera ad que tria
presens instigatio intendit· p̄mo igitur qui testes v

deantur dicere veritatem subsequēti titulo declarabit vt videbitis. Testis causā sui testimonij faciat manifestam. imperator noster constituit in autentica de testibus .§. licet quidem iterpretatum est et nota. C. de testibus. l. solā p inno. extra de testibus. c. cum cā3 et hoc est verū si fuerit de causa interrogatus alias stabitur dictio suo q2 verbosus esse non debet q manifestam facere debeat hoc manifeste docetur. Quia qui causa3 sui dicti sufficienter non reddit non simpliciter sed malicio se loqui videtur intellige de illo qui loquitur simpliciter ea simplicitate que includit stulticiam que est legibus inimica. non de illo qui causam sufficienter assignat simpliciter hoc est pure et sine plica visus est loqui que simplicitas legibus est amica isti de leg. agna succ .§. sed simplicitatem et. l. magni festi .§. tales. C. de fur. et insti. de fidei cō. here .§. sed quia. Qualiter autem causa reddat declarat i sequēti pte tibi videbitis

¶ Testis interrogatus de causa eius dicti. Scio quia scio. vel q2 sic est. An eius dicto sit standum. Respondeo p inno de testi. c. cū causam p specu. eo. ti .§. nunc tractandū q de vsu huiusmodi dicto non est standum cum eadem sit ratio cum dicto q esse non debet. ff. de peti. here. l. pro herede et nota. de offi. pcu. cesa. l. fi. in prin. de vsucapi. l. labeo. de excep. l. i. cui etiā assentio. Nam dictū probari debet p illud manifestius et nō p idē vel aliud manifestū eque vel minus.

¶ Testis causam sui dicti reddere debet p id qđ aliq corporeo sensu percipitur q2 secundum naturā nihil est in itellectu qui prius fuerit in sensu vnde si de aliq visibili interrogetur per visum causam reddat. vt dicit quis ideo se scire q2 vidit. et eodem modo si de auditu per auditum. si de adoratu per adoratu3. si de lenitate alias suauitate per tractum. et sic de similibus

istud probatur·ff·de testi·l·quesitum alias.l·si·z.§.si·
ff.de his qui in testa.de le·in prin.C·de testi.l·pricipi
um In eo vero q requirit eos esse presentes vel fuisse
quid agēdu3:vide in auct· de here· et fal.§.si·et p in
no·in dicto.c.cū causā.et i spe.e·ti.§.nūc tractatum·z
ia· d are·et chy·C·eo.l.testiū.Sūt etiam quedam que
p diuersos sensus percipim⁹ vt motu3 alicuius rei per
visū·et tactum percipimus·et etiā qnq3 per auditum
et tactum vt motum cāpane personū qnq3 etia3 ad co=
gnitionē non sufficit vnus sensus et tunc per vtrūq3 ra
tio reddi debet·zc·Testis dicit alique3 esse dn̄m rei et
causā suā nō reddit qz interrogatus non fuit.an ei⁹ di=
cto stetur·responsum est per inno·in dicto·c.cū causā
et p spe·dicto.§.nunc tractandū non esse standū.quod
eni traditum est valere·dictum sine causa cū non inter
rogatur in his receptum est que aliquo sensu percipiū
tur vt dictum est·dominū aūt magis ab hoīs ratione
i dicatur q3 sensu percipiatur·hoc aūt ad iudicē nō ad
testem spectat·etiā dicendū est si testis dixerit alique3
ebriosum vel iracundū et causam non adiecerit cū etiā
hoc sensu non pcipiatur et non credit·et hoc iure vti=
mur cōtraria tn̄ videntur.his que constituta sunt in·l·
testium·C.eo·vbi numera tionē pecunie posse probari
p testes qui viderunt et tn̄ solus color videtur:an aute3
sit pecunia vel aliud et an fuit aurea vel argentea iu=
dicat intellectus:Et similiter per auditum vox seculi
auditur significatio aūt intellectu percipit·sensus aūt
corporis maioribus et infantibus cōes sūt nobis z bru
tis.illi tamen nō testificantur qz carēt iudicio p aliud
ergo q3 per id q sensu pcipitur ratio reddi debet dice=
bam q illud dicitur sensu corporis pcipi per sensum i
cōmunē hominum noticiā deducitur quod illud igno=
rare ic sūma ignorantia caderet·et ita senserūt qui pri

mitus istam doctrinam tradiderunt. Quis enim tam stultus quē ignorans reperitur vt pecuniaȝ et an sint aurea vel argentea nō agnoscat aspectu vel quis est q̄ ex sono verborum intellectum nō capiat · tales quidē vt demētes iudices nō admittunt et super eorum testimonio nullo modo disputatur nam propter personaȝ non creditur. Et vt hoc euidentius declaretur considerari oportet ꝙ quedam res sensu percipiuntur cū magno discursu per intellectū vel modico iudicanꝰ vt si aliquis dicat quē esse dominū alicuius rei qꝛ vidit titulū et vidit legitimo tēpore possidere · ¶ Ex his cōclu. dominū esse per modū eni cuiusdam sillogismi ad noticiā huius deuenimus et hec sunt dicta que non sufficiunt nisi causa reddatur per premissa q̄ sensu percipiuntur. Quedam vero solo sensu absq̧ discursu aliquo vel saltem modico percipit itellectus vt quē possidere et loquor de ea possessione que facti est · vt quē numerare pecuniā quē ambulare et similia. Et in his dictum sufficit cū non interrogatur de causa eius · Et pro ampliori noticia q̄stionem occurrentē de facto cedamus. Testis dicit fundū valere .x. an probet si non fuerit interrogatus de cā · dico ꝙ nō probat · Nā valor fundi cū magno discursu percipiꝰ. Sed ex fructuū quātitate et scientia valoris siue estimationis et circūstantia termini sillogiȝat intellectus nec horuȝ est cōmunis noticia · in frumēti vero estimatione vel alterus similis ad vsū domini destinati secus esset · Nā ex solo aspectu est estimatio cōmunis in equo vero estimando sicut in fundo discursus requiritur et forsitan vehementior.

¶ Testis dicit aliquem esse dominū ꝛ causā adiecit qꝛ vidit eū possidere tanto tp̄e ꝙ prescripsit · Utrum sufficiat? responsū est per ino. i dicto .c. cū causā et per speculo. ti §. nūc tractādū vt ille dominū esse probatū si nō

fuerit interrogatus vlterius. Sic etiã probatur dire-
ctum sed si nõ interrogatur de causa. ista est sufficiens
causa de causa cause vel eius circũstantiis interroget.
hoc de hac prescriptione intelligendũ est in qua titu-
lus nõ requiritur. Et sic ex eo ꝙ possidere sine magno
discursu cõphendit ꝙ si titulus requiratur non sufficit
nisi de titulo sufficiẽs testioniũ reddat. Est ei qd a pos
sessiõe sepatũ. Testis dicit aliquẽ possedisse ꝛ cãꝫ nõ ad
iecit vibdebat pbareq̃ possessio ẽ ius insistẽdi rei ꝓhi
bite possideri. sꝫ hoc ꝓprio sẽsu nõ pcipit sicut nec do
miniũ. Sic est responsũ p glo. i. l. stipulatio ista. §. hũ
quoqꝫ de verbo. obli. ff. et inno. in dicto. c. cũ causã. Nã
ad possessionẽ que est facti et sensu percipitur hoc refe
rendũ est idem in similibus q̃ ius et factum sonant.
¶ Testis dicit aliqua vera esse q̃ audiuit dici responsũ
est per notata. C. de testi. l. testium de aqua plu. ar. l.
ij. §. idem labeo. ff. de in spec. eo. ti. §. i. ver. itẽ ꝙ non ꝓ
hibet. Et ꝙ testimoniũ de auditu non valeat regulari
ter huius rõ est. qꝛ ratio non est dicto manifestior. sed
eq̃ vel minus iudex qui audiuit a teste et eius dicto cer
tus non reddit. ideo de causa queritur. si igitur ab a-
lio se audiuisse respondit ignotum per ignotum osten-
dit se sed si addat se audiuisse. ab aliquibus qui vidis-
se se dixerũt cã videret aliqualiter manifestior dicto i-
sufficiens tñ est. nõ eni creditur nisi in iudicio p iudicẽ
iuramẽto prestito parte presente vel cõtumace solẽnit
examinabit. sꝫ cũ testis audiuit aliũ se vidisse dicenteꝫ
ista solẽnitas defuit ergo insufficiens causa ẽ sꝫ si esset
scriptura continens dicta testiũ et extarent qui dixerãt
se vidisse aliquos testes ydoneos iurare in causa solen
niter examinati et dicerent se vidisse tunc eorum testi-
monio standũ esset. ff. eo. l. curẽt facit. C. eo. l. testiũ in
fi. ¶ Testis dicit aliqua vera esse quia sic credit. eius

dicto non est standum ab omnibus responsum est. vide p iaco. de are. et chy. C. de testi. magis eni iudicat quis si sic testetur q cā p quam creditur sufficienter annectat. Nec i his que cōsistunt in artis peritia vt medici obstetrices et similes de crudelitate deponunt. non enim sūt pprie testes sz magis iudices assumuntur ad istū cāe articuluz vt. l. i. de vē. inspic. ff. et q ibi nota. per dños doc. Testis dicit aliqua vidisse. iterrogatus nullā reddit causam respōsūē p inno. i dicto. c. cū cām ei testimonio standū qz in dicto ei sēsū expssit q est verū. cū qd ei determiatū est ampli demōstrari non potest. ff. de dote pleg. l. i. i fi. Nec repugnat q visus decipi pōt similiter et ceteri sensus. Nā itelligim i quibusdā scdm q cōuenit et accidit et in his non cadit sensus deceptō q nō cognoscat ab eis porro si sēsū decipi cognosceret nō testificarēt. Testis dū de vita et moribus iterrogaret deposuit et cāz scientie reddidit qz est vicin vel cōsāguine videbat ei dicto nō ē stādū qz p nullū sensū corporis cāz sui dicti reddidit dicebā standū eē qz sufficit sēsū exprimere vl aliqd p qd scdz q cōiter accidit p sēsū hēat noticia qz ei vicin vl cōsangui neus ē. vidit scdm q accidit vitā et mores p sensuz cognoscere g visus videt cāz reddidisse. hoc etiā pbatur C. de i iteg. resti. l. de tutel. ex de psūp. c. quoddā. z. c. fi. z. ff. loca. l. dñs orreoz. z de fide instru. l. fi. ita in fi. ¶ Testis de saporevini interrogat dicens esse dulce et tamen reddidit qz vidit. videtur non valere. quia bibere tantū respicit saporem qui sapor habetur p gustū. Sed cōtra eū per talē actum pueniatur ad gustuz iustā causam reddere videt qz gustus quidē tact est vt dicit aristoteles. Testis dicit q vidit ticiū pmitt re seyo an testimoniū tale valeat. dubitat qz magis auditu q̄z visu pcipit act pmittēdi. sz receptū est p iaco. de

are · et chy ·l·l·testium· C·eo·et spec.eo.ti.§. nunc tractandū de auditu · videtur aliter dicere q appellatio vidēdi cōmunis est ad omnē sensū quo pcipitur aliqd dicim⁹ enim quotidie vidi tale vinum esse dulce et vidi talē rē eē durā vel mollē ·⁊c· cū alio sensu percipiat An autē de tactu · posset dici hoc pbabiliter dubitatur sepe eni dicim⁹ nos manib⁹ tangit · vt in epl'a et cantica iohannis ibi manus nostre pertractauerunt q̄ sunt de regno vite id quod nō est tāgibile · sz id pro clara intellectione accipim⁹. ¶Testis dixit aliquid scire qz p̄sens fuit vel quia interfuit·an pbet. videt q nō cum persensū aliquam causam reddit ⁊ pōt eē q fuit p̄sens non tamē videns·nec audiēs q pleriq dixerūt · p hoc C. de erro·aduo.l.i·et ibi glo· ⁊ io.an·extra eo.c·p̄sentiū l.vi. et spec·eo.ti .§.i. Itē q non pbet dico tamē q probat quod enim dicit se presentem fuisse scire dicit ⁊ creditur per sensū id scire recognoscere cū non sit interterrogatus vlterius vt in precedentibus est relatū non autem potuit scire se presentē negocio fuisse. nisi istud intellexisset. hoc etiam imperiali constitutione probatur que dicit validū esse testimoniū eius qui in presentia sua dicit debitum esse solutuz. C·eo·l. testium· sed contra in aucten. de here. et fal. .§. si vero absunt . vbi innuit q debet dicere se fuisse p̄sentem q ad p̄sentiam alterius qui testis sensum non percipit ita intelligunt contraria. sed si legat testator vel aliquis contractus fieri deberet aliquo presente requiritur semper intelligi presentē et intelligentē. ff·de arbi·l. diez. .§. coram et de verbo. sig.l·coram·sed si notarius in instrumento aliquod factum aliquo presente narret de presente et intelligente est intelligendum verba enim notarii non ruditer interpretantur. sed cum effectu iuris intelliguntur aliter q̄z in teste · vt patet i versu promisit de

verb. oblig. l. sciendũ. et ꝙ ibi dixi. ¶ Testis sup aliq̃ deposuit ꝙ sic sibi videt̃ quidẽ putabant eũ ꝓbare exẽplo iudicis qui pronunciat sic sibi videtur. ſʒ hec dissimilia sunt. illud eñ verbũ videtur refertur ad iudiciũ itellectus qđ iudici cõgruit non testi. vnde dicebã non probare nisi istud ꝙ dixit sibi videri sit coniunctũ sensui. vt si dixerit ꝙ vidit talem possidere ꝛ videt̃ ꝙ sunt decẽ anni ex eo ꝙ vidit cõpellantur cũ dicto prece: etiã videtnr bonũ esse testimonium vel si dixerit se vidisse vnũ hominẽ ꝛ videt̃ sibi ꝙ sit titius ꝛ similia. ¶ Post tractatum rerũ vniuersaliũ ptinentiũ ad testiũ dicta ẽ nunc ad particularia descẽdendũ. Omnis autem res sup qua testis potest iterrogari aut ẽ res aliqua i actu aut in potẽtia ad esse. Itẽ eoꝝ que sunt i actu aut ẽ res aliqua in itentione aut est res aliqua extra intentionẽ. Itẽ eoꝝ que extra sunt aut est substantia aut ẽ quantitas aut est qualitas aut est relatio aut est actio. aut est passio. aut est tẽpus. aut est situs. aut ẽ habitus. aut ẽ aliud compositũ ex predictis. aut est aliquibus p̃dictorum. Et predicta per suas rubricas i singulis ꝓsequamur: quia tamen ea que sunt in potentia et non itelligũtur nisi p ea que sunt in actu. et ea que sunt in actu intentionis nõ itelliguntur nisi per ea que sunt extra intentionẽ. Ideo de his que sunt extra inchoandũ est. et p̃mo de substantia videamus. ¶ Substantia sumitur pro genere generalissimo vel subalterno vel ꝑ specie aliqua supra indiuiduũ sed siue dicamus ꝙ sit intẽtio sola siue dicamus ꝙ sit res extra animũ vt dyaletici disputant nõ pertinet ad nostrum tractatũ. non eñ illo modo substantia ẽ in nostro cõmercio. Licet eni dicat̃ hominẽ deberi in genere non tamen ipsum genus vel ipsa species debetur. sed istud indiuiduum qđ soluet̃;

prout hoc nomen substantia respicit indiuidua q̄ i'n ko commercio sunt et satis inuestigationis nostre. Est autem substantia aut rerum corporaliũ aut incorporaliũ de incorporalibus testificari non valemus directo. q̄a sensu non percipiuntur sed per alia dicta vel facta cōprehenduntur. Ideo de his subicio ⁊ sub titulo de actione ⁊ passione dicetur. ¶ Corporales autem res sensu ꝑcipiuntur ideo de his est dicendum licet tamen iuris consultus res corporales subdiuidat. in plures tamen iste diuisiones magis qualitatem rerum q̄ȝ substantiā respiciunt. ideo de his in titulo ⁊ tractatu de substātia dicetur. ¶ Rem aliquam esse cōstat omne id quod sensu percipitur et capitur. sed que sit vel fuerit eius substātia dubitatur ⁊ ad testes recurratur. ¶ Quāuis autem res corporales ⁊ visibiles sint substantia tamē de substantia inuisibili est vt in homine anima. vnde circa rationeȝ dicti testis potest probabiliter hesitāri. aduertendum tamen est ꝙ per rerum accidentia que per sensum accipimus substantiam comprehendimus.
¶ Hoc autem est tripartitum quedam enim ita nobis sunt communia que aspectu ab omnibus cognoscuntur. vt lapis lignum ferrum et similia. et in his sufficit si testis dicat lignum fuit quia vidi ⁊ si vlterius interrogetur quid viderit et dixerit vidi habere formaȝ ligni et qualitates satis exprimit. Nec si interrogetur vlterius que erat ista forma seu quales ille qualitates non cogitur respondere cū nomina non habemus manifestiora his. Non enim color ligni ē albus simpliciter nec niger nec vllo alio nomine expressius dicto posset exprimi ideo cū dico color ligni est vel forma ligni est sufficit. ¶ Recte igitur testis interrogatus de his dicit nescio aliter q̄ȝ dixerim et si simpliciter dicat nes

cio debet intelligi eomodo ne sit sibi contrarius. Quedã aũt nõ omnibus cõia sũt sed certe cõditionis hoib⁹ vt aromata et siſia q̃ a mercatorib⁹ et eoꝝ artificibus manifeste cognoscũtur ab aliis non tunc ꝓ causa sufficienti duos testes oportet dicere. scꝫ se vidisse et filius cõditionis esse. ei e i nõ stat nisi p alia illi⁹ cõditio doceatur. ¶ Alia vero sunt que non p omnes eiusdem artis nisi per valde exptos cognoscũtur sicut qꝫ sepe accidit in his rebus q̃ multas similitudines habent tunc si res similis rei de qua dubitatur potest haberi q̃ ius dicit quibusdem peritis committas qui de rei qualitate renũcient. et istud magis iudiciuꝫ q̃ꝫ testimoniũ est. vt his quibus committitur litteraꝝ comparatio facienda qꝫ si de qualitate rei que desit vel haberi non potest dubitetur hec causa ita difficilis fuerit cognitionis. et hoc constat testib⁹ peritis qui viderant talem rem vt i his q̃ priuilegiorum deperditorũ tenorem ꝓbant constitutũ esse per canones cõparimus quod ꝛ a nostris p̃ceptoribus comparatũ. Et eisdem modis directo negocia ꝓbãtur scilꝫ qꝫ talis res nõ erat lignum et similia. Cum enim ad certum tempus nos referimus ẽ negatiua coartata et sic p qualitates quas pcipit sens⁹ directo rep̃sentatur itellectui que sit ipsius rei substantia ideo directo rep̃sẽtatur eidẽ qꝫ alia substantia nõ ẽ sicut eni dicerẽ video directo cõprehendo necesse nõ eẽ et econtra vt proculus respondit de aliis negatiuis. ¶ Anuꝫ dicit quia vidit dicit ꝓbare qꝛ hoc quod dicit vidit omnẽ sensũ recipere p quẽ ad illius noticiã peruenitur valet. sed si dixerit qꝛ vidit colorẽ dubiũ habꝫ nam aqua ticta nebulis vel moris colorẽ vini habet vel liciuũ vel vrine. q̃dã vero per testes ad di oportet scꝫ qꝛ vidit et adorauit et his duob⁹ sensibus circa idem cõuertere nõ contingit deceptio vel dicit qꝛ vidi et gusta

ui vel vidi hoc in taberna vinaria vel extrahi de vase vinario. &c. Secus autē si i apoteca speciarū potuit ei esse syrupus vel similis res videmus ergo ex predictis siue aliis adminiculis que ad fidem iudicis addūt. et que non addunt sunt aūt adminicula vel alius sensus auditus vel alius locus vel tempus. licet eni in sacro paschali tēpore vue videantur in aspectu tamē ex loco et ꝓ tēpore trahētur cū ad aliam formā ad aliaꝫ similitudinem ducātur si in vno loco et tēpore congruo viderētur quod i ciuilibus arbitror admittendū ꝛ etiā ex his modis directo negatiua probatur.

¶ Hominem viuum fuisse vel aliud animal dicit qualiter autem causa huius dicti reddatur. ē magnifestū si de sano loquatur dico enim me scire quia vidi operationes hominis vel alterius speciei animalis scilicet videre ambulare loqui et cetera. ¶ Sed in ꝑtu potest esse dubium aliquid ei in partu quē dicūt natum viuuꝫ aliqui statim mortuū alii negāt viuū fuisse vel de eo q̄ i actu moriendi erat qm̄ quidē dicunt iā mortuū. alii viuere dicunt. Respondeo si testis dixerit viuere qr eum moueri non ꝓbat. Nā etiā sepe visum ē vētositates in corpore mortuo motum iducere. dicat ergo testis quo motu vt si tibias vel brachia extēder e vidit vel artare hoc q̄dē actio vel passio anime est vl' si dicat se sensisse dyacolem vel stellā. hoc quidem a corde causatur et radix spiritus vitalis est. idem si dicat emittere et trahere flatū. apperire oculos ꝛ claudere os proculdubio viuentis sunt et cetera.

¶ Mortuum hominem dicit qualiter causa reddatur et vt veritas hesitatum est. Mors enim est priuatio vite si ergo priuatio ergo negatiua cuius difficilis probatio est. sꝫ aduerte de morte quia aliud ꝛ aliud i causis paruis magnis maioribus et maximis. in paruis

quidem vbi modicum preiudiciũ versatur vt si de aperiendo testamento tractatur ꝛ similia nõ solum per visum. sed etiam per leuem presumptionem mors probatur. ¶ In causis vero magnis vbi preiudicium magnum vertitur vt si de hereditate contenditur vel alio modo peccinario etiam magno. per famam iuris interpretes mortem probari tradiderunt ꝙ intelligendum opinor non de fama que ab hominibus leuibus trahit originẽ illam et presumptionem leuem reputo quam sufficere in precedẽti articulo receptum est. sed intelligo de fama que ab hominibus grauibus ꝛ causis rationabilibus originem trahunt. ¶ Quid enim si intrauit mare ꝛ superueuit tempestas ꝛ affectatꝰ tẽpore congruo non est reuersus et perquisitus per loca verisimilia nec ipse repertꝰ est nec nauis iuenta. Quid etiam si in magno exercitu visus est ꝛ finito cõflictu inuentus non est ꝛ expectatus est ꝛ a cõsanguineis perquisitus. Quid etiaȝ si per loca incidiosa transiturus mercator de domo recessit bone vite diues ꝛ cum bona familia ꝛ expectatus per tempora non reuertitur ꝛ ꝑquisitus nõ inuenitur. ¶ Dico ꝙ fama que ex istis causis progreditur ꝛ similibus nõ est leuis presumptio. ſȝ probatio que bonum virum ad fidem adducit. sit ergo causidicus in ꝓbando attentus. sed si ponamus seneȝ recessisse ꝛ tanto tempore stetisse ꝙ si viuere nunc centum annorũ etatem excederet erit quidem insufficiẽs hec ꝓbatio. Qualiter autem hec etas possit probari īfra in titulo de etate dicemꝰ. ¶ De ꝓfugo autem seu vagabũdo vel alio in quo ꝑdicta cessant iudicia plus dubitationis est. Sed causas absentie inuestigandas arbitror si enim propter inimicorũ potentiam auffugit ꝛ se per mundum occultat ꝛ vbi sit ignoretur quãtũcunqꝫ temporibus ignotum extiterit ad mortis fidẽ

iudex non adducentur nisi alia iudicia doceantur vel ad excessum etatis legitime alius longissime veniatur. Sed si p mundum vagari cepit iuuenis bellicosus et luxuriosus tunc ab eo tempore quo de eius vita ceperit dubitari si quinquenniũ sit lapsum: nec de eius vita suspitione vel alias aliquid fuerit notum mortẽ pbatã arbitror. hoc enim imperator in muliere consulit q̃ tãto tẽpore virũ expectauit. et licet hoc p posteriores mutauerit tamẽ q̃ztuz ad matrimoniũ istud fecit que est causa maior ⁊ frequenter articulũ respicere in predictis et puto iudicẽ postulantẽ eo cuius interest mittere debere exploratorẽ p persona sicut cũ rerũ distinctione agitur. ⁊c. In maioribus quidẽ causis vbi periculũ maris vertitur: vt si fame vel status causa ex hoc principaliter oriatur iter quas si de alio matrimonio tractaretur grauius enim vxorẽ propriã alij copulatam recipere q̃z bona apud aliũ retrahere dicte probationes non sufficerẽt. Sed cõstitutũ est q si mulier mortuum virũ audierit ab eo sub quo militauit dictũ recipiatur qui arcto iuramẽto deponat q ille de quo queritur p certo mortuus est que cõstitutio ostendit famam solam nõ sufficere nisi saltim dicto vnius testis idonei cõprobetur. Sed aduertendũ est q constitutio nõ req̃rit vt dicat quod cũ viderit mortuum sed q pro veritate mortuus est que veritas potest in nostrã noticiã puenire: etiã sine visu sicut receptũ est de eo qui iurat de veritate dicenda q si alius testis esset non sufficeret, sm quod rescriptũ est ⁊ sm ea que relata sunt. sed finge testem deponere aliquẽ esse mortuũ in terra longinqua: nec p eum sub quo militabat posset pbari qualiter in hoc genere causarũ in talibus fiet probatio puta si fama esset in loco vbi cã agitur ⁊ probetur etiã fama loci vbi mortu9 esse dr sufficeret illius loci fama ⁊ loco dicti

eius sub quo militabat succedet. qd enim dictu; est in genere fame ꝓbationē non sufficere itelligendū est de fama simplici. ¶ Nā debet fama que in certo loco vbi quis dicitur esse mortuus vehementior esse. Pone testem dicere quē mortuū qa iterfuit eius sepulture non ꝙ ipse viderit. cadauer em̄ erat in coffro vel pannis inuolutū s; sic ab oibus dicebatur ꝓcul dubio i hoc genere causaꝝ ꝓbabit satis em̄ ad fidem iudicis addūt ſm ea que a maioribus nostris obseruātur i maximis vero causis vbi vita hois periclitatur vt si de homicidio accusetur vel puniendis seruis qui dn̄m nō inueniūt vel etiā de torquendis eis ad homicidas iueniēdos. vt lege cautū est ꝙ constare debet et liquere hominē interemptū et li quide appere quandoq; ꝑ relationē officialis qui ad hoc mittitur. qn̄q; ad estimationē testiū decurritur et in occisis aliqn̄ possunt causam manifesta; reddere. vt si viderūt eum capite mutilatū. venas gule ꝑcisas ⁊ sanguinē effudi donec frigidus remaneret et sine sensu et similia. ¶ Aliquando talia signa visa non sunt vt i eo qui suffocatus est nōnunq; ad sui defēsionem dicit aliqn̄ quis ante naturalem mortuū ꝑscrutetur q; ab eo nonnūq; contigit mortē expedire ꝓbari vere i causis maioribus ⁊ magnis et cū certa die vel alias ⁊ hora quis mortuus dicit. hoc em̄ litteratum raro ifamiā deducūt als famam. vnde ꝓ nūc ad ꝓbationem testiū de visu deueniltur. Si ergo dicit testis ꝙ talem vidit mortuū nec iterrogetur vlterius puto sufficere. sed si iterrogetur quomodo cognouit ꝙ mortuꝰ est et dicit ꝙ vidit eū absq; aliquo motu absq; attratione spiritus. tetigi ⁊ nullus motꝰ erat i pulsu hec em̄ sunt certa signa mortis. s; si diceret qa vidit eum aspirare vel mori puto sufficere. satis em̄ coiter cognoscitur nec clarioribus verbis pōt exꝓmi. s; si dicit qa vidit eū h

bere oīa signa et omnē aspectū mortui satis exp̄mitur
Est em̄ iste aspectus cōiter notus etiam in mortuo de
recenti. hoc em̄ testimonio euāgelico roboratur dicen
do ad iesum cū venissent viderunt eum iam mortuū et
non fregerūt eius crura sꝫ si testis dicit qꝛ vidit eum se
pelire hoc sufficere receptum est. Sed ꝛ si quis viderit
quē in mari vel ī igne perire ꝛ corpus nunq̄ꝫ reuisuꝫ ē.
recte de illius morte testificat̄ licet nō viderit mortuū.
Certum est em̄ pistum actū queꝫ modico spacio perire
et salutis nulla iudicia superesse. si q̄s viderit etiā ali-
quem ī carcere claudi vbi erat missus ad vitā et carce-
rum custos fiunt ita ꝙ eidem incarcerato aliq̄s non vi-
disset ī ferri non potuit post aliquos dierum cursus de
morte et recte testificatur/licet etiā cadauer nō viderit
et multa his similia visa sunt. ¶ Titium esse vult ali-
quis ꝓbare quia factū ē aliquid p̱ vnum hoīem. sꝫ illū
fuisse titiū negat p̱ q̄d ad testes recurritur. si testis dixe
rit titiū fuisse illum q̄a vidit satis ē. idem si dixerit q̄a
vidit faciē eius satis expressit. Nam paulus respondit
quia eius imaginē cognouit tot em̄ fecit deus in facie
ꝙ fere est īpossibile reperire hoīeꝫ q̄ ī facie oīno assimi
lantur. secus puto si a tergo dixerit hoīem vidisse huic
autē dicto de visu derogatur ex loci distātia si em̄ a lō-
go dixerit se vidisse aduertanda ē distātia si est tā ta in
qua coīter possit sensus decipi plenā fidem non facit se
cus si distātia esset modica ꝛ hoc a nr̄is maioribus ē re
ceptum. et iō vt predicta cessent sepe in dicto testis ad-
dicitur qꝛ vidit et presens fuit si simpliciter dicat ītelli
go de visione plenaria que ē de ꝓpinquo sensu īterro-
getur etiam vlterius cū etiā longe se vidisse dicit ꝯsue
uit apponi loci distātia vel p̱ mensurā vel p̱ exemplum
alicuius loci notorū vt p̱ hoc cognoscatur an iudex ei
fidem adhibere debeat sꝫ si simpliciter dixerit a longe

se vidisse. cum enim isto tempore sensus decipiatur fa
ciliter nõ putarem ei standum nisi bene se recognouis
se exprimeret vel ex proximitate multa vel ex lumine
alicuius ignis vel luce cum etiam qñqȝ derogatu r ex
proximitate videndi. ¶ Quid enim vt ex facto acci-
dit si testis dixerit ꝙ cum in taberna in sero in specu-
lo se aspiceret i eodẽ speculo istũ vidit. ⁊ titiũ eẽ cogno-
uit. huic visioni stãdũ eẽ nõ arbitror. Illa eĩ visio p li-
neã reflexã fit ⁊ ymago p sone mltũ mior q̃ȝ sit nostris
ocul sẽtit alias videt ac si mltũ psona distaret. iõ nõ
facit fidem sicut de distantia loci receptũ est Quod au
tem dictũ est ꝙ sufficit se vidisse ratio ista non videtur
subsistere in isto casu non enĩ sufficit videre solũ nisi an
terior precedat noticia de qua ĩ reddẽdo causã nichil
dixit. Sȝ illius dictũ intelligi debet vt loquatur vt stul
tus maxime ĩ proposito vbi de teste loquimur cuius p
sona vt ydonea est recepta. Dicendũ est ergo sufficien
tem causaȝ non redisse vt sic dicendo illũ esse titiuȝ oĩa
dixisse videatur q̃ ad cognoscenduȝ ꝙ sit titius requi-
rũtur nisi interroget vlterius cui cõgruit ꝙ relatũ ẽ suf
ficere cãȝ dicere nisi de causa cãe fuerit interrogatus.
Sed si interrogatus fuerit si eum cognoscebat prius
et ex qua noticia respondere teneret si enim dixerit ꝙ
erat vicinus suus cõtinuus vel aliter cũ eo fuerit con-
uersatus satis exposuit. Quod si eum vidisse semel tã
tũ ⁊ leui noticia et postea magnũ tempus excurrit etiã
fidem plenã non faceret de facili enĩ cognoscendi noti
cia perditur vel ex imbecillitate memorie cognoscẽtis
vel ex mutatione que ex cõtingẽti psona contigit pro-
pter antiquitatẽ et infirmitatẽ et alios casus. Et siqui
dem ĩ puericia se cognouisse dixerit nũc ad etatẽ adul
tã seu virilẽ pcesserit iste q̃ dicit cognitus pculdubio
nõ pbaret ppter magnã mutationẽ que cõtingit ĩ mi

noribus et hoc expresse ex edicto pretorū de partu cu stodiendo colliguntur ista indicia licet inuestigatio nis sint secundū causarum varietatem interdū tamen testis vidit hominē aliquid facere quo animo et quo noīe vocet̄ ignorat. et tunc ad iudicem spectat illū ho minē exhiberi vt videatur si iste cognoscatur a teste. sꝫ si de mortuo homine queratur quid sit puto expectari si recognoscatur vt diximus de viuente nonnūqꝫ tamē in mortuo tanta est incognitio ꝙ cognosci in facie nō potest tunc de necessitate recurretur ad eos qui signa cognoscunt partiū corporis q̄ cooperte portant̄ cōtin git aliquādo ꝙ ex honesta causa nomē propriū cōmu nicās tunc dicendū est istum esse hirotem qui alio no mine phūs nūcupatur vel qui alio nomine nominatur Causā aūt dicti reddit vt supra probat. illud autem qđ a quibusdā receptū est vt auditu vocis testis recogno scat hominē nunqꝫ ꝓbari. multe eni similitudines re periunt̄ in vocibꝰ et vidi sepe vnū alterius vocē finge re. Alia ei est vox pueri. alia adulti. alia iuuenis. alia senis. alia egrotātꝭ. alia rauci. alia ieiuni. alia saturi. alia ebriosi. Ex hoc etiā apparet ex loco mutatio vocꝭ alia ei ꝑcipimus vocem existentium in eodem cooper torio. aliam enim qui esset in alio loco existente in me dio pariete. Et etiā ex tp̄e cōtingit mutatio. aliter eni vocē accipimꝰ cū ventus expirat. aliter cū quieto tp̄e. Cū ei hoc sit quedā aeris repcussio apparet nō vnifor miter fieri qn̄ tn̄ aliquod iudicium faceret nō negaret Hāc eādē rē nūero eē istaꝫ cū ista de q̄ retro aliqđ fuis se ponit̄ alias ꝓbat̄ si de ista vł alia ab hoīe loqmur fortis ꝓbatio ē. ¶ Hec aūt dubitatio cōtīgit ił dū i re bꝰ solo coherētibꝰ. pone ei istrumētū ēphitheoticū ta lē ꝯtinere fūdū: cuiꝰ fines sūt. fūdꝰ titij ⁊ fūdꝰ sēpronij q̄ cursu tp̄is dños mutauerūt vt ꝯ illū fūdū eē eūdē cū

eo q̄ in istrumento ponitur ostendā. habeo ponere hoc modo et ꝓbare q̄ talis fundus cuius fines p̄us fuerūt fundus titij ⁊ fundus sempronij et hodie taliū sunt fines ē vnus ⁊ idem fundus. Et si testis dixerit hoc verū esse et ꝑ causa adiecerit q̄ vidit olim illos possessores esse dictorum fundoꝝ qui ꝑ finibus ponūtur. Nunc vero videntꝰ possideri ab istis satis dicit non enī de dominio finiū disputatur sed sufficit q̄ testis aliquis dicat ꝑ quos illi fines ita denomiati fuissent si cōstat a possessore fundi non nominari. solet autē vt quādo vetustas temporū examinatꝰ tunc de visu nō patitur ꝓbationē et tunc puto sufficere si tunc dicit se audiuisse a suis antiquis fide dignis q̄ talis fundus qui ꝑ factū ponitur iam fuit titij postea deuenit in istum ⁊ in istū gradatiꝫ singulos nominādo vsq̄ ad eum qui nunc possessor ē. et hec est opinio circū colentium. hoc enī receptum est sufficere in ꝓbatione cōsanguinitatis q̄d grauius est. Aliqñ dubietas hec occurrit in animalibꝰ vt si dubitetur vtrū iste equus vel mulus sit iste q̄ fuit titij. non enī ista ꝑ faciem cognoscūtur vt hoīes. sed cū corpora animaliū non tegātur sup̱ toto possunt esse signa ꝑ que de facili recognoscūtur ex quibꝰ testis causas sui dicti poterit cōprobare. Aduertendū tamen ē ne cōtingat deceptio q̄ quedā sunt que mutari possunt facto hoīs vt in boue cornua que igne apposito in partē aliaꝫ volui possunt. quedā etiā alia ignito ferreo signantur vt valeant agnosci. sepe etiā de hoc dubitari cōtingit ī speciebus alijs rerū mobiliū et harum quedam sunt multa varietate composite vt libri vasa argētea ⁊ iocalia varijs formis ornata ⁊ ī his ⁊ similibꝰ. et hec recognoscūtur de facili et ideo si testis se recognoscere dicat q̄ vidit diligēter quia aspexit puto sufficere sicut si aspectu faciei de hoīe dicimus. Quedam autē harum sunt

magis similes et tunc propter multam similitudinez quam cum alijs eiusdem speciei reperiūtur habere re cognitio difficilis est. Et harum quedam assumunt formam opere manifestam. quedam ab ipsa natura formate producuntur. Prime quidem quia ei⁹ hominis opere secundum varietatem temporū sunt diverse de facili possunt habere signa vel in ipsarum confessione concurrentia vel extra post facto accidentia ex quibus cognoscuntur. Et tūc oportet testem per illa signa vel vnam tamen notabilem causam reddere cuz receptū est ꝙ per duas demonstrationes vel vnā tamen nobilē res certa demonstratur ꝙ si hec signa deficerent causā oportet reddi per aliquod quid sit extra ipsam rē verbi gratia quedam referimus siue interdum ad fidem de rei ydēptitate adducimur. Quid enim cutellus cōmunis forme in vagina difformi reperiatur et apud te reperiatur vagina cum cutellis vel quid si i marsubio difformi et difformiter ligato pecuniam certam posui quid marsubium apud te est cū tanta pecunia q̄zuis eī cutellus per se vel pecunia recognosci nō valeat ex vase tantū eandem esse numero recte dicam interdū etiā ex aliarum rerum coadunatione adducimur ad dicendū idem esse quod est in marsubio forme cōmunis posui certā q̄ztitatē pecunie auree certā argentee certam pecuniā ere cōtaminatā et marsubiū apud te reperiat forme cōmunis cū eisdē quantitatibus ad fidem certe adduxerūt qꝛ corpora sūt eadē iterdum ⁊ ex persona hoc habentis comprehenditur. Quid eī si cyphū meū forme cōis tradidi et apud te reperiatur. Cyphus nā pe cū causam a me habeas illū eundem esse certū ē nisi aliud doceatur expresse. vel quid si apud famulum pauperem reperiatur cyphus argenteus forme cōmunis dicam cyphū esse domini sui si ante habuisse cōstat

nisi aliud doceatur. ¶ Hoc etiam salomonis probat exēplo Nūquid istud quod constitutū est responsū esti libello tam in reali q̄z in personali sufficere si pecunie dicat numerū materie vero facte materiā aūt et alias speciē vt cyphū argenteū et similia et illud sufficit vt libellus admitat nō autem in reprobationē talia suffi cerent quando constaret ꝙ eiusdem forme et materie reperientur. diuersitas eni rerū vno noīe cōprehēsarū probationē facit obscurā vt constitutū est. hanc igitur rerū multiplicitatē reus doceat. q̄dā vero ab ipsa ma= teria formata producūtur vt fruct⁹ in quib⁹ cū natura vniformiter operetur ex forma vt plurimū recognitio est possibilis vt in vino ⁊ frumento in eadē regione na to. Est igit recurrendū ad signa q̄ ab extra veniunt. si eni frumentū meū fuit in loco certo repositū ⁊ reperiat istud idem esse presumit nisi de mutatione doceatur. si tā aliq̄ fruct⁹ essent qui sūmā bonitatē excederēt id est attingerēt hi certi dicunt et tunc recognitio esset possi bilis ex colore sapore ⁊ similib⁹. hec aūt probatio ꝙ sit eadem res facilis potest esse ex diuersitate forme et etiam qualitatuʒ que non possūt abesse sine corruptio ne substantie vt libri parui voluminis non possūt effici magni absq; additione cartarū. aliud in his qualita= tibus q̄ adesse et abesse possūt. ¶ Perēptā seu perditaʒ rē esse qualiter probetur dubiū est qm̄ hoc priuationeʒ significat et q̄ztū ad eū ad quē res peruenisse non con= stat satis liquet rē nō esse vel perditā esse si a debita di ligenti iquisitiōe rē nō cepit et nō reperire se asserit nisi ꝑ aduersariūaliud doceat. sʒsi aliquaʒ rē ad aliquē ꝑ uensse constat et ipse rem perēptāvel deperditā dicat hoc probare debet. hoc autem interdū iuramento solo ꝓbatur si rem exhibendā solo iudicis officio arceatur vt constitutū est in eo a quo instrumentū perditum ex= hiberi postulatur. Sed si ad hoc iure obligationis te=

nebatur etiam hoc demōstraret manifeste probari ꝙ in rebus solo coherentib⁹ de facili sit per aspectum vt si ibi erat domus q̄ nūc non est vel fundus qui nunc nō est qꝛ casmate perijt. In rebus vero mobilibus ecōuerso possibile est ꝙ quis casuꝫ videat quo res perempta est vt rem extinguere incendio vel ītpetu aquarū vel facto hominis. et in his directo per visum testis rationeꝫ reddere et dicere potest quod si talis cas⁹ visus nō fuerit potest aliquando ex natura ipsius rei probari perēptio. Sunt enim quedam res mobiles que seruando seruari non possunt sed modico tempore naturaliter perimuntur. vt fructus quorum quideꝫ paucis dieb⁹ quidem mensibus quidem anno perimunt̄ et animalia aūt tempus longissimū habent naturaliter limitatum quod tēpus si clausum fuerit constat rem extinctaꝫ vt est in homine dictū. in his vero que seruari possunt est recurrendū ad alia iudicia vt si horrea in quibus res erat reperta sunt facta et alie oēs presumptiones hec oia legibus cōprobant̄. An autem perdentis culpa īteruenisse presumatur alibi dicemus. ¶ Cura carniū ī habundātia habēdaꝝ cōmissa ē aliquibus a pplo perusino ꝛ ea p annū tenuerūt. faciebātq̄ de eis occidi ꝑut q̄tidiana necessitas exigebat. pastores ouiū q̄ꝫ plurima ex illis aialib⁹ ī itinerib⁹ et pascuis perempta ꝛ pdita retulerūt. et sic ī libro dicti officij rescripserunt q̄ ab eis rationes exigebāt an sit eis fides adhibēda dicit si cōiter sic cōtingisset vt ex tāto nūero tot aialia pdidissēt ꝑbare difficile ē. Si eī ī hoc gñe cārū ēt de hoīe ꝑbare p sitis rescriptū ē. Multo forti⁹ h⁰ dicebā pastorib⁹ ēt deponētib⁹ eē credēdū. Sicut eī de morte militi credit̄ sic pastori de morte aialiū ē credēdū q̄ꝺ ita equū visū ē p legislatores vt p ip̄ꝫ cui stat̄ sic ꝺ̄ꝫ mieꝫ

Explicit tractat⁹ ꝺ testib⁹ edit⁹ p Bart. legū ꝑfessorē

¶ Incipit tractatus diſcrepentiarum leguin et canonum.

SEquuntur diſcrepantie inter leges et canones quas collegi ex corpore ciuilis iuris ⁊ canonici ſimiliter ⁊ gloſarum eorūdem. Quarū pͥma eſt ꝙ ſm canones pōt appellari ante ſententiā. ſm leges nō niſi in tribus caſibus notat' extra de appel. c. ſup. eo. in. ij. ¶ Et vt liqueat plus dic ꝙ ante ſentētiā canonis pōt appellari a grauamine: etiam ſi nō ſit grauamē expreſſum. et ſic itelligitur canon. ⁊ vide etiā qđ notaꝛ de appel. c. paſtoralis. ſup ꝟbo ſcđo expreſſo ⁊ ibi vide. Iudex appellationis ſm leges nō poteſt delegare. ſm canones ſecus. vt extra de offi. deleg. c. ſup queſtionū. §. intētionis. ⁊ de offi. ordi. c. paſtoralis. ⁊ eodē titulo vt litigātes. lib. vi. ¶ Iudex corā eo ī pͥcipio facit litē cōteſtari. et ꝓfert ꝑ ſe ſententiā. ⁊ in medio cōmittit ſm leges. ſed ſm canones oīa ⁊ pͥcipiū mediū ⁊ finē pōt. vt ꝑalle. c. ſup queſtionū. §. itētionis. vbi glo. illud obtinet ⁊ bene. ¶ Secundū leges iudex cōmittit examinationē tm̄ ꝯſiliarijs ſuis. ſꝫ ſm canones cuicūqꝫ vult. vt de offi. deleg. c. paſtoralis. ⁊ notaꝛ in glo. ꝓxime allegata. ¶ Secundū leges teſtis repelliꝛ a teſtimonio ſi eſt dānatus de aliquo crimine. ſꝫ ſm canones repellitur ſiue ſit ꝑ ſententiā dānatus ſiue ei ꝓbetur ſcilꝫ in iudici vt dicit glo. ī. c. ſup eo. de teſtibꝰ. ⁊ in. c. teſtimoniū. eo. ti. vbi hec materia pleniꝰ expediꝛ. ¶ Secundū leges actio ē ꝓponēda. ſꝫ ſm canones nō. vt de iudi. c. dilecti. ⁊ dic vt ptꝫ in glo. in ꝟbo actio ītenteꝛ ibi Sol. ¶ Scđm leges nō ītelligiꝛ clauſula ſi eſt ita ſm canones ſecꝰ vt de reſcrip. c. ex ꝑte. ij. ⁊ in. c. olim ex lit

teris. ꝛ ibi glo. i verbo ad oia ꝛ in mult; aliis cap. seq. ¶ Scdm leges hz actor allegare. l. si qs i tantu. C. vn vi. scdm canones no i reb9 eccliarum vt de do. ꝛ cotu. c. i. in argumetu ꝛ ibi vide bene quod ibi notat sup glo. ista. ¶ Scdm leges missus in possessione pppter cotumacia in actione reali est statim verus possessor. scdm canones est positus rei seruade ca. de do. ꝛ cotu. i. glo. ¶ Scdz leges filius tm retinet vna quarta. scdm canones duas scz debita iure nature ꝛ trebellianica. vt de testa. c. ranuncius. ꝛ ibi de hoc in glo. ¶ Scdm leges testamentu no valet nisi habeat subscriptione septe testiu. vt. l. hac csultissima. §. nucupatione. C. de testa. ꝛ ff. co. l. heres. §. pe. ꝛ insti. de testa. ordi. scdm canones sufficit si cora pbro ꝛ duob9 vel trib9 testibus vt de testa. c. cum esses. In ore eii duorum vl triu stat oe verbu. c. nouit. de iudi. ꝛ. c. relatu. de testa. ꝛ ibi vide ꝛ. ii. q. iiii. §. i. ꝛ. c. i. ꝛ. xlviii. dis. qm multa. ¶ Scdm leges si testator legauerit rem aliena tenetur soluere. insti. de lega. §. no solu. scdm canones no vt de testa. ꝛ dic vt ibi. ¶ Scdm leges no tenet heres ex delicto defucti: nisi inqtum ad ipz ptinet ex delicto. C. si ex delic. defu. l. i. scdm canoes tenet lz ad eu nichil puenerit ꝛ qzuis lis no fuerit cestata. vt. c. vlti. de sepul. i glo. fi. ꝛ silr ez casu habes de rapt. c. in lris. ¶ Scdm leges q no habet ctinua cam ad pscribendu requirut tepus duplicatu. scdm canones non. vt de ca pos. ꝛ pro. c. cu eccla. ꝛ de pscrip. c. de qrta. ¶ Scdm leges psumitur q mulier q mecu cohabitat sit vxor. scdm canoes sec9 de pscrip. illud i gl. ¶ Secundu leges iudex dat9 vt cognoscat de pprietate non pot de possessione cognoscere. vt. C. si a no cope. iudi. l. si de pprietate. scdm canones cognoscit etia de ca possessionis ꝛ pprietatis. vt. c. pastoralis. i glo. ii. ꝛ ante penul. de cau. poss. ꝛ pro. ꝛ itellige vt ibi notat. ¶ Scdz

leges priuatorum cõsensus potest eũ constituere iudicẽ q iudex non est. vel etiã qui iurisditioni preest. vt. C. de iurisdic. om. iu. l. priuatorum. et l. i. secundum canones non nisi de consensu sui epi. de fo. cõpe. c. significasti. et ibi ẽ materia. ¶ Secũdũ leges q offert se liti cõdamnat ac si possideret. ff. de rei vẽ. is q se. et ff. de peti. here. q se liti secundum canones secus vt i eccliasticis negociis vt nota. vt lite pen. c. eccl'ia. per Joh. an. in glo. fi. ¶ Scdm leges noui testes in causa appellationis super eisdẽ capitulis recipiũtur. C. de ap. l. eos. §. i. et ij. et C. de tẽp. ap. per hãc. secundum canones secus sup eisdẽ. de testi. c. fraternitatis. in glo. pe. et eo. ti. c. testib⁹. i cle. ¶ Scdm leges non admittitur ad possessionem nisi ex toto renũciauerit iudicio pprietatis. secundum canones secus. ¶ Secũdum leges a lata interlocutoria sup exceptione peremptoria poterit appellari secundum canones poterit appellatiõi differri vsq ad euentum pricipalis negocij vt nota. de appel. c. fi. ¶ Scdm leges in ordinariũ non põt cõpromitti. l. sz si in seruũ. ff. de arbi. secundum canones potest. vt ij. q. vi. c. a iudicibus. §. qd. de arbi. in glo. ij. i verbo ordinarij. ¶ Scdm leges cũ agitur de cõputatione graduum i e qualib⁹ ligneis quoto gradu qs distat a stipite toto duplicato distant iter se. et sibi inuicẽ attinent. secundum canones simpliciter et duplicato. vide hoc arborem cõsanguinitatis vbi de hoc videndum est. ¶ Scdm leges in lignea eqli quot psone sumpte a stipite tot sunt gradus. secundum canões quoto gradu remotior distat a cõmuni stipite toto distãt inter se vt i preallegata arbore põt videri. ¶ Scdm leges affinitas contrahitur ex legitimis nuptijs tantũ. secundum canones ex cohitu etiã illicito: vt in arbore affinitatis in pn. et ibidẽ de ↄsanguinitate et de pba. c. per tuas. ¶ Scdm leges non potest fieri denũciatio nisi sup quibusdã casib⁹: quorũ habes

aliquos notatos sup·iij.gl·vt eccle·bene.c·vnico. s̄m canones sup oibus criminalib9·ij·q·i·c. si peccauerit· et de iudi.c·nouit·ꝛ.iiij.q·iiij·c.aliqñ. de testi.c·fi·sup ꝟ.executore. ¶ Scd̄m leges frustratorie appellās punitur in quinquagīta libras argenti in ciuili cā·C.quorū ap·nō reci.l·ab executore·In crimiali vero īfamis est ꝛ litē ꝑdit vt.C.de ap·a ꝓcōsulis· s̄m canones ꝟo condānatur in expensis.ij·q·vi·oino·l·i·glo·ꝛ ibi de hoc. ¶ Scd̄m leges nō valet citatio nisi assigneꝫ terminus·ff·de ꝟb.sig.l·ita stipulat9:s̄m do.Pe.de bella·per.s̄m canones bene valet·vt de appella·c.cū parati· ¶ Scd̄ꝫ leges nō oīa crimīa sunt publica sꝫ adulteriū homicidiū et similia.s̄m canones secus vt notat de collu·c·i·in glo.pe·ꝛ·ij·q·iij.c·oibus· ¶ Scd̄m leges si mulier īfra tēpora luctus nubit īfamiā incurrit· s̄m canones secus de secun·nuptijs·c.fi·et ibi vide·
¶ Scd̄m leges religione possunt cōnubia dissolui·s̄m canones non possunt·x·dist·c·i· ¶ Secundū leges pater ꝛ mater possunt denegare alimenta spurijs.s̄m canones nō vt q̄ fil·sunt legi.c·per venerabilē. in fi·ꝛ notatur de eo q̄ dux·in ma·q̄ꝫpol·ꝑ adul·c·cū haberet in glo·in fi·et vide ibi· ¶ Scd̄m leges permittūtur vsure.s̄m canones non de vsur·c·iij·et ītellige vt notatur ibi· ¶ Scd̄m leges infans pōt esse ꝓcurator s̄m canones nō·de iura·calūp·c·īpuberes.in glo·i fi.ꝛ ibi vide ¶ Secūdū leges raptor cū rapta nō possunt ambo simul ꝯtrahere m̄rimoniū·s̄m canōes possūt. de rapto·c·fi· ¶ Scd̄m leges si q̄s stuprauerit virginē relegaꝫ vel verberaꝫ·ꝛ si per vim capite puniatur.s̄m canōes recipiet eandē in vxorē aut verberatur aut in monasterium detruditur· de adulte.c·ij.in glo·
¶ Secundū leges licitus est cōcubinatus·l·i.i fi ff.de cōcu·secundū canones non.xxxij·q·iiij.c·nemo·et ibi

vide in glo. ¶ Secundum leges qui non differt appellationi iuste punitur in. xxx. ponderibus auri. secūdū canones deponit. ij. q. vi. in glo. ij. de tracto. & appel. c. de priore. ¶ Secundū leges delegatus ab ordinario non potest sententiā mandare executioni. secundū canones potest. de foro cōpe. c. si quis i glo. penul. ¶ Secundu₃ leges non perpetuatur iurisditio nisi p litis cōtestationē. scd̄m canones per solā citatione₃ de offi. de lecg. c. gratū. & c. relatū. & ibi notat. ¶ Scd̄₃ leges arbiter q̄ cognoscit de causa suspitionis ista probata etiā cognoscit de causa principali. secundū canones nō potest cognoscere. vide quod notat de offi. de leg. c. suspitionis. et ibi plene vide. ¶ Secundū leges mulier auditur contra alienationem rei dotalis etiam vera causa allegata. secundū canones non si interuenerit iuramentū vt de iureiur. c. cum contingat in. ij. glo. reperies bene. ¶ Secundū leges filius non conq̄ritur de patre in criminali vel ciuili causa nisi castrēsi. secundū canones bene cōqueritur de vtroq₃. ij. q. vij. c. conqueritur. et ibi vide. ¶ Secundū leges causa conuiuij ludere possumus. secundū canones secus. de exces. pre. c. cum inter. in glo. & xliiij. di. c. cōmessatiōes. & c. non oportet. ¶ Secundū leges inducie deliberatorie sūt dande. xx. dierum. iij. q. iij. c. offerant. secundū canones est arbitriū. de procu. c. dilectus in glo. fi. et ibi reperies. Secundū leges delegatus habet sportulas sc₃ duos aureos in principio et duos aureos in fine. secūdū canones nichil dabitur de rescrip. c. statutū et ibi plene. ¶ Secundum leges femina non potest eē arbitrix. scd̄m canones potest si existat consuetudo regiōis vt de arbi. c. dilecti. et ibi vide. ¶ Scd̄m leges episcopalis dignitas liberat a patria potestate. scd̄m canones etiā episcopat⁹ liberat et etiā diaconatus de

eta.et quali.c.indecorum qui fil.sunt legi.c.per venerabi
lē circa principiū et de sen.ex.c.cum voluntate.et ibi ē
materia. ¶ Secundū leges filius non adiplēs volūta
tē patris priuatur hereditate. sȝ legitima sibi seruat.
scđm canones secus ex de testa.c.si heredes. Secūdū
leges mulier nō p̄t eē procuratrix et iudex. secundū ca
nones potest. de cōfir.vtili cū dilecta.in glo. ¶ Scđm
leges si tres sūt arbitri electi ⁊ tertius legitime requi
situs non curauit interesse. alij nō possūt differre vl' exa
minare negociū. scđm canones possūt de arbi.c.si.li.
vi. ¶ Scđm leges pena sanguinis infligitur. secundū
canones nō de rap.c.in archiepiscopatu. nisi iuuenis
moreretur morte.vt de furt.c.i.⁊ de he.c.i. Expone id
est excōmunicetur.vt qui fil.sunt legi.per venerabileȝ
Nec obstat.v.q.vi.c.delatori.vt ibi notatur. quoniaȝ
mors alia spiritualis alia eternalis.alia naturalis alia
ciuilis alia secularis alia effectualis vt per archid.ij.
q.vi.c.placuit. Et quid sit mors et quantū acerba vi
de de priuile.ī nouella.per io.an.li.vi.⁊ de peni.di.ij.
valida.per archi.vel necessaria tantum vel probabili
vide.ij.q.vi.c.biduum. ¶ Scđm canones absens ex
iusta causa auditur ⁊ retractatur quicquid factū ē cō
tra eū.secundū leges est distinguendū aut ex causa ne
cessaria et probabili. ¶ Secundū leges extinguitur
pnunciatū per appellationē.secundū canones suspen
ditur.vt dicit glo.de ma.c.venientes. ¶ Secundum
leges si cōuincitur quis q occulte libellū famosū com
posuit decapitatur.secundū canones verberibus subicit
¶ Secundū leges īpubes non iurat qr nō potest deie
rare.vt notat.vi.q.i.in sūma.iiij.q.iij.c.testes.sed se
cūdū canones potest.de delic.pue.c.i.⁊ vide ibi.
¶ Scđm canones longa et lōgissima p̄scriptio non
differūt. sȝ secūdū leges bñ vt notat de deci.c.duduȝ

in glo. ꝛ qđ notat.xvi.q.i.in summa. ꝛ.c.i.de rescrip. in.vi.et ꝑ notata in.c.fi.de cõsuetudi.in glo.nimis. ¶Scđm canones obligatur q̃s ex nudo pacto. secus ꝫm leges. vt notat.xij.q.ij.c.quicunq; ꝛ de pac.c.i. ¶Scđm canones quis alteri stipulat secus ꝫm leges vt notatur.i.q.vlti.ꝛ vide contrarietatem glo. ꝛ quadragesimã. ¶Secundũ canones furtum ꝛ periuriũ ꝛ alia crimina solo aĩo cõmittunt.sꝫ ꝫm leges nõ.vt notat.xxxij.q.v.qui vident. ¶Scđm leges bona hereticorũ deuoluũtur ad fiscũ.sꝫ ꝫm canones nõ.de hereti.c.vergẽtis.in glo.pe.dic vt ibi pꝫ ꝑ docto. ¶Secũdũ leges filius existẽs in ptãte patris nulli obligatur ĩ aliquo.sed ꝫm canones secus. vt notat.xxxij.q.ij.c.mulier. ¶Scđm leges ĩpune occiditur libera ꝑ virũ.ꝫm canones nõ sed amittit dotẽ.vt.xxxiij.q.ij.c.ĩter.ꝛ ibi materia. ¶Scđm leges nõ tenet quis denũciare ꝫm canones sic. notat Archi.ij.q.vij.c.quapropter.§.ex his.et de accu.c.ex parte. ¶Scđm leges iste q̃ preest collegio cõpellitur agere vel iurare de calũnia.ꝫm canones nõ.vt nota.de iura.calum.c.impatores.ĩ glo. et sup ea de quo habes.de testi.in p̃n.lib.vi. ¶Scđm leges iudex põt incidẽter iudicare:sufficit eñi bona fides tradẽtis et accipiẽtis.sed ꝫm canones bona fides semp requiritur lõgissima.vt nota.de prescrip.c.si diligẽti.in glo.in ver.bona fides ibi illud.ꝛ de sen.ꝛ re iudi.c.abbate.ĩ glo.lib.vi. ¶Posset etiã recipi alia ꝫm canones de glo.p̃dic.de libello alternauatiuo.qđ non approbo.aliq̃ etiã accipiũt differentiã de.c.de petitione generali ꝛ supueniẽti. ¶Scđm leges laicus in crimĩali causa põt sibi laicum iudicẽ cõstituere.ꝫm canones secus.ꝫm opinionẽ glo.de fo.ꝯpe.c.si diligẽti.iuxta finẽ p̃me glo.et ibi vide. ¶Scđm leges habens in prescriptione bonam fidem dicitur bone fidei

possesso·secus secundū canones vt notaꝛ de prescrip·
si diligenti·in glo·pe·⁊ fi·p Hosti· ¶Secundū leges
si iudex restiterit causam fingēs se dubitare vbi dubi=
tandū non est.īfamis est ⁊ punitur in·xxx·libras auri.
ẜm canones punitur ad interesse·de reg·iu.c·i·lib.vi.
et notatur de appel·c·itmasti·in glo. ¶Scdm leges
laicus potest rem ⁊ patriam cum armis tueri·secundū
canones non potest clericus vt notaꝛ de homi·c·susce=
pimus·in prima glo.⁊.c·significasti.in glo·fi·in fi·et
vide eo·ti·c·ij· in prima et in distinctione posita·e·ti=
tu·c·petitio·verum est q̄ ista differentia plus est in p=
sona q̄ȝ in iure.
¶Scdȝ leges puniꝛ dās cām abortioni etiā si nō erat
viuificatus·ẜm canones non vt notaꝛ de homici.c·si=
cut·ij.in glo· ¶Scdm leges ad superiorē deuoluitur
prouisio ecclesie cū patronus presentat īdignū·ẜm ca
nones hoc non cauetur vt notatur de offi. ordi·cuȝ vos
in fi.ẜm leges legatus principis cōmittitur in prouin
tiam de rebus fisci vel imperatoris viuere debet·secū=
dum canones legati pape aliter recipiunt vt notatur
de offi.deleg·in glo·fi· ¶Secundum leges ordo non
liberat a ciuili vel crimiali fortuna·secundū canones
bene liberat.vt·liiij·disti·c·si seruus·in glo·quidem.
¶Secundū leges in datione ordinuȝ solum cōsidera
tur impedimentū in visu non defectū vel augmentum·
secundū canones secus·vt notatur de corpo.vici·c.ij·
super glo.fi· ¶Scdm canones maritus accusatus iu=
re matri ti se subscribit·de procura.tue·ẜm leges non·
vt notatur·ij·quest·viij·in summa·quod intellige·vt
notatur in·c·tue·et.xxxij·quest·i·in publico de hoc·ꝟ
accusa·c.suphis·i glo.ij.Et potest elicere vnā differen
tiam prout ibi notatur super glo.et generalis ⁊ aliam
eo·titu·ad petitionem in princi·additionis maxime

¶Scdm leges in libello accusationis ponitur nomē iperatoris et consilij. s̄m canones loco ponitur pape et epi. ij. q. viij. c. libellorum. i pma glo. p archid. ¶Secū dum leges pponēs plures actiones in eodē libello licet sint diuerse et pponens certus de iure suo eligere tenetur secus de equitate iuris canonici s̄m q plures tūc admittūtur vt notat de elec. c. querelē. sup glo. ij. als sumitur sup glo. pe. in. c. penul. ¶Alia notatur differentia de sortileg. c. i et alia p notata. xvij. q. iiij. sacrilegiū. et c. quisquis. de penis felicis in notula. lib. vi. Aliam de pe. c. suam. p notata ibi. Item alia p notata. xvi. q. iij. c. placuit. in glo. iij. Itē alia de sen. excō. c. si vere. sup ver. turpiter. Itē p notata de spon. in puincia. c. super. ij. sup glo. et ibi vide. Itē alia per notata de hereti. excōicamus. §. credentes. Itē alia de pigno. c. i. in glo. Item alia p notata de dona. c. fi. Itez alia de iure patro. c. nobis. sup glo. Itē alia de spon. ipub. c. impuberes. sup glo. ij. i fi. et. c. seq. sup glo. Itē alia per notata de diuor. c. i. et de dona. c. penul. super glo. pe. ¶Scdm canones dies dicitur icipere a vespera p̄cedentis die i vt. lxxv. dist. c. q die. de cōse. dist. iij. pronunciandū. s̄m leges quātum ad pacta cōtractus et oīa alia dicitur icipere a media nocte vt. ff. de ferijs et dilac. l. romano more. vnde si iuraui tibi dare decem die dominico nō ero periurus si nō dedero vsq ad mediam noctē sequentem. Et in his pactis et cōtractibus p̄ponitur lex canoni. quia benignior est. hoc dicit Hē. boyc. in. §. ne vero. c. cōsuluit. de offi. deleg. Fateor tn̄ q curiosus poterit alias inuenire. Et ista p nunc sufficiant: sed i stis sis nunc cōtentus. et hoc feci ppter multos qui volunt verbis hominū aures obturare semp p solutione dicētes. Aliud de iure canonico aliud de iure ciuili et aliud de iure antiquo et aliud d iure nouo. vt

notat·xxix·dis·c.fi·in glo·pe. Uel aliud in vltimis voluntatibus· vt no·de cōces·pre·c.i.lib·vi· vt possis faciliter ⁊ immediate videre an bene vel male dicant. et etiā ꝓpter aliquos doctores iuris ciuilis vel vtriusq; de quibus mirabilē modū illusionis audiui·vt ꝑ suas sophisticas rationes simplices scholares ex suis nouis subtilitatibus legalibus arguentes omisso canonis exemplo ⁊ nouo genere introductionū vt valeant videri rabi allegant canones vbi sunt periti in iure ciuili·⁊ econtra·et scholares a veritate auertuntur ⁊ ad fabulas conuertuntur semꝑ addiscentes ⁊ nunq̄z ad finē veritatis peruenientes· xxvi·q·v·c·nec nimirū. et ibi pietas in opinionibꝰ ī quibus pōt īmutari canon· Et ita legista incl ina ad hoc qđ notat qui fi·sunt legiti·ꝑ venerabilē a rationibus: quia regulariter canones nitūtur equitatem et legum rigorē mitigant vbi cōcordat de sen·⁊ re iudi·c.ab bate.iuxta fi·lib·vi·

¶ Expliciunt discrepantie legum a sacris canonibus.

¶ Incipit tractatus permutationum.

Et si florētissimoꝝ studentiū preclara solertia digne exultationis suscipere vellet affectus·in presentiaꝝ patefieret qđ ab onere petito me penitus dare solutū. Cum circa permutationis beneficioꝝ tractatū viri ꝑcelebres clareq; memorie ⁊ vt stelle firmamēti radientes· Fredericus de senis· Alexander de lantelia. Collec·⁊ nouissime doc·Egidiꝰ huius alme polis auinioñ.ep̄us tam copiose scripserūt. q̄ vix vltra eoꝝ scripta aliquid indeterminatū inueniri possit. Affectione

tamen postulantiũ satisfacere zelo p̄ nimio desiderãs
Manũ ad calamũ licet immeritus deducere presũpsi.
Et manipulum variis floribus redimitũ ex alieno ta
men virgulto productum in medium afferre valeam.
cuius pulcritudinem adornatum et emẽdationem cu
iuslibet scienti submitto vocata gratia hũc tractatũ i
xij·partes diuido·Primo tractabit quid sit permuta
tio·Secundo per quas personas permutatiões debẽt
expediri·Tertio inter quas personas. Quarto de qui
bus beneficijs·Quinto quib9 vocandis·Sexto p quẽ
modũ·Septimo ex qua causa·Octauo de impedimẽ
tis·Nono de procuratoribus. Decimo de renunciatio
nibus·Undecimo de effectibus permutationũ. Duo=
decimo de recursibus ¶ Prima pars.

¶ Ad primũ veniendo dicendũ est scdm hosti. q permutatio est vnius pro altera vicaria prestatio·et contrahitur scdm eũ sicut sapientibus placuit tunc demũ quando inter partes conuentũ est vt certa res detur p altera vt domus pro vinea beneficiũ p beneficio·Alias si certum pro incerto vel ecõtra detur·non est pmutatio sed innominatus contractus· Et hoc de primo.

¶ Secunda pars

¶ Pro secunda expeditione. Quero p quas psonas permutationes debent expediri seu auctorisari·ad qd breuiter respondetur·q de iure communi per episcopos dũtaxat sũt permutationes expediende et auctorisãde per .c. quesitũ de re. permuta·naz prohibita est permutatio prebendaꝝ.c. maioribus de preben·et dicto .c. quesitũ ·Et dispensatio soli9 episcopi est permissa vt dicto.c·quesitum dicitur ver·si autez·Et ideo sic videt istud episcopale q non possit per aliũ q̃z per episcopũ expediri qꝛ iferiores nõ dispensãt nisi i casib9 a iure expressis·istud tenet io.an. in dicto·c. quesitum.

Et moderni scribentes in·c·at si clerici·de iudi·fallit tñ secũdũ collec. in exẽptis q̃tũ ad ecclesias pleno iure sibi subiectas·adducit notata per eũ i.c·i. de re·ec· non alio. Sz ista exceptio nõ placet dño egidio. qz est prohibitio generalis et non reperitur permissio ipsis exemptis cõcessa·sed solũ in episcopis permissionem specialez modo pmissio speciali s non debet transcendere casũ suũ ad hoc regula iuris q̃ a iure de re.iu.li°. vi. si igitur ecclesie sint exempte recurretur ad papaz q̃ est epũs exemptorũ sicut haberent ad episcopũ diocesanũ recurrere·si ei subessẽt·et cũ epũs roman⁹ hic i locũ diocesani subrogetur de eo id qđ de diocesano est cẽsendũ qz res i locũ alteri⁹ subrogata eodẽ iure censeri debet·C·de vxo.re·ac.l.i.et.c.ecclesia sancte marie·vt li·pen·Et in hoc multi sunt decepti. Erroꝛq3 huiusmodi iuris dedit multis occasionẽ vsurpandi et p̃scribendi hocius permutationes auctorisãdi·Sed quero nũquid istud ius pmutatiões beneficiorũ expediendi seu auctorisandi per prelatũ inferiorem vt per abbatẽ vel archidiaconum de iure sit p̃scriptibile videtur qꝙ sic·qz actus iste non est ordinis episcopalis sed poti⁹ iurisditionis·Et iurisditionalia sunt per iferiores prescriptibilia de p̃scrip.c·auditus·c·cũ olim de excessi· prela·c·accedentibus·Et istud tenet fredericus de senis·quod placet alexãdro de lentilia per glo·positaz super verbo proprii i cle·i·de re·ec·nõ alie. et pro hoc facit egregie quod notatur i cle·q̃zuis de foro compe· in glo·super verbo dyocesanus dicit qꝙ illi dicuntur diocesani qui iurisditionem habent in loco episcopali vł quasi. Cum ergo diocesani auctorisare permutationes possint vt dicto·c·quesituz·ergo et isti inferiores Istud videtur sentire dominus panor·in dicto·c· quesitum in tertio notabili· Dicit tamen dominus Egidius vnum satis notandum· Quod si inferior iu-

risditionem episcopalem per prescriptionē acquisiuit talis pscriptio non apprehendit casuz nostrum· quia talis pscriptio que cōtra ius est non est extensibilis de causa ad casum sed solum q̄ztū ad possessū.et pscriptū de deci·c·cū cōtingat· ¶ Sed nunquid de consuetudine tanto tempore obseruata q̄ sufficiat ad prescriptionem inferior ius istud possit pscribere·Credit dn̄s egidius.ꝙ sic allegat·c·cū tanto de cōsue·in fi.idē Fred. et collec.Et eadem videntur dicenda de vnione idētitate rationis quod tenere videt glo·et doc·sup ea scribentes in verbo ordinarios in cle.ne in agro de sta.regula·¶ Quero postmodū nunqd officialis vel vicarius possit permutatione expedire·Dicendū ē ꝙ ex generali cōmissione vicari⁹ vel officialiat⁹ hoc non possūt·Ratio est qr nec vicarius nec offitialis possunt beneficia vacantia ad collationem episcopi spectātia cōferre·de offi·vica.c·fi.li·vi·et·c.statutuz de preben·eo.li·Modo in permutatione sunt necessaria renūciatio et collectio et istud placet Collec·et Guillermo de montelauduno in cle·vnica de re·permuta· Istud putat verum dn̄s Egi·quia hec facultas permutationes expediendi non est simpliciter iurisditionis episcopalis sed cuiusdā iuris permissionis episcopo reseruate·que in generali cōmissione non transit.ff·de eo·cui man·ē iuris·l.i·i prin·et regula i generali·etc·de re.iu·li·vi· ¶ Insup Quero vtrum capitulū sede vacāte possit facere permutationem beneficiorum ad solius episcopi collationem spectātium: videtur ꝙ nō: quia sed vacāte capitulum talia bn̄ficia cōferre nō potest·c· vnico·ne se·va.li·vi.ergo nec permutare.In ɔ̄rium videtur quia sede vacāte capitulum succedit i iurisditiōe ergo et i bn̄ficiorum collatiō e vt no·per glo·i·c·trāsmissaz de elec.In hac questiōe dicūt quidam ꝙ licet capitulū

sede vacante possit renūciationes admittere nō tamē conferre. Sȝ epus succedēs hoc faciet si voluerit. Alioquin ambo beneficia sic vacantia aliis q̄ȝ ꝑmutare volentibus cōferre poterit. Nec obstat cle. vnica. e. ti. qꝛ isti renūciationes non sunt vsi cōcessione iuris sed abusi. qꝛ non legitime renūciatū erūt in manibus illius ad quē pertinet vt notat glo. singulariter in. c. dilect⁹ de renūcia. secūdū alexandrū de sentilia. Idē videt̄ sentire lapillus abbas. tamen distinguit iter renūciationē gratiosā et factā in penā. sed quo ad nostram questionē principalē. dicit do. egidius ꝙ capitulū sede vacante non potest ꝑmutationes facere siue ad suā solū siue ad episcopi solū siue ad vtriusqꝫ collationē bñficia spectant quia hoc nullo iure reperitur cōcessum capitulo. Et specialiter epis est hoc ꝑmissum vt in precedētibus est clare deductū. Nec obstat ꝙ capitulū in iurisditione succedit qꝛ istud ius non est simpliciter iurisditionis sȝ cuiusdā facultatis episcopis permisse. de consuetudine tñ posset capitulū hoc ius acquirere dū esset legitime prescripta. vt pretactū est. ꝛc. Et an capitulū possit saltē renūciationē recipere. dicit do. Egi. ꝙ non qꝛ si nō valet principale nec accessoriū. Si tamē capitulū tanq̄ȝ iurisditione epi vtens renunciationē admiserit poterit illū eps ratificare. ¶ Quero secundū do. Egi. de questione quotidiana an legatus possit ꝑmutationē facere. Post multa concludo sic. aut loq̄mur ī bñficiis nō reseruatis. et tūc permutationes potest facere si talis sit de latere. qꝛ maior ē ī ꝓuincia sibi decreta post romanuȝ pontificē. patet ī. c. si abbatē de elec. li. vi. Sec⁹ aūt si talis nō sit de latere vt plane notat̄ ī c. i. de offi. leg. li. vi. Aut bñficia sūt reseruata ꝛ dic ꝙ non pōt ēt si sit legat⁹ de latere ꝓpter defectū potestatis cōferēdi: nisi ad hoc haberet specialē potestatem.

Et que dicantur beneficia de iure reseruata explicatur in·c·licet·i·et.c.presenti de prebē.li·vi· Sz hodie plenius plura alia reseruant per papā in regulis cancellarie circa principiū earūdē· Et aduerte qm̄ istud facit ad quesitū an familiares vnius cardinalis volētes beneficia sua permutare q̄ obtinuerūt anteq̄z essent familiares vel durante familiaritate adepti sūt· possint ista beneficia sua permutare cum auctoritate interueniente eiusdem domini cardinalis de latere legati etiam i ꝓuincia beneficioꝝ de quibus agit deputati· Et cōcludendū est ꝙ non nisi specialiter potestatem haberet talia beneficia cōferendi cū sint reseruata·vt patet in regula cancellarie q̄ ē in ordine michi tertia· Unde periculū euidēs imineret si bn̄ficia sua sic affecta i manibus eiusdē domini cardinalis resignarent·qz non in manibus competentis auctoritatis illa resignauerūt vn̄ nichilominus censetur vacare et conferri possent ꝑ illum qui alias facultatem habet ad hoc.c·quod i dubijs.et qđ ibi not·de renuncia· ¶ Sed quero de quotidiana q̄stione duo sunt homines beneficia habentes i diuersis diocesibus corā quo permutare debeāt· Fre·de senis dicit ꝙ oīs itrincatio cessaret si vnus ex diocesanis alteri vices suas cōmitteret vel si ambo cōmitterent vni ⁊ sic eodē instanti oīa expedirentur. Refert tn̄ Collec.archidiaconuz notare in.c.licz.de re· permu·li·vi.ꝙ cū bn̄ficia permutanda sunt in diuersis diocesibus nō potest permutatio fieri·ratio eiꝰ pōt esse qz i ꝑmutatione debet fieri de meo tuū·et econtra·qđ non potest tūc fieri·qz episcopus vnius ꝑmutantis non pōt alterū inuito altero episcopo transferre·qz actꝰ ꝑmutationis vestre idiuisibilis cōcludēs opinionē archidiaconi verā de rigore iuris· Sz dn̄s egidiꝰ sequit cōmunē opinionē q̄ habet ꝑmutationez sic posse fieri.qz

curia romana et cancellaria ita seruant ⁊ ita quotidie practicat. ¶ Alexander aũt de lẽtilia dat practicã ꝑmutandi in casu nostre q̃stionis. vt scȝ renunciationes fiãt per quẽlibȝ ꝑmutare volentibus in manibus sui ꝓprij ep̃i hinc et inde. Et postmodum collationes subsequenter. Nec obstat tẽporis interualũ si aliqued interueniat in collationibus huiusmodi cũ renũciatiões p̃cesserint ex causa permutationis nec aliter valeant expediri. ¶ Quero postmodũ nunq̃d episcop⁹ possit ꝑmutationes facere de beneficijs q̃ spectant ad collationẽ vel cõfirmationẽ alioꝝ sue dioce. dicit collec. ꝙ sic nec fiet resignatio ĩ manib⁹ collatoris seu confirmatoris. nec ꝑ ip̃os collatio. sed totũ expediet per ipsũ. consentieñ. tñ illis quoꝝ ĩterest. ratio qꝛ iste actus vt preta ctũ est. est solis ep̃is reseruatus. et sic est necesse ꝙ sol⁹ ep̃us hoc faciat. et qꝛ etiam patronorum interest idcirco sũt vocandi. c. ad hec. de offi. archi. sed de hoc plenius infra dicetur. ¶ Sed queritur an episcopus ordinari⁹ ꝑmutationeȝ alias sibi de iure debitam siue ꝑmissã possit apud sedẽ apostolicam expedire. Fre. de se. dicit ꝙ licet renunciationes possit recipere ibi tamen nõ põt permutationẽ facere. qꝛ statiȝ receptis resignationibus est verũ dicere ꝙ bñficia vacãt apud sedẽ apostolicam. c. licet. de preben. li. vi. Coll. tamen inducit cõtrarium equitatem de qua in. c. vnico isto titulo li. vi. Sed finaliter fatetur veriorẽ opinionem Fre. propter generalitatem verboꝝ illius. c. licet. et istaȝ partẽ amplectitur curia romana. Et ita cõcludit do. egi. nisi in casu quo ordinari⁹ loci ĩ quo ẽ curia de bñficijs ibi existentib⁹ cũ subditis suis cã originis vel bñficioꝝ ibi stãtib⁹ ꝑmutationem faceret. ar. c. presenti. §. sane. de p̃ben. li. vi. Ampli⁹ queritur. an abbas possit dare potestatẽ ꝑmutationis faciẽde inter duos monachos sub

ditos suos de beneficijs ad ipsius collationē spectantibus. refert Collecta. se audiuisse a multis ꝙ non: quia hoc est episcopale. Et hoc verū scilȝ ꝙ non pōt eis dare potestatē ꝑmutandi dicta sua beneficia iure ꝑmutationis si hoc ius auctorisandi nō ꝓscripserit. licet possit consentire: vt corā episcopo sua beneficia ꝑmutant qui cōsensus debet interuenire ⁊ requiri: cū ipsius abbatis intersit/ saltē quo ad ius conferendi: vt tactū est in ꝓcedentibꝰ. Dicit tamē Colle. ꝙ abbas ex suo officio mutare posset beneficiū religiosum ad aliud beneficiū Cū tota dispositio ꝑsonaꝝ monasterij spectet ad eūdē xviij. q. ij. c. nullum. ¶ Quero finaliter hunc articulū an eṗs cōmittere possit alicui ꝙ recepta resignatione talis beneficij tali ex causa ꝑmutationis. alteri cōpermutāti ex causa ꝑmutationis cōferat? Dicit collec. ꝙ sic. Nec obest. c. de liberatione. §. ꝓhibemus. de off. lega. lib. vi. qꝛ casus sunt diuersi. et potestas ordinaria vt naturalis est fauorabilis delegata autē vt accidētalis est restrigenda. Itē cessat rō dicti. §. ꝓhibemꝰ. q̄a bñficia sunt ꝑmutātibꝰ affecta: vt in cle. i. de re. ꝑmu. Quare cōcluditur eṗm facultatē auctorisandi ꝑmutationes alicui posse delegare.

¶ Tertia pars.

Quoniā in precedēti articulo visum est per quas ꝑsonas expediuntur ꝑmutationes. Nunc videndū est/ inter quas ꝑsonas possit fieri ꝑmutatio Pro cuiꝰ expeditione: Queritur primo: an habēs ius ad rē tm̄ illud ꝑmutare possit cū habēte ius in re? Et an duo hn̄tes ius ad rē illa iura inuicē ꝑmutare possit. Fred. dicit. ꝙ io. an. i. c. lȝ. de re. ꝑmu. lib. vi. et Guillermꝰ de mōtelauduno in extrauag. Jo. xxij. q̄ incipit sedes apl̄ica tenēt ꝙ nō. hāc partē seq̄tur dn̄icus de sctō ge. in. d. c. lȝ. dū textꝰ dicit.

sua bñficia sz expectãs nõ põt dicere bñficiũ esse suũ ad hoc.c.si tibi absenti.lib.vi.Sz q̃d si aliq̃s habeat bñficiũ debitis oneratũ:ꝛ ad illa soluẽda efficacit̃ obligatũ vult pmutare cũ alio sic ꝙ ille ꝓmittat soluẽ hui⁹ modi debita.nunq̃d hoc poterit deduci in pactũ.videt̃ ꝙ sic.qꝛ sine ꝓmissione vel pacti adiectiõe ad hoc cogeretur:cũ suis ꝯcordãtiis.Itẽ illud qđ subitelligit̃ videt̃ postea deduci posse i pactũ.ar.c.significatũ.de p̄.ben.ꝛ de elec.c.significasti.Itẽ nulla cupiditas iducitur ex pte recipiẽtis ꝓmissionẽ:qꝛ nichil sibi applicat̃ nec aliq̃d deperit pmutãti:cũ eccł'ia sit isufficiẽs ad soluendũ.In cõtrariũ:qꝛ alias iste nõ renũciaret nisi alias hoc ei ꝓmitteret.Et sic ista renũciatio nõ est pura:sz p̄cedente pactione de respũali ꝓ tpali inita.Et q̃zq̃z Eređ.ꝛ alex.isistant circa hãc q̃stionẽ.Cõcludet tñ sic.ſm dñm egidiũ ꝙ aut loq̃mur de pacto inter pmutantes in ista pmutatione inito.et tunc si illud qđ deducit̃ in pacto inerat tacite:ꝛ deducit̃ eomõ quo ierat et non vltra nõ reddit pmutationẽ viciosam ꝛ idẽ si i actu collationis beneficioꝝ causa pmutationis.hoc apponat̃ vt debita bñficij q̃sq pmutantiũ persoluat.Cũ ad hoc etiã sine exp̃ssione debita bñficij q̃bus pmutãtiũ soluere teneat̃.facit.c.i.de solu.sz si id qđ deducit̃ nõ ierat tacite:vt puta qꝛ debita nõ erant ꝯtracta ꝓ necessitate ip̄ius bñficij:sz ꝓ voluptuosa cõditione bñficiati.istud pactũ deductũ est/vel ꝙ alius ex pmutãtib⁹ bullas alterius psoluat seu sigilla.vel q̃d aliud sit̃ tali ac si in pactũ deductũ viciant ip̄am pmutationẽ qꝛ non pure fit ip̄a resignatio:ꝛ aliquo dato fit ꝛc̃.dato fit talis collatio cõtra iuris dispositionẽ.¶ Quero de vtili q̃stione.quidam tractaturi de permutatiõe beneficioꝝ suorum fide adinuicẽ data seu iuramẽto ꝓmiserũt procurare dictorum beneficiorum permutationẽ per eum vt̃

per eos qui hoc facere possent. Nunc autem vnum eorum penitet huiusmodi promissionis vel iuramenti: nec vult resignare ex dicta causa. ¶ Queritur an ille altero instante possit ad pmutatione͂ cōpelli? videtur ꝙ nō. quia in talibus cessare debet oīs pactio oīsqꝫ cōuentio. de pac. c. fi. In cōtrariū videtur: qꝛ non simpliciter conuenerunt nec eorum ꝓpria auctoritate pmutauerunt sed ꝓmiserunt iuramēto interueniēte dare operam: ꝙ pmutatio fieret et auctorisaret̄ p illos qui hoc facere possent: quod nō videtur ꝓhibitū de re. permu. c. cū olim. Item iuramentū est seruandū ex quo seruari potest sine interitu salutis eterne. Fred. de senis dic ꝙ ille q̄ instat permutatione͂ pfici non potest iure actionis alium compellere: qꝛ ⁊ si ambo instarēt ꝓ permutatione fienda non cōpellitur superior eam facere: sed totū depēdet ex eius arbitrio vt dicto. c. cū olim. de re. permu. veruntamen si ille superior nollet pmutatione͂ expedire que alias esset necessaria et vtilis ecclesiis. p superiore͂ ipsius posset cōpelli. ipse em̄ ꝓmittens alias permutans ⁊ iurans non potest recalcitrare: imo inuitus poterit transferri cōtra fidem iuramēto vallatā veniat. facit. c. pe. q̄d me. cau. facit etiā regula iuris q̄d semel. et regula mutare de re. iu. li. vi. Nec obstat ꝫm alex. si dicat ille recusans ꝙ suū beneficiū est pinguius qꝛ ꝓmissio facta per eū hoc excludit: imo beneficiū tenue potest pmutari. Nec obest ꝫm do. Egi. ꝙ oīs conuētio ⁊ pactio i spūalibus obtinēdis cessare debet. qa illud esset veꝝ si temporale pro spirituali ex cōuentiōe aut pacto daretur/ vel alia illicita pactio interueniret: sꝫ in casu nostro cōuentio non continet nisi id quod tm̄ de natura actus inest vel inesse pōt: vt actus pficiatur.

Consequenter queritur an prelati duarū collegiatarum ecclesiarum possint permutare inuitis col

legijs? Fr eõ. de senis dicit q sic: si fiat permutatio per papam. Nam cũ possit etiam inuitis collegijs confer= re igitur et permutare. Idem dicit in epõ habente libe ram ordinationẽ huiusmodi ecclesiarũ ex consuetudi= ne vel priuilegio ad quam pmutationẽ collegia nõ vo cabuntur cum ad collationẽ non vocentur. Sed restat fortius dubium quando ad capitulum ptinet electio. et ad superiorem pmutationis auctorisatio. Tunc enim omnes dicũt q illa capitula quorum est electio presen tatio vel collatio debent vocari et consensum prebere. Ideo nec episcopus nec legatus de latere possunt auf ferre electionez collegio. de exces. prela. c. ij. xvi. q. vij. decernimus. Istud enim est priuilegium proprie. fa= cit. c. quia diuersitatem. et. c. proposuit. de conces. pre ben. Et inquantũ dicit illos quorum interest cõsensum debere prebere. sufficit q maior pars consensum pre= beat: nisi minor ex causa reclamet et appellet. nota. in c. i. de his que fi. a prela. sine consensu ca.

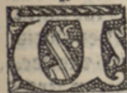

Queritur: an duo episcopi permutare pos= sint? Breuiter respõdetur q auctoritate p pria clarum est q non. c. quãto. de trãsla. epis. cum olim. de re. pmu. Tractare au= tem de permutatione possunt ad inuicem: sed pro ea auctorisanda debent adire summum pontificem qui a vinculo quo alligati sunt suis ecclesiis eos absoluat p= mutationemq auctoriset. ad hoc. c. iter corporalia. de transla. epis. et. c. nisi cum pridem. de renuncia. Nec legatus de latere hanc auctorisationẽ facere poterit. licet maius imperium in prouincia sibi decrata post papam noscatur habere. c. si abbatem. de elec. lib. vi. Dissolutio siquidem huius vinculi matrimonij spiri= tualis soli pape ẽ reseruata vt in alle. c. iter corporalia. ¶ Finaliter circa hoc presens punctum quero an duo monachi duorum monasteriorum beneficia habentes

possint illa pmutare ac eorum monachatum. Collec. i. c. cum oli. de re. pmu. et i tertia qstione tenet quod non quia igressus religionis fit propter frugem melioris vite. vel fieri debet de regula. c. licet. imo alias nec appetitu beneficii religionem quis igredi debet p. c. officij. de elec. imo paupertatis voto et religioni adherendo. religionem ingredi debent. Item monachi vnius monasterij beneficia alterius consequi non debent nec etiam eis conferri. c. cum singula. de preben. li. vi. Super ista qstione dicit Colle. quod huiusmodi religiosi facta resignatione sua illuc debent transferri. Et illis translatis collatio debet eis fieri. sed non vigore permutationis que in his locum habere non potest secundum Colle. do. Anthonius in alle. c. c. cum oli dicit quod licentia abbatis interueniente possunt ipsi religiosi permutare beneficia. sed pmutatio facta sine abbatis licentia non tenet. vt nota. Frede. supra. c. olim. et i primo notabili. sed an legatus de latere beneficia duorum religiosorum duorum monasteriorum diuersorum eiusdem ordinis vel diuersi. permutationem possit incosultis abbatibus. alias collationem bnficiorum habentibus auctorisare licet aliquibus visum sit quod non. quia illi vocandi sunt quorum interest vt supra tactum est. et ad hoc facit. c. decernimus. xvi. q. vij. quia tamen ipse legatus de latere cocurrit cum ordinarijs collatoribus i bnficiorum collatione adeo quod ceteris paribus eius collo pfert propter eius ampliorem auctoritatem. c. si abbatem. de elec. li. vi. et. c. si a sede. de preben. e. l. Concludit quod dictam permutationem poterit auctorisare et expedire. dum tamen pfessionis ordinum non resistant et bnficia pmutanda cosistant sub eius legatione. Sed quero quem locum obtinebunt isti venerabiles patres in monasterijs quorum bnficia ex causa pmutationis nouiter sunt assecuti. et licet de hoc c sepe consurgant altercationes non tamen iura circa hoc prouiderunt. sed quia

almificus pater ī eius regula que potest pro iure allegari. in. c. i. vt cle. vel mona. i ti. de ordinib⁹ cōgregationis. hanc altercationē videt̄ decidere dū ad litterā sic dicit. ordines suos in monasterio fratres conseruēt vt conuersationis tp̄s et vite meritū decurrūt. Et sequitur paulo post vt qui secunda hora venerit in monasterio minorem se nouerit illius eē. qui prima hora venit diei cuiuslibet etatis aut dignitatis sit. Nec obstat si dicat̄ iste nō ē de nouo cōuers⁹ sʒ iā p multa tp̄a ī alio monasterio etiā eiusdē ordis est pfess⁹. licʒ de nouo sit hoc monasteriū igress⁹. qr pōt responderi q̄ aut igressus nec eius antiqua pfessio debet nocere illi qui ante eū monasteriū ē igressus. qr ista noua translatio intelligitur fieri sine preiudicio iuris alieni. Ad hoc bon⁹ text⁹ in. c. q̄zuis de rescrip. l i. vi. quē textū memorie cōmādens ad quotidianā questionē. dū q̄s de vno monasterio ratione beneficij vel siue transfert̄ ad aliud monasteriū. qr si denuo reuertatur ad primū gratia bñficij vel siue non recuperat suū locū. Non ergo p̄fertur añ suū ingressū interī in ipso monasterio receptis p. c. alle. q̄zuis de rescrip.

Quarta pars.

Visum est supra de personis iter quas permutatio fieri potest. nūc restat videre de q̄bus beneficiis. qr sicut sine p̄sonis ita nec sine bñficijs pmutationes non fiunt. Et cū istud edictū sit phibitorū oīa beneficia permutari possūt dēptis phibitis. Quero igitur vtrū beneficia reseruata corā ordinarijs pmutari possint. ita q̄ pmutatio valeat cū effectu. Videt̄ primo q̄ sic. Nā p specialem reseruationē q̄ fit p executores apostolicos ad istātiā illorū qb⁹ puidendū ē de bñficijs vacaturis. vel qñ facti sūt iā canonici auctoritate apostolica in qb⁹ casib⁹ iā affecta ē p̄bēda. vel bñficiū p tunc vacaturum vt de

preben.c.si postq3.lib.vi.non impeditur permutatio
alis canonice facta in.c.vnico.de re.pmu.lib.vi.Igi-
tur nec p reseruationē generalē cū fortior videat spe-
cialis q̄3 generalis reseruatio.arg.c.dudū.de p̄ben. et
c.q̄3uis.ij.eo.ti.lib.vi. Sed contra videt p.c.licet.de
p̄ben.e.lib.z p extrauag.Ioh.xxij.icipientē execrabilis
in quib9 innuit q collatio facta p aliū q̄3 per papā de
bñficijs reseruatis sine mādato sedis apostolice nō va
let.dicit do.Egi.sup hoc dubio:q beneficiū reseruatu3
vel affectū in genere vel forte p aliquo in spē regulari
ter pmutari non potest.fallit i casu.c.vni.de re.pmu.
lib.vi.et sic reseruatiões facte p executorē grarum re-
strigi debēt tanq̄3 ambiciose z sic interptari eqtatē im-
pediāt.Sic p papā beneficiū specialiter vel generalit
reseruatū sit:tunc tale beneficiū pmutari nō pōt.qr nō
potest notari ambitio i papa:qr dispositionē oimoda3
omniū beneficiorum habet.c.qr diuersitatē.de cōces.p̄b.
et p alleg.c.licet.Idē tenet dñicus in.c.vnico.de re.
pmu.lib.vi.Dicens q legatus vel delegat9 sedis apo
stolice talia bñficia pape reseruata cōferre non potest:
etiā titulo pmutationis nec ei obstat cle.si de bñficio.
de p̄ben.in fi. quoniā in alio casu loqtur eo q ibi nulla
phibitio sit de beneficijs ad sedē apostolicā deuolutis
secus in p̄senti casu.Et ista3 partē tenet Fred.z collec.
in.c.cū vniuersorum.de re.pmu. ¶Sed predictorum gra-
tia q̄ro:an collatio facta p papā de beneficio reserua-
to non facta mentione de reseruatiōe valeat? Breuiter
dicit do.Egid.simpliciter esse tenendū q de omni re-
seruatiōe siue sit generalis siue specialis siue sit publi
ca siue discreta:necesse est in omni cōcessione seu colla-
tione papali siue ex causa pmutationis vel alias face
re de ipa reseruatione mētionem:etiam si motu pprio
facta fuerit talis collatio: ita dicit seruare stilu3 curie/
sed quero occasione precedētis dicti: an in pmutatio-

ne sit necesse facere mentionem de alijs beneficijs que obtinent pmutantes. Fred. dicit q si fiat pmutatio auctoritate ordinaria nõ est necesse mentionem facere de obtentis. cle. et si ab apostolice. de offi. ordi. pcedit ergo in papa z in delegato de latere: sed adhuc in ipsis papa z legato non videtur hoc requiri: quia in pmutatione sola videtur esse subrogatio: z sic videtur cessare ambicio. Et quia pmutatio videtur fieri ob necessitatem z vtilitatẽ ecclesiarum vt patet in. c. quesitum. de re. pmu. In cõtrariũ videtur quia si quis habens duo beneficia simplicia vnum illorum cũ curato pmutet difficilius debet pmitti habere curatũ cũ simplici q̃ʒ duo simplicia. c. cũ illis. de pben. lib. vi. Et pꝑter hãc rõnẽ dicit do. Egid. q si in ipetratiõe collationis etiã ex cã pmutationis de beneficijs pꝛioribus est mẽtio facienda: z ita seruat stilus curie ſm eũ. Et licet fiat pmutatio ecclesiarũ intuitu vtilitatis ipsarum: qualitas tamen psone z inhabilitas illam põt impedire: pꝑter quod mentio de primitus habitis beneficijs fieri debet. Queritur: an beneficiũ ecclesiasticum cum hospitali vel cum pstimonio pmutari possit. Jo. an. in. c. licet. sup verbo bñficia. de re. pmu. lib. vi. tenet q sic. sed plenius sup eodem ver. in clemẽ. vnica. in glo. eo. dũmodo hospitale vel pstimoniũ cõcedatur clericis secus si laicis: sʒ melius conclude secundũ Alex. q aut hospitale conceditur in beneficium ecclesiasticum: z tunc habet locũ pmutatio beneficij ecclesiastici cum hospitali vel econtra. si vero hospitale cõmitteretur alicui tanq̃ʒ viro et non beneficium ecclesiasticum qui ratione sui administrationis singulis annis reget z rationẽ reddet z tunc nõ posset cũ bñficio ecclesiastico pmutari. Cõsecutiue quero de vtili q̃stione: an beneficiũ cõmendatũ iux. c. nemo. de elec. li. vi. possit cũ alio bñficio pmutari. Fre.

respondit per verbum forte q sic. quia titulus cōmēde est canonicus: quia a iure inductus/ nec vacat interim dictū beneficiū sic cōmendatum vt notat in alle. c. nemo. Et plus dicit q forte duo cōmendatarii ad inuicē possunt ecclias sibi cōmēdatas pmutare. Alex. refert sibi non placere dicta frederici scilz q cōmenda possit cum bñficio ppetuo permutari: quia aut alter reciperet bñficium in titulū z hoc non potest dici cum beneficiuz cōmendatū cōmendatatio solū duret vsqz ad sex menses: quibus expletis expirat ipius cōmenda: et sic sibi non remaneret. Itē fortius in pmutatione debet fieri collatio qd hic fieri nō potest sed solū cōmissio. hinc est q cōmendatarius non est platus sz solū custos: vt no. in dicto. c. nemo. z de accusa. c. si cōstiterit. p Inno. de elec. dudū in scdo. et ibi plenius dixi et hoc placet dño Egid. subiungēti q in cōmenda data ad vitā z sic ppetuo nō videtur sibi q in ea cadere possit pmutatio: quia non possunt aliqui bñficia permutare nisi sua in c. licet. de re. permu. lib. vi. vnde cōmendatarius non potest dicere tale beneficiū sic commendatū esse suum vt pretactū est. et idē sentit do. Panor. in. c. cū olim. in pmo notabili. de re. pmu. Aut loquimur de pmutatione cōmende ad vitam cū altera cōmenda etiam ad vitā. Et cum huiusmodi pmutatione opus sit noua cōmenda que per ordinariū sic fieri nō potest. Restat q p solum papam talis pmutatio est expediēda. Nec p legatū de latere hoc fieri poterit qz iurib9 ligatur p ea que notant in glo. in. c. statuto. de here. lib. vi. Et idez tenet do. Panor. in loco palle. ¶ Sed q̄ro an beneficia manu alia possint ad inuicē pmutari. Fred. dicit q sic. Nec obest q talia non sunt perpetua qz possunt nō ppetuo reuocari z hoc sufficit. Istud placet alexandro et do. Panor. in preallег. c. pmo notabili. Et pariter

do. Anto. in. e. c. cũ olim. et in scđa questione. ¶ Sed quero q̇d si duo habentes manualia bñficia ꝑmutent auctoritate aplica: an ab illis potuerũt ꝓ libito volũtatis reuocari ꝑ p̄latũ suum vt prius poterãt? videt̃ ꝙ non. quia postq̃ȝ papa ꝯfirmat alicui aliquẽ prioratum vel beneficiũ manuale ex certa sciẽtia. iste efficit̃ obedientia tius pape ⁊ voluntate eius retinet hui⁹modi beneficiũ non voluntate p̄lati igitur ꝓ ip̄ius voluntate p̄lati libito reuocari non pōt. Item sententia pape ꝑ aliũ inferiorẽ infirmari non pōt. de cõfir. vti. c. ij. sed huiusmodi ꝑmutatio vim habet sentẽtie igit̃ ꝑ inferiorẽ reuocari non pōt ad premissa faciũt que no. c. porecta. de confir. vti. vel. inuti. In ꝯ̃rium facit quia papa ꝑmutando solũ intendit vnũ loco alt̃i⁹ substituere. Ideo solet poni in litteris apostolicis ꝙ nõ plus iuris ip̄is ꝑmutãtibus acq̇ritur q̃ȝ prius habebant facit regula iuris. Si q̇s in ius succedit. de reg. iur. lib. vi. Et res substituta loco alteri⁹ succedit. c. eccl̃ia sancte marie. ij. vt lit. pen. Et q: papa nõ intendit ꝯfirmationes locoꝝ ⁊ religiosoꝝ tollere nisi exp̄mat. c. i. de cõsti. lib. vi. q̇d placet Frede. et ad istud optime facit cõstitutio domini bñdicti. xij. qui in suis cõstitutionibus de monachis nigris est. xxxi. Et de canonicis regularib⁹ decima. quas ꝯstitutiones ꝑ bullam expressam dominus Nico. v. abbati maioris monasterij turonen. nouiter directã vbicunq̧ mãdauit. Paulus de laȝa. q̇ hãc opinionẽ disputauit parisius incipientẽ religioso. tenet ꝙ si abbas fuit negligẽs incõferendo prioratũ manualem: ita ꝙ ad papã fuit deuoluta potestas lȝ papa suppleat negligentiã inconferendo p̄oratũ manualeȝ non tamen ille cui confert erit ꝑpetuus quin ꝑ abbatẽ valeat reuocari facit q̇d no. ꝑ glo. in clemẽ. quia regulares. de supplen. negli. p̄la. sup̄ verbo reuocari. Nec

obstant cōtraria quia loquuntur quando papa ex certa scientia talem religiosum subtrahit ab obedientia sui prelati illum suum obedientiarium cōstituēdo ita concludit col·in·c·cum vniuersū·de re·permuta·i sexta questione per ea que colliguntur i·c·p tuas·de ma. et obe· Et ita putat do·egi·Cōcludit igit ꝙ duo pmutantes beneficia manualia auctoritate pape ad nutuꝫ suorum prelatorum vt antea sūt reuocabiles· ¶ Quero de vtili questione due ecclesie sūt vnite canonice mēse alicuius ecclesie vel dignitatis· Nunc volunt rectores ipsarū ecclesiarū permutare. querit an possint. dicit frede. ꝙ non cū iste eccl'ie facte sint de mēsa ecclesie vel ipsius dignitatis cū vniunt non possunt vacare vt i cle. vna de exces·pla·ver·siquidē modo permutatio fieri non potest absqꝫ collatione et beneficioꝝ vacatione permutantiū· Item hoc sequeretur absurdum quia si isti possēt permutare et cōsequent aliū deinceps vnio nunqꝫ sequeretur effectum suū· Et in hoc omnes conueniunt scilicet ꝙ beneficium vnitum pmutari non potest cū alio vnito vel non vnito dūmodo vnio teneat. Ita ꝙ iuridice sit facta quia sic esset nulla propter defectum potestatis vnientis: aut aliam solēnitatem de qua in.c·i·de re·ec.non alie.li·vi·non impediret pmutationē secundū do·egi·ad hoc regula non prestat de re·iu·li·vi. Et hoc procedit dūmodo ipsa vnio totā pmutationē pcesserit. qm̄ si vnio sequeretur renūciationes factas licet pcederet collationē adhuc permutationē non impediret cū gratia permutationis facte fuerint iste renūciatiōes et similiter collatio facit cle·vna·de re·permu. ¶ Alterius queritur vtrum in ecclesijs i quibus non est certus numerus canonicorum nec distinctio prebendaꝝ permutationi sit locus lapillus. refert io·an·se respondisse ꝙ non distinguit tamem do·egi·

autqueritur de propria et puilegiata pmutatione et tunc dicendum est q non qz in illa pmutatione necessa ria prius esset vacatio que in casu nostro esse non pōt. Ad hoc. c. ex pte asten. de conces. pben. Et in hoc con= ueniunt lapillus fre. et alex. Aut queritur nunquid p= sone p superiorē nō iure pmutationis sed ex officio per mutari possunt et dicendū est q sic cū istud non reperi atur phibitum. ¶ Subsequenter queritur papa man dat alicui puideri de beneficio certo cum vacabit. An tale beneficiū anteq̄z vacet possit permutari videtur q non quia vt ptetigi permutatio posset in pindicium et adnullationē gratie ipius expectantis impediri. Sz obstat in cōtrariū ratio posita in. c. licet. de re. permu. li. vi. quia ex causa permutationis vacat et non alias vacasset. Itez quia textus indistincte loquit et de quo libet expectante. Sed aduerte quoniā in ista questio= ne est magna satis plixitas sz breuiter sequen. alex. potest dici q tale beneficiū non potest permutari et si permutetur nō vendicat sibi locum illa decretalis vni ca de re. permu. li. vi. pter verbū ibi positum pximo quia iste nō expectat pximum sed certū. vnde reserua tio pape illud beneficiū affecit sic certo modo reserua tū dū per quēcūq modū. Et istud sequit do. egi. i. vū. q. huius partis. ¶ Quero postmoduz nunquid plura bñficia valeant pmutari cū vno. Jo. an. in. c. cū vene= rabili de excep. dicit q sic super xbo ecclesijs. qz sicut ecclie iure pprietatis permutari possūt. sic z eadē rōe z in titulū due ecclie cōcesse. Et dicit q ita vidit fieri de facto. Sz ponam9 qs habz duo bñficia curata ex dispē satiōe vult illa pmutare cū vno curato an poterit. dicit q nō qz dispēsatio ē psonalis z nō trāsit ad aliū cū quo vult permutare ad hoc. c. sane. d puile. z fatet fre. h9 vltimū verū subdens q si iste q habet duo bñficia cura

ta vellet vnum permutare cum habente curatum hoc facere poterit sed caueat sibi qꝛ recipiendo curatū vacabit illud quod retinebat facit·c·non pōt·ij·de pbē·li.vi.et cle·si plures·eo·ti.vñ cōcludit ipse fre·ꝙ siue ex vna parte siue ex vtraqꝫ beneficia plura teneant ex dispensatione pape ibi non poterit interuenire permutatio nisi per papam reuocata fuerit dispensatio de ꝑsona in ꝑsonam· Si vero talia poterant pure iure cōmuni tenere clarum est ꝙ oīa simul vel vnum cuꝫ alio simili poterunt ꝑmutari·sꝫ aduertendū ꝙ io.an·dicit ꝙ non est verū ꝙ habens duo curata possit vnū ex illis ꝑmutare cū alio curato qꝛ habens duo bñficia curata etiam cū dispensatione non potest aliud recipere nisi prius renunciet illis duobus bñficijs curatis vt est textus ī·c.ordinarii·§.cū in conferendis·de offi·ordi·li·vi·Do.de sancto ge·in.c.vnico de re·ꝑmut·li.vi.distiguit aut habet simpliciter dispēsationem ad illa obtinenda et tunc talis dispensatio nō extēditur nisi ad illa duo priora ꝑ·c·nō potest pre·alle.Et sic ꝓcedit dictum fre·qꝛ ad alia dispensatio non extendit aut ille habet dispensationē q̄ extenditur ad alia vel aliqd vt sic alto illoꝝ dimisso vel ambobus dimissis aliud simile vel dissimile aut similia vł dissimilia recipere possit Et tunc ipa duo curata vel vnū ex his poterit ꝑmutare cū aliis similibꝰ vel dissimilibꝰ simili vel dissimili vigore ꝑmutationis assequi et sic vnum tantum cū alio pōre retinere· ¶ Finaliter circa hunc articulum quero vtrum pensio possit cū beneficio ecclesiastico ꝑmutari dicit do·egi·ꝙ non quia oīa iura tractātia de permutatione loquūtur ꝙ beneficia ecclesiastica cū aliis beneficiis ecclesiasticis sunt ꝑmutāda vt·c·licet de re.ꝑmu. sup verbo beneficia.li·vi·licꝫ colle·no·contrariū si pensio cōsueuerit ꝓ bñficio assignari·ar·de rescrip·i

nostra et melius in·c·ad audientiam in.ij.e·ti·Tamē guiller·de montelauduno in cle·i.de supplen·negli.p̄ la·notat contrariū et cū eo stat do·egi·etiā si ꝓ benefi= cio eccliastico assignetur quia inveritate non est bene= ficium e cclesiasticum· ¶Quinta pars·

Uarto articulo iā expedito de quinto nūc vidēdū est sc3 quibus vocādis celebrāda sit permutatio Et qꝛ ad actus qui p̄iudi= care possūt illi quoꝝ interē sūt vocandi vt de ma·et obe·iter quattuoꝛ et·c·hūilis·iō viso de pso= nis pꝛīcipalibꝰ pmutationē expedire habentibꝰ ac eo rū bn̄ficijs·restat videre de illis qui ex pmutatione le= di possūt·Et iō de his qui sūt euocandi·Primo igit̄ q̄ ro qui sūt euocādi i pmutatiōe p ordinarios expidien= da·dicendū scd̄m lapillū ꝙ illoꝝ quoꝝ iterē siue tales bn̄ficioꝝ habeāt collationē electionē aut pꝛesentatio= nē·S3 quero vtrū illi quoꝝ iterē p̄sētibꝰ ꝛ cōtradicen= tibꝰ nec causā aliquā rationalē allegātibꝰ ꝓpter hoc debeat talis contraditio pmutationē īpedire·Ad hoc respōdet do.egi.ꝙ si permutatio personaꝝ de loco ad locū seu de eccl'ia ad ecclesiam ob necessitatē ecclesiaꝝ sit facienda p superiorē volūtaria cōtraditio illoꝝ qui dicunt sua interesse absq3 cā rationali facta eā de iure īpedire nō potest qꝛ in his q̄ necessitatē vel euidentem ecclie vtilitatē cōspiciūt cōtraditio facta sine cā nō de= bet audiri de his que fi.a ma.par·ca·c·cū similibꝰ·Si enim aliquā causam rationabilē allegarent pꝛopter quā deberet pmutatio rationalibiter impediri· tūc cō stitutio de illa pmutatione impediret̄. Aut non alle= gatur aliquod tale et tunc constat ꝙ sua non interest saltē pp qd̄ pmutatio debeat īpediri qꝛ q̄ nullā cā3 alle gat nullū habere iteresse p̄sumit̄·ff·d̄ peti. here·l.q̄ in terrogatꝰ cū similibꝰ·Quero postmodū qd̄ de pmuta

tione que voluntarie fieret nō ob vtilitatē ecclesiarū vł earū necessitatē. an necessarius est consensus illorū quorū interest. dicendū est q̄ sic. Et ī hoc casu dicit do. egi. q̄ simplex eorū cōtradictio etiā volūtaria hȝ permutationē īpedire q2 tunc cessāt oēs rōes supradicte. imo forsā etiā cessat equitas decre. q̄situ in fi. de re. permu. dū dicit si aūt īspexerit causā necessariam licite poterit de vno loco ad aliū trāsferre psonas vt q̄ vni loco min9 sūt vtiles alibi se valeāt vtili9 exercere. notat vtilitatē nedū personarū sed etiā ecclesiarū. Et sic ista permutatio a iure cōi concessa de qua in decre. quesitū. de re. pmu. et in. c. maioribus de preben. nō videtur habere locuȝ nisi solum qn̄ cā pmutationis est necessaria et vtilitas ecclesiarū hoc exposcit. Sȝ ergo eṗus hoc aliter facit ⁊ voluntarie non mirum si p illos quorū interest et cōtradici ⁊ pmutatio īpediri possit. Quero q̄d si vocati sunt illi quorū interest sed cōtumaciter absunt. An contumacia impediat actum pmutationis. distingue secundū do. egi. quia aut permutatio fit ppter vtilitateȝ vel necessitatē ecclesiarū et tunc illis vocatis et nō cōparētib9 eorū cōtumatiā tāq̄ȝ p̄sentiā reputando pōt episcopus vel alius supior permutationem expedire. q2 ipsis īuitis hoc facierēt si p̄sentes essēt ⁊ cōtradicerent nec iustā causā allegarēt ar. eorū q̄ notant̄ ī. c. eū. de eo qui mitti. ī pos. cau. re. ser. li. vi. Aut talis pmutatio fit ob necessitatē vł vtilitatē psonarū vel volūtarie tm̄. ⁊ tūc huiusmodi absētia p cōtradictione habet̄ ⁊ īpedit permutationē. eo q̄ eis inuitis non pōt pmutatio fieri. vt patet ex supradictis. Quero vtrū differentia sit habēda ī vocatione patronorū clericorū vel laicorū. vt q̄ clerici vocent̄ ⁊ alij nō. vł ecōtra. Do. egi. credit q̄ nō. q2 eque viget ī patronis laicis sicut ī clericis equitas. Et lȝ papa p̄sentatiōes nō cōsueuerit auferre laicis iuxta

no ·in·c·Cuz dilectus·de iure patro. et de prebeñ·c·ij·
li.vi·Tñ epus p̄sentationes nō plus pōt auferre vni q̄z
alteri·⁊ sic quo ad episcopū vtrobiq̄z est idētitas iuris·
In permutationibꝰ tñ per papā expediēdis nō exigit̄
collatoꝝ aut p̄sentiū etiā laicoꝝ cōsensꝰ qñ laicis expꝛ̄s
se derogat·ꝑ hoc tñ quo ad cetera patronis nō p̄iudi-
cat·vt īferiꝰ latiꝰ dicā. Itē q̄rit̄ q̄ꝫtū tp̄s sit indultū cō
tēptis in actu ꝑmutationis ad agēdū de cōtēptu·Di-
cit do·egi·q꜄ cū istud tp̄s nō sit a iure p̄fixū opꝫ q꜄ a iu-
dice p̄figat̄·ff.de opti.leg.l·mancipatio facit ī ar·c.si
pluribꝰ.de p̄beñ·li.vi. Sꝫ q̄ro an permutatio facta per
ep̄m seu auctoꝛitatē permutatiōe cōtētis quoꝝ interest
puta electoꝛibꝰ collatoꝛibꝰ vł patronis sit ip̄o iure nul-
la vel per sētētiā ānullāda·fre·refert̄ pau·de leaza.di
xisse ī cle.i·e·ti·q꜄ cū cōsēsꝰ istoꝝ ex post permutatione
facta īteruenire possit ⁊ ip̄aꝫ validare ex hoc nō ē nulla
sꝫ potiꝰ ānullāda·vt hēt̄ i·c·q꜄ sicut·d̄ elec·⁊ d̄ p̄bē·cū
ī eccłijs·li.vi·Facit optīe d̄ his q̄ fi.a p̄·c·ea no scit̄ vbi
cōsensꝰ capituli reddit actū ānullādū opinionē io·an·
et ho·super v̄bo cōuenit·Sꝫ cōtra obijcit̄ ⁊ videt̄ q꜄ ip
so iure sit nulla per·c·i·de his q̄ fi·ap̄la. et per·c.sīi ex-
ceptione·xij.q·ij·et·c.decernimꝰ.xvi.q·vij. Itē q꜄ de-
bet fieri cōsēsu aliquoꝝ interueniente. si nō habeat̄ ta-
lis consēsus non valet q꜄ agitur de offi·deleg·cām ma
trimonij·Et istam parteꝫ firmat do·panoꝛ·ī·c.cū ber
toldus de sē·et re.iudi·ibi ex hoc notatur sine p̄senta-
tiōe veri patroni ē ip̄o iure nulla· Ad hoc adducit.c·
decernimꝰ p̄realleg·vbi di·tex·sic·q꜄ si sp̄retis fūdato
ribꝰ rectoꝛes ibidē p̄resūpserit ep̄s oꝛdiare ⁊ oꝛdiatio
nē suā irritā nouit̄ ⁊ ad verecūdiā sui alios in eoꝝ loco
quos ip̄si fūdatoꝛes elegerit oꝛdiari hāc eādē cōclusio
nē iterū tenet do·panoꝛ·ī·c.illud d̄ iure patro·ī tertio
notabili ⁊ resp̄ōdet ad illud·c. vt ibi ꝑ eū hāc ꝑtē tenet

do.de sancto. in.c.vni.de re.pmu.lib.vi. in questione que incipit qd si p epm vbi sic dicit. Si vero fiat pmutatio per episcopu debet fieri cu cosensu illoz quoz interest cu consensu capituli sui alias est nulla illis ptradicentibus. Ita q absq aliqua cassatione vel declaratione poterit electio vel psentatio fieri .allegat palle. c.decernimus. z.c.cu bertoldus supra alle.idem tenet Lap.abbas i additionib9 tractatus fre.q.xix. Et dic ibi lap.vnu notabile dictu q pmutatio facta contept9 his quozum iterest no impedit quomin9 ibi possint eligere coferre z presentare vt iam predictum est. Et ita disputado determinauit quide doc.Nico.bono.in sua disputatioe que icipit in dubio.ij.Et ibi.Jo.de imol. in.c.fi.de re.pmu.eande pclusione videt sentire Joh an.i.c.ij.de offi.oz.lib.vi.put refert do.dices q si absente pfono epus istiruit z patronus petat ab ei9 vicario q psentatus per eu istituat:vicari9 pot eu instituere.Et ita dicit fuisse determiatu i disputatioe soleni facta bononie.hac eande pclusione secut9 est do.me9 aurayceñ.in.d.c.cu bertoldus.i.ij.notabili.Cu dicit ad lfam/istitutio facta p epm sine pntatione veri pfoni e nulla.a fortiori g erit nulla si istitutio sine alicui9 psentatioe.allegat pdictu.c.decernimus. Ad predicta coclusione sustinenda adduco theorica doctoz.z glo.in c.ad audientia.in.ij.de rescrip.vbi subreptio in spualibus actu viciat ipo iure subreptione quide cu sit permutans in tacendo beneficiu suum:etia iure patronatus vel ipe eps si sciret z patronum non aduocauit.Et his pmissis qm do.Panoz.i sua solent disputatioe q icipit augerio pfonatu in basilica nicostreti pleni9 hac pclusione est psecut9 recitas dicta dnoz de rota decisione sua nona nuc.ccc.tertia.Et ibi collec.decisione videtur velle q ipo iure non sit nulla sed veniat annulla

da patrono infra tẽpus a iure sibi ꝯcessum ad presentandũ suũ contemptũ ꝓsequẽte. Sꝫ his nõ obstãtibus ꝯtrariũ tenet do. Panor. scilꝫ ꝙ huiusmodi ꝑmutatio sit ip̄o iure nulla per rõnes supra allegatas. ꝛ ꝑ all. c. decernimus. asserẽs Inno. hoc idẽ tenere in. c. cũ bertoldus. de reg. iu. Nec obstat. c. qḋ sicut. ḋ elec. per qḋ cõtrariũ tenentes mouẽtur qꝛ loqͥtur qñ actus geritur ab his penes quos residet ptãs vniuersi seu capituli vt. l. plane. ꝛ. l. nulli. ff. qḋ cuiꝰ vni. no. ita ꝙ actꝰ sic gestus alias tenet eo ꝙ a maiori ꝛ saniori ꝑte capl̄i geriꝶ. c. i. de his que fiunt a maio. par. ca. idcirco aliqͩ est ꝙ ratificari põt. Sed in casu p̄senti ꝯtrium est dicendũ cum collatio facta per auctorisantẽ p̄sentationẽ cõtempto patrono sit ip̄o iure nulla vt clarus est textꝰ in alleg. c. decernimus. ¶ Sed quid si ep̄s confert beneficiũ non vocato patrono sed eo cõtento ꝗ erat adhuc infra tempus a iure cõcessum ꝛ infra illud tẽpus cõtradicit. An valeat collatio? Clarum est ꝙ non: sed est ip̄o iure nulla p̄ alle. c. decernimus. xvi. q. vij. vbi expresse per verba p̄sentis tẽporis diciꝶ ꝙ talis collatio est irrita ꝛ ea nõ mãdata alias cassari subijcitur vt aliꝰ ad verecundiam ep̄i ordineꝶ ꝛ instituatur quẽ patronus cõdignũ elegerit. Nec obstat. c. illud. de iure patro. vbi diciꝶ ꝙ est irritãda/debet eñ exponi id est irrita nunciẽda vel potest stare ꝓprie sed tñ debet referri ad papã vt reuocetur sicut de facto ꝓcessit et pro hac expositione facit c. accedẽs. in prin. vt lit. non cõte. sup verbo cassamꝰ. Preterea vbicũqꝫ collatio pertinet ad aliquẽ cum cõsilio alicuius non valet ip̄o iure collatio ꝯsilio irrequisito vt ꝓbatur in. c. nouit. de his q̄ fi. a p̄la. in fi. in. iij. glo. facit. c. cum in veteri. de elec. c. cũ olim. de arbi. c. vnicum ne sede va. lib. vi. Loquũtur in ip̄o qui habet cõferre cũ cõsilio sui capituli: ergo multo fortius dicẽ-

dum in casu nro vt nõ valeat collatio ipo iure attẽta-
ta epm vel alium platũ patrono non vocato. ꝛ postea
contradicẽte cum ꝯsiliũ patroni sit habendũ non solũ
ꝯsiliũ sed ꝯsensus. Sed requirit ꝙ ipe tanq̃ʒ cã mouẽs
dʒ psentare instituendũ ꝑ epm. Itẽ hec collatio reperi
tur attẽtata a nõ habẽte ptãtem cũ hodie solũ ad epm
spectet institutio q̃ fit ad patroni psentationẽ nõ autẽ
libera collatio factũ autẽ a nõ habente ptãtem est ipo
iure nullũ qꝛ ꝓ non dato habet: qđ ab illo datur qui de
iure donare non põt. i. q. vij. daybertũ. ꝛ c. qđ autem.
de iure patro. ¶ Sed quero q̃d si patronus ĩfra tẽpus
psentationis ꝯsentiret nũquid valeret collatio? ¶ Cõclu
dit do. Panoꝛ. in alle. solẽni disputatiõe Augerio in-
cipiẽte ꝙ collatio valet vt ex nũc non autẽ vt ex tũc: qꝛ
ad plenũ ius transferendũ in clericũ requirit factũ pa
troni ꝛ epi: ꝛ ambo veniunt tanq̃ʒ pꝛincipales ꝛ habẽ
tes ꝑticipium in illo iure trãsferẽdo licet epus ius pin
guius seu dignius cũ institutio sit ius spirituale ꝛ ꝑ ip-
sam acquiratur ius plenũ in beneficio als legitime fa-
ctam psentatio vero est ius annexũ spirituali scilʒ insti-
tutioni quia ꝑ ipam deuenitur ad institutionẽ et creat
ius ad bñficiũ facit. c. dilect⁹. et qđ ibi nota. de offi. le.
vbi singulariter ꝓbatur ꝙ etiã patronus in psentatio-
ne aliquid iuris habet: ergo factũ ab vno valet respe-
ctu sui iuris tantũ: sed quia non habet ius integrũ ꝑ se
tantũ conualidatur eo tẽpoꝛe quo patronus consentit
ꝛ nõ pꝛius ad hoc. l. ꝑfundũ. ff. de serui. ru. pre. vbi pa
tet ꝙ si vnus ex pluribus habentibus fundũ cõem con
cessit seruitutẽ in fundo licet valeat quo ad se ꝛ ipse cõ
trauenire non possit. Tamen nõ ante acquirit seruit⁹
donatario q̃ʒ si alij consenserint vnde nouissima cõces
sione pꝛiores ꝯfirmãtur. Sed quid si patronus non cõ
sensit nec contradicit ĩfra tẽpus ad pꝛesentandũ a iu-

re sibi prefixū ⁊ sic p negligentiā est priuatus iure suo. An collatio epi pus facta imediate conualidet absq̄ alia collatione in futurū facienda? Ad hoc respondet q̄ cum ipe epus non possit conuenire vt in.c.si tibi absenti.de pben.lib.vi.patronus sit negligens p cōsentiente habetur ex quo non cōtradixit ⁊ sic nunc valida existit. Et hanc partem tenet do. Panor. in alleg. disputatione ibi autē patronus. ¶ Quero post modum qr dictum est superius q̄ in pmutatione auctoritas epi reqritur licet ad inferiores ptineat collatio electio vel psentatio. Nunquid in pmutatione ista huiusmodi iferiores actus ad eos ptinentes in permutatione faciāt vel epus hoc faciet ipis ad quos alias spectant cōsentientibus. videtur q̄ auctorisante epo illi expedient id quod ad eos spectat: a simili quādo alienatio est faciēda per inferiorē p eundē illa fit auctorisante epo. xii. q. ii. placuit. ⁊ c. abbatibus. ¶ Item quia ex ɔtrario sequeretur absurdū quia si in manibus epi fieret renunciatio ⁊ p eum collatio episcopus posset in proxima vacatione dicere q̄ esset in possessione cō ferendi vel psentandi qd nephas est ɔcedere. Sed iohā.an. et Pau. I clem. vni. de re. pmu. in. vi. dicunt q̄ epus totum expediet ɔsentientibus illis quorū interest. Et videtur hoc pbari per. c. quesitū. in fi. de re. pmu. Et in hoc concordant do. alex. ⁊ do egid. Nec obstat q̄ fieret piudiciū instituēti vel psentanti: quia illud haberet verū si eps hoc simpliciter faceret. Sz quero an si in dubium reuocetur q̄ patronus fuerit vocatus vel non sit psumēdum q̄ vocatus fuerit? videtur q̄ non. quia est solēnitas extrinseca que nō psumitur vt legitur ⁊ no. de elec. vt circa. li. vi. Sed melius per do. Panor. ⁊ auracen. in. c. dudū. de psump. Sed ɔ hoc facit qd legit ⁊ notat in. c. ea noscit. de his que fi. a pla. Solutio aut pfon⁹

prosequitur contemptum et presumitur non vocat⁹ sꝫ si non prosequitur presumitur pro facto episcopi suadēte vtilitate ecclsie propter quā facta est ꝑmutatio. Quero finaliter quid si ꝑmutatio fit in curia nunquid debēt vocari patroni laici. Certe licet de iuris rigore vocandi essent patroni laici saltē per no. in. c. ij. de prebeñ. li. vi. et in. c. ad hec de offi. archid. et in. l. veterem circa finē. C. de aucto. prestañ. dicit tamē collec. se credere ꝙ papa hoc non admitteret. Tamē vt refert do. egi. tēpore quo erat referendarius ī curia vidit seruari ꝙ non expedita fuisset ꝑmutatio nisi exhibitus fuisset consensus patroni laici. Et istud concordat regule cancellarie.

¶ Sexta pars.

Expedito illo articulo videlicꝫ quib⁹ vocādis debeat compleri et auctorisari ꝑmutatio. Nunc videndum est de modo. Et qꝛ modus requirit debitā ꝓportionem tēporis vt videlicet res agat tempore ideo quo agi debeāt tēpore nunc restat videndū. Quare queritur infra qđ tempus superior in cuius manibus sunt bñficia ex cā ꝑmutationis renūciata cōferre teneatur. Dicit fre. de se. ꝙ paulus in cle. i. de re. permu. tenet ꝙ nō est tēpus prefixū a iure sed cōpellit per superiorē conferre. vt de tu. pa. c. nullus. facit ꝙ no. pau. in cle. quia contingit. de religio. do. vbi dicit ꝙ nō est tempus statutum īfra qđ hospitalia conferent. Idē no. de executore dato a papa et in cle. si. de prebeñ. Et si talis in cui⁹ manibus vacant beneficia infra tempus sibi prefixū hoc facere noluerit dicit do. egi. permutantes ad sua priora beneficia redibūt cum ipsis permutantibus nichil sit īputandum. Nec sibi placet vt per lapsū termini deuoluatur potestas conferendi ad ipsum superiorē terminuꝫ prefigentē qꝛ hoc non reperitur iure cautum. Sed si ꝑ

mutantes essent i curia vt quia simoniã i tractatu per
mutationis cõmiserunt tunc hoc constituto posset ille i
cuius manibus vacant beneficia illa aliis cõferre· iux
ta no ·per·io·an.in·c· licet de re.permu·li·vi. Post
modũ querit an episcopis querentib⁹ ꝛ permutare vo
lentib⁹ et petentib⁹ eorum renũciationes admitti de-
beant et collatiões hinc inde fieri.respondet· Placet
nobis et etiã permisim⁹·nũquid hoc sufficit·dicit fre·
de se·vt sic hoc breui cõpendio videantur isti renũciass-
se et epũs sic admisisse ꝛ beneficia hincinde contulisse
Ad idem ꝙ notat inno·de preben·iter cetera vbi dicit
ꝙ permutantes ius habent in beneficijs statim ꝙ su-
perior suã auctoritatẽ interposuit.Et de subtilitate iu
ris satis hoc potest sustineri·Sed tutius esset secundũ
hostien. ꝙ fiat expresse renũciatio et collatio.et sic ser-
uat consuetudo.Alex·dicit ꝙ dictum fre. nõ procedit
sed dictum hosti·simpliciter est verũ·Certum est enim
ꝙ in permutatione debet interuenire vacatio·vt nota
tur de rescrip·c.si propter in verbo more li·vi·Sed si
fieret per modũ de quo supra non interueniret vacatio
Item quia anteq̃ꝫ dicat episcopus confero vel placet
non vacant beneficia·qꝛ licet peterent admitti nondũ
supponunt admissa.et sic non vacabãt·ad hoc supra
de renũ·c·quidem·vbi ille qui petit licentiam cedẽdi
per hoc non habet facultatẽ cedendi nisi ea admissa·
qua admissa bene cedere compellitur facit cle·i.de re
nunci·vbi procurator constitutus ad renunciandũ per
actum constitutionis non renunciat nec per petitioneꝫ
renunciationis admittende renunciauit nisi admitta
tur.Simile dicimus in ꝓposito ꝙ petitio non sit renũ
ciatio·Nec obstat dictum inno·qꝛ fatetur ꝙ postq̃ꝫ su
perior auctorisauit permutantes habẽt ius sibi cõser-
uatum priusq̃ꝫ quod debuit·Itẽ·c·licet de re· permu·

lib.vi.dicit resignata que omnia notāt resignationem pcedere. Sup ista altercatione dicit do. Egi. q de veritate iuris p tale compendiū fit pmutatio: etiā quo ad resignationes et collatiōes p isto allegat. c. beneficiū. de reg. lib. vi. vbi dicitur q licet beneficiū ingredietis religionē nec ingressu nec de toto anno vacet quo fit ingressus. Tamen de cōsensu ingressi cōferri potest et sic ex tacito csensu pmutantiū vtriusq absq renūciatione et renūciationis admissione: que tacite satis consentitur interuenisse expeditur ista pmutatio. Consultius tamen sm eundē do. Egi. pter altercatiōes isurgentes tenuere consiliū Hosti. ita q omnia expresse fierēt. ¶ Finaliter quero circa hanc partem Nunqd pmutatio possit fieri cū temporis iteruallo. Jo. mo. et Jo. an. suadentin. c. licet. de re. pmu. li. vi. q omnia fiāt in instanti veritas: tñ est q si ex interuallo fieret hincide collatio valeret et ita seruatur sm Collec.

¶ Septima pars.

Supra visum ē de modo p quē debet pmutatio expediri verum qr pmutare sua bñficia sine causa volētes audiri nō debent: qr a iuris cōis phibitione nō est recedendū sine causa vt in. l. ij. ff. de csti. pn. Jdeo nūc subijcit de cā ex qua seu pter quā debet pmutatio expediri. ¶ Quero igit que est causa ex qua seu pter quam dz moueri epus ad pmutationē faciendā. do. Egid. dicit q causa nō debet esse voluntaria vt i fi. c. quesitū. §. si autem. de re. pmu. imo causa debet esse necessaria que necessitatē vel vtilitatē ecclesie euidentē respiciat vt i c. dudū. de re. ec. non alie. lib. vi. ¶ Scdo quero vtrū solum in fauorē psonarū beneficiata bñficia sua pmutare volentiū nō habita alia csideratiōe ad necessitatē vel vtilitatē ecclesia a qbus hincide psone ille trās

ferri cupiunt de iure possit ⁊ debeat moueri eps ad ꝑmutationē faciendā. Et videt̃ ꝙ non ꝑ. c. quesitū. circa fi. de re. ꝑmu. vbi dicit text⁹ ꝙ si epus causam inspexerit necessariā licite poterit de vno loco ad aliū personas trāsferre ⁊ hoc apparet cām necessariā. igitur: videtur ꝙ voluntaria nō sufficiat. Causa autē necessitatē ⁊ vtilitatē ecclesie ꝯspiciēs dicit̃ necessaria q̄zadmodū in alienatione. c. dudū. de re. ec. non alie. lib. vi. illa vero que solū fauorē ꝑsonarū respicit dicitur voluntaria ad quā p̄latus nō tenetur. Cū igitur textus illi⁹ c. quesitū. ponat ius nouū et certam formā subiungat si q̄d fit ꝯtra formā est ip̄o iure nullū. de offi. deleg. venerabili. de rescrip. cū dilecta. ꝺ resti. spo. pisanis. Super isto argumēto distinguit do. Egid. aut alle. causa ꝑmutationis faciende que nec in damnū nec in vtilitatē directe vel indirecte cedit: qꝺ difficile est reperire/ sꝫ solū cedit in fauorē personarū ip̄arū. et tunc debet ꝯsiderari si ille fauor est pecuniarius aut carnalis aut habens aliquā fraudē ad mixtā. et tunc a ꝑmutatione desistat episcopus: si autem causa subsit talis per quam nō pacatur preiudicium ecclesie tunc episcopus potest illam admittere iuxta preceptuꝫ euangelicū. Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo ⁊c̄. Math. xxij. et proximum sicut teipsum. Cum igitur nō noceat ecclesiis ⁊ prosit personis nō debet episcopus obesse nec obstat. c. quesitum. supra alleg. quia debet suppleri secundum Hostiē. maxime et ita practicatur omni die.

¶ Octaua pars.

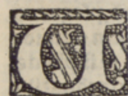
TRactato de causis quibus debēt ꝑmutationes fieri q̄m non solū defectus cāe verum etiā multa impedimēta possūt obstare ꝑmutationi fiende. ideo de huiusmōi ip̄edimētis est videndū. Quero igit̃ q̄ ip̄edimēta possūt obstare ꝑmuta-

tioni fiende. Ad qd respōdetur q quadrupliciā. Primo em ex parte illius q̄ habet pmutationē auctorisare Scdo ex parte illoꝝ inter quos dz pmutatio expediri. Tertio ex parte beneficioꝝ de quib⁹ debēt psone trāsmutari. Quarto ex parte modi per quē debet pmutatio expediri. ¶ Quo ad primū dico q defect⁹ seu impedimentū in pmutatione potest interuenire ex parte permutationē auctorisantis tripliciter. Primo ex defectu potestatis itrinsece: ꝛ hoc impedit oēs iferiores epis cessante cōsuetudine vel prescriptione extrīsece. ꝛ hoc dupliciter/aut ppter eoꝝ necessariā vocationē seu eoꝝ cōsensus qui erāt euocandi. de quo etiā ptactū est. Aut ppter ligamen seu impedimentū extrīsecū vt propter reseruationē. Tertio ppter ipedimentū ɔsurgēs ex parte ihabilitatis psone permutationē auctorisantis vt ppter publicā excōicationem. de re iudi. c. ad probandū. aut rōne suspēsionis vt i. c. veritat. de do. ꝛ cōtu. Quo ad scdz videlicet ex parte permutantiū impedimentū potest interuenire vt qa nō habēt ius in bñficijs. Quo ad tertiū videlz ex parte beneficioꝝ impedimentū pōt interuenire qz sunt reseruata dispositiōi sedis aplice. vt in. c. licet. de pbē. lib. vi. aut qz sunt vnita vt etiā ptactū est. Quo ad quartū videlz ex pte modi ipedimentū pōt interuenire qz tpe prefixo non ɔfert ille in cuius manibus sunt reseruata: ꝛ sic recursus cōpetit resignantibus ad ea. ꝛc. ¶ Quero vtrū cōsuetudo optionis impediat pmutationē sic q i prebeñ. resignatis habeat locū optio: in ecclesijs in quibus est consuetudo optionis iuxta. c. cum in tua. de cōsue. lib. vi. Et videtur q sic: qz ibi iteruenit renūciatio ꝛ sic vacatio/et p cōsequens optio. Guido gordieñ. epus nepos archidiaconi disputauit hanc questionē ꝛ terminauit q de iuris rigore habeat locū optio. fundauit se spāli-

ter in hoc q̄ interuenit vacatio. et rñdet ad. c. licet. de re. pmu. li. vi. q̄ ibi pmutātes toto iure ꝑuabātur. Nō sic in hoc casu q2 hic habebit p̄bendā non optatā vni⁹ ex resignātibus. Pau. de leaza. ꝯtrium tenet p. c. licet ⁊ clemē. vnicā. de re. permu. Dicebat fred. q̄ salua ip sius Guidonis gordieñ. epi reuerētia intenrio consilij vienneñ. est q̄ bñficia vacātia ex cā pmutatiōis nullo modo ꝯferātur alijs sed solū illis q̄ ex causa permuta-tionis resignauerūt. Omis igit modus vel via p quā permutare volētes suo voto frustrarētur in perpetuuz vel ad tēpus in totū vel in partē ꝓhibetur. Et hec opi nio placet do. Egid. dicta cui⁹ amplissime ꝓsequens hanc q̄stionē in alle. c. licet. videt declinare in opinio-nem illius guidonis disputantis. refert tñ q̄ si p̄bēda que remanet inoptata haberet aliqd onus incōpatibi le psone permutāti quia tunc nō haberet locū optatio. per tex. in alle. c. cū in tua. qui vult oīno q̄ remanēs p̄-benda in optata ne illud alij permutāti noceat: ⁊ tunc dicit verificari opinionē fred. Sed aduerte q̄ satis il-lud sibi dū non assequitur beneficiū qd sperabat asseq vigore pmutationis cū alias nō fuisset resignaturus. Et quia iuris cōcessione vsus et omnis illusio q̄ in non assecutione dicti beneficij censetur esse dānata p ratio-nem decisiuā dicte cle. Et cū decretū irritās iterponat recte cōcluditur q̄ alijs q̄3 pmutare volentibus bñficia ex tali causa assignata nō sunt conferenda. Quapro-pter opinio p̄dictoꝝ doc. Pau. Fred. ⁊ do. Egi. tanq̄3 equior ⁊ iure est sequēda. Finaliter quero qs obtinuit beneficiū seu ecclesiā parrochialē p. xi. menses: ⁊ vltra videns q̄ non poterat ꝓmoueri ad sacerdotiū illā per mutauit cū quadā alia seu cum alio beneficio simplici. Quero an impugnari valeat ex fraude. ꝯtra. c. cōmis sa. de elec. lib. vi. facta. videt q̄ sic: q2 pmutatio est cō-

tractus bone fidei et non debet fieri fraudulenter de ex cep. cũ venerabilis. et de re. permu. lʒ super verbo frau dē li. vi. do. egi. per ea que scripsit in dicto. c. cõmissa. dicit se putare ꝙ nõ valeat talis permutatio ꝓpt̃ frau de q̃ iest tali permutatiõi. Collec. credit ꝙ permutatõ non debʒ admitti. fatet̃ tñ postea ꝙ si fieret teneret. qr verũ ē bñficiũ suũ adhuc. vt in preallegato. c. cõmissa. Et hec opinio videt̃ ꝯplectēda. eo ꝙ cõcessione iuris ipse vtit̃. vt i cle. i. de re. permu. Et nemini facit iiuriã q vti tur iure suo. c. cũ ecclesia vulterana. de elec.

¶ Nona pars.

Visum est supra de impedimentis q̃ pos sũt permutationi obstare et etiã aliqua q̃ contra ꝓcuratores opponũt̃. Ideo de ꝓ curatoribꝰ ⁊ eoꝝ ꝓcuratoriis ē nunc vidē dum ex ordine. Quero an permutare volentes possint vnũ ꝓcuratorē constituere ad sua beneficia permutã da. fre. dicit ꝙ sic. ⁊ practicabitur tali medio. Nam si sit procurator petro et io. volentibus permutare. prio renũciabit ꝓ petro. 2° ꝓ io. ⁊ demũ episcopꝰ seu supe rior sibi cõferet vnũ ex beneficiis per mutatis quod pe. obtinebat ꝓ io. et reliquũ ꝓ petro ⁊ istud placet alex. et do. egi. vñ bene aliquotiēs q̃s gerit vices duoꝝ vt in c. cũ iter. de elec. et. c. si quis. de elec. li. vi. facit. c. a col latione. e. li. de appella. Quero postmodũ vtrũ gene rale ꝓcuratoriũ sufficiat ad renũciandũ. dicit do. egi. ꝙ si nõ faciat expressã mētionē de potestate renũciãdi nõ poterit renũciari etiã ex cã permutationis. l. ꝓcura tor tutoris. ff. de ꝓcura. Sʒ si habet ptãtē renũciandi bñficiũ tũc si bñficia sint expressa renũciare poterit. cle. i. de renũ. ⁊ meliꝰ i cle. i. de re. per. aut bñficia non sũt ex pressata ⁊ dicēdũ ē ꝓcuratoriũ ad hoc non extendi ꝓ pter grauitatē actꝰ et i verisimilitudine rei. de re. per

mu·c·super hoc. ¶ Quero nunquid laicus potest con stitui procurator ad retinendū bñficia ex cā permutatiōis Et videt̄ q̄ sic. q̄z ad retinendū et acceptandū collatio‑ nē bñficij p̄ absente potest constitui procurator. vt in·c· i·de preben. li·vi. Et faciūt no·do·panor·i.c·decerni‑ mus·de iudi·Collec·i·c·indultū·de re·iu·dicit hoc esse indecens·Et vtinā dicit ipse decideretur laicū non esse admittandū·et q̄ ibi notat̄· ¶ Decima pars

Upra visum est de ip̄edimētis que opponi possūt circa permutationes ratione defectu um q̄ in procuratorijs illoꝝ q̄ p̄ aliis permu‑ tant opponi possūt· Nunc videndū est d̄ de fectibus qui opponi possūt circa permutationē q̄ post modū subsequit̄. Idcirco p̄mo·Quero qualiter debet fieri renūciatio ex causa permutationis ad hoc dicitur q̄ potest fieri sine scriptis vt i.c. quod in dubiis·de re‑ nūcia·Itē debet fieri pure et sine conditione· Sz renū ciatio facta ex causa permutationis inducit vacatio‑ nē veram et puram vel ꝯditionalem dicit alex·q̄ ta‑ lis renunciatio ex causa permutationis quo ad renun ciationem inducit vacationē purā et simplicez sz quo ad presentātē seu superiorem secus q̄z potest illa non admittere· Et sic videtur ꝯditionata iuris auctorita te respectu ipsius superioris. Ad q̄d h̄et̄ i.c·q̄d i dubijs de renūcia·Sz q̄rit̄ permutātes fuerūt i culpa q̄z scie‑ bāt vel scire debebāt bñficia fore reseruata vel permuta tionē nō posse ipleri saltē per eū q̄ eā fecit ex aliq̄ cā sz hoc nō obstāte se imiscuerūt ⁊ mortui sūt·q̄rit̄ q̄lit̄ va‑ cēt hm̄oi bñficia an per mortē·an p renūciationē·Di‑ cit fre. cuius ē hec q̄stio. vij. i ordie q̄ nec p mortē nec re‑ nūciationē sz p iuris p̄uationē vt d̄ p̄ben·eū q̄.li·vi·dicit lapillus abbas q̄ talia bñficia vacāt p renūciationē·q̄z alias vacatō nō potuit itelligi ⁊ hoc placz alexā·d̄ lē·⁊

pariter do.egi.qui dicit q alijs poterunt conferri seu illis pro quibus fuerunt reseruata tanq̄z vacantia per renunciationem. ¶ Undecima pars

ET quia parum prodesset permutatio nisi aliquē produceret effectum. ideo de effectibus permutationum est nunc videndū. Primo igitur quero quē effectum producat permutatio. Ad hoc respondetur q amissa renunciatione et collatione hincinde secuta statim permutantes acquirunt titulos beneficiales etiaz absq possessionis apprehensione. Sed queritur aliqs non habet ius in beneficio permutat cum ius habente querit vtrū collatio facta illi qui ius non habebat de beneficio illius qui ius hēbat valeat ipso iure. Post multa putat do.egi. ambas collationes esse ipso iure nullas. prout latius prosequitur i.c.cū venerabili. de excep. nichilominus tñ ille qui habuit ius i primo ad illud redire poterit vt ibi plene prosequitur. Et an sit necessaria noua collatio dicā in parte finali. Quero post nunqd postq̄z beneficia vacant ex causa permutationis habebunt locum annualia debita ex priuilegio vel alias super beneficiis vacantibus indicta vel concessa. Refert collec. q io.mo.in.c.lz.d re.per.li.vi.tenet q nō per illud.c.io.añ.et archi.de rescrip.c.si ꝓpter.tenuerunt contrarium. Et tñ refert collectarius i c.exhibita.de re.permu.in octaua questione q equior videtur sententia prima io.mo.per id quod legit de ꝑ benñ.si tibi concesso li.vi. Et ita seruabatur tp̄e io.xxii domi.de sancto ge.in.c.si ꝓpter.prealle.in glo.fi.refert Jo.de liniano distiguere quia aut permutatio fit fauore ecclesiarum et tunc non habent locum talia annualia onera quia papa non videtur derogare fauori publico aut fauore singularium personarum et tunc habeāt locum talia onera.et sic procedat glosa prealle.

¶ Duodecima pars.

IN precedenti articulo visum est de effectu permutationis qui perfici potest. Nunc videndum est qn̄ perfici non potest. An permutantes possint recurrere ad sua beneficia. Primo igitur querit̃ qn̄ ē loc⁹ tali recursui. Doc. nostri dicunt q̄ si renūciantes fuerint sine culpa ad priora beneficia recurrere possūt et alias non. Et hoc sumūt ex dictis et not. ī. c. vnico de re. per. li. vi. Et eadē ratione potest dici q̄ si vnus renūciantiū fuerit ī culpa ꝛ alter nō ille qui sine culpa fuerit ad suū beneficiū redire poterit. et ille qui fuit in culpa recursu carebit. et sic pena suū teneat actorem. c. q̄siuit. de his q̄ fi. a maio. par. ca. et. c. si cōpromissari⁹. de elec. li. vi. Et adeo dat̃ iste recursus illi qui fuerit sine culpa q̄ aliꝭ nullo modo cōferre poterit nec per eos acceptari ꝑ p̄alle. c. vnicū. Et sufficit q̄ ex cā ꝑmutationis renūciationē fecerint. lꝫ de iure non fuerit subsecuta. Sꝫ ponamus q̄ permutatio nō p̄ot ꝑfici et q̄ loc⁹ est recursu vt supra tactū est nunquid tūc poterūt renūciātes ad priora bn̄ficia recurrere auctoritate ꝓpria vel egeant noua collatione aut saltē de supioris licentia. Fre. de se. cuius est hec questio in ordie octaua dicit Jo. an dicere in. c. vnico d̄ re. permu. li. vi. q̄ possūt auctoritate ꝓpria ꝑ. c. si bn̄ficia. de preben. li. vi. Aliꝭ tn̄ dicūt q̄ c. si bn̄ficia nō loquit̃ ī renūciatione expressa sed in priuatione iuris q̄ non hūit effectum ex quo non tenuit adeptio secūdi bn̄ficiꝭ vł ibi fit dimissio facti sine priora renunciatione. q̄ dimissio facti non habet vim tacite renūciationis ex q̄ nō fuerit secuta adeptio secundi beneficiꝭ. Opinio tn̄. Jo. an. ē equa et placet alex. vt euitetur circuit⁹ ꝑ cle. auditor. de rescrip. Sed opinio contraria videt recursus non possit ipso iure ꝯpetere sed op⁹ sit noua colla-

hi.

tione. Placuit omnibus auditoribus rote. Anno dñi M°. CCC. lxxxvi. ꝛ die ix. maij. vt refert do. egi. Placuit etiã ꝙ renũciatio facta ex cã ꝑmutationis veram vacationẽ ꝛ ꝑ ꝯsequẽs ꝑmi tituli verã ꝛ totalẽ extincti onẽ inducat ex quo inferebaꝝ ꝙ nõ ipo iure ſ; iuris auctoritate cõpetere poteſt recurſus. Quod ꝓbaꝝ ſic. qꝛ ſi talis recurſus cõpeteret ipo iure aut ex priori titulo ꝛ hoc nõ qꝛ penitꝰ ẽ extinctus ꝑ verã renũciationẽ et ſuperioris admiſſionẽ vt plenius nota. i. c. quod ĩ dubijs de renũ. aut ex nouo titulo ꝛ hoc nõ. qꝛ nemo põt ſibimet illũ dare de iſti. c. fi. Reſtat ꝫ ꝙ h; petere licẽtiã a ſuperiore vt redeat vel ex officio ſuo reſcindat et de nouo ꝯferat. Et in iſta opinione reſidet do. egi. et hanc partem tenet in. c. vnico de re. permu. li. vi. dicens ꝙ non poterunt renunciantes ex cã ꝑmutationis redire ad priora beneficia auctoritate propria ſ; opus eſt noua collatione. et ita dicit tenere dños de rota in deciſione ſua quadrigen. xxv. incipiẽte. Itẽ fuit dubitatũ. Quero. Nũquid permutantes cũ bñficio cuius beneficiũ ad patronũ ſpectat pñtatio nõ vocato patrono poſſit redire ad bñficiũ qꝺ ꝑus obtinebat irritata ſeu irrita nũciata ꝑmutatione. Collec. i. c. cũ olim. ꝛ in. vi. q. de re. ꝑmu. mouet hãc q̃ſtionẽ et refert aliquos dicere ꝙ ſic. qꝛ non eſt ſibi imputãdũ ſi patronus nõ vocatus nõ extiteꝛ qꝛ ad eũ non ſpectat vocatio patroni ſed ad ſuperiorẽ ad quẽ ſpectat autoriſatio ꝑmutationis. et ideo ex delicto alterius aggrauari nõ debet de his q̃ fi. a ma. par. ca. q̃ſiuit et de cõſti. cognoſcẽtes. Sicut non imputaꝝ electo q̃ poſt ꝯfirmationẽ adminiſtrat ſi cõfirmator nullũ vocauit vt nota. per io. an. i. c. fi. de elec. li. vi. Sed ipe collec. credit ꝯtrariũ ꝑ notata archi. in. c. alle. fi. et per notata eiuſdem i. c. de multa de prebeñ. et de re. iudi. c. i. et de re. ec. nõ. alie. poſſeſſiones. hoc tamẽ ĩtelligit ſup

posito illo scilicet q illе sciat beneficium alterius iuris eē patronat⁹ qꝛ tūc ē certū q tal' non ꝑmutat sī fraude ꝛ dolo ꝛ q ēt ꝑmutat ꝯ formā iuris ꝛ sic ꝑuilegio iuris gaudē nō dꝫ. vt i allegato. c. ꝺ re. ꝑmu. li. vi. ꝛ clem̄. i. e. ti. a ꝯrio sensu. et per consequens est aliud quod pos sit sibi imputari. et ideo recursus non debet sibi dari. qꝛ debuit instare quod citarentur illi quoꝝ interest. de malo. et obe. c. inter quattuoꝛ. et do. fre. ꝺ se. erat i ista sententia eo q iste permutans fuit particeps culpe iu dicis patronū non vocantis. ar. c. si concubine. ꝛ. c. nu per. de sen. exco. Sꝫ licet circa hanc opinionē varie cō currant opiniones crederem tn̄ sic distiguendū. aut al ter ex ꝑmutantibus ignoꝛabat beneficiū alteri⁹ cū quo ꝑmutabat esse iuris patronatus. et tūc cū in culpa non fuerit irrita nūciata ꝑmutatiōe non impeditur ad suū beneficiū pꝛimū redire. ad hoc. c. si beneficia. de ꝑben. li. vi. Aut sciebat beneficiū alterius aut suū eē iuris pa tronatus vel ambo hoc sciebāt et tunc restat videre an ignoꝛantia iuris per quod dicim⁹ patronū esse vocādū adeo sit excusabilis q det recursū. Et i hoc sic conclu de q si persone sint simplices et non multū litterate vi detur q eoꝛū simplicitati parcendum esset ex eo q cir ca hoc est opinionum diuersitas. Et tenent aliqui. pa tronum de necessitate nō esse vocādū. vt recitat coll. i alle. c. cū olim. Licet contraria opinio cōmunioꝛ et ve rioꝛ sit vt dictū est supꝛa i quīta ꝑte huius tractat⁹. Et ideo si iste ꝑsone simplices ad hoc nō aduertētes ꝛ to tū ꝑ ep̄m posse fieri credentes sine fraude sꝫ per solam simplicitatē obmiserunt instare apud episcopum aut vocationem per ipsum fieri tunc simplicitati parcen dum videtur. vt de rescrip. super litteris. ꝺ translatio. episcopi inter coꝛpoꝛalia. ꝺ re. permu. cū vniuersoꝝ ad

hij.

hoc. l. i. §. vl. ff. de ven. inspi. vbi non obest quod per simplicitatem obmissum est. Eya dicendorum in presenti tractatu meta imposita regem regum deprecemur atque sanctorum agmina vt simplicitati nostre misereantur largiantur celi gaudia. Amen.

¶ Explicit tractatus permutationum parisius impressus Anno domini M° cccc° vii°.

De sponsalibus et matrimoniis per dominum iohannem andree.

Christi nomen inuocans ad honorem ipsius et reuerendissimi in christo patris mei domini bononiensis archidiaconi qui diuinam imitatus potentiam de me nichilo fecit aliquid de consecra. dis. ij. c. reuera. Et ad vtilitatem mei. meorumque scolarium et etiam omnium in vtroque iure studentium. Ego Johannes andree paruus decretorum doctor. summam breuissimam super quarto libro decretalium compilaui subtilia vel noua non dicens sed breuius antiqua scripta commemorans que omnia ipsi domino approbanda vel reprobanda in toto vel in parte reseruo. Primo materiam continuans hoc modo. Supra satis compilator tractauit de his que pertinent ad clericos in hac autem quarta parte huius voluminis tractat de sacramento coniugij quod pertinet ad laicos. Et ponit primo rubricam de sponsalibus et matrimonijs. Premittit autem de sponsalibus. quia solent sponsalia ad matrimonia peruenire. De sponsalibus igitur primo videamus. Et primo quid sint sponsalia. secundo vnde dicantur. 3° qualiter contrahantur. quarto in qua etate. Quinto quid sit sponsalium ef-

fectus. Sexto an sponsi compellantur ad matrimonium contrahendum. Septimo in quibus casib9 dissoluantur. Sponsalia aut̄ proprie sunt de futuro. et dicunt̄ futurarum nuptiarū pmissio. xxx. q. v. nostrates. ff. e. ti. l. i. Et dicuntur a spondeo spondes. Erat enim mos veteribus stipulari et spondere sibi vxorē. ff. e. ti. l. ij. Cōtrahuntur autem sponsalia de futuro pluribus modis Primo per verba ad hoc apta vt accipiam te in meam et cetera. vt. c. si inter. de spon. et de sponsa duo. c. i. Secundo cum minores exprimūt consensum de presenti s despō. ipu. c. fi. et. e. ti. c. vnico. li. vi. Tertio p donationem arrarum pecunie vel aliarum rerum: C. de spon. l. arris. Quarto per solā subarrationē vel anulli imissionē de despon. ipu. c. vl. xxvij. q. ii. si qs desponsauerit. ii. Quinto per iuramentum infra. e. ex lris. in. ii. et. c. de illis. et. c. pterea. Contrahuntur aūt sponsalia inter septēnes inter minores aūt septēnio non sunt sponsalia vt de despon. impu. lras. et. c. se. et ideo ex eis non oritur impedimentū publice honestatis. vt ibi. Et requiritur q vterqz sit maior septēnio de despon. ipu. c. ad dissoluendū nisi essent proximi etati nubili et q malicia suppleret etatē maxime si tentassent cōmisceri vt infra. e. iuuenis. Effectus aūt sponsaliū est q inducūt publice honestatis iusticiā impedientem et dirimentem matrimoniū. infra eo. sponsā. et. e. ti. c. vnico. li. vi. et ibi plenius dicam. Effectus sponsalium secundū hosti. est vt is qui sponsalia contrahit alteri nubere nō potest. sed matrimonium contrahere et cōsummare p cē. ec. compellat̄ nisi in casibus videlicet vbi guerra timetur vxoricidiū vel graue scandalum et similia et h9 scdm hosti. Compelluntur sponsi ad matrimoniū contrahendum si sint maiores et iurauerint infra. e. ex lris i. ii. nisi tm̄ deterius timeat̄ qr tunc pcise non compellerē

tur infra eo·requisiuit·Et qđ dixi cōpellūtur intellige
eodē statu manēte·nā si qs cōtraheret cū alia p verba
de presenti nō cōpelleretur vt statim dicā. Si autē qui
iurauit cōtrahere ꝛ vult religionē ītrare datur ꝯsiliuȝ
vt ꝯtrahet ꝛ ante carnalē copulam intret religionē in
fra.e·cōmissum·si autē ambo sunt minores pubertate
maiores tñ septēnio ante pubertatē neuter cōtrahere
potest·in eo autē casu vbi alter est maior: ꝛ alter mior
maior q̄ primo venit ad etatē adultā tenetur expecta=
re minorē·ꝛ cū ipe ad etatē adultam ꝑuenerit mrīmo
niū approbare vel reprobare poterit infra de despōsa·
īpu·c·de illis nisi carnalis copula vel cōmixtio inter=
uenisset vt ibi ꝛ.e.ti·a nobis·et credet viro id dicēti ni
si ipsa mulier per aspectū corporis ꝓbaret ꝯtrium vt i=
fra.e·continebat·ꝛ·š·de proba·causam mrīmonij·si
autē minore nō expectato ꝑmo maior cōtraxerit tenet
mrīmoniū quod semꝑ habet rūpere spōsalia q̄ fuerūt
de futuro vt statim dicā. Dissoluūtur autē spōsalia de
futuro multis modis·Primo per īgressum religionis
qđ optinet etiā in sponsalibꝰ de presenti·de cōuer.cō=
iu·c·ex publico·Scđo ꝑ susceptionē sacri ordīs·xxvij.
q·ij.c.ecce qđ locū non habet in sponsalibꝰ de presenti
ſm Jo.ꝛ Ber·q̄ hoc no·xxxij·q·ij·desponsata·et de cō
uer·cōiu.c·ex parte·ī.ij.dixi de hoc de vo.ꝛ vo.re·c·i.
lib·vi·Tertio cum mutuo se absoluunt: vt ifra·e.c·ij.
Quarto cū alter recedit ad longinquā regioneȝ ante
carnalē copulam·ifra·e·de illis·Quinto cū alter īcur=
rit leprā vel aliā magnā infirmitatē corporis vel dif=
formitatē·ifra de cōiu.lepro·c·fi·ꝛ de iureiu·quemad
modū.dissormitas tñ vel lepra suꝑueniēs nō dissoluit
mrīmoniū vel spōsalia de ꝑsenti.imo sanꝰ tenet īfirmo
reddere debitū·ifra đ cōiu·lepro·c·i.ꝛ.ij·Sexto si sup
ueniat ꝯsanguinitas vel affinitas ifra de eo q̄ cogno=

cõsang·vx·s·c·veniẽs·in·i.r·ij·r.c.ex lris·Septimo si fama habeat ipedimentũ puta affinitatẽ suguenisse de ꝯsang·r affi·c·ij.vel ad dictũ vni⁹ nisi spõsolis iura ta fuisset.ifra·e·pterea.i·ij·Octauo cũ alter cõp forni caꝝ spũaliter id ẽ cũ alter trãsit ad heresim·xxviij·q·i· nõ solũ·et·c·iã nunc.ea·cau·r·q·Nono cũ alter forni caꝝ carnaliꝝ·ꝟ·de iureiu·queadmodũ·Decio cũ ꝯtra hũtur scdã spõsalia de pñti ifra·e·si iter.de spon.duo. c·i·Imponiꝝ tñ pnia frangẽti fidẽ vt ibi.Per scda vo spõsalia de futuro nõ rũpunt pma de futuro.ifra·e·si cut·Qd itelligo si nõ fuerit copula carnalis subsecuta qꝛ tunc esset mrimoniũ·ifra·e·is q.Vndecio cũ minor veniẽs ad etatẽ adultã nõ vult seruare qd fecit·de de spon·ipu·c·de illis·Duodecio cũ qs pmisit ꝯhere in fra certũ tẽpus·nec stetit p eũ:quomin⁹ ꝯtraheret ifra idẽ tẽpus ifra.e·sicut·Deciotertio cum suguenerit co gnatio spũalis vel legalis puta adoptio ꝫm Host.q de hoc notat ifra de cog·spi.c·veniẽs.i fi·r ẽ ar·de eo qui cog·ꝯsan·vx·su.c·veniẽs i·i°·r ifra.e·ex lris·hec oĩa itellige de spõsalib⁹ q̃ tenẽt de iure q p hos modos pos sunt dissolui.Sũt aũt qdã casus in qbus nõ tenẽt spon salia ipo iure vel mrimoniũ.de qbus ifra dicã·¶Viso de pma parte rubrice scꝫ de spõsalib⁹ nũc de scda par te videlꝫ de mrimonio videndũ est·Videam⁹ ꝙ primo qd sit mrimoniũ·Scdo vnde dicaꝝ.Tertio vbi r qñ et a quo r qbus vbis fuerit istitutũ.Quarto q fuit cã in stitutiõis·Quito q etate vel quõ ꝯhatur·Sexto que et quot sunt ipedimẽta mrimonij.Septimo q admittan tur ad ipa ipedimẽta mrimonij pbandũ.Octauo q et quot sunt ei⁹ bona·Mrimonium igitur sic diffinitur· Matrimonium est maris et femine coniunctio indiui duam vite consuetudinem retinens·xxxij.q·ij.c·i·r in sti.de·pa.potest·i versi.nuptie autẽ·vel supple diuini

et humani iuris cõicatio ff. de ritu nup. l. ii. vide glo. in verbo. indiuiduã. de pa. po. Dicitur aũt matrimonium quasi matris muniũ siue munimen id est officiũ Et dicitur a matre potius q̃ a patre quia plura onera matrimonii subit mater nam est grauida ante ptum ꝛ in ptu dolorosa et post ptum laboriosa de conuer. i fid. c. ii. Institutum aũt fuit a deo in padiso ante peccatũ. c. sicut. §. his ita. xxxii. q. ii. et p illa verba a de ore prophico dicta. hoc nũc os ex ossibus meis et caro d̃ carne mea. et propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adherebit vxori sue et erunt duo in carne vna supra de biga. c. debitũ et infra de diuor. gaudemus. Alii dicunt ꝙ hoc tenet ber. d̃ fri. ꝛ malefi. c. vl. ꝙ per ista verba crescite et multiplicamini. sed primum veri⁹ est qr illa verba dicta fuerunt noe et filiis eius. et de hoc per io. nota. xxvii. q. i. in principio. Cã institutionis matrimonii fuit ante peccatum. susceptio sobolis post peccatum vitatio fornicationis vt. xxxii. q. ii. dic. §. his ita. Contrahitur matrimonium per ꝯsensum puberum ꝯiungendorum. xxvii. q. ii. sufficiat. non per consensũ parentum licet honeste filii faciant voluntatem patris sequendo. de despon. ipu. c. i. Nec serui per consensum dñoꝝ suorum. Nã contrahunt serui inuitis dominis suis de coniu. seruo. c. i. Nichilominus ĩpendunt eis debita obsequia vt ibidẽ. Et etiam videmus ꝙ vir repetit vxorem a patre proprio et compellitur ipse pater p censurã ecclesiasticã restituere ipsam viro ꝓprio infra e. non est vobis. Et si desit ex parte altera consens⁹ nõ est matrimonium. infra eo. tua. et. xxx. q. ii. c. vbi nõ ẽ Nec solẽnitates sũt de substãtia matrimonii. infra. e. ti. c. i. Verba tamen sunt necessaria quo ad ecclesiam ĩfra. eo tua. Et hoc in his qui loqui possunt. secus ĩ his qui loqui non possunt infra. e. cum apud. Et si verba a

contrahentibus prolata essent obscura recurritur ad communen itelligentiam verborum ipsorum ifra. eo ex lris in prio. Puberes aut intelligo a prudetia corporis. i. qui generare possunt de despon. ipu. c. puberes. Que pubertas coiter obueire solet in masculo i. xiiij. anno. i femella in. xij. in isti. Qui. mo. tu. fi. xvi. Et ideo nra scta. &c. Si tn sint plures licet hac etate minores tenet matrimoniu si contrahut infra. e. de illis. ij. Nec e honestum ipuberes coniungi nisi pro bono pacis. e. ti. c. ij. Contrahi aut debet mrimonia publice non cladestine vt non desit probatio. c. nullus fidelis. cu. c. seq. xxx. q. v. Nam qui dicit matrimoniu fore contractu hoc probare debet si alter negat. si vterque confitetur sufficit si alia ca non impediat. ifra de clandestina despon. c. i. et. ij. Debent prio etiam bana proponi in ecclesia vt qui sciant impedimenta infra certum tempus opponant. Et licet postea appareant impedimenta soboles ante diuorcium concepta est legitima. infra qui filij sunt legitimi. c. ij. c. platum. et. c. peruenit. et si post terminu datu contracto ia matrimonio veniat accusatores no audiantur: nisi iustam habeat ignorantiam. infra qui ma. accu. pos. c. vl. Si aut clandestine cotrahunt et postea appareat impedimentu soboles non est legitima. c. cu inhibitio. §. si quis vero. de clan. despon. nisi matrimonium ipsum clandestine contractum postea fuerit in facie ecclesie publicatum et approbatum qr tunc filij nati legitimi sunt licet appareat postea impedimentu e. ti. qd nobis. Eodemodo est legitima proles si ambo parentes scientes impedimentu publice contrahant dic. §. Si quis vero. xvi. pari modo. secus si alter ignoret. e. ti. ex tenore. et sacerdos illicitas coniunctiones debet prohibere nec eis debet interesse. Et ne ipediat coniunctio null9 debet se maliciose opponere. Hec omnia

habes de clandes. despon. c. vltimo. Cōtrahitur autē matrimoniū p verba ad hoc apta: vt accipio te in meā &c. infra. e. si inter. de despōsa. duoꝝ. c. primo. Idē est si dicat pmitto q ab hac hora te habebo pro legitima vxore & ecōuerso. Infra eo. ex pte. Impedimēta matrimonij que vetant & dirimunt sunt duodecim his versibus denotata.

Error. conditio. votum. cognatio. crimen.
Cultus. disparitas. vis. ordo ligamē. honestas.
Si sis affinis. vel si coire nequibis.
Hec socianda vetāt cōnubia iuncta retractant.

¶ De singulis autē p ordinē videam⁹. Et pmo de errore. Error. Sciendū est q error saltē psone ex sui natura nō ex cōstitutione eccl'ie habet matrimoniū dirimere. Errare enī est aliud p alio putare. xij. q. ij. i quibus. Et error est ꝯtrarius ꝯsensui vt. ff. de iurisdi. om. iudi. l. si p errorē. Cū ergo cōtrahatur mrīmoniū solo consensu vt dictū est supra. et de spō. cum locū. Et vbi est error ibi nō est ꝯsensus ergo nec mrīmoniū. Sciendū est tn̄ q quadruplex est error scilꝫ psone cōditionis fortune & qualitatis. Persone & iste habet dirimere matrimoniū: vt si credā contrahere cū bertha & contrahā cū katherina. Conditionis etiam habet dirimere si sit deterioris conditionis: vt si liber contrahit cum serua quā credebat liberam: nisi postq̄ id sciuit verbo vl' facto cōsentiit. Et matrimonio ob hanc causam separato licitū est vtriqꝫ contrahere. hoc habes de coniu. ser. c. ij. & vltimo. Liberum autē dico qui ex libera mrē natus est. de natis ex libe. ven. c. i. et defendi debēt libertates p eccl'iam. vt ibi. De consuetudine tamen posset iduci q filius sequat' patrē. de cōiu. ser. c. iij. sed error fortune et qualitatis nō dirimūt: vt credā contrahere cū virgine vel diuite & ꝯtrahā cū corrupta vel paupere

xxix.q.ij.c.si quis ingenuus.et dic vt ibi.Antiq autē oēs hoc qđ dixi de errore cōditionis notāt sup sequens verbū cōditio:sed magis placet hos oēs errores concludi sub ho noīe error illud autē exponitur vt statim seqtur.¶Conditio.si licita conditio apposita fuerit ī matrimoniali ꝯtractu nisi seruet non est mřimonium nisi ab ea fuerit recessum vel ꝑ purū ꝯsensum subsecutū de presenti vel ꝑ carnalē copulā. de condi.appo.c. de illis.ꝛ.c.sup eo.ꝛ.c.ꝑ tuas.Impossibilis autem vel illicita cōditio si non sit ꝯtra naturā mřimonij apposita ꝓ nō adiecta habet.e.ti.c.i.ꝛ vlti.Si autē est ꝯ naturā mřimonij viciat ꝯtractū.e.ti.c.vl.¶Uotum.Si votū est solēne īpedit/ꝛ dirimit mřimoniū post contractū.Simplex autē īpedit tm̄ ꝯtrahendū sꝫ nō dirimit post cōtractū.c.meminim⁹.ꝛ.c.seq.q̄ cle.vel vo.ma. cō.po.Dicitur autē solēne ꝛ efficax quo ad mřimoniū dirimendum quod fit per susceptionē sacri ordinis vł per ꝓfessionē tacitā vel expressam factā alicui de religionibus approbati.de vo.ꝛ vot.redē.c.i.lib.vi.Cognatio est triplex sciꝫ spūalis carnalis ꝛ legalis.Primo aūt de spūali tanq̄ꝫ de digniori videndū est.xxx.q. iij.c.i.ꝛ.ij.Est autē cognatio spūalis actinētia ꝓueniens ex sacramēti datione vel ad illud detētione.Et est sciēdū q̄ꝫ si cōpater ꝯtrahit cū cōmatre dirimit matrimoniū.de cog.spir.c.martinus.ꝛ.c.veniens.et hoc ē verū cū cōpaternitas p̄cedit mřimoniū vt ibi.si aūt est secuta sciēter vel ignorāter mřimoniū non separat.e. ti.si vir.Imponitur tamē penitētia id dolose agēti.e. titu.ꝯtracto in fi.et scias q̄ꝫ si alter coniugū mřimonio ꝯsummato leuat puerū de sacro fonte ambo sunt cōpatres parētib⁹ infantꝭ.e.ti.martin⁹.si aūt filius alteri⁹ tantū leuat de sacro fōte nō ꝓpt hoc alter cui⁹ nō erat filius fit cōpater leuātis.Idē si post compaternitatē

tecum contractam contraxi cũ vxore vel prius cõtra-
ctum ꝯ summaui matrimoniũ · quia vxor ꝑdicta nõ ef
ficitur tibi ꝯmater. quia per vnionem carnis sequentẽ
non transitur ad vnionem spũs ꝑcedentem. xxx · q. iij ·
post vxoris obitum · et ibi ĩ summa vide de hoc ⁊ ĩ ꝑdi-
cta decretali martin⁹ · Et qđ dixi đ ꝯpaternitate ꝙ diri
mit matrimoniũ intelligo de illa que contrahit̃ ꝑ ba-
ptismũ vel confirmationem in fronte · Compaternitas
aũt contracta per cathectismum impedit sed non diri-
mit eodem ti · contracto in fine · et eo · ti · c · ij · ⁊. iij · li. vi ·
Et sicut cõpatres contrahere nõ possunt sic nec filij du-
orum cõpatrum si per eos vel per eorum alterum de-
uentum est ad ꝯpaternitatem et scientes contrahi de-
nunciare debent ecclesie infra eodem tua. Et si ꝯtraxe
rint tales dirimetur matrimoniũ eo · ti. c · i · et. c · supeo
qui ma tri. accu · pos · c · i. Si aũt per neutrũ eoꝝ deuentũ
est ad ꝯpaternitatẽ tũc non dirimetur: nisi consuetu-
do loci esset in contrarium cui statur eo · ti · c · super eo ·
Et sciendũ est ꝙ sicut compaternitas contrahitur ĩter
leuantẽ ⁊ leuatũ ⁊ ei⁹ parẽtes sic iter baptizãtẽ ⁊ bapi
satũ ⁊ ei⁹ parentes eo. ti. c · i. li. vi · Vñ viginti sunt cas⁹
in quibus cognatio spũalis impedit et dirimit · scꝫ. In
ter baptisatũ et leuantẽ · inter baptisatum et filios le-
uantis. inter baptisatũ et cõiugẽ leuantis pri⁹ tamen
cognitã · inter parentes baptisati ⁊ coniugem leuan-
tis prius cognitã · inter leuantem et parentes baptisa
ti · Item inter baptisatũ et baptisantem. inter baptisa
tũ et filios baptisantis · inter baptisatũ et coniugẽ bap
tisantis prius cognitam · inter parentes baptisati ⁊ cõ
iugem baptisantis prius cognitã · inter baptisanteꝫ et
parentes baptisati · inter ꝯfirmatum et tenentẽ. ĩter cõ
firmatum et filios tenentis inter confirmatũ ⁊ coniugẽ
tenentis prius cognitam · inter parentes confirmati ⁊

coniugem tenentis·inter tenentem et parentes confir-
mati·inter cõfirmatum et ꝯfirmantem·inter confirma
tum et filios cõfirmantis inter ꝯfirmatum et coniugez
ꝯfirmantis prius cognitã. inter parentes cõfirmati et
et ꝯiugem confirmantis prius cognitam·inter confir-
mantem et parentes confirmati. Et per parentes supe
rius dictos patrem et matrẽ intelligas. Hoc ꝓbatur
e·ti·martinus.z.c·vl·e·ti.li·vi· Et scias ꝙ licet vnus
solus debeat leuare in baptismo vel confirmatione si
tamen plures leuant cõtrahitur cognatio spiritualis
quo ad omẽs·e·ti·c.vl·li·vi· Cognatio legalis ẽ ꝓxi
mitas per adoptionez ꝓueniẽs·que tres ꝓhibitiones
habet vnam tẽporalem et duas perpetuas·Tẽporalis
est qua frater carnalis non contrahit cũ sorore adopti
ua durante adoptione ea vero finita puta per emanci-
pationem bene contrahit·de cog·le·c.i. Alia est ꝑpe-
tua·scz inter adoptantem et adoptatum etiam soluta
adoptione·ff·de ri.nup.l·adoptiuꝰ·z.l·quietiã. Ter-
tia etiam est perpetua.scz inter adoptantem et vxorẽ
adoptatiꝰ et adoptatuz et vxorem adoptantis·ff. de
ri·nup·adoptiuus·Cognatio carnalis in quarto gra
du cõsanguinitatis vel affinitatis vł anteriori dirimit
matrimonium de cõsang.et affi.non debet·In quinto
aũt gradu vel vlteriori licite contrahitur vt ibi. suffi-
cit aũt ꝙ vnꝰ contrahentium excedat quartum gradũ
licet alter sit in quarto vel citeriori·e·ti. c· vir q̃·et· c·
qd̃ dilecto et hoc de iure cõmuni·si aũt dispensaret po
ne cũ anglicis qd̃ possunt contrahere in quarto gradu
oportet ꝙ vterqꝫ distet quarto gradu·ratio potest esse
qꝛ cũ dispensatio exhorbitat a iure cõi est odiosa iõ re-
stringenda·de fil.presbi.c.i·li·vi·et fa·ad hoc·e. li·de
reg·iu.c·odia·et de preben̄·e·li.c.i.maxĩe vbi consue-
tudo hoc approbat.e. ti.quod dilecto·et hoc de iure cõ

muni. Et quod dixi dispensari intellige per papam. quia inferior non pōt. e. ti. quia circa. Et si obtineatur dispēsatio super matrimonio iniq̄ cōtracto expressa falsa cā non valet nisi postea per eundem tolleretur vt ibi. Si tñ infideles secundū legē suā ꝯiūgantur i gradu ꝓhibito per eccliaȝ nō separabuntur post baptismū. e. ti. de infidelib⁹ et ꝺ diuor. gaudemus et filij eoꝝ sunt legitimi qui fi. sunt le. c. vltimo. Crimen incestus impedit matrimonium sed non dirimit iam contractum de eo qui cog. consan. vxo. su. trāsmisse. Idem in machinatione in mortē ꝯiugis nō secuto effectu de diuor. c. i. Idē in criminibus alijs q̄ no. xxxiij. q. ij. c. hoc q̄ȝq̄ȝ vel. c. ꝺ penitētib⁹. alias aūt crimen nūq̄ȝ dirimit de pe. et re. c. ij. homicidiū aūt carnale nō impedit matrimonium de diuor. c. ij. Crimē aūt adulterij nūq̄ȝ dirimit matrimoniū nisi in tribus casibus. Quando quis adulteratur et dat fidem adultere viuēte prima legitima vxore de eo qui dux. in ma. quā pol. per adult. c. ij. Alias nō fuisset proprie adulterium cum secunda si non tenuisset matrimonium cum prima: Secundo cum de facto contraxerit cum adultere viuente prima. Tertio cū alter eorum cum effectu machinat⁹ est in mortem defuncti. in his tribus casib⁹ dirimitur matrimoniū. xxxi. q. i. per totū de eo qui dux. in ma. per totum. Et itelligas hoc etiam si prima separata est ab eo quo ad thoruȝ tātū. e. ti. ex tua. In secundo tamen casu qñ cōtraxit ꝺ facto cū adultera ignorante tamen. mortua prima legitima compellitur adherere secunde si ipsa vult imposita sibi ꝓ delicto penitentia cōpetenti. ifra. e. cuȝ apud et de eo. qui dux. i ma. quā pol. per ad. c. i. et. c. veniēs. Et in tertio casu posset dici ꝙ sufficeret machinatō homicidij cum effectu etiam sine adulterio licet fides data vel matrimonium de facto non sufficiat cum adulte-

ra quod videtur per decretalem de conuer. in fi. c. i. I fi. et de diuor. c. i. et facit ad hoc quod no. ber. de eo q̄ dux. in ma. quā pol. c. super eo. ¶ Cultus disparitas. vt si christianus cōtrahat cuȝ iudea vel pagana. xxviij. q. i. caue et. c. sequenti et hec disparitas etiā superueniēs matrimoniū habet dirimere. i. casu scȝ cum alter ex in fidelibus coniugibus conuertit̄ ad fidē altero nolēte si bi cohabitare vel non sine contumelia creatoris vel vt eū ꝑtrahat ad mortale peccatum. et tunc poterit cōuer sus cum alia contrahere alias non. Et si anteq̄ȝ ꝓpter p̄dictas causas contrahat que infidelitate remansit cō uertat̄ cōpellit̄ primo conuersus eā recipere de diuor. quāto. et. c. gaudem⁹. Secus tamen si ex coniugib⁹ fi= delibus transit alter ad heresim. quia matrimoniū fi= deliū est verū et ratū. infideliū vero verum sed nō ratū quia in supradicto casu dissoluitur vt ibi qui ergo re= mansit in fide contrahere non potest alias sepe simu= laret heresim alter coniugum vt matrimonium separa retur. inde est q̄ quandocunq̄ redit ille ad fidem recu= perabit vxorem nisi ab eo esset per iudicium ecclesie se parata quo ad thorum et illa vellet religionem ingre= di. de conuer. coniu. c. fi. de diuor. de illa. et. c. se. in fi. Et scias q̄ si paganus qui secundum legem suam cuȝ pluribus vxoribus contrahit cum ipsis vxoribus con= uertatur ad fidem solam primam habebit. idem si da to repudio prime contraxerit cum secunda quia solam primam repudiatam habebit. et si repudiata illa con traxit cum alio non poterit sibi fornicationeȝ obijcere secus si alias fuerit fornicata eo. ti. gaudem⁹. Uis ex sua natura habet matrimonium dirimere cum matri= monium solo consensu contrahatur. et vbi ē vis nō est consensus infra eo. cum locum ergo nec matrimonium Eadem ratio est in furioso qui consentire nō potest cū

continuo furore laborat· et ideo nec matrimonium cõ trahere potest infra eo·dilectus hic est q pena non in teruenit in sponsalibus quia debent esse libera.eo· ti· c.gēma·Inde est q secure et honeste debet morari de cuius matrimonio querit·vt in·c·cũ locũ·distigue tñ i ter vim et vi·infra eo·de muliere.et d baptis· maiores Si enim talis fuit violentia vel metus qui possit cade re in cõstantem virum siue fuerit maior siue minor ille cui infertur nõ est matrimonium·de desp on·ipu·de il lis i·ij·et·c·ex litteris ifra·eo·veniens i·ij· Etiã si sua culpa incidat i metum·vt ibi·et hoc veruz est nisi post ea cõsentit tacite vel expresse.vt infra eo·ad id et i pre dicta decretali.de illis i.ii·Et vbi etiam ꝯsentit semel tñi i carnalem copulam qui ma·accu.pos·insuper·Si autem talis vis fuerit vel metus qui non debuit cade re in cõstantem virum bene est matrimoniũ·ifra·e·cõ sultationi·ꝛ ꝓbat d eod dux·i ma·c·ii·ordo·Ordo sa cer ipedit et dirimit matrimoniuz qui cle·vel vo·c·ii· Minor vero non·vt ibi et·xxxii·dis·c·Si qui vero·et· c.Seriatim·Ligamē.scz cũ alligatus est vxori contra hendo cum scda non tenet matrimonium·et hoc est ve rum si prima fuerunt sponsalia de presenti i etiam si in teruentat in eis iuramentum siue non corrumpuntur sponsalia sequētia de presenti etiã carnali copula sub secuta.de spõ·duo per totum. Nec valet in hoc contra ria consuetudo·e·ti·c·vl·sicut nec in matrimonio in gradu ꝓhibito contracto de cõsan.et affi·non debet· et ei qui sic contrahit cum alias desponsata per verba de presenti grauis penitētia imponitur de spon·duo. c·ii·siue fuerint sponsalia de futuro secuta post modũ carnali copula·quia sic transeunt in matrimonium·in fra·e.is qui·sec9 si fuerit solus cognatus sine copu la·infra·e.c·si.ligamē autem sponsaliorum de futuro

non dirimit sequens matrimoniũ vt satis supra dixi. Istud autẽ ligamẽ statim mortuo reliquo ꝯiugũ subla tũ est. Unde si mulier statim mortuo viro aliij nubat te net matrimoniũ nec icurrit legalẽ imfamiã. de secun. nup. c. penultimo et vltimo. Si tñ vir ẽ absens nõ po test mulier cõtrahere nisi certificata fuerit de morte ip sius viri. infra. e. in presentia. de secũ. nup. c. ij. Et si cõ traxerit reddat et non exigat debitum. Si postea con staret de vita prioris viri stati recedat a secũdo rediẽs ad primũ vt ibi et. xxxiiij. q. ij. cum per bellicã. Secun das autem nuptias ⁊ vlteriores contrahere peccatum non est. Nam dñs septimũ etiã matrimoniũ non dãna uit. xxxi. q. i. quod si. Tamen benedicende non sunt qꝛ cum semel fuerit benedicte non debet benedictio itera ri. de secũdis nup. c. i. et. iij. Et qui benedixerit a bñfi cio ⁊ officio suspẽsꝰ ẽ vt ibi i. c. i. hõestas. Publice hõe statis iusticia dirimit matrimoniũ. infra. e. spõsaȝ. de despõ. ipu. litteras. et. c. accessit. et. c. duo pueri. qui si. sunt legit. c. referente. Ista aũt honestas vult ꝙ spõsã etiam de futuro aliquis de consanguinitate spõsi non accipiat in vxorẽ et ecõtra vt ibi. Etiã insurgit illa ho nestas publica ex sponsalibꝰ que sunt nulla puta cõtra ctis inter consanguineos ĩfra. e. c. ad audiẽtiã. Et hoc est verum dũmodo spõsalia non sunt nulla ratione con sensus puta iter miores septennio. Et requirit ꝙ sint pura. ⁊c. infra. e. c. vni. li. vi. Et dirimit hec honestas mrĩmoniũ sequens non autẽ precedẽs vt ibi. hodie re mota ẽ illa publica honestas que habebat oli ꝙ sobo les suscepta ex secundis nuptijs nõ copularet consan guineis prioris viri ĩfra de cõsã. et affi. c. non debȝ. Si sis affinis. Affinitas est quedã ꝑsonarũ ꝓximitas ꝓ ueniens ex coitu. Et habet hodie prohibitionem ĩ pꝛĩo genere tñ vñ in scđo ⁊ tertio genere oli nõ cõtrahebat

hodie licite contrahitur de consan. et affi. c. non debet Extendit aūt hec dirimēs ꝓhibitio primi generis vsq̧ ad quartū gradū et non vltra vt ibi. Dispensat tñ papa de diuor. c. vi. i prio gradu affinitatis vt de nouo cō uersis q̄ scḋm legē veterē cū relictis fratrū ꝯtraxerunt vt fratris sobolē suscitarēt nō separarē vlteriꝰ aūt sic non ꝯtrahant. Et est sciendū ꝙ cōsanguinei viri nō sūt affines cōsanguineis vxoris et econtra vñ pater et frater meus et alij consanguinei. bene contrahunt cū consanguinea vxoris mee de cōsan. et affi. quod super his Debet ergo vir abstinere a consanguineis vxoris vt a ꝓprijs. e. ti. c. i. Et itelligas hoc de affinitate q̄ p̄cedit mrioniū. Si autem sequitur non rumpit matrimoniū vel sponsalia de p̄senti. de eo qui cogno. consan. vxo. c. i. ⁊. c. discretionē. ⁊. c. tue. ⁊. c. vi. Induci debent tales ꝯiuges ad ꝯtinētiā si possūt ⁊ icestuosꝰ ꝯiugatꝰ nō exigat sȝ reddat eo. ti. trāsmisse. et. c. tue. Et ꝯtrahit etiā affinitas per incestuosū coitū vt ibi et. c. discretionem. Nec separat mrioniū ad dictum vnius qui dicit affinitatē p̄cessisse matrimoniū. e. ti. de illo. Nec ad ꝯfessionē ipsorū ꝯiugum etiā cū rumore vicinie eo. ti. sup eo. In iudicio tamen aīe monetur vt ab illa putatiua vxore abstineat. eodē ti. veniens. Impeditur tamen per hoc matrimoniū contrahendū. ꝭ. eo. preterea. ij. monēdo non ꝓhibendo. ꝭ. eo. cūȝ in tua. Sponsalia tñ de futuro bene rūpit superueniens affinitas vt supra dixi. Vel si coire nequibus. Scire debes ꝙ frigiditas ꝑpetua vel sectio in viro vel coartatio in muliere preueniēs matrimoniū dirimit illud si probari potest de frigi. et malefi. c. i. ij. et. iij. Possunt tñ tales ad inuicē remanere q̄zuis nō vt vir et vxor sed vt frater ⁊ soror. e. ti. c. cōsultationi. et. c. se. Et si aliqua signa frigiditatis vera non appareant cohabitēt simul ꝑ triēniū ⁊ tūc demum

si cum septima manu propinquorū iurauerit se opera data non potuisse coire separari debent et q̄ nō erat frigidus licite contrahat. Sed si is qui dicebat frigidus cū alia contraxerit restaurabuntur priora cōnubia. e. ti. laudabilē. Idem i maleficiato quo ad cohitationē ꝛ iuramēta. e. ti. c. vi. Sȝ in hoc differūt qꝛ eo modo soluto mrīmonio vterqꝫ ꝯtrahit qꝛ potest esse perpetuū maleficiū cū vna ꝛ nō cuȝ alia. xxxiij. q. i. si ꝑ sortiarias. Et nota ꝙ si ꝓpter artationē mulieris separat matrimoniū et postea absqꝫ graui periculo apta reddat cuȝ appareat ecclesiā esse deceptā restaurabitur matrimoniū. e. ti. c. fraternitatis. In his. xij. casib⁹ vel verius xvij. secundū ea que supra dixi impeditur et dirimitur matrimoniū. Sunt tamen quedā que impediunt sȝ nō dirimūt matrimoniū sicut tēpus feriarū de quo. xxxiij. q. iiij. non oportet. et de ferijs. c. penul. et de mrīmonio cōtracto cōtra iterdictū ecclesie per totum. Imponit tamen penitentia illud frangenti vt ibi. Propter fornicationem tn̄ spūalē vel carnalē bn̄ separatur mrīmoniū Quod verū est quo ad thorū. Remanēt tamen coniuges separati de diuor. c. ij. Propter aliud autem crimen nec vir vxorē nec vxor virum dimittere potest. vt ibi. Et nota ꝙ adulteriū notoriū obstat petenti restitutionē. Et si vterqꝫ adulteratus est fit recōpensatio. e. ti. significasti. Etiā si post separationē propter adulterium alterius factā alter fornicetur. e. ti. ex litteris. Cuȝ supradictis impedimentis matrimoniū impediat legitimi debēt eē accusatores ꝛ testes. Vn̄ repellit q̄ propter turpē questū matrimoniū accusat q̄ ma. accu. pos. significante. ꝛ i mrīmoniali cā ꝯ contumacē ꝓcedit lite nō ꝯtestata ad receptionē testiū ꝛ ad diffinitiuā sententiā infra qui ma. accu. pos. c. i. qui fi. sunt le. perlatū Absens autem ꝑ litteras matrimoniū accusare nō po

test nec contra ipm testificare:e·ti·c·ij·Et ad pbandū ɔsanguinitatē vel affinitatē admittūtur parentes ꝛ cō sanguinei potius q̄ȝ alij:qꝛ melius p̄sumūtur scire suā genealogiā·ifra eo.ti·videł·et etiā parētibus nō accu santibus sed fama deferēte impedimentū potest eps inquirere: et si ipedimenta vera reperierit debet ma= trimoniū separare·de diuoꝛ·poꝛro.Absqȝ tñ iudicio eccł'ie cōiunx nō potest dimittere coniugē etiā si parē= tela sit notoꝛia:ꝛ si dimiserit stati fiet restitutio vt ibi· Bona matrimonij sunt tria/scȝ fides sacramentū ꝛ p= les·Fides qꝛ ibi nullū dȝ esse adulteriū·Sacramentū qꝛ nullū dȝ esse diuoꝛtiū.Proles que p cōiuges vitari nō dȝ·xxvij·q·ij·omēi taqȝ·de cōdi·appo·c·fi·Si pec= cetur i pꝛimū bonū ꝛ fiat diuoꝛtiū vel separatio pp̄ter adulteriū vxoꝛis ipsa pdit dotem:nisi ipa fuerit recon siliata viro sȝ pp̄ter adulteriū viri perdit ipe donatio nem pp̄ter nuptias nisi recōsilieł vxoꝛi·de dona·inter vi.ꝛ vxo·c.plerūqȝ.si pp̄ter aliud ipedimentū puta cō sanguinitatis vel affinitatꝭ si ignoꝛāter cōtraxerit re= cuperabit mulier dotē ꝛ cetera bona sua ꝛ vir donati= onem suā pp̄ter nuptias·e·ti.c·ij·ꝛ·iij· Si sciēter p= dit alter q̄cquid alteri dedit applicał fisco nisi ppł bo num pacis aliter statuatur·scȝ ꝙ vterqȝ recuperet qđ alteri dedit·eo·ti·c·et si necesse.Et scias ꝙ si iudici cō mittitur causa matrimonialis que est cōmittenda solū habentibus potestatē ꝛ scientiā de cōsanguinitate et affinitate.c·i·et sibi cōmissa intelligitur causa dotꝭ.e. ti·c·iij.licet multus fauoꝛ debeł mulieribus in dotibꝰ et donationibus pp̄ter nuptias non tñ tantus ꝙ ppł hoc alij grauentur vnde cui data est res possidēda ad tempus vel sub cōditione reuocatoꝛia eā vxoꝛi conce= dendo in donationē pp̄ter nuptias cū pacto de ipa lu crāda nil plus iuris trāsfert in ipam q̄ȝ ipse habebat

nisi is ad quem res ptinet consentiret· eo·ti·c·nup· Et proprie vxor dat dotem viro vir autē donationem ꝓpter nuptias vxori vt ibi in fine· Et scias ꝙ qui vergit ad inopiā male vtēdo re sua dz pro dote quā pōt cautionē prestare ·secus si sit paup sed non dissipet·e·ti·p vestras· Sciendū est etiam qd donatio facta inter virū ꝛ vxorem durante mrīmonio ex qua alter locupletior alter pauperior est factus non tenet:tn̄ confirmat morte donantis/et reuocatur ꝓmoriente donatario et euanescit si alias reuocetur tacite vel expresse· Soluto matrimonio dos ad mulierem donatio ad virū reddit nisi aliud de ꝯsuetudine vel pacto qd equale sit inducatur.e·ti·c·vltimo· ¶ De tertio autē bono scilicet prolis scias ꝙ ītantū est fauorabile ipm matrimoniuꝫ ꝙ legitimat filios ꝓcedentes q̄ ñ·sunt le·c·i· Et hoc ē verū si conceptionis ipius tempore vterqꝫ fuerit solutus:ita ꝙ tūc poterat esse matrimoniū·e·ti.tanta alīs secus·e.ti·c.i·Et tales filij legitimati ꝓprie dicuntur: sicut papa legitimat qd potest ad spūalia ꝛ tpalia p̄sertim vbi vtrāqꝫ obtinet ptātem·e·ti·p venerabilem Scias ꝙ licet aliqua putaretur cōcubina si ꝓbet vxor proles inde nata legitima est.e·ti·per tuas. Et si agitur de hereditate ꝛ obijciatur de illegitimatiōe tractabitur de hac causa corā eccl'iastico iudice.e·ti·c·lator: et.c·causamqꝫ.ij· Et si parentes negāt aliquem filium credit verbis eoꝝ nisi probetur contrariū·e·ti.transmisse· ¶ Ultimo sciendū ꝙ edictum de sponsalibꝰ vel matrimonio pmissoriū est vel ꝓhibitoriū certarū psonarum·hinc est ꝙ quilibet contrahere potest q̄ non ꝓhibetur .ij.e·cum apud . Et contrahere cū meretrice q̄ vult desistere meretricari opus est pietatis·xxxij.q·i· non est·e.ti·inter opa· ¶ Hec breuiter ꝓ summa quarti libri decretalium dixisse sufficiāt· Nec erit in ipo re=

perire casum directum in hac summa non comprehen sum duobus exceptis q̄ ad matrimoniū nō faciunt: scilicet de conditionibus appo. in ma.c.ij.et.iiij. faciunt enim ad scdam partem rubrice ⁊ non ad propositum.

¶ Et sic est finis huius tractatus.

¶ Incipit breuis scriptura sup priuilegiis et immunitatibus clericorum p dominū boniconciū natū domini Johannis andree.

Quia propter trāsgressionem et violationē priuilegiorum ⁊ imunitatū p canones clericis ꝯcessarum nonnulli ⁊ potissime iurisditioni seculari p̄sidentes ac etiā pedagiorum ⁊ guidagiorū exactionibꝰ insistētes ⁊ impositionibus collectis seu taillitis aggrauantes easdem canonicas sentētias sine penas ipo iure īcurrere dinoscuntur q in graue animarū suarum noscitur periculū redundare. Eapropter cupiens ego bonicontius natus viri venerabilis dñi iohannis andree decretorum doctoris bononie ciuis. vt p huius cōpendiosi tractatus lectionē de his certiorati effecti ab huiusmodi aiabus abstineant pericula plurima parētibus breuē circa huiusmōi materie compilationē scripturā formare concepi. In qua hunc ordinē seruabo: qr p̄mo distinguā duos ordines clericorum. Circa primū iporum ponens eorum priuilegia ⁊ casus in quibus priuilegia pdunt. Circa scdm vero tractabo de tribus priuilegiis clericorum principalibus de ipsis tria mēbra faciens in ipsorum quolibet priuilegij ponendo qualitatē ⁊ penā transgressoris ⁊ casus īquibus pditur priuilegiū. Demū declarādo reci

tabo mentē·c·si iudex laic⁹· de sen·excō·lib·vi. Circa quā q̄stionē submittā ꝛ sicero expedit⁹ omittēs breuitati cā modū ꝛ formā distinguēdi ꝛ subdistiguēdi tale decretū assumēs ex solutiōe vltime mercurialis q̄stionis quā ipse dn̄s p̄t ponit in sua nouella sup data sexti libri· ¶ Ad p̄mū veniēs sciendū ē q̄ clericoꝝ alij sunt cōiugati alij nō ꝯiugati scȝ diuio obsequio tm̄ itendētes De cōiugatis igit̄ ꝛ ipoꝝ priuilegijs p̄mo videam⁹ vbi sciendū ē q̄ si cleric⁹ cōiugat⁹ cū vnica tm̄ ꝛ v̄gine cōtraxerit ꝛ tōsurā ꝛ h̄itū deferat clericales/duplici tm̄ gaudet p̄uilegio imunitatis p̄sone vt i ip̄m man⁹ temeraria svel violētas inijciēs ip̄o facto sniam excōicationis icurrat·s quo·xvij·q·iiij·c·si q̄s suadēte diabolo·ꝛ de hoc priuilegio ·j·§·p̄rio· ¶ Itē gaudet priuilegio fori vt scȝ non possit corā iudice sc̄lari cōueniri vel p̄ ip sum distrigi vl' ab ip̄o iudicari vel puniri nisi fiet⁹· Et q̄n posset cleric⁹ nō cōiugat⁹ tonsurā ꝛ habitū deferēs clericales·de q̄ dicā ·j·§·tertiū autē·in p̄n. Quo v̄o ad oia alia preter p̄dicta duo nullo gaudet p̄uilegio. Sȝ est quo ad alia subiect⁹ cohertioni iudicis sc̄laris et patēt p̄dicta i·c·vnico· de cleri·cō·lib·vi· Pena v̄o violentiū p̄missa duo priuilegia i p̄sonas taliū clericoꝝ cōiugatoꝝ eadē est q̄ est i violētiū p̄sonas clericoꝝ nō cōiugatoꝝ gaudētiū priuilegio·de q̄ in p̄allegato·c·vnico·§.i ceteris.ꝛ ibi videre potes.saluis casib⁹ i ipso exceptis·vn̄ hic nō insisto circa ip̄os· Premissis autē duobus priuilegijs tales clerici ꝯiugati ipso iure sunt priuati in sex casib⁹ ꝛ ipsoꝝ q̄libet ꝛ ipso facto cohertioni subiacēt iudicis sc̄laris· Prim⁹ est si h̄itū ꝛ tōsurā non deferāt clericales vt in·c·i·allegato. de cle·coniu·lib·vi. Secundus est si sint bigami. vt de biga·c·vnico·li·vi·de his notatur de cler.non resi.c.vltio. ꝛ de biga·c· altercationis.li·vi·Tertius si tonsurā etiā ꝛ vestes cle

ricales deferentes officiū carnificum et macellariorū vel tabernariorū exercētes moniti infra terminū pfixū non desisterint vt ī cle. prima de vita et ho. cle. ī cle. Quart⁹ si monit⁹ ifra annū non desistit ioculatorꝫ vel buffonū artē exercere. Quint⁹ qñ nulla monitione premissa exercet illam artē ꝑ annū et ista duo vltima patent de vita et ho. cle. c. vnico. li. vi. Sextus quando degradat⁹ siue exutus ordine et priuilegio clericali relinquitꝰ seculari iudici puniend⁹ de verbo. sig. c. nouim⁹. Et aliqui casus in quibus est aliquis degradēdus notantur in. c. ad abolendā ex̄ de here. in glo. Et de his quattuor vltimis dicā infra in. §. tertiū aūt versiculo ē autē sciendū. et ibi videre potes. Nunc autem de nō cōiugatis tractem⁹ Circa quos est sciendū ꝙ hmōi clerici triplici gaudēt priuilegio: nisi ex ipsorū culpa ipī casu aliquo se reddant indignos vt infra dicā. De quib⁹ quorūqꝫ singulis videamus. Itē de penis violentiū ipsa priuilegia. et demū de casibus ī quib⁹ ipsi clerici talibus priuilegijs vel ipsorꝫ aliquo sūt priuati. Primū priuilegiū consistit circa immunitatē persone. et hoc tria continet capitula. Primū ꝙ in talem clericū etiā volentem temerarias vel violentas manus inijciens ꝑ se vel per aliū ipso facto sententiā excōicationis icurrit. de quo. xvij. q. iiij. c. si quis suadēte. Ideo aūt dixi etiam volentē propter casū decretalis cōtingit de señ. excō. ex̄. Unde etiā sine manuū iniectione detinēs vl' itrudēs clericū iuitū in custodia publica vel priuata vl' vinculis. huiusmodi sententiā icurrit vt eo. ti. c. nuper hoc tñ verū est ꝑterq̄ ī decretali vbi maius. §. preterea. de elec. li. vi. vt ī casu decretalis ex rescripto de iureiur. cū determinatione tñ quam ibi posuit dñs meus et pater meus super prima glo. Sunt tñ casus in quibus taliter manus inijciens seu inicientes in talē cleri

cum etiam renitentē huiusmodi priuilegii penā nō incurrunt. ¶ Primus est si p̄latus ecclesiastic⁹ ipsi⁹ clerici ipsum capit vel per alium capi facit propter excessum ab eo commissum etiam si faciat eū carcerari māncipari. Nā eo casu neq̧ faciens neq̧ mandans excommunicationē incurrunt dum tamen ex proposito nō excedatur vltra q̄ʒ ipsius rebellio requirit. vt de senteñ. excō. c. vt fame. et eo. ti. c. si clericos. li. vi. Secundus casus si officiū in ecclesia habens manus iniiciat moderate tamen inter turbantes diuinū officiū vt eo. ti. c. veniēs. Tertio si magister in scholareʒ clericū disciplinę causa manus iniiciat cuʒ moderata tamē correctione. Quartus casus si dn̄s in familiarem. Quint⁹ si ꝓpinquus in propinquum clericum inferioris tamē gradus correctionis causa manus apponat moderate tamen. Et premissi casus patent in. c. cuʒ voluntate. eo. ti. Sextus. si talem clericū turpiter inuentū cuʒ matre filia sorore vel vxore quis percutiat vel ledat eo. ti. c. si vere. §. nec ille. Septimus si ipsum percutiens probabiliter ignorabat eum esse clericum vt in dicto. c. si vere. Octauus si ioco euʒ percuteret. vt eo. ti. c. i. de sen. excō. ex. Nonus si repellendo vim in ipsum man⁹ iniiciat. dūmodo id faciat cum moderamine inculpate tutele. vt in preallegato. c. si vere. et eo. ti. c. ex tenore et ibi notat̄ ⁊ de homici. c. significasti. ij. Et hii casus notantur in predicto capitulo cū volūtate in glo. ii. Decimus si amēs vel infans vel dormiēs talē clericū ꝑcusserit vt i cle. si furiosus de homi. i cle. In premissis autē casibus exceptis a regula et ipsorū quolibet si quis in clericū gaudētē huiusmodi canonis priuilegio man⁹ iniiciat violētas non incurrit sententiam excōicatiōis Casus autem sunt sex in quibus talis clericus ꝑdit ꝓuilegiū et ex toto exutus ē priuilegio adeo q̄ talis cle-

ricus etiā vltra casus decē premissos in ipm temerarias vel violētas manus iniiciens hmōi non icurrit sententiā excōicationis submittā .j.§.tertiū autē.xvii. est autē sciendū. Scdm capitulū huius priuilegij est q̄ a tali clerico ꝓ eius ꝑsona pedagia vel guidagia aliqua nō exigātur. vt de censi. c. q̄zq̄z. lib. vi. Exigentes autē hanc ꝑenā incurrūt siue exigāt p se siue per alium siue suo noīe siue alieno. Si persona fuerit singularis ipo facto icurrit sniam excōicationis. Si vero fuerit collegium vel vniuersitas ciuitatis castri vel ville vel alterius loci ipe locus ipso facto subiacet ecclīastico interdicto: vt i predicto. c. quāq̄z quod est inouatū ⁊ approbatū p cle. i. de imunita. ec. q̄ quidē sententie relaxari non debēt donec exacta plenarie restituāt ⁊ de trāsgressione satisfecerit cōpetēter. Et tenenł locoꝝ ordinarij postq̄z sciuerit aliquos tales icurrisse sententias ipos denūciare vel facere denūciari vt i cle. ꝑsenti. de censi. ¶Casus autē in q̄bus talis clericus ꝑdit tale priuilegiū adeo q̄ cōtra prohibitionē premissam aliq̄d exigētes premissas penas nō incurrūt infra submittā.i.§. tertium aūt. ¶Tertiū hmōi priuilegij capitulū est q̄ q̄buscunq̄ ꝑsonalibus oneribꝰ: puta taillijs collectis ⁊ ipositionibꝰ non grauanł. Trāsgressores autē et ipoꝝ in hoc fautores si cōmoniti ab hmōi grauaminibꝰ nō desisterit ipso facto incurrūt excōicationis sententiā vt de imuni. ec. c. non minus. e. ti. e. aduersus. ⁊ eo. ti. c. si. lib. vi. ⁊ eo. ti. p quā reuocata est decretalis clerici. e. ti. lib. vi. per quā decretalē arctius cōtra tales fuerat prouisum. ¶Casus autē in quibus talis clericus hoc priuilegiū perdit adeo q̄ taliter eum grauantes penā superius descriptā non icurrūt .j. submittā. §. tertium autē. x. ex premissis. ¶Quid autē sit iuris si inter leuatorē pedagij ⁊ clericum. de clericatu questio oriatur

vide notata in·c·presenti·de censi·in cle·in glo·vi·ibi non negociandi causa vbi defertur iuramēto clerici si personaꝝ qualitas nō dissuadeat vel nisi de ꝯtrario fides haberet in prōptu· ¶ Scđm priuilegiū clericorū ꝯsistit circa īmunitatē rerum ecclesiasticarū vt ipsi clerici in ipis taillijs collectis vel exactionib⁹ aliq̄b⁹s nō grauētur: nec ab ipis ipsoꝝ prouentuū pars aliq̄ subtrahat vel onera p quoscūq̄ dn̄os coītatis vel officiales quomodolibet īponētur vt de imu·ec·c·nō minus. et·c·aduersus·e·ti·c·si·lib·vi. ¶ Est etiā priuilegium proprisꝝ rerū ipsoꝝ clericoꝝ vsibus ꝓprijs deputatarū non mercimonij cā acquisitaꝝ vel delatarū sc3 q̄ in eis non debēt vexari ab aliq̄bus pedagioꝝ vel guidagiorū exactionib⁹ vel tributis vt in iuribus supra allegatis vt·e.ti·c·i·lib·vi. ¶ Pena aūt exigentiū pedagia vel guidagia ab hm̄ōi clericis ꝓ rebus ecclesiarū vel eoꝝ etiam proprijs nō acq̄sitis vel delatis negociationis vel mercimonij causa eadē est cū illa de q̄ dictū est·s·§.primo·ꝟ.scđm capitulum· ¶ An autē talis cleric⁹ gaudeat hoc ṗuilegio īmunitatꝭ i bonis ad ip3 ex parentū successiōe vł alio mō ꝓueniētib⁹ vel i bonis sibi ⁊ fratribus coibus vel eidē a fratribus datis· vide in spe. clem̄·de cleri.coniu·ver. ad huius.et versi.seq· ¶ Quid autē iuris sit/si inter clericum ⁊ volentē leuare pedagium ꝓ ipsis rebus oritur questio de clericatu vel an res negociatiōis cā deferunt· vide in ṗdicta cle. ṗsenti·i glo·vi·alle·vbi dicit q̄ iuramēto deferentium vel suoꝝ nūcioꝝ videtur cōmittendū· idē Pau· et ste·si personarum qualitas contrarium non dissuadeat Uel nisi de cōtrario fides haberet in prōptu quo ad ṗsonam vt illa non det pedagia videtur sufficere si sit in habitu vł tōsura clericali·c·si iudex laic⁹.de sen·ex cō·lib.vi· ¶ Sūt autē quidā casus in q̄bus talis cle

ricus perdit hoc priuilegiū in oībus rebus suis lz ali-
as imunitates fori ꝛ ꝑsone retineat. Prim⁹ qñ habitū
et tonsurā deferens clericales publice ꝛ ꝑsonaliter ex-
ercet officiū carnificū macellarioꝝ vel tabernarioꝝ et
tertio ꝛ noiatim monitus non desistit tale officiū exer-
cere vel si desistit tñ postea illud reassumit. vt i cle. vni.
de vi. ꝛ hone. cle. ¶ Item scd̄o ꝑdit qñq̧ quo ad bona
q̄dam tm̄ scilz acquisita vel delata negociationis cau
sa qñ scilz talis negociatio clericis ꝓhibetur: qd̄ potest
colligi p canones. lxxxviij. dis. fornicari. xi. dis. c. pbīo
rum. ꝛ. c. clericus victū. ꝛ. c. seq. xiiij. q. iiij. c. clerici. de
vita ꝛ ho. cle. c. pe. ꝛ vlti. Et hoc verū ante admonitio-
nem a suo p̄lato factā vt ab huiusmodi illicita nego-
ciatione clericus desistat. Nā si post talē admonitio-
nem non desistat nō solum in acquisitis vel delatis ne-
gociationis causa ꝑdit hoc priuilegiū: sz etiā in depu-
tatis vsibus proprijs ipoꝝ clericoꝝ. vt de vi. ꝛ ho. cle.
c. fi. Ibi tñ tenet dñs ꝛ pater meus ꝙ ipo clerico ab hu
iusmodi negociatione illicita desistente reassumit pri-
uilegiū quo ad deputata ꝓprijs vsibus vt i nouella su
per ipa decretali videre potes. Casus autē in quibus
talis clericus perdit priuilegiū clericale videre poteris
§. pxi. ver. est autē sciendū. ¶ Tertiū autē priuilegiū
consistit circa imunitatē fori: videlz vt talis cleric⁹ nō
coniugatus siue i sacris siue in minoribus tm̄ ꝯstitut⁹
sic etiā solūmodo tōsurā habens clericalē icedens i ha
bitu clericali et tōsura etiā volens corā seculari iudice
cōueniri vel trahi non possit vel ab ipo iudicari vel di
strigi siue crimīaliter siue ciuiliter agat: vt. xi. q. i. c. i.
ꝛ. ij. ꝛ se. ꝛ de foro cōpe. c. i. ꝛ. ij. ꝛ. c. si qs contra cleri-
cum. ideo autez dixi supra etiā volens qz tali p̄uilegio
per pactum priuatorū renunciari non potest. vt. xi. q.
iij. c. inolita. ꝛ. c. placuit. ꝛ de fo. cōpe. si diligenti. qd̄

autem dixi ipsum non posse distringi siue iudicari p iu
dicē secularē verū itelligas vbi ipe ciuilem habitū et
tonsurā deferēs delinquēs a suo plato punitur seruata
forma.c.cū non ab hoie.d iudi.esset icorrigibilis. Nā
tunc p secularē iudicē posset distrigi z puniri.et hocve
rum ad requisitionē iudicis ecclesiastici. Sz absq ip
sius reqsitione vel iuocatione iudex secularis nullā in
talem clericū qztumcūq sit icorrigibilis iurisditionez
haberet vel correctionē: vt patet i di.c.cū non ab hoie
et ibi scripsit dñs z pater me⁹ sup vbo comprimendis
qd loqtur in clerico deferente habitū z tonsurā de quo
pmisi. Sed si dimisso habitu z tōsura immisceret se se
uis non esset dubiū q statim pderet priuilegiū p.c.cū
non ab hoie. z de senten.excō.c.perpēdimus.vt infra
di cam. Nec erit hoc casu necessaria degradatio actua
lis vt in illa decretali cum non ab homine.de iudicijs.
Pena autem seculariū iudicū violantiū hmōi priuile
gium est hec.qz siue ciuiliter siue crimialiter ꝯtra talē
agatur ipo iure ꝯfessio corā ipso facta p talem clericū
etiā si fuerit sentētia contra ipm lata non tenet tanqz
a nō suo iudice lata.ij.q.i.in primis ver.de psona.de
consuetu.c.ad audientiā.de iud.a tsi clerici.de fo.cō
pe.si diligēti.C.si a non compe.iudi.l.vltima. ¶ Itē
qz si sciens talem esse clericuz ipm psonaliter per se vel
per aliū distrinxerit vel captiuū tenuerit vel man⁹ inie
cerit in eū violētas vel eum punierit tanqz violator i
munitatis de qua supra.§. Nūc autē in prin.ipo facto
sniam excōicationis icurrit.p canonem siqs suadēte
xvij.q.iiij.salua determiatione.c.si iudex.de sen.exc.
lib.vi.de qua ifra submittā. ¶ Sed quia pricipaliter
propter hoc vltimū priuilegiū z eius materiā hāc scri
pturam composui idcirco circa hoc instabo. ¶ Et pri
mo enumerabo tres casus in qbus cleric⁹ talis ipo iu

re etiam nulla premissa monitione priuatus est quo cū qꝫ triū premissorū priuilegiorum scilicet immunitatis persone rerū ⁊ fori. vel ipsorum quodlibet. vt per hoc appareat qñ in his oībus vel ipsorū quodlibet subiaceat cohertōi iudicis secularis. Scđo enumerabo alios tres casus i quib⁹ ē necessaria monitio infra ver. nota §. Tertio ꝓsequar determinationē decretalis si iudex infra ver. verū. Quarto dubiū circa illā emergēs decidam infra verū. queri aūt posset. Est aūt sciendū tres esse cas⁹ i qb⁹ ipso facto etiā nulla monitione premissa talis clericus ex toto perdit priuilegiū clericale. Primus casus est qñ cleric⁹ degradat⁹ actualiter relinquit iudicio secularis iudicis puniēdus vt de ver. sig. c. nouimus. et ibi notantur casus in quib⁹ degradatio talis ē faciēda et de hereti. c. abolēdā i glo. tribus aūt Formā aūt tā verbalis q̄ȝ actualis degradationis videre potes. i. c. degradatio de penis li. vi. Secundus casus ē si talis clericus hitū ⁊ tonsurā etiā deferens clericales per annū exercet arteȝ goliardi vel ioculatoris vt i. c. vnico de vi. et ho. cle. li. vi. Tertius casus est qñ talis clericus habitu et tōsura dimissis et assūpto laicali habitu seuis ⁊ enormibus publice vel notorie se immiscet. Sȝ i hoc casu vltimo ē distinguendū īter crimina enormia mediocria et leuia. Cui distinctioni bñ conuenit distinctio quā facit dñs et pater meus. cū q̄rit de absolutione iferētiū personalē iiuriā clericis super. c. ꝯuenit de sen. ex. vt sic dicam⁹ qꝫ i primo casu qñ scȝ hitu ⁊ tōsura dimissis et assūpto hitu laicali se imiscet enormib⁹ vel seuis criminibus vel siue crudelitatib⁹. Et dicit excessus enormis cū sine scādalo tolerari nō pōt vt de sen. excō. c. cū illoꝝ ver. nos tñ tūc ipso facto perdet priuilegiū sine aliqua monitione. et i hoc casu itelligatur decretalis ex parte de priuilegi. que loquit i iudice

et que ibi notantur. vbi etiam dicit dominus et pater me⁹ ipsã decretalẽ loqui de tollerãtia approbationis et eodẽ modo intelligũt dicte decretales de sen. excõ. c. perpendim⁹. et. c. cũ nõ ab hoie vbi textus q̃ quidã sacerdos pro eo q̃ filiũ regis falso noiare p̃sumpserit ⁊ armis acceptis seditionẽ fecit et guerram a comite iussus ẽ fustigari. quo postea eius mãdato traditus ẽ patibulo expirauit. et ĩfra. fraternitati tue duxim⁹ respõdẽdũ q̃ si memorat⁹ sacerdos tali modo excessit ⁊ arma ferẽs nõ propulsando sꝫ inferẽdo iniuriaꝫ fuit occisus non videt̃ nobis q̃ ĩterfectores ei⁹ ꝓpter hoc ad obtinẽdã absolutionẽ ap. sedẽ adire cogant̃. Et. c. cũ non ab hoie. vbi text⁹. occisores clericoꝝ aut p̃sbiteroꝝ qui contẽpto hitu clericali tirãnidi et enormitati se ĩuerecũde ĩmiscẽt in odiũ clericalis excessus etiã timorẽ atq̃ correctionẽ similiũ canone late sententie minime cohercent̃. Textus istoꝝ duoꝝ capituloꝝ. c. perpẽdim⁹. et. c. cũ nõ ab hoie. nõ sũt de hoc libro. sꝫ sũt additiões vbi glosa approbans hanc distinctioneꝫ dicit sic intelligitur. c. i. de appost. que et in iudice et in non habente iurisditionem possunt intelligi. Et enormia siue crudelia delicta in hoc casu intelligo si ipse attentando se immisceat hostilitatibus aggressuris incendijs occisionibus mutilationibus vel grauib⁹ et enormib⁹ percussionibus etiã preter membri detruncationem vel si graues et periculosas inferat plagas ex quib⁹ magna sequatur effusio sanguinis vel ossium fractio vel membri debilitatio et potissime si ista talia in episcopũ vel abbatem vel alias suum prelatum cõmittat de sen. excõ. cũ illorum versi. nos tamen maxie si talia ꝑpetraret vt assissin⁹ vel p̃cio cõduct⁹ vel pacto vt de homi. c. i. ⁊ ij. ⁊ eo. ti. c. ꝓ humani. li. vi. Itẽ si sacrilegiũ ꝯmittat ecclesias cũ fractione spoliando vl' violãdo vel in

cedēdo vel crimen lese maiestatis vel patrie proditiōe vel crimen falsi siue falsū instrumentū conficiendo vel falsando sigillū autēticū siue falsam fabricādo monetam siue falsuȝ testimoniū perhibēdo corā iudice seculari et maxime in causa criminali vbi pena criālis debeatur · vt ḋ crimi. fal · c · i · vel si latro famosus qui sine pctō occiditur. xxiii · q · v · cū homo. C · qñ li · si · iudi. vēdi. se · l · vna · vł si sit depopulator agroꝝ ad quod facit c · inter alia de imunita. eccle · et si raptū viri vel mulieris et maxime virginis cōmittat et potissime vt ipsis abutatur vel si taliū fuerit oppressor vel fuerit public⁹ et famosus sodomita vel publicus leno · In predictis ei casibus et aliis similibus cōmittitur enorme delictū siue crimē et talis clericus perdit ipso iure priuilegiuȝ clericale vt s̄. ad quod facit · ii · q · i · in primis. et · c · multi · et quod ibi notatur in glo. argumentū · Nam vt dicit canon. xxiiii. q. i. c. non auferam⁹. nēo dubitat grauius delictuȝ esse q̄ȝ grauius vindicetur. Ad idē ī auł. vt fratrū filii. coll. viii. in fi. vbi dicitur ī equali delicto enim ꝓximas imminere penas iustū putam⁹. Sed si huiusmodi clerici ꝯuincanł et contra ipsos infamia laboret vt qꝛ consueuerit talia attentare enormia et diutius pseuerauerint et fuerint inueterati ꝑdunt huiusmodi priuilegiū ipso facto etiā quoad forū clericale ⁊ hoc dico ꝓpter scripta patris mei in p̄dicto ca°. ꝑpendimus. qꝛ vt ibi patet aliqui volunt dicere ꝙ talis captus debet ecclesiastico iudici restitui. quod non placȝ et sic ostendo. Si enim exercet per annū officium goliardi vel bufonis per cui⁹ exercitiū iiuria nemini irrogał perdit omne ꝑuilegium clericale vt supra predixi in casu ꝓximo multo fortius si perseueret in his enormitatibus ex quib⁹ magna iniuria irrogatur. vt si id quod minus videł inesse. inest ꝫ et cetera. vt de elec. c.

eū ī cūctis hoc etiā placet bernardo ī p̄dicto.c.ppendimus.in dicta glo.ponēdo disiunctiuā vel imiscēdo se et ita perdunt tales clerici ip̄o facto priuilegiū clericale. Et hoc potissime si talis clericus sit in minorib⁹ ordinibus constitutus. Indecens enī est illis p ecclesiā subueniri p quos cōstat in ecclesia tm̄ scādalū generari ne cleri.vel mo.c.sacerdotibus et maliciis talib⁹ est occurrendū vt in predi.c. ex parte.3°.de priuile.et de rescrip.sedes ap.ff.de rei vendi.l.in fūdo. In secūdo vero et ī tertio casib⁹ q̄n scȝ dimisso habitu et tōsura mediocria vel leuia cōmittit tūc dico q̄ nō perdit ip̄o facto priuilegiū sȝ necessaria est p̄lati sui p̄cedens trina monitio vel vna perēptoria pro oībus habēs dierum cōpetentia interuala vt de sen.excō.c.constitutionē.li.vi.in fi.vt moneantur vt ipsi habitū reassumāt et a talibus desistāt vnde si talis clericus ante ipsā admonitionē p̄dictā deposito habitu cōmittat adulteriū vel fornicationē vel publice teneat cōcubinā vel aliū ī sua possessione pturbet vel leuiter percutiat vel public⁹ sit lusor hazardi vel alearū vel publice ip̄m ludū teneat.vel si occultus latro vel famosus vel ī causis sanguinis se īmisceat.vel alias inhonestā vitā clerici ducat vel īdecentibus clerico negociationib⁹ se immisceat. q̄ et similia possēt dici mediocria cria vel arma publice portet vel per tabernas discurrat vel publicus sit aleator vel venationi aut occupatiōi ꝓhibite clericis ītendat vel comā nutriat vel administrationi laicorum se īgerat de qua ne cle.vel mo.c.ij.vel silicia pagat q̄ possunt miora cria appellari ī q̄b⁹ oīb⁹ casib⁹ ē necessaria prelati sui monitio p̄cedēs ad hoc vt postea sit p̄uatus hoc p̄uilegio si nō respuerit pdit hm̄ōi p̄uilegiū clericale. Et in his casib⁹ locū hȝ decretalis cōtingit.ij.de sen.excō.allegata.et oīa iura et glose q̄ videntur eē ꝯrie ad ꝯcordiā

ki.

reducunt. Nota ergo tres esse casus in quib⁹ requiritur admonitio p̄cedens. Prim⁹ est qn̄ dimissa tonsura et habitu clericali lz nō immisceat se enormib⁹ vel tirānicis de qb⁹ supra assumit hitū laicalē si tūc tertio monit⁹ p suū p̄latū ipsū hitū dimissū non reassumit elapso monitionis tp̄e an̄ reassūptionē priuatus ē priuilegio clericali. Et multo forti⁹ si post ipsā admonitionē i tali hitu laicali arma deferat militaria. tales em̄ clerici qui tertio moniti nō desinūt talia facere de p̄uilegio clericorū subsidium aliquod habere nō debēt vt in. c. in audientia. de sen. excō. vel comā nutriat vel aliquod simile peragat vl' aliqua mediocria crimina cōmittat de quibus supra dixi. et monitus hitu3 non reassumat et ab hmōi nō desistat et sic itelligit decretalis cōtingit de sen. excō. et ber. hāc distinctionē approbat in c. ad audientiā de sen. excō. Secūdus casus est si clericus artē ioculatoris vel goliardi siue bufonis exerceat minori spacio annali si ifra ipsū tp̄s tertio a suo prelato monitus ante transactū hmōi monitiōis tempus a talib⁹ nō desistit ipso facto perdit omne priuilegium clericale. vt i. c. i. de vi. et ho. cle. li. vi. et ibi p archid. Est etiā hoc itelligendū de priuileigo canonis si q̄s suadente quāq3 talis clericus sit sacris pro quo facit text⁹ ipsi⁹ decretalis dū dicit oī priuilegio. Ad idē de maio. et obe. c. solite. i fi. licet io. mona. dicat contrariū in illa decre. alle. li. vi. Tertius casus est qn̄ talis clericus incedēs vt laicus publice et notorie et specialiter exercēs officiū carnificū siue macellarioꝝ aut tabernarioꝝ tertio et noīatim monitus ab officio huiusmodi non desistat infra terminū assignatū vel illud officiū postea reassūpsit qn̄cūq3 et quādiu illi officio insisterit omni priuilegio clericali caret. vt in cle. vnica de vita et ho. cle. in cle. ¶ In premissis ergo sex casib⁹ ipso iure perdit

priuilegiũ clericale: in omnibus scʒ quo ad imunitatẽ persone rez et fori. De quib⁹ vide supra in quolibet p̄dictoꝝ sex casuũ cõtra talem clericuʒ aliquid attentãs nõ incurrit penas prescriptas vel earũ aliquas vt supra patuit. Ex premissis igitur nota q̄ q̄nq̄ꝫ cleric⁹ nõ cõiugatus perdit priuilegiũ quo ad quedã ex bonis suis tm̄ puta delatis negociationis causa sed nõ quo ad propria non delata negociationis cã. Interdũ ꝑdit nõ solũ i delatis mercimonijs cã sʒ etiã i deputatis ꝓprijs vsibus et p̄dicta colligere potest ex. §. ij. ꝫ. ver. est aũt sciendũ. Quãdoq̄ꝫ ꝑdit priuilegiũ nõ solũ rerũ sʒ etiaʒ fori et persone ꝛ sic priuat̃ oĩ priuilegio clericali q̄ꝺ colligas ex. § iij. Si aũt discensio oriatur inter iudicẽ ecclesiasticũ asserentẽ talẽ clericũ non perdidisse priuilegiũ ꝛ iudicẽ secularẽ asserentẽ eũ ꝑdidisse. quis de hoc cognoscere debeat dicã infra ver. in secundo. ¶ Verũ q꜡ sepe est dare q̄ secularẽ iurisditionẽ habentes propter maleficia capiunt et captiuos detinẽt clericos nõ exutos priuilegio clericali qui petunt se ad suũ forum ecclesiasticum remitti. vel ab ecclesiastico iudice repetunt̃ super quo emanat prouisio decretalis si iudex de sen. excõ. li. vi. Idcirco ad ipsi⁹ euidẽtiã est sciendũ q̄ ipsa decretalis simul de imunitate ꝑsone ꝛ fori tractãs ponit quid iuris q̄n secularis iudex habet malefactorem captiuũ qui se asserit clericũ et petit ad suũ iudicẽ ecclesiasticũ remitti vel ip̄m iudex ecclesiasticus repetit ex quo talis colligit̃ distinctio. Aut querit̃ de remissione q̄n sit fienda. aut de cognitione tituli ꝛ ordis clericalis ad quẽ spectat ip̄a cognitio. In hoc secundo casu determinat dicta decretalis nulla habita distinctione q̄ cognitio an talis sit clericus vel non semꝑ ad ecclesiasticũ iudicẽ ꝑtinet tãq̄ꝫ ꝺ re sp̄uali ad quã tñ faciẽdã dꝫ vocare illũ secularẽ iudicẽ vel aliũ cui⁹ interest.

Et eadē ratiōe puto idē iuris si iudex secularis ꝯfitēs illum forte esse clericū asserat tamen illum non debere gaudere priuilegio clericali forte ꝓpter alterū illoruꝫ sex casuum quos premisi. ¶ In primo vero casu quando scilꝫ de remissione facienda querit̄ distinguit an sit notoriuꝫ ꝙ talis detētus est clericus qui priuilegio debeat gaudere clericali. vel saltē fama est eū esse talem vel estimatiōe cōmuni ꝓ tali habeatur: aut alterū istorum non concurrit. In primo casu dicit ante aliquā cognitionē de clericatu vł clericali titulo ip̄m statim esse remittendū. et hoc intelligo siue in clericali siue in laicali habitu fuerit deprehensus: alias iudex seculari incurrit penas de quibus. s. in. §. nunc aūt. in prin. et. §. tertiū autē. vsi. pena. Et dicit idem in eo qui ante dep̄hensionē se gerens ꝓ clerico et in clericali habitu fuit deprehēsus: qđ autē supradictū est ip̄m statim remittendū. intelligas non precipiti tñ festinatione nec moratoria contractione vt etiā ibi scripsit dñs pater meꝰ sup verbo statim. ¶ In scđo casu quādo non habebat̄ cōiter ꝓ clerico sꝫ ꝓ laico et ip̄e pro laico se publice gerebat hoc casu dicit ꝙ licet dep̄hensionis tēpore i clericali habitu fuerit repertꝰ non fiet remissio donec fidem de clericali titulo fecerit corā iudice tamē ecclesiastico vt supra omnis tamē ꝓcessus secularis iudicis interim contra ip̄m cōquiescet pēdente ipsa monitione de clericatu. ¶ Queri aūt posset an ad ꝓbationē clericatꝰ sufficiat ꝓducere etiā papalē litterā in qua q̄s clericus et canonicus nomietur. Circa qđ est sciendū ꝙ dñs guillermus de predala bononie hāc questionē disputauit: quā questionem posuit dominus pater meus sub regula. non licet actori. de regu. iu. lib. vi. vbi reprobat solutionem ipsius Guil. qui distinguebat inter agentem et excipientē. dicens ꝙ si quis ageret vendicando bñfi

cium vel ius aliquod qd clerico tantũ competebat non sufficeret talis littera ad clericatũ probandũ. Si vero excipiebat de clericatu ad forum declinandũ vel se defendendũ tũc sufficiat. dominus pater meꝰ improbãs istud ſm dictum Guil. excusabilem reddit. Si vero allegauit decretalem si iudex. de senten. excõ. lib. vi. q̄a eam non vidit dicit per ipsam decretalẽ poni quattuor casus quoꝝ tres indubitatos dicit per ipsam decretalem. Primus est quando fama est captiuũ esse clericũ Secundus quãdo cõmuniter ꝓ clerico habetur. Tertius quando deprehenditur in habitu clericali is qui prius nõ habebatur ꝓ clerico quia cũ in quolibet predictoꝝ casuum sine tituli probatione sit remittendus multo fortius si ipsoꝝ trium aliquo concurrente vltra id talem exhibeat litteram ꝑ qd dicit dubiũ solum i ꝓximo casu remanere scilicet quãdo prius habebatur ꝓ laico q̄ deprehensus fuit in habitu clericali vel laicali non curo. Ex hoc quarto casu dicit Guil. non ꝓcedere cum ꝑ ipsam decretalẽ. si iudex laicus hoc casu debeat de titulo clericali fidẽ facere dicit ꝙ talis littera nõ sufficit. et hoc inducit p̄sumptio cõtra ipsum: surgens ex delatione habitus laicalis precedẽtis. Et dicit hoc habere locũ etiam si ad sui defensionẽ talem litterã ꝓducat: ꝛ ꝙ talis littera etiã neduꝫ executoria vel ad lites impetrata/sed etiã nec beneficialis in qua ipe clericus nomineꝛ sufficiat dicit probare ꝑ decretalẽ ex litteris de transacti. ¶ Nam si littere ad beneficiũ impetrate sint subrepticie eo nõ existente clerico satis patet ꝙ clericatus ꝑ tales litteras non probatur cum talis littera possit de facto ꝑ non clericum impetrari. Curiosus de hoc videre posset per eum in nouella sup regula non lꝫ actori. de reg. iu. lib. vi.

¶ Bonicõcij decretorum professoris eximij dñi iohan

nis andree primogeniti tractatus de priuilegijs et immunitatibus clericorum. Finit.

¶ Incipit tractatus prescriptionum compositus per dominum Dynum de mugillo legum doctorem.

¶ Prescriptio.xx.horarum.

Otabiliter collige q̄ p̄scriptões sparsim sunt posite ī corpore iuris summarie et dilucide ac distincte possunt comprehēdi. Nā quandoq̧ in primis est p̄scriptio horarum.xx. scilꝫ de viro q̄ debet detineri in adulterio deprehensum cū vxore. vt.ff.de adul.l.capite.

¶ Prescriptio vnius diei.

St prescriptio vnius diei qui viua voce voluit appellare dissoluta figura iudicij si non illico appellauit nō postea auditur sine libello. vt. C.de appel.l. litigatoribꝰ. vbi talis casus scilꝫ lata sentētia vnus ex litigatoribꝰ vult appellare sed appellauit statim et tūc sine libello si ex interuallo et tunc non valet eius appellatio nisi detur in scriptis vt dicta.l. Est et alia scilicet iudicis qui sententiam tulit qr eo die quo desinit poterit supplere: vt ecce debebat absoluere condēnauit vel condēnare debebat aduersariū meum in centum et duabus assibus et cōdēnauit in centum tantum. vel quia debebat absoluere condemnauit vel ecōtra. vt.ff.de aqua cotti.et esti. l.quidam.et.l.paulus.et de reg.iur.l.rescriptum. a

¶ Prescriptio duorum dierum.

P Rescriptio duorum dierum est que obijcit ei qui ornatum iumentum vendidit sed si non ante biduum ornatum non petit post ea nō habebit vt. ff. de edil. edic. l. ediles. §. videndum. vt ecce habebam vnū equum vel iumē- tum volebam eum vendere ita ꝙ ipm ornaui vltra q̄ʒ fuerit consuetum licitum est emptori ifra duos dies op ponere exceptionem.

¶ Prescriptio trium dierum.

Est prescriptio trium dierum vt in aduocato cui li cet infra triduum corrigere errorem suum: vt. C. de erro. aduo. l. vlti. vbi dicitur ꝙ error aduocati liti- gatoribus obesse non potest vt aduocatus debebat p- ponere vnam actionem ⁊ proponit aliam tūc licet ad- uocato ī. triduum corrigere errorem suum vt dicta. l. Item recusanti iudicem vt suspectum: vt. l. vlti. C. de iudi. Item legēti fructus proprie arboris in agro alie no vt. ff. de glan. le. l. i.

¶ Prescriptio quinque dierum.

Est pscriptio quinque dierū scilicet illius qui promi- sit hominem sistere ī iudicio certo die. ⁊ post dies v. velit exhibere non potest vt. ff. si quis cauc. l. si post tres. §. orationis Dy.

¶ Prescriptio nouem dierum.

Est prescriptio nouem dierum vt non conueniatur quis ex persona defuncti ante nouē dies post mor tem connumerandos: vt. C. de sepul. viola. l. cum sit iustum in auk. sed vbi dicitur sed nec ante nouem dies ab obitu connumerando.

¶ Prescriptio decem dierum.

EST p̃scriptio ·x· dierum· vt. C· de appell· auk. hodie vbi dicitur in glosa ipsius ꝙ si reus fuerit cõdemnatus a tempore sentẽtie vt qꝛ erat absens habet spaciũ ·x· dierũ ad appellandũ. et hoc intellige vbi ꝓcurator fuit p̃sens vel non soluẽdo vel cã istius condẽnati fuit! ꝓbabilis vt in preal· auk. in glo· et. C. de iudi· l· properandũ. et. C· de fruc· et lit· expẽ· l. iiij· ꝛ· C· quomodo. et qñ iud. l· ab eo· et hoc si non fuit defensus secus si fuit defensus a proc. et nõ appell· proc· Modo queritꝰ an audiatur dñs ad appellandũ et dic ꝙ nõ· C. de ꝓcur· l· q̄ absente· et. C. de re iudi. l· prope· §. si· et dic vt ibi et idem est in sententia arbitri vt· C· de arbi· l· penul. §. si autẽ· in glo. Et est alia vt. ff· de edil. edic. l. ꝙ si nolit. §. sequẽs. vbi talis ponitꝰ casꝰ· Ego emi a te vnam rez isto pacto ꝙ si mihi displicuerit sit inempta ꝙ tunc debeo ei reddere .i. x· dies si res non placuerit michi alias nõ audior elapsis ·x· diebus vt dicta ·l·

Prescriptio. xv· dierum·

EST et alia prescriptio ·xv· dierum vt. C· de testi· l· si quãdo· vbi dicitur ꝙ testes producti de alia prouincia ciuitate vel loco cogũtꝰ ibidẽ stare vbi sũt ꝓducti p· xv· dies .i. quos iurati debeãt deponere ꝛ fideiussores dare de nõ recedendo ꝛ si dare nõ poterit eorum cõmittatꝰ iuramento expensis ꝓducentis sꝫ vltra illos xv· dies expectare nõ cogũtꝰ adeo ꝙ sicut iurauerũt et deposuerũt .i. illos · xv. dies vlteriꝰ nõ cogũtꝰ vt dicta ·l·

Prescriptio· xx· dierum·

EST alia p̃scriptio. xx· dierũ· vt. C· de lit. cõtes· auc· auferatꝰ de eo q̃ vult litẽ ꝯtestatã· vbi dꝛ ꝙ oblato libello ei q̄ ad iudiciũ vocãdꝰ ẽ datꝰ spaciũ· xx. dierũ in q̄bus deliberet an cedat vł ꝯtẽdat vt i p̃alle. auk· ꝟsi· exi de vbi dꝛ exi de p̃hitis sportulis· ꝛc· dy· Est ꝛ alia vt

C.de sen.& iterlo.o.iudi.l.cū pauperi et auk.ibi posi-
ta vbi dr q si ꝯuent⁹ corā iudice delegato hȝ ipȝ suspe
ctū pōt ipm accusare infra.xx.dies diebus.xx.elapsis
non audit.vt p̄dicta auk. Est et alia q̄ dat iudici q̄ de-
posito officio desinit de ꝓuincia si cā fuit ciuilis vt.C.
vt omnes tam ciuilis q̄ȝ cri.l.i.dy.

¶ Prescriptio.xxx.dierum.

Est p̄scriptio.xxx.dierum vt de non nu.pe.l.in con
tractib⁹.§.super certis vbi dr q si creditor fue-
rit cōfessus sibi solutū eē q nō erat vel reddidit istru-
mētū q tūc ꝯ debitorē ꝯpetit exceptio.xxx.dierū et ela
psis.xxx.diebus tūc agere nō poterit. Est et alia q ve
ctigal nō soluit vt.ff.de publi.l.ipi.§.iterdum:&.§.si
nup dy. Est & alia p̄scriptio q̄vs⁹ ē via vt.ff.de itinere
actuqꝫ.pri.l.i.§.hoc aūt. Est & alia p̄scriptio scȝ illi⁹ q̄
vult seuire ꝯ naturā i suis cōdēnatis vt.C.de pe.l.su
um. Est & alia de eo qui debȝ suū iuētariū ichoare post
q̄ȝ nouit apturā vt.C.de iur.deli.l.sācti⁹.§.si autē.
p.vbi dicit q si quis iure hereditatis defūcti scit & de-
beat adire q nō est necesse deliberare sȝ tm̄modo face-
re inuentariū et hereditatē adire qr recepto inuētario
et adita hereditate icipit icurrere dictū tp̄s vt i prea ll.
l.dy. Est et alia que icipit currere damnū passo ex cer-
to capite le.acquil.vt.ff.ad le.acqui.& insti.e.§.illud
vbi dicit q si aliquis iterfecit seruum q infra.xxx.dies
nō solum possum exigere ab eo p̄ciū serui sed etiam id i
quo dānificatus suȝ vt quia seruus meus erat institut⁹
heres et ipse non poterat adire sñ iussu meo ita q fuit
interfectus anteq̄ȝ adeat ego contra iterfectorē agere
possum non solum ad serui exterminationem sed etiaȝ
ad exterminationē hereditatis vt in dicta.l.dy. Est et
alia vt.ff.de accusa.l.iij.§.fi.vbi dicitur q si quis ac-
cusauerit et accusator mortu⁹ fuerit vel impedit⁹ age

re ꝙ tunc reus potest agere contra eū vel eius heredes ad itegrā satisfactionē. Est et alia de intro. ⁊ exi. re. l. nullus. §. i. que datur ei q̄ reducēdus est ad cōponendū res suas ad cōponendū mestos penates corā iudice loci vel coram magistratibus.

¶ Prescriptio. l. dierum.

Est et alia prescriptio. l. dierū vt insti. de execu. tu. §. q̄ vbi dicit ꝙ datur ī tutorē alicui⁹ pupilli vel curator alicui⁹ adulti ⁊ velit se excusare nō refert si nō appellat statim cū possit se excusare spacio. l. dieruȝ vt dicta. l. dy. Est ⁊ alia ꝙ iudex depositus ab officio suo debet in eadē prouincia vel ciuitate cōmorari. l. dieb⁹ vt. C. vt oēs tam ciuil. q̄ȝ mili. l. nullus. §. i.

¶ Prescriptio duorum mensium.

Est et alia p̄scriptio duoꝝ mensiū vt. C. de lit. ꝯtes. auc. libellū vbi actor īfra duos mēses cause liteȝ cōtestare dȝ alioquin expēsas in duplū cogit restituere cōuēto lȝ hoc hodie de ꝯsuetudie nō seruet de iur. tn̄ ē ita. Est alia p̄scriptio vt. C. de adul. l. si. q̄ datur ad seruos torquēdos post missionē repudij. Est ⁊ alia vt. C. de iur. deliber. l. sanctim⁹. §. si autē. vbi dicit ꝙ īcepto inuētario dȝ termiari īfra duos mēses vt in p̄dicto. §. Est et alia de debitore fisci qui vult dila. impetrare in miorib⁹ summis causis vt. ff. de iur. fisci. l. delator. §. in fiscalib⁹ q̄ cause dicātur miores distinguit vt. C. de sen. ci. l. i. vbi dicit ꝙ mior cā est legis. Est et alia fisco opponēti cōpensationis vt. ff. de iur. fisci. l. aufertur. §. cōpensat. ⁊. l. aliud. §. qui tn̄. vbi dicit ꝙ si q̄s velit fisco cōpensa opponere dȝ dicere sibi debere infra duos mēses duobus mēsib⁹ elapsis nō auditur vt. d. l. Item iudici cognoscenti de cā ciuili vt in aut. vt clerici apd̄ proprios episcopos cog. §. si tamē decurionibus coll. vi. Item viris religiosis vel clericis psonatus habētis

bus phisicam vel leges audientibus vt ext. ne cle. vel mo. c. nō magno ope. eo. ti. ꝛ. c. sup specula. Est ꝛ alia si ancilla vēdita fuerit vt manumittatur si tantū p̄sens fuit: vt. ff. de his q̄ sine ma. ad lib. perue. l. fi. §. sed ꝫ. Est ꝛ alia de eo q̄ fideiussit sine scriptura sui ad tēpus ĩ causis priuatis seu publicis. Est ꝛ alia de emphiteota vt posset vendere possessionē prius denunciatione dño facta. extra de bo. ꝛ conduc. c. potuit. ꝛ. C. de iure emphi. l. vlti. §. si autē. vbi dicit̃ ꝙ si aliq̄s instrumentū inter dñm ꝛ emphiteotā interuenit ꝙ id ꝙ in dicto instrumento cōtinetur seruari debet si autē nullū pactū fuerit subaudi de alienādo vel vendēdo ꝛ tunc primo et pn̄cipaliter debet dño suo denūciare ꝛ expectare ipsum p duos mēses duob⁹ mēsibus elapsis poterit vendere cuicūꝙ vt. d. l. Est ꝛ alia vt promisit exhibere in iudicio tp̄e nō adiecto elapsis duob⁹ mēsibus talis fideiussor vlterius nō tenet̃. et est ratio q2 actor videt̃ a lite discedere velle cū ꝓmittit litē se ꝓtestaturū ĩfra duos mēses a die dati libelli ꝛ non fecit: vt. C. de iur. deliber. l. sanctim⁹. §. igitur.

¶ Prescriptio lx. dierum.

Est ꝛ alia. lx. dierum: vt. C. ad. l. iul. de adul. l. iur. mariti. vbi dicitur ꝙ si marit⁹ vult accusare adulterium vxoris ꝙ si ip̄e accusat ĩfra. lx. dies bene potest et computantur a die commissi adulterij vt ibi dicitur Item non cogitur se subscribere ad penā talionis nec punitur vt calumniator quia nō probauit. ĩ. dictos. lx. dies: vt. ff. e. l. q̄muis indubitati. ꝛ. l. si is cui. Est ꝛ alia que datur nomine ornamentoꝝ non prestitoꝝ reddenda. vt. ff. de edil. edi. l. ediles. §. si autem. Est et alia vt. C. de lit. ꝓtest. l. i. et aut. libellū vbi dicitur ꝙ actor porrecto libello cōtestatus non fuit litem coram iudice ꝙ elapsis duobus mensib⁹ nō auditur vt ibi de hoc

Est et alia vt. C. de epis. et cleri. l. clericus ꝛ. l. clericū. et. l. oēs qui. §. in hoc autē. vbi dicitur ꝙ si iudex iudicauit in ciuili ꝙ sibi cōpetit ꝓscriptio īfra duos mēses vt ī predictis. l. Est ꝛ alia vt. C. de fi. istru. l. sanctim⁹ qui obijcitur ei qui promisit presentare ꝑsonā alteri⁹ sine scriptis sed tantū nudis verbis vt in di. l. Est ꝛ alia vt cū quis sic emit rem vt si displicuerit sit inempta nō seruandū est ꝙ ē actū. Si vero nil de tp̄e actū est. l. statuit spaciū. lx. dierū infra quos debet emptori rem restituere ꝛ ꝓcium habere vltra nō nisi cū cause cognitione. versatur aūt cause cognitio vt si iudex aliqua iusta causa fuerit impedit⁹ dicetur emptori si res sibi displicebat: nec etiā vltra istud tempus auditur emptor vt dictis iuribus.

¶ Prescriptio centum dierum.

Est prescriptio centū dierū vt. C. qui admit. ad bo. pos. possunt. l. ꝛ insti. de bo. pos. §. libertis itaq̄. vbi dicitur ꝙ si aliquis putat sibi cōpetere. bo. pos. iure ꝯsanguinitatis ꝙ a die mortis defuncti habet spacium centum dierum quibus elapsis non auditur postea vt ibi dr.

¶ Prescriptio trium mensium.

Est ꝓscriptio triū mensiū vt qn̄ heres dicebat se repudiaturū necesse expectabit ꝑ spacium triū mēsiū. C. de iur. deliber. l. sanctim⁹. §. cum igitur. Est et alia que obijcitur ei q̄ non ꝓ herede habetur vt. C. de iur. deliber. l. fi. Est et alia ad īuentariū faciendū prio dātur. xxx. dies ad īcipiendū q̄ currūt sibi a tp̄e q̄ sciuit ibi hereditatē delatā ex testamēto vel ab īteſtato postea dātur. lx. dies ad cōplendū. ꝛ sic ī vniuerso sunt tres mēses ꝛ hoc si oīa bona sunt ī eodē loco. Si ṽo absint ab eo loco hꝫ heres spaciū āni ad īuētariū faciendū ꝛ ꝯplendū vt. d. l. sanctim⁹. C. de iur. deliber. Est ꝛ alia

vt de decurionū origie disputat vt. C. d decurio. l. gña li. Est et alia q̄ cōpetit marito qñ ꝯfessus fuit se recepisse dotē quā in veritate nō recepit vt i auk. de tpe nō solu. pe. su. do. §. ergo. i fi. et autē. q locum. C. de coll. Est et alia vt i auk. vt cū de app. cogno. §. iij. si obijcit q vnus ex litigatoribus renūciat testib⁹ seu testamēto. vt all. in dicta auk. Est et alia si nouū opus fuerit nunciatū et rerū satis dare nō est actū. C. de op. no. nū. l. i. et C. de edi. pri. l. vlti. Est et alia q̄ cōpetit creditori hereditario ꝯ heredē. vt. C. de iur. delib. l. fi. Est et alia q̄ de eo qui nō dz morari i sua ꝓuincia. vt. C. de asses. l. iij. et fi. Est et alia de eo q̄ dilationē petit neq testes neq istrumēta ꝓduxit. vt. C. de dila. l. i dy. Est et alia cū mrimonium durauit plus duob⁹ annis et minus decēnio qz datur tres mēses et vlterius nō auditur. Est et alia que datur parti q̄ vult concludere in causa. vt. C. de iudi. auk. iubemus. et in auk. vt cum de app. cog.

¶ Prescriptio. iiij. mensium.

Est et alia ꝑscriptio. iiij. mensiū vt post latā snīam iudi. currāt. C. de vsu. rei iud. l. ij. Est et alia que datur socio q̄ impedit iterfectionē si poti⁹ nolit ꝯferre C. de edifi. pri. l. fi. vt ꝓponis. et ff. ꝓ socio. l. fi. fratres C. eo. l. idē respondit. Est et alia que datur ꝯ tutorē vel curatorē q̄ cām restitu. nō ꝑegerit vt. ff. excu. tu. l. q̄ bona gratia dy.

¶ Prescriptio. v. mensium.

Est et alia prescriptio. v. mensiū qñ de eadē prouincia testes vel istrumēta producūtur. Est et alia ꝑscriptio. v. mensiū de eo q̄ pōt redimere ab emptore vt ff. de redi. l. sciendum. §. fi.

¶ Prescriptio. vi. mensium.

Est ꝑscriptio sex mēsium. s. i re debitoria: vt. C. de edil. edic. l. ij. Est et alia scz de eo q̄ ab herede scri-

pto manēte ī eadē prouincia q̄rela ī offi·testa. p̄paraē vt.C·de ioffi·test·l.pe·ī fi.alle·.§.facti⁹ vbi expeditū ē Est et alia qui īpetrauit dilationē vt de dila·l·i·Est et alia de eo qui promisit ancillam vt insti·qui et ex qui. cau.ma·nō·.§.iuste nisi fuerit iusta causa īpediens· vt ff·de manu.l·si minor·cū·l·se·Est ꝛ alia de eo qui vult redimere mancipium vt.ff·de redi.act·l·sciendū·Est et alia que competit pro relict·sub cōdict. vt·C· vt im pos·l·i.Est et alia in bn̄ficijs concedēdis vt extra de cō ces.preben.c·nulla.Est et alia que daē contra accusan tem mulierē de adulterio qui per lapsum sex mensium remouetur ab actione et computanē isti sex menses vti les a die diuortij.vt·ff.ad turpil·l·accusantium dy·

¶ Prescriptio.ix·mensium·

Est et alia prescriptio·ix·mensium scilꝫ cū de vltra marinis partibus testes producuntur·vt·C·de dila.l·i·dy·Est et alia quā do aliquis post dila·repetit dilationem.vt·C.de iur.deliber.l·finali·

¶ Prescriptio·x·mensium·

Est prescriptio·x·mensium vt in auē·vt limi·et dy·

¶ Prescriptio vnius anni·

Est prescriptio vnius anni qua admittūtur descen dētes ad petēdum bo·pos·et nō vltra·Est ꝛ alia q̄ꝫto minor vt·ff·de edil·edi·l·sciendū.§.fi·et·C·e·l· ij.ī quib⁹ diciē ꝙ redibūt·ꝛ q̄ꝫto minoris distulit ēptor conq̄res d̄ morbo vel vitio vlteri⁹ nō audiē·Est et alia p̄scriptio de seruo qui subtraxit inscio dn̄o .ī.annū tene tur ī quadruplū post annū in simplū·vt·C·vi·bo.rap. l·minister·Est et alia q̄ ad bo·pe.C.de bo·po·l·qui li bris·Est et alia de eo qui absuit causa reipublice vel alia iusta cā vt.C·ī quib⁹ ca·in inte·resti·nō est ne·l· i.et·ff·ex quibus ca·ma.l·pe.et·C.e·l·vl.Est et alia d̄ eo qui alienat causa iudicium mutandi vt ipse postea

haberet vt·ff.de alie·iud·mu·ca·fac· p totum· Est et alia que dat pro homine mortuo de eo q deiectū erat· vt.ff.de his qui deie.vel effu·.§.hec actio·versi.si libero hoi· Est ⁊ alia de seruo interempto ⁊ tetro ɔputatione facta vt·ff·ad le·acqui.l·vlt·.§. si ita· Est et alia vt si quis pecuniā recepit vel negociū aliquod faceret vt C.all.ff·de cal.l·i.Est et alia vt si quis cōuiciū faceret vt·C.de iiur·l·i·et.l.si non conuictus. Est et alia vt si quis per metū vendidit vt. ff·q me·ca·l·nec vtilis·et·l·si cū exceptiōe.§. ij.Est et alia vt p p̄scriptū heredez adeatur hereditas vt·C·de insti·et sub·l·iiij·in fi·dy· Est et alia q̄ dat pro noīe peculij vt.C·ad mace.l·iur· Est et alia cum seruo de peculio precio peculij statuto vendito.vt·ff·de pecul.l·et ancilla·.§.ij. Est et alia de eo q̄ in fraudē creditorū alienauit omnia bona sua· vt C·de his qui in frau.cre.l·vlt·Est et alia vt fiat iuētariū de reb⁹ existentibus albi vt·C.de iure delibe·l. sā xim⁹·.§.si aūt·Est et alia de proda·in libertatem siciꝫ tatus nō venit vt.C·de asser·tol·l·i·.§.vera.Est ⁊ alia vt heres soluat legata et fidei cōmissa vt in auc·de heredi·et fal·.§.illud dy·Est et alia de creditore qui rapuit res obligatas vt.C·vi·bo·rap·l·ij·Est et alia de eo qui vocauit in iudiciū illū quē vocare nō debuit·ff·de iuis.vo.l·pe·Est et alia de accusato qui petebat honorem vt.C·de mu·et ho·l·reus dol.dy. Est et alia si quis expuls⁹ vi est.vt.C.de iudi.l.ij.Est et alia vt episcopus ext.ca.contra suā ecllesiā non stet vt in auc· de sanc.epis..§.cōt.Est et alia de eo cui imminebat tutor petitio vt.l.sicut.C.de lig.tu.Est et alia de eo qui vocatus ad iudicium non venit vt.C.de requi.re.l.i.Est et alia in causa appella.vt.C.de temp. appel. auc.ci. qui.Est et alia de dote soluenda soluto matrimonio vt C.de rei vx.act.,§.exact.Est ⁊ alia si quis ius dicere nō

obtemperauerit·vt.ff·si quis ius dice.non ob·l.i.·§.fi· dy·Est et alia que obijcitur filijs emãcipatis nõ petentib⁹ bo·pos·vt isti·d bo.pos·§.liberi itaqꝫ·Est ꝛ alia q̃ obijcitur extraneis heredibus vt.C·de iur·deli·l.cũ antiquis.Est ꝛ alia que obijcit postulãti sibi adijci rebus vẽditis creditorib⁹ vt·C·de iur·delibe.l·vlt·Est et alia qñ obijcitur dñs qñ de nouo est factus seruus vt in autẽ·de sanctis. episcopis.Est et alia vt si cui relictũ est vt nubat seruo·Est ꝛ alia qua remouentur suspecti officiales cũ officiũ recte non administrant vt·C.de suspec·tuto·l·i.Est ꝛ alia que obijcitur mĩori scꝫ de dote non numerata vt in auten·de temp·non so·pe·§.generali·Est ꝛ alia si maritus scripsit se dotẽ recepisse quã nõ recepit et sit mortuus infra bienniũ post annũ soluere compellit vt de non nu.pe·l.i·est et alia q̃ sine cõmeatu de castris recessit si redire noluerit vt.C·de coll·l·vlt·Est ꝛ alia qua remouent fortissimi milites si annonã non petãt vt·C.de mili·anno·est et alia que obijcitur vasallo inuestiturã non petenti vt·x·coll·quo tẽpore mi·inuesti·pe·de.§.i·Est et alia qui interficit seruum vel pecudem vt·ff.ad le·acquil·l.ij·

Prescriptio duorum annorum

Est prescriptio duoꝝ annorũ que datur debitori neganti pecuniam sibi mutuatã de lite.obli·ꝑ totũ est et alia de dolo.vt·C.de dolo.l·fi·vbi datur bienniũ cõtinuum et non vtilẽ dolũ posse serui presenti serui absenti et ꝯputatur nõ a die sentẽtie sꝫ a die cõmissi doli·et nota ꝙ non ꝑpetuatur hec actio lit.contes·nec ẽ reperire in alia actiõe ꝙ est notandũ.Est ꝛ alia de patrimonio fabri·censi·vt·C·fabri.l·ij·Est ꝛ alia de loca·horreoꝝ vt.ff.loca·lege·cum dolo·Est ꝛ alia de muliere perfecte etatis que pignus dedit vel locauit vt·C·ad ve·l·mulieres·Est ꝛ alia de emphiteota q̃ si alienat

eo nomine vt in auten. de non alie. §. ij. Est et alia vt cã icipit vt. C. itra certum tempus tri. quomodo cer. l. vl. Est et alia de cri. de ser. p̄di. vt. C. de agri. et cẽ. l. agris. Est et alia de submer. vt. C. de naufra. l. penul. Est et alia de do. fisci. et defensoris ciuitatis. C. de aduoc. diuor. iudi. l. sanctim⁹. Est et alia de mortuo i terrã transmarinã vt. C. de lega. Est et alia de dormiente creditore vt de bo. auc pri. po. l. i. Est ꝛ alia ꝺ pignore debitoris vt. C. de iure. do. in penul. l. Est et alia de non numerata pecunia. vt. C. de nõ nu. pecu. l. vlt.

Prescriptio trium annorum.

Est alia p̄scriptio trium annorũ vt in reb⁹ mobilibus vt insti. de vsuc. et. C. et. ff. eo per totũ. Est et alia triennalis que competit mulierib⁹ ꝓ dote sua vl' exactiõe dotis annua bina trina die i prio ãno vna pars in scdo alia pars in tertio anno tertia pars q̃ sublata ẽ ꝑ act. dotis ex stipulatu per que videntur omnia immobilia stati reddi ꝛ mobilia ifra annũ. vt. C. de re. vx. act. l. cũ autem. Est et alia cũ quis emerit ancillã. vt eã manumitteret non adiecto tp̄e vt. ff. qui ad lib. siue ma. perue. l. vlti. Est et alia si diuertat vxor a viro si nõ cogere põt vt in autẽ. de nup §. Circa. et. ff. de diuor. et re. l. vxor Est et alia vt lis non ꝓceleretur. vt. ff. et. C. de iudi. l. ꝓperandũ. §. i. Est et alia de emphy. C. de iure ẽphi. l. ij. §. si autez. Est et alia de aleatore qui ludit ad tabulas vt i autẽ. de sanc. epis. §. i. Est ꝛ alia v t seru⁹ stet i monasterio. vt. C. de epi. ꝛ cle. autẽ. debet. Est ꝛ alia vt mulier alat filiũ vt. C. de patri. q̃ filij. distra. l. i. dy.

Prescriptio. iiij. annorum.

Est et alia prescriptio. iiij. annorũ et illa prima est duplex. vna que competit ei qui vi possidet bona vacãtia postq̃z fuerũt fisco denũciata p̄scribit ei quadri

ennio etiam si non habeat titulũ vel bonã fidem quod ē vnũ mirabile ꝛ hoc est spāle ꝑpt negligētiã fisci. qui negligit petere bona denunciata vt· ff. de iur·fisc·l·i· §. diuus pius· Est et alia que cõpetit quãdo fiscus vendidit rē alienã singularem vel quocunqꝫ titulo alienauit dominus eius rei non conueniet eum cũ res est alienata sꝫ fiscum pro estimatione rei postea vero non audit vt insti·de vsuca·ī fi·C.de quadri.ꝑre.per totum· Est et alia de restitutione hereditatis vt. C·de resti.in inte·l.fi· Est et alia ꝯ creditoribꝰ vnde petatur vt· C. de bo·auc·iudi·pos·l.vlt·

¶ Prescriptio quinqꝫ annorum.

Est prescriptio quinqꝫ annorum vt ne de statu defunctorũ queratur vt·C·ꝯ sta·defũct·l·vult· vbi dicitur ꝙ si aliquis decessit et quiquēniũ transiuit post mortē eius status questio vltra moueri non potest· Est et alia vt querela inoffi. test·vt·C·de ioffi·testa.l·contra maiores·post quinquēnium repellitur volēs agere Est ꝛ alia de capto ab hostibus vt·ff·de capt·ꝛ postil·reue· Est ꝛ alia de nauicula riꝭs ꝛ mercatoribꝰ vt·C.de naufra·l·naue· Est ꝛ alia de accusato·et adul·vt.ff. ꝯ adult·l·mulier·§.iij· Est ꝛ alia de hereditate adita vt separatio fiat vt.ff·de separa·l·i·§.qꝫ autē. Est ꝛ alia de filio ꝑ patre excluso qui tacuit vł repudiauit vt. C· de ioffi.test·l.si quis.§.fi. Est et alia de morato in libertate post manumissionē vt·C.de mace.l.ex eo. Est et alia de interfecto a familia.ff·ad fil.l·ī congruitione. Est et alia que fisco obijcitur iure vectigali vt·C·de vecti.l·ij· Est et alia de collusiõe detegēda vt·C·de collu·l·ij. Est et alia q̄ obijcit heredi minori de dote nõ cõpetēti vt de temporibus in ite·re·l·pe.auten. si minor Est et alia que obijcitur facto maiori petēti rem quem vere vendidit quando minor erat vt·C.si.ma.fac.l·fi·

iudicio itereſſe ſui tuto·auc·et dicitur ꝙ ſic ſi pſcripſit tps·xxv·annoꝝ ante vero non ſine curatore vt·C·de auc·pre.l·clarū. Eſt ⁊ alia an quis ſit legitime etatis ⁊ videtur vbicūq; fit menſio. de legitima etate itelligū tur·xxv·annoꝝ niſi aliter dictum ſit in ꝯtrium vt.l·all· Eſt ⁊ alia de eo qui nō dedit vt·ff·de mu.⁊ ho.l.ad rē· ⁊·ff·de eden ·l·i·Eſt ⁊ alia de muliere q̄ peccauit i cor pus ſuū·in auꝭ.de appel·.§.ſi preſtet dy·Eſt et alia de eo qui mētitus eſt in etate vt.C·de his q̄ ve.eta·impe· l·ſi·Eſt et alia de eo q̄ habet annos·xx·et filios quinq; quorū quilibet ꝑ vno anno reputatur vt.ff·de mio.l·ij· Et nota ꝙ oēs ſupradicte nō vere pſcriptiones dicun tur ſed potius exceptiones.

¶ Preſcriptio.xxvi.annorum.

Eſt preſcriptio.xxvi.annorum qua innuitur is con tra q̄ȝ minor in iure reſtitui poſtulat.

¶ Preſcriptio·xxx.annorum.

Eſt preſcriptio.xxx.annoꝝ qn̄ poſſideo rē alienā ſi ne titulo ⁊ mala fide vel ecōtra.ſi res fuerit vicio ſa nō tn̄ ſi res fuerit religioſa ſacra vel publica cōi vſu vꝉ publico ⁊ etiā tales pſcribūtur vt·C.de pſcrip.xxx. vel.xl.an·in rub. et nigro. Eſt ⁊ alia de eccꝉia regia vꝉ honorabili loco vt in auꝭ.de alie·emphi..§.nō eſt·Eſt et alia.C·de ſacroſan.eccle·aut.quas act·

¶ Preſcriptio.xl.annorum.

Eſt pſcriptio.xl.annoꝝ que hȝ locum i ypoteca area qn̄ creditor vnā poſſidet rē que eſt ei obligata tūc aūt·xl.annis ſpacio pſcribiꝭ nō mīori/lȝ extraneꝰ bre uiori tpe pſcribat ſcȝ ſpacio·xxx.ānoꝝ:vt.C.de pſcrip. xxx·vel·xl·an.l·cū notiſſimi. Itē hec pſcriptio hȝ locū in oībus actiōibus quarū pſcriptio eſt iterrupta lit·cō teſt·ille eñ nō extinguntꝭ·xl.annis ſecus ſi aliomō eēt iterrupta vt q; deſinit poſſidere vt·C·ſ·l·vlt·de q̄ dic

vt supra notaui. Item in rebus ecclesiasticis nō sacris et imobilib⁹ hʒ locū hec p̄scriptio. xl. annorum: vt. C. de sacrosan. eccl. aut. quas act.

¶ Prescriptio. l. annorum.

Est prescriptio. l. annorum vt nō ordinetur diaconissa: vt. C. de epis. ꝛ cle. autem diaconissa. Est et alia in auk. habita. C. ne fi. pro prē.

¶ Prescriptio. lv. annorum.

Est p̄scriptio. lv. annoꝝ que excusat a tutelis ꝛ honoribus vocatos. ff. de iur. imunitatis mu. l. maiores. lxx. annis a tutel. ꝛ muncrib⁹ vacare. ꝛc. Sed q̄ igressus ē. lxx. annū nondū egressus hac vocatione nō vtek: qꝛ nō videtur maior. lxx. annis q̄ agit. lxx. annū.

¶ Prescriptio. lx. annorum.

Est prescriptio. lx. annoꝝ scʒ de eo q̄ arrogatur per principem. vt. ff. de adop. l. iij.

¶ Prescriptio centum annorum.

Est prescriptio centum annoꝝ que cōpetit soluʒ ratione ciuitatis ꝛ ecck̄ie. vt. C. de sacrosan. eccl. vt inter diuinum ꝛ aut. quas act.

¶ Perpetua prescriptio.

Perpetua p̄scriptio est sine tp̄is p̄finitione scʒ i feudis i ꝯsti. feudoꝝ. l. iperialē decet solertiam. ꝛc.

¶ Explicit.

¶ Incipit declaratio arboris cōsanguinitatis secundū Jo. and.

Circa lecturā arboris ꝯsanguinitatꝭ ꝛ affinitatis diuersis oli diuersuʒ modū tenētibus iohes de deo hispan⁹ post illos lecture ipius arboris nouū modū assumēs ꝑ suas metricas regulas ipius itellectū a ꝑire nisus ē: sʒ ꝓpter multitudinē regulaꝝ ꝛ versuū obscuritatē aliq̄b⁹ notū aliq̄bus ignotū ignoti⁹ reddebak. Attēdēs ḡ ego

Iohēs andree iter decretoꝝ doctores minim⁹ ⁊ īdign⁹ inuētionē arboris ex eo fuisse ꝯparatā vt habētib⁹ materiā ꝯsanguitatis ⁊ affinitatꝫ ignotā fieret nota ⁊ habētib⁹ notā ex ocl'oꝝ īspectiōe notissima fieret antiq̄ꝝ scripta reuolui ⁊ ꝑut expedire credidi ꝯpilaui. Prio q̄rens ad vtrāq3 arborē ad q̄d fuit īuētio vtilis ⁊ necessaria. Scdo an sit autētica arbor. Tertio ad q̄d i volumine decretaliū repetit' cū oli fuerat i decretꝭ ꝑme q̄stionis: ex supradictꝭ patuit solutio. ꝓbatio em̄ ad oculū al's vincit. isti. de grad. agna. §. agnatiōis. xxvij. q. i. §. nec aliq̄. ver. fi. al's ē. c. Et ostēsione facti quedā melius ꝑcipiunt' q̄3 elocutiōe ex̄ de dona. apl'ice. X. fi. hic est q agroꝝ messio subijcit' oculis. xvi. q. iij. iter mēoratos. de ꝑscrip. q2 iudicāte. Et vētris īspectio an mulier sit ꝑgnans. l. i. ff. de vē. inspi. locoꝝ pudicitie inuestigatio an mulier sit Xgo. de ꝓba. ꝓposuisti an arta ꝫ frigi. ⁊ malefi. c. fraternitatꝭ vel alias īpedita. e. ti. ex lris. Et lre papales an sint vere vl' false de cri. fal. c. l3. Et in iure an sit atrox estimatio. ff. de ferijs. l. ij. ⁊ vlti. ¶ Ad scd3 dico q arboris lectura ē autētica qꝺ patet ex canonib⁹ Isidori ⁊ alexādri. xxxv. q. v. c. i. ij. ⁊ vlt. ¶ Ad tertiū dico q sicut i decretis tractat' de ꝯsanguinitate et affinitate iō fuit ibi tradita noticia arboris. ita eadē rōne i decretalib⁹ fuit ponēda declaratio istarū arboꝝ ex q̄ tractat' de ꝯsanguinitate ⁊ affinitate. Et etiā hoc repeti fuit vtile eo maxīe q nemini venit i dubiū illꝺ satꝭ eē validū satisq3 famosū q repetita lectio ꝓdest. l. vna. C. de emēda. iust. codi. Itē ex eo q antiq̄ canōes circa materiā istā multū erāt īcorrecti. vñ expediēs fuit ꝫm statutū nouoꝝ iuriū antiquā arborē decidere nouamq3 formari.

Demum ad arborē ꝯsanguinitatis specialiter descendamus. Et ꝑmo queritur q̄d sit ꝯsanguitas.

Unde dicatur·quid linea·quid gradus. Secūdo quo modo formetur arbor.et quare sic punctuetur. Et iter seremus regulas per quas gradus cognoscūtur· Demū ponemus quedā notanda et quasdam questiones. Ad primū dicitur ꝙ cōsanguinitas est attinentia psonarū ex eo ꝓueniēs ꝙ vna persona descendit ab altera vel ambe ab eadē· Uel est vinculū psonarū ab eodē stipite descendentiū carnali propagatione contractū qđ idem est. Dicitur aūt consanguinitas quasi sanguinis vnitas. Et dicit̄ a cōi et sāguine qꝛ de cōi sanguine descēdūt· Et quo ad ꝓhibitionē cōiugi non distinguo an tales consanguinei sint ꝓducti ex vxorio coitu an ex fornicario quod est expressū extra de proba·per tuas. Linea vero est collectio personarū ab eodem stipite descendentiū gradus diuersos cōtinēs et numeros distinguēs vel quoꝝ altera ab altera descendit continuo ꝓgressu· Et ē linea ascēdētiū descēdētiū ⁊ collaᵭaliū graduū vt īfra patebit. ⁊.ff·de gradi.l·i·et·l. iuriscōsult⁹. Grad⁹ ē habitudo psonaꝝ qua cognoscit̄ quota agnationis vel cognationis distātia due psone iter se differunt. Et dicunt̄ gradus ad similitudinē graduū scalarū vel locorū ꝓcliuiū quia ita gradimur de proximo in ꝓximū·ff·de gra·l·i·et·l·iurisconsult⁹·§.gradus· Lineaꝝ etiā tres sūt spēs ascendentes descendētes ⁊ trāsuersales seu collaterales sic triplex est diuersitas consanguinitatis et ꝓpinquorū. Linea ascendentiū est illa que continet illos a quib⁹ originē traximus sicut pater mater auus auia et sic deinceps· Linea descendentiū est illa que continet illos qui duxerūt originē ab illis sicut filius filia nepos neptis.et sic de aliis· Linea trāsuersaliū ē illa q̄ illos ꝯtinet q̄ nec a nobis duxerūt originē nec nos ab ipsis vt frater soror ⁊ eoꝝ ꝓgenies xxxv·q·v·c·prio gradu·Et nota ꝙ due linee descendē

tes faciũt vnã transuersalẽ vt patet nã filij duorũ fratrũ vel duo fratres attinent sibi in linea transuersali. Formatᷣ sic arbor. Primo vide cellulas ascendentiũ deinde descendẽtiũ demũ collateraliũ. Ascende supra cellulã vacuã que remanet vacua q2 nõ potuit propriũ nomẽ habere cũ alie cellule exceptis his que nominãtᷣ per genitiuũ sumãt nomẽ ab ipsa quõ eni possem⁹ illã cellulã noiare quã dicimus filiũ patris fratrem patris patrẽ filij et sic de singulis. Et ea3 alij vocant ioachim alij protheũ alij trũcũ nos aũt noie bedelli nr̃i vocem⁹ eam petrutiu3. Et scire debes ꝙ cõpetenter ille cellule medie ascendentiũ et descendẽtiũ diuidũtur directe ꝑ mediũ ⁊ a latere dextro cellarũ ponanᷣ nomina mariũ vt auus proauus ⁊ cetera. a latere sinistro nomina mulierũ. vt auia ꝓauia et cetera. q2 positi a latere dextro descendũt a maribus ⁊ ecõuerso a sinistro a mulierib⁹ Supra cellulã vacuã ascendendo est alia cellula cõtinens pater et mater: et habet vnũ punctũ rubeũ ⁊ vnũ nigrũ. Supra illã est alia cellula auus et auia. cõtinẽs duo puncta rubea et duo nigra. Supra illã est cellula ꝓauus proauia continẽs tria rubea et tria nigra. Supra illã abauus abauia. et habet quattuor puncta rubea et quattuor nigra. Descendẽdo sub cellula vacua est fili⁹ et filia habens vnũ punctũ rubeum et alium nigrũ. Sub illa habes nepotẽ et neptem et duo puncta rubea ⁊ duo nigra. Sub illa pronepotẽ ⁊ ꝓneptẽ tria pũcta rubea ⁊ tria nigra. Sub illa abnepote3 ⁊ abneptẽ quattuor pũcta rubea et quattuor nigra. Anteq3 ad collaterales transeamus scire debes ꝙ punctoꝝ numeratio ẽ nũeratio graduũ hito respectu ad cellulã vacuã. Et pũcti rubei denotãt ꝯputationẽ scd̃3 ius canonicũ. nigri scd̃3 ius ciuile. Ponitᷣ aũt ꝯputatio canonica i supiori ꝑte cellulaꝝ supra noia ꝑsonaꝝ. Ciuilis in ife

riori vt detur intelligi excellētia iuris canonici ad ius ciuile. Et maxime ad hunc casū quo īstruimur ī mri-moniis q̄ licite contrahere possunt aut nō. Et cum matrimoniū sit sacramentū eccl'ie in eo p̄cipue lex ē minor canone. de secun. nup. c. penulti. ⁊ vlti. ¶ Uides autē ex punctuatione predicta q̄ in cōputatione ascendentium ⁊ descendentiū ꝯcordat vtrūq; ius q: in eis semp ꝑsona addita persone ꝑ carnis propagationē gradū adiicit. ¶ Ad inueniendū autē gradus inter eos secū dum vtrūq; ius tolle hanc regulā magistralem. Ascēdentium ⁊ descendentiū quot sunt ꝑsone de quibus q̄ritur cōputatis intermediis vna dempta tot sunt gradus inter eos. ¶ Si ergo vis scire quantū distat abauus a petrucio cū vtroq; cōputato ⁊ intermediis quiq; sunt ꝑsone demas vnā sunt quattuor gradus. Idē dico de ip̄o petrucio ad ip̄m abnepotē: q: eodē modo erit reperire quiq; ꝑsonas ⁊ sic quattuor gradus. ¶ Si velles videre quot gradib⁹ distet abauus pe. ab abnepote pe. vtroq; cōputato inuenies nouē personas cōputato petr. et sic erunt octo gradus. ¶ Scias eñ q̄ iste petrucius non habet totā cōsanguinitatē suā in arbore. scimus enim q̄ q̄libet homo de mundo habet duos parentes quattuor auos octo ꝓ auos. xvi. abauos. et sic semꝑ ascendentes duplicātur. Unde īpossibile fuisset tot ꝑsonas in arbore ponere. ¶ Quero autē an inter ascēdentes ⁊ descendētes ꝓhibitio copule coniugalis excedat quartū gradū. Et dicit Hoff. in sum. de cōsan. et affini. §. Item q̄ritur q̄ non ꝑ decretalem non debet ex̄ de cōsan. ⁊ affini. que generaliter loq̄tur vt no. xxv. q. v. i sum. Aliū cōiter ꝯtradicētes inter ascendentes et descēdentes esse ꝑpetuam prohibitionē. et q̄d de q̄rto gradu dicitur habet locū ī collateralib⁹. ad hoc. xxxv. q. iij. progeniē et duobus. c. seq. in quibus dicit̄ q̄ olim

non solum vsq ad septimū gradum: sed etiā inq̄ztum erat noticia parentele extendebatur ꝓhibitio. Ex quo ergo certū est q inter alterū ascedentē ⁊ alterū descendentē ꝑdurat prohibitio ad idē. isti. de nup. §. ij. ⁊. ff. de ritu nup. l. nuptie. Et hoc verū puto. ¶ Ad collaterales transeamus ad fratrē ⁊ sororē: ⁊ causa breuitatis prosequēdo solūmodo vnā partē arboris ad modū vexilli qua ītellecta reliq̄ intelligent. qz non est apposita de necessitate sz solū ad decorandū arborē vel vt habeamus noticiā nominū i singula cellula positoꝝ. Incipiamus ergo a linea inferiori trāsuersali ī qua est pat stipes sub illa cellula in q̄ ꝯtinet pater ponit alia continens fratrē ⁊ sororē habēs vnū punctū rubeū ⁊ duo nigra ad denotādum q petruci9 distat a fratre vno gradu ſm ius canonicum et duobus ſm ius ciuile. Sub illa est alia cōtinens filiū ⁊ filiā fratris ⁊ habet duo puncta rubea ⁊ tria nigra. Sub illa est alia in q̄ cōtinetur fratris nepos neptis habens tria puncta rubea ⁊ quattuor nigra. Sub illa est alia in qua cōtinetur fratris ꝓnepos proneptis habens quattuor puncta rubea ⁊ q̄nq nigra. ¶ Postea faciamus stipitem de auo. Sub cuius cellula est alia habens duo puncta rubea et tria nigra in qua continetur patruus amitta. Unde patruus est frater patris petrucij. Amitta autem soror. In eodem gradu ex latere sinistro ponitur auunculus matertera. Et dicitur auunculus petrucij frater matris sue: et matertera soror eiusdem matris. Consequenter sub illa cellula scilicet patrui et amitte est alia concontinens fratrem patruelem vel amittinum sororem patruelem vel amittinā. Unde frater patruelis petrucij dicitur esse filius patrui sui id ē fili9 fratris pr̄is sui. Et filius amittin9 dicitur filius amitte sue id est sororis pr̄is sui. Et ibi fratres patrueles dicūtur illi q̄ sūt nati

ex duobus fratribus. l. ii. §. itez patrueles. ff. de gradi. cog. z. c. ii. xxxv. q. v. Sub illa cellula est alia i qua cō tinetur horū filius filia. Sub illa est alia in qua continetur hoꝝ nepos neptis. Unde petrucius ſm computationem canonicā distat abauo suo scđo gradu. z eodem gradu distat a patruo suo ab amitta sua: et sic cō sequenter quousqꝫ deueniatur ad lineā inequalē. Sed ſm cōputationē ciuilem distat a patruo suo tertio gradu/z a fratre patruele quarto gradu: ita ꝙ quelibet pſona addit gradum. ¶ Postmodū accedēdo ad aliā lineam superiorē faciamus stipitem de proauo. Sub cuius cellula est alia in qua cōtinētur patruus magnꝰ et amitta magna. Unde si auus petrucij habeat vnuz fratrē ille dicitur patruus magnus: et si habeat vnam sororem illa dicitur amitta magna. Et sub illa cellula ꝯtinetur alia in qua ꝓpior sobrinus z ꝓpior sobrina. Et sub illa cellula est alia cellula in qua cōtinetur hoꝝ filius horum filia. Sub ista cellula est alia cellula in q̄ cōtinetur horum nepos horū neptis. Unde ſm cōputationem canonicā petrucius distat a suo proauo quez nunc fecimus stipitē tertio gradu. et ꝑ consequens distat a suo patruo magno eođ gradu. itē a ꝓpiore sobrino z ꝓpiore sobrina eodē gradu. itez etiā eodē gradu distat ab eoꝝ filio z filia: qꝛ isti nō excedunt lineā equalitatis sꝫ ab ipoꝝ nepote z nepte distat q̄rto gradu: q̄a illi excedūt lineā eq̄litatis. ideo addūnt gradū: sꝫ ſm leges distat pe. a patruo magno q̄rto gradu a ꝓpiore sobrino. v. ab eiꝰ filio. vi. a nepote. vij. ita ꝙ q̄libet pſona addit gradū suū. Deinde ascendamus ad aliam lineā superiorē z faciamus stipitē de abauo sub cuius cellula ē alia ꝯtinēs propatruꝰ ꝓamitta. vñ si proauꝰ pe. habeat vnum fratrem ille dicitur propatruus pe. si autē habeat sororem dicitur proamitta. Et sub illa ē

processerat tolli potuit sed naturalia sunt imutabilia v. di. s. in pn. Scire debes q coiter doctores dicunt q ab auus pauus et auus sunt bigami dicetes q si no essent bigami no possent eorum filii coiungi cum essent fratres sed de hoc non multum curo qz eade rone esset dicendum de aliis cellulis duplicibus q persone ipsarum esse bigame vnde figuramus perinde ac si i qualibet duplici cellula habe- remus quattuor personas ac si diceret propatruus et vxor pamicta et maritus vnde duplicatio posita fuit vt noia demostraret i vtroqz sexu no vt eos coiuges de noiaret. Sciedum e etia q i collateralibus equalis linee bene sequitur ista regula affirmado et negado. Ego et tu sumus consanguinei in linea equali ego possum accipe re filia tua ergo tu mea. Et negatiue ego no possum acci- pere filia tua g nec tu mea. Affirmatiua pcedit ineqli linea quarti gradus negatiua in tertio vel citeriori. Sz in linea inequali istud non pcedit affirmado nec nega do quia si vnus in quarto alter in tertio vel citeriori q in tertio est vel citeriori potest cotrahere cum filia eius qui est in quarto et no econuerso vnde propatruus fi- lius et nepos contrahere possunt cum filia petrucii sed non econuerso Demum quero an collaterales quorum vnus est in quinto alter in primo puta filia petrucii. et ppa- truus eius possint adinuicez contrahere. Dicit hostien sis q non et hoc notat supra. e. ti. qd dilecto. et. c. tua. et in sum. ti. de consan. §. nuqz. qd nititur probare sic cum pater et filius vna persona censentur. C. de impu. et ali. substi. l. vl. sicut ergo non contrahit cuz stipite sic nec cum filia stipitis bene facit predicta decretalis tua. vbi fratres videtur poni pro stipite. Contrarium tenet ber. quod colligitur ex glo. qua posuit supra. e. c. vl. et ray. et io. de deo. et hoc est verissimum. quod pbat verba regu le tradite. s. e. c. finali. cum dicit ibi descendentium ab eode

sed certum est q̃ propatruus descendit a stipite. preter ea aũt dices q̃ inter eos est prohibitio ascendentium ⁊ descendentiũ aut collateraliũ. de primo patet negãdo q: certum est filiã petrucij non descendisse a propatruo est ergo ꝓhibitio collateraliũ · sed certũ est q̃ isti distãt quinto gradu · quid ergo eos impediat contrahere nõ video. Jo · an.

AD arborẽ affinitatis accedamus ⁊ ad eiꝰ materiã transeamus a principio querẽdo quid sit affinitas et vñ dicatur et quomõ ipsiꝰ genera insurgãt · et quomõ gradus cõputantur · demũ arborem formabimus. et postea ponemꝰ quedã notabilia et quasdã questiones · Est autẽ affinitas personaꝝ ꝓximitas ex coitu proueniens quocũq; omni carens parẽtela · ⁊ hoc secundum canones · Sz secundũ leges affinitas est ꝓximitas ꝓueniens ex nuptijs · Et requiritur q̃ legitime sint nuptie et non interdicte ad hoc vt contrahatur affinitas · ff. de gradi. l · nõ facile · §. sciendũ · Et dicitur affinitas quasi duoꝝ ad vnũ finẽ vnitas: eo q̃ due cognationes per nuptias secundũ leges vel per coitũ secundũ canones copulantur et etiã q: alter alterius cognationis finem per nuptias accedit vt. e · l · non facile · §. affines · Sed q̃ per fornicariũ coitũ et incestuosum secundũ canones contrahatur affinitas patet de eo qui cogno · consan · vx: sue. c · discretionẽ. ⁊ · c · penultimo. imo etiã ex tali coitu oritur consanguinitas vt patet per · c · per tuas · supra de proba. sed consideratio legũ fuit circa hereditates et tutelas deferendas ⁊ ne cogat̃ quis aduersus affinẽ testimoniũ dicere. ff. de gradi. l · iuriscõsultus · ff · de testi · iiij · iiij. q. iij · §. itẽ in criminali · Sed canon quo ad prohibendum matrimoniũ considerauit vnionem carnis q̃ insurgit ex copula · Et est videre secũdum hoc q̃

cõcurrere potest attinentia consanguinitatis et affi ni tatis vt si quis cognoscat consanguineã alicuius oẽs cõsanguinei vtriusq; sunt affines cõmunes vtriq; et eti am inter se. Scias autem q affinitas est impedimẽtũ perpetuũ quod durat etiam persona mortua qua me= diante cõtrahitur. xxxv. q. x. fraternitatis. nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria q̃ fit extra clau stra pudoris. xxxv. q. iij. c. extraordĩaria. adde qđ ibi notatur et per archidia. c. vnico. li. vi. et per inno. de eo qui cogno. cõsan. vxo. sue. c. fraternitatis. Et sequẽ ter sciendũ est q inter personas aliquando oritur sola affinitas aliquando sola publice honestatis iusticia et aliquando vtrumq; vnde si quis cognoscat aliquã mu lierẽ non sponsam suã inter ipsũ et cõsanguineos ipsi9 mulieris oritur sola affinitas et etiã inter ipsam mulie rẽ et consanguineos viri. Si tamen aliquis desponsa= uit aliquã per verba de futuro et illam non cognouerit inter eum et cõsanguineos sponse oritᷓ sola publice ho nestatis iusticia vsq; ad quartũ gradũ. Si vero aliquis cognoscat spõsam vel vxorẽ suam tunc inter eũ et ꝯsan guineos sponse sue vel vxoris oritur affinitas et pu= blice honestatis iusticia. hoc dico ideo qꝛ si mortua vxo re tua tu vis ꝯhere de dispensatione ecclesie cũ consan guinea sua in q̃to gradu vel citeriori et ecclesia dispẽ= sat q possis cum illa contrahere nõ obstante q hec sit tibi affinis in tali gradu per hanc dispensationem ad huc contra here non potes. Quia licet sublatum est i= pedimentum affinitatis non tamen sublatum est im= pedimentum publice honestatis iusticie. Debes ergo facere exprimi in priuilegio scilicet supplicationis di= spensationis faciende q posses cum tali contrahere non obstante impedimento publice honestatis pro eo

q͞ desponsasti cõsanguineam suam in quarto gradu: et non obstante q͞ tibi est affinis in quarto gradu pro eo q͞ dictam desponsatam carnaliter cognouisti. Et tunc matrimonium procedere poterit. ¶ Genus affinitatis cognoscitur per hanc regulam. Persona addita persone per carnis copulam mutat genus sed non gradum. Isto modo si is qui est michi in secundo gradu consanguinitatis cognoscat mulierem aliquam ista ẽ michi in secundo gradu affinitatis et in primo genere Et si alius illam cognoscit ille michi attinet in secundo genere et secundo gradu affinitatis. Et si ille aliam cognoscit ista attinet michi in tertio genere et secundo gradu affinitatis. Sed quia solum primum genus habet hodie prohibitionem. Et quia ber. plene tradidit. s. de consan. et affini. c. non debet. ergo circa hoc non insisto ergo si persona michi consanguinea cõiungat sibi aliam personam carnali copula persona coniuncta est michi affinis in primo genere. Sed si attinens michi in primo genere affinitatis carnali copula se alteri commisceat ille attinet michi in secũdo genere affinitatis. Sed si attinens michi in secundo genere affinitatis aliquam cognoscat illa est michi affinis in tertio genere et eodem gradu. Est enim videre de gradibus. Certum est enim q͞ affinitas hodie non habet prohibitionem nisi in primo genere et in illo vsq͞ ad quartum gradum. Et affinitas non habet propriam computationem graduum. Sed computantur gradus affinitatis secundum gradus consanguinitatis. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem. Si vis scire quoto gradu affinitatis attinet tibi illa mulier vide in quoto gradu est tibi ille consanguius secundum regulas quas tradidi supra in proxima arbore consanguinitatis. Et quoto gradu est tibi ille

consanguineus qui eam cognouit. toto mulier illa est tibi affinis et semper in primo genere. Nunc formamus arborem affinitatis. Et scias quod in medio arboris sunt quattuor cellule. In prima superiori ponitur primus gradus in secunda secundus in tertia tertius et in quarta quartus. Sed de his primo queritur quare ponuntur in medio fratris et sororis. Secundo quare non exprimant attinentiam dicendo primus gradus affinitatis et sic de aliis. Ad primum dic hoc factum fuisse vt detur intelligi quod affinitas oritur ex consanguinitate. Et quod ab vtroque sexu virili et feminino affinitas contrahitur. Ad secundum dic attinentiam non fuisse expressam vt illa computatio graduum ad consanguinitatem et affinitatem referatur vnde frater et soror sunt in primo gradu consanguinitatis frater et vir sororis in primo gradu affinitatis et sic de aliis. Deinde a latere dextro predicte linee ponitur alia linea quattuor cellulas continens in quarum prima scribitur frater in secunda fratris filius in tertia fratris nepos in quarta fratris pronepos. Ad dorsum huius ponitur alia linea continens alias quattuor cellulas. In quarum prima scribitur vxor fratris olim relicta. in secunda vxor filii fratris. in tertia vxor nepotis fratris. in quarta vxor pronepotis fratris. A latere sinistro sunt alie quattuor cellule. In quarum prima est soror. in secunda sororis filia in tertia sororis neptis in quarta sororis proneptis. Ad dorsum harum sunt alie quattuor. Prima vir sororis olim relictus. secunda vir filie sororis. tertia vir neptis sororis. in quarta vir proneptis sororis. Ponuntur etiam due cellule. vna in dextro latere continens olim relictus relicte fratris. Alia a latere sinistro continens olim relicta relicti sororis. que secundum omnes ponuntur ad decorem et ad demonstrandum genera affinitatis

tis que hodie prohibitionem non habent. Adhuc duas lineas habes reflexas quarum vna oritur ex cellula fratris et terminatur in cellula viri sororis in qua scribitur primum genus affinitatis. ¶ Item alia linea reflexa que oritur ex cellula sororis et finitur in cellula vxoris fratris. Circa hoc quero quare in cellula vxoris fratris ponitur vxor fratris olim relicta quod non ponitur in aliis cellulis inferioribus eiusdem linee. Et dicas hoc fuisse factum propter cellulam que ponitur solum ad dorsum illius quasi diceret frater habuit vxorem mortuo fratre vxor ab eo relicta contrahit cum alio illa demum mortua ille relictus a relicta fratris vult contrahere cum sorore nunquid potest. olim non poterat quia erat sibi in secundo genere et in primo gradu hodie potest. Idem sit repetitum quo ad cellulas viri sororis. Ad cognoscendum ergo gradus affinitatis et genus tam ex forma arboris quam ex prius dictis tolle talem regulam magistralem. Per carnalem copulam viri et mulieris inter consanguineos mulieris et virum et consanguineos viri et mulierem contrahitur affinitas primi generis et eiusdem gradus cuius est consanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam viri et mulieris et non viri et vxoris. Collige ex his que supra dixi puta quia per copulam illicitam fit. Dixi etiam inter consanguineos mulieris et virum et consanguineos viri et mulierem. ideo quia inter virum et mulierem non contrahitur affinitas sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri et mulieris consanguineos nulla est affinitas vnde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus pater et filius cum matre et filia. Sed est affinitas inter consanguineos mulieris et ipsum virum et consanguineos viri et mulierem supra de con

san·et affi·quod super his. Primi generis dixi quod ex superioribus patuit. Et eiusdem gradus cuius est consanguinitas. Vide hoc in arbore. Nam frater et soror sunt in primo gradu consanguinitatis maritus sororis et frater in primo gradu affinitatis et sic vxor fratris sorori. Sed filia sororis est filio fratris in secundo gradu consanguinitatis. Maritus eius in secundo gradu affinitatis et econuerso et sic in reliquis. Unde vir proneptis sororis attinet fratri et omnibus descendentibus qui sunt in arbore quarto gradu affinitatis. Et hoc ideo quia toto gradu consanguinitatis attinet predictis ipsa proneptis qui sunt in arbore ideo dixi. Quia si pronepos fratris haberet filiam illa excederet lineam equalitatis et sic attineret quinto gradu secundum regulas traditas in proxima arbore.

¶ Post hoc notandum est q istud precise non sequitur. Ego et tu sumus affines ergo et filius quem ego procreo est tibi affinis. Nam interdu filius meus mutat genus attinentie. Nam ego sum tibi affinis et ipse consanguineus. Interdum nil tibi attinet. Interdum mutat gradum tantum. Interdum nec mutat genus nec gradum. Ut si ego et tu sumus affines per appositionem mei quia contraxi cum consanguinea tua. Si ex dicta consanguinea tua filium procreo ille est tibi cōsanguineus et non affinis. Et si ego maritus consanguinee tue ex illa muliere filium procreo ille: nec est tibi consanguineus nec affinis. Si vero tu consanguineus vxoris mee filium procreas hic filius non mutat genus. Quia tu pater est michi affinis et ipse affinis. Sed si tu et vxor mea eratis in equali linea vel in inequali puta q eratis in tertio gradu equali vel inequali sed tu eras remotior quia in tertio ipsa in secun

do vel primo tunc ipse filius tuus mutat gradum quia tu pater es michi in tertio gradu affinis ꝛ ipse in quarto. Si vero tu et vxor mea eratis consang. in inequali linea sed vxor erat remotior vt quia ipsa erat in tertio et tu in secundo. tunc filius tuus nec mutat genus nec gradum quia tu michi affinis es et ipse affinis est. tu in tertio et ipse in tertio. ¶ Item nota ꝙ illud etiam non sequitur. Ego et tu sumus affines ego non possum accipere filiam tuam ergo nec tu meam. Quia si habeam consanguineam tuam in vxorem tu bene possis contrahere cum filia mea quam habui ex alia muliere quia affinitas non contrahitur inter cõsanguineos viri ꝛ consanguineos mulieris. Sed inter virum ꝛ ꝯsanguineos mulieris et mulierem ꝛ cõsanguineos viri: vt s̄. dixi et probatur de cõsan. et affi. c. quod sup his. Sz ego non possum cõtrahere cum filia tua nisi forsan illa excederet quartũ gradum vt qꝛ esset in quinto. Et ē simile quod dixi supra ꝓxima arbore circa finē. ¶ Nūc queritur an affinitas inter ascendētes et descendentes habeat perpetuã ꝓhibitionē: An vero extendat tantum vsq ad quartũ gradum. Et si teneremus opinionem Hoff. de qua dixi in proxima arbore circa mediũ diceremus ꝙ vsq ad quartũ graduz. Sed tenēdo opinionē contrariã diceremus ꝙ prohibitio sit perpetua. Dixit enim textus ꝙ ita abstinere debemus a consanguineis vxoris vt a proprijs. s̄. de consan. ꝛ affini. c. i. et. xxxv. q. iij. de propinquis. Si igitur inter cõsanguineos ascendentium et descendentium prohibitio extēdatur in infinitum. Et ergo inter affines ꝛ ad idem institu. de nup. §. affinitatis. et dicit lex ꝙ tales affines ascendentium et descendentium habentur loco parentum et liberorum. ff. de gradi. l. nõ facile. §. et retro in

fine. Eodem modo posset formari questio de affinibus quorum vnus in primo et alter in quinto sicut de consanguinibus dixi supra in proxima arbore in fine. ¶ An autem liceat in diuersis temporibus habere in vxores duas cognatas/scilicet vxores duorũ fratrum et an coniuncti olim in gradu ꝓhibito hodie permisso simul manere possint vide quod notatur. s. eo. c. non debet. Ultimo q̄ritur ad vtramqꝫ arborem: an prohibitio consanguineorum et affinium coniungendorum procedit ex prohibitiōe diuina an ex humana. Et quare facta fuit hec prohibitio. Sciēdum breuiter ꝙ olim propter necessitatem habuit frater contrahere cum sorore et consanguineus cum consanguinea: et tunc in collateralibus non esset prohibitio hoc fuit a principio generis humani in filijs ⁊ neptibus ade hoc etiam fuit post diluuiũ in nepotibus noe. In leuitico vero prohibite fuerunt fere xij. persone quas vide. s. de resti. spo. c. lfas. ⁊ de diuor. gaudemus. Demũ ius positiuũ canonicuꝫ prohibuit cōsanguineos ⁊ affines primi generis cōiungi in septimo gradu ⁊ citeriori. Que prohibitio postea vsqꝫ ad quartuꝫ gradum est restricta s. e. c. non debet. ⁊. c. i. ⁊. ij. xxxvi. q. iij. Reuocat' etiam alijs quibusdam prohibitionibus vt ibi patet. Reuocatio vero fuit ex cā que ibi ponitur ⁊ supra de testi. licet ex quadā. Per quod patet ꝙ ꝓhibitio est partim ex iure diuino et partim ex iure positiuo vnde in secundo gradu equalis linee collaterales ꝯtrahere possunt iure diuīo sꝫ nō positiuo. Ratio vero ꝓhibitionis sumit' . xxxv. q. i. §. i. Fuit enim propter charitatē ampliandam. nam

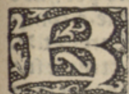
ſi contraherem cum ſorore idem eſſet pa. ⁊ ſocer. Sed ſi alium habeo patrem et alium ſocrum nu-meroſius ſe charitas protendit: In qua vniuerſi fideles et precipue ſtudentes continuo perſeue-rent. Per gratiam eius qui eſt benedictus in ſe-cula ſeculorum Amen.

¶ Explicit declaratio arboris conſanguinitatis et affinitatis ſecundum Johan. and.

¶ Tractatus de pluralitate bñficiorũ ecclesiasticorũ editus p dominũ Johãnem de ligniano iuris vtriusq doctorẽ in vrbe tunc excellentissimũ iussu sctissimi in christo patris z domini dñi vrbani diuina puidentia pape quinti postea canonisati feliciter incipit.

Rimo queritur an pluralis qs possit eẽ in beneficijs de iure cõmuni. et certe qstiones incidẽtes circa illud dubiũ. Secundo an clerici sit vsuarij in fructibus beneficiorum suoꝝ an vero vsu fructuarij. ita q donare in vita z in morte de illis valeant. Tertio an ecclesia possit vẽdicare quesita de bonis prelati seu beneficiati: an vero legatarij et heredes licite retineant eadem eis relicta a rectoribus beneficioꝝ. salua consciẽtia. Et hic multa alia tanguntur vt videre poteris clare in ĩfra dicẽdis secundum quod patet.

Euocatur in dubium quotidianũ an de iure cõmuni possit quis habere duo beneficia ecclesiastica curata z dignitates. de qbus decisum est p decre. de multa. de pbẽ. et extrauag. dñi Jo. xxij. que ĩcipit execrabilis. Et vt videantur motiua z motiones fuit opinio ioh. lxx. dis. c. sanctoꝝ. q de iure cõi nõ potest quis habere plures ecclesias vel pbendas in eodẽ epatu vel diuersis nisi i casibus a iure expressis q no. xxi. q. i. in summa. z hoc no. Jo. in. d. c. sanctoꝝ. z. xx. q. in summa casus speciales ibi enumerat/ z sunt sex. Primus vbi ecclesie sunt

tenues.x.q.iiij.vnio.Secundus si vna depēdet ab al
tera.de eta.et quali.eā te. Tertius vbi vnā hꝫ intitula
tā et aliā cōmendatā.xi.q.i.si plures.et ibi no.de elec.
dudum.ij.et.c.nemo deinceps. de elec.lib.vi. Quartꝰ
si episcopus dispenset vt in dicto.c.sanctorum. Quin=
tus vbi paucitas hoim est extra ciuitatem.xxi.q.i.c.i.
Idem etiā si intra.Nam ex hac causa vni bono cleri=
co possunt conferri oia beneficia ciuitatis vt no.Host.
de pben.graue.quod intelligo nisi reperiātur extranei
qui ibi intitulentur. Sextus si annectatur vna alteri.
de preben.extirpande.Quia vero huic opinioni vide
tur assensisse ber.de pces.pben.lras.de pben.qꝛ intan
tū.et.c.cū non ignores.et.c.preterea.et intelligit Ioħ.
pluralitatē beneficioꝝ cum titulo in stipendium autēꝫ
habere potest Inno.in.c.duduꝫ.ij.de elec.et.c.cum iā
dudū.de pbē.tenet ꝙ citra curata et dignitates potest
quis habere plura beneficia in diuersis ecclesijs dūmo
do non sit nimia multitudo.et hoc de iure cōi eandem
opinionē tenet Io.and.in.c.gratia.de rescrip.lib.vi.
et hoc si nō requirat residentiā de statuto vel de cōsue=
tudine.et dicit Inno.nō esse peccatū talia plura tene=
re.Hoff.in.c.iij.de cleri.nō resi.tenet ꝙ quis pōt habe
re plura bñficia quoꝝ alterū non sufficiat.alle.c.conq̄=
rentes.de pben.Spec.in ti. de legato.§.nūc restat.v.
illud vero recitat opinionē Inno.et Hosti.et more suo
stat in termis q̄stionis. Vincē.in.c.extirpāde.et.c.gra
ue.et.c.sup inordinata.dicit ꝙ de rigore iuris non pōt
q̄s habere duo beneficia ecclesiastica dūmodo alterum
sufficiat:alias potest.de eta.et quali.eā te.Si tñ neces
sarius sit q̄s in diuersis ecclesijs possunt duo sibi ꝯfer=
ri et illa retinere potest:quia benemeritus est de eta.et
quali.eam te.et.c.queris. hanc opinionē recitat et seq̄=
tur Host.in sum.de preben.§.illud vero sed hoc breui

ter dicas· ideo Host· in· c. sup ẜordinata· de pben· tenet
q sine dispensatione pape non pōt quis esse i duobus
collegijs ecclesiasticis ⁊ si de facto sit ibi· non est vbiq
canonicus sed onerarius tm̄/ ad instar tutoris onera-
rij· de quo. ff· de admini· tuto· l· si plures· Et isto modo
est rex francie canonicus ecclesie sancti blasij pictauie/
et in pluribus alijs ecclesijs. hoc etiam recitat Guil. de
mon· lau· in clemē· gr̄e· de rescrip· et recitat Inno· ni-
chil decidēs· Jo. and· ⁊ Archi· i· c· gr̄a· de rescrip· lib·
vi· sequūtur Inno· Hoff. in libellis suis ti· de pbē· in ru
brica· an alicui possint plures ꝯferri pbēde· Idē tenet
dicēs vna cū pnoīatis doctoribus ⁊ hoc approbat con
suetudo gn̄alis quā papa scit ⁊ tolerat. Pau· d leaza·
in clem̄· gr̄e· de rescrip. Idē hen· ⁊ stepha· recitāt ⁊ ni-
chil decidunt· ¶ Uidēda sunt igitur motiua harū opi
nionū que habent q de iure cōmuni possunt simul ha-
beri plura bn̄ficia nō dignitates non curata q̄ non req-
runt residentiā de statuto vel ꝯsuetudine. vt vtar ver-
bis Inno· Primo inducunt tex. de pcu. ex insinuatio-
ne. de rescrip· eam te. de etā· ⁊ quali· eā te· de excep· ec
clesiastice· de rescrip· gratia. lib· vi· in fi. et clemē. gra-
tie· eo· ti· Et multa alia in quibus reperitur quem fore
pluralē· Curiosus querat quoniā in talibus nō est ius·
et q̄r· c. de multa· de preben· loqtur de duplicib⁹ ibi bē
do ergo in simplicib⁹ videtur permissio· xxv· dist· qua
lis· de p̄sump. nōne cū materia sua brocardica· et hoc
vbi talis habēs nō habet proprie cōcupiscentiā respe
ctu proprij cōmodi sed solū tendit ad honorē dei ⁊ vti-
litatē eccl̄iarū· nec attēdat honorē sz onus appetit ⁊ la
borē administrationis· talis eni vt dt Inno. plures ha
bere pōt sine dispēsatiōe dum tn̄ residentiā nō reqrant
viij· q· i· in scripturis. ⁊· c· q̄ episcopatū· dūmodo psona
sit bona idustriosa ⁊ litterrata q̄ meli⁹ regeret eccl̄ias

plures q̄z alius vnam. Nā tunc magis prouidetur ecclesie q̄z psone: hec eñi publica vtilitas prefertur priuate. vij. q. i. scias. de postula. pla. c. bone. nec potest pro eius pmotione dubitari an pro laboribus multis pro moribus castis p actibus strēnuis celcioris loci pmiuz debetur. lxi. dis. miramur. p ista parte facit. l. quotiēs. ff. de acti. z obli. l. vna. in pri. C. de rei vxo. acti. ¶ Itē hoc specialiter inhibitū est religiosis. de reli. do. c. fi. d pben. cū singula. lib. vi. de elec. psuetudinē. ergo aliis videt pmissum. facit. c. lras. de cōces. pben. vbi in vna eccl'ia phibetur q in pluribus pmitti videtur. Itē facit. c. i. de psue. lib. vi. a 2rio. Itē faciūt oia que dicunt impetrantē debere facere mentionē de primo: vt. c. ad aures si pponente. cū adeo. de rescrip. si motu pprio. de pben. lib. vi. Nec obstat sm istos qd obiici possit de pplexitate: vt qr vna ecclesia mādaret vnū alia aliud et impossibile erit: qr nullus potest duob9 dominis seruire cōtrariis. xxvi. dis. c. ij. hoc eñi non obstat cū in secunda receptione tacite intelligitur saluū ius prime q prefertur. de confirma. vti. c. fi. de iureiurā. tua nos. de reli. do. c. ij. in fi. nisi scda multū egeret z sine incōmodo prime vl' cū paruo incōmodo illud pficere posset. de iure patro. nullus. vel si periculuz esset in mora tūc auctoritate iuris possit mandatū scdz explere. ff. ad sicl. le. si quis in graui. §. si tamē. omnes non eñi est maliciis hoim indulgendū. ff. de rei ven. l. in fundo. Ad. c. sanctoz respōdetur q itelligitur q dicit tm̄ in vna ecclesia ititulari z noiari in pricipio. sed ex post facto potest habere plura que tñ non erunt tituli: qr cū sit fact9 clericus vnius episcopi z intitulat9 vni ecclesie: nō poterit postea allegari alteri. et sic debet ad prime ecclesie titulū tantū ordinari vel etiā ad scdm potest sm eū per vtrūq ep̄m et ad vtrūq titulū ordinari. Nec obest

quod dicitur in c. sanctorũ ꝙ ad dispensationẽ epĩ nõ
põt quis fieri prebendarius in diuersis ecclesijs: qꝛ ibi
voluit vetare auaros ꝛ ambitiosos clericos qui prebẽ
das ꝛ beneficia appetunt · non ꝓpter deum vel vtilita
tem ecclesiaꝝ vt · s̃ · dictũ est · Hostiẽ · dicit ꝙ iste ratio-
nes sunt debiles ꝛ posset respõderi ad ipsas remittẽs
ad nota · per ipm · de p̃ben. sup inordinata. ꝛ · c. lr̃as · de
cõces · p̃ben · Et tenebat vt dixi/ ꝙ in titulũ non põt q̃s
habere plures p̃bẽdas all · cap̃ · accutius · xxvij · distin ·
C. de pac. dota · l · si mulier · ff · ad municipa · l · immuni
tas · Apparet ergo discrepatio antiquoꝝ ꝛ modernoꝝ
nec apparet clare in ea: sed vt dicatur tolerãtia scita ꝛ
tollerata a papa sequẽdo opinionẽ Inno. q̃ fuit etiaꝫ
tan · ꝛ sequentiũ in hoc dubio nunq̃ꝫ potui concipere ꝙ
vnus de iure cõmuni possit duos titulos habere ex̃ ca-
susa iure expressos. et itelligo titulos beneficiales ec-
clesiasticos. Et vt colligã casus a iure clare decisos. nã
in dignitatibꝰ supremis scilꝫ ep̃alibꝰ ꝛ superioribꝰ cla
ret: nisi sit spãlis licẽtia pape · de excess. p̃la. sicut vnire
de trãsla. p̃la · p totũ. vij · q · mutatiões · de dignitatibꝰ
iferioribus psonatibꝰ ꝛ curatis ecclesijs claret p decre.
de multa. de p̃ben. et exua g · Io. xxij · q̃ incipit execrabi
lis · De regularibꝰ claret · de p̃ben · cũ singula · lib · vi · ꝛ
clemẽ · i. de supplẽ · ne · prela. De singularibꝰ simplici-
bus scilꝫ in vna eccl'ia etiã claret: qꝛ non põt q̃s in ipsa
habere duos titulos vniformes: nec duos canonicatꝰ
et p̃bendas vt in · c · lr̃as · de cõces · p̃ben · ꝛ clemẽ · si iux̃.
de p̃ben · scd̃m ꝙ aliqui itelligunt · c · litteras in diuer-
sis ecclesijs de titulis vniformibus et difformibus pen
det dubium · et in hoc non possum concipere quomodo
destructio iuris rigore possit quis habere duos titulos
vniformes vel difformes · Moueor primo: quia institu
tio beneficiorum ecclesiasticorum que conferuntur iti-

tulum fundamentū finaliter suscepit propter cultuȝ di
uinū· implicat ergo ministeriū diuinorū deseruientiaȝ
in diuinis vbi ipsa īstituūt· licet enī omnes ecclie sint
vna ecclesia generalis.xxiiij·q.i.loquit de his que fi·a
prela.sine con.ca.cum aplica·tamen distincte sunt sin
gulares ecclesie et earum administrationes. vt ifra di
stinctos limites sit distinctus administrans et celebrās
xvi·q·iij.c.licet·ꝛ·c·īter memoratos·de parrochi·c·su
per·eo.et ibi per inno·super rubrica· Ex quo insurgit
ꝙquilibet titulꝰ requirit residentiā et deseruientiā·ꝓ
batur de cele·mis·c.penul.et.xcij.dis·quasi per totum
de rescrip.c·si·li.vi·de cle.nō resi.relatū et quasi ꝑ to
tū titulū·Sed īpossibile est quem residere et residen
deseruire in diuersis locis· Est enim hoc contra natu
rale principium.iiij.phisicorū·et demonstratur ad sen
sum hoc aperte demōstrāt tex·casi.lxx·dist. sāctorum.
xx·q·i.c·i.et quasi per illā totā questionē· Probat de
preben·quia intātū.et ibi loquit generaliter·et ad hoc
e·ti·c·cū non ignores·ꝛ ca.preterea·que omnia fundā
tur super illo primeuo fundamēto quasi naturali. Et
probatur·nā sicut seruiēs certo altari de illo viuere de
bet·de preben.cū scdȝ·et sic viuens de altari.seruire de
bet illi·per locū a conuersis·et vix sufficit vnus vni de
seruire natura diuinorum articulate. vt in ca. qr non
nulli.de cleri.nō resi·Probatur hoc ad istar carnalis
matrimonij·a quo ad spirituale licet arguere de trās
la·inter corporalia et ibi cōcor·in quo vnus vnius est
et nō pluriū·de diuor·gaudemus·xxvi.dis·acutiꝰ· Et
si nō haberet lex diuina et canonica·demōstraretur ex
principijs moralibus· vt plene demonstraui in tracta
tu de pice ad arborem super titulo.yconomice et poli
tice.ergo in spiritualibus vnus vnius est et multo for
tius vel astrictus vni habet sollicitudinem pluriū·vel

principaliter in curatis de peni. et re. ois de parrochi. pro tūc. de eccle. edifi. ad audiētiā. et quasi per totum. vel participatiue. vt in collegijs vbi ministrat partici patiue et vbi maius periculū. ibi cautius est agendū. de elec. vbi periculum. li. sexto. Item cōfirmatur sin gulis titulis iure cōi assignātur singuli. et debet nume rus de iure cōi esse plenus vbi est distictio numeralis p̄ bendaꝝ et iuriū canonicaliū debet esse numerus plen⁹ iuxta institutionem de preben. dilecto. et. ccpro illoꝝ de consti. cum. M. Et vbi nō ē distinctio numeralis de bet esse numerus iuxta facultatē et diuinoꝝ expedien tiā vt. d. c. cū. m. et. c. i. et. ij. de isti. et de cōces. preben. ex pte. et ibi no. ꝙ īpossibile est de iure circa idē suppo situm īdiuiduale multiplicare titulos ecclesiasticos. ¶ Confirmatur iure ciuili ī titulis temporalibus multi plicātur tituli multiplicatiōe ministroꝝ. nec cōcurrit multiplicatio circa eūdē. et debet numerus esse plen⁹ adeo ꝙ ī defectū admittūtur spurij vt illis plenificetur probatur hoc. ff. de decur. l. i. generalit. §. spurios. nec potest ītitulatus a loco recedere. ff. de decur. l. i. si hoc vēdicat sibi locum ī titulis temporalibus nō possū con cipere qualiter hoc de iure cōmuni nō procedit in spiri tualibus vbi maius periculum. nec iura canonum mi nora recitantur a disposito. Cōfirmatur ex eodem fun damento. Nam non potest quis de iure cōmuni in dua bus ciuitatibus fūgi duob⁹ honorib⁹ secularib⁹. ff. de le. libertus. §. prescripto. non concipio quare de iure posset hoc in spiritualibus. Et propterea dicunt tex. ꝙ vn⁹ titul⁹ vni⁹ ē. vij. q. i. sicut et singuli singulis. xiij. q. ij. ecclesias. et. lxxx. dis. episcopi. et probat tex. in. c. cum singula de preben. li. vi. attento principio cū con cor. ibi notatis. ¶ Confirmatur iure ciuili non potest quis aggregari pluribus collegijs non subordinatis

et se mutuo impedientibus.ff. de colle. illici. l. ij. §. nõ
plures. Dixi notãter in subordinatis. Potest enĩ quis
esse de pluribus subordinatis. Nam quis est de corpo=
re vnius ecclesie collegiate. qr hec corpora se implicãt
sicut totum implicat partem. et sic se cõpatiuntur im=
mo necessario se implicant. de prescrip. cũ non deceat
ff. de excep. rei iudi. l. si quis cum totum. e. l. que de to
to. de reg. iur. Dixi et se mutuo impedientibus in fini
bus. Naz in duob9 collegijs singularib9 se inuicẽ com
passibilibus potest quis collocari. vt puta poterit qs
esse de corpore cerdonum et de corpore bactucatorũ
qui se percutiunt certis festiuitatibus. seruitia enĩ ipso
rum se cõpatiuntur q quis singulis diebus operet ar=
tem suam et certis festiuitatib9 se verberet. Sz de cor
pore cerdonum peliparioꝝ: vt q̃zq̃z simul idem opere
tur. vtrũqꝫ hoc non congruit: sed si hoc de iure ciuili in
hibitum est quanto magis de iure canonico repugnat
quẽ aggregari diuersis collegijs quorũ vtrumqꝫ pro
pter deseruientiã diuinorum est institutum cũ impossi
bile sit q quis in duobus locis deseruiat resideñdo. qđ
requirit ius cõmune de cle. non resi. relatũ. ⁊ quasi per
totum. Confirmatur nã nõ valet ĩpetratio beneficij ni
si impetrans mentionẽ faciat de primo obtempto quã
tũcũqꝫ minimo de rescrip. si proponente. ⁊ ca. ad aures
⁊. c. cũ adeo. de preben. q̃zuis. ⁊ ca. si motu proprio. e.
ti. li. vi. Et hoc contingit. qr non est verisimile q papa
velit beneficiare beneficiatũ vt in iuribus pallegatis
et hec verisimilitudo insurgit a iure cõmuni cũ multi=
tudo sit inimica iuris canonici. de prebẽ. qr in tantuz.
de cle. non resi. qr nõnulli. lxx. dis. sanctorũ. xxi. q. i. c.
i. et quasi per totã questionẽ. Confirmatur ratione di=
cunt tex. beneficiatũ inhabilez ad beneficia de preben.
superinordinata. de insti. c. ij. de res. cũ adeo. hec antẽ

habilitas non surgit nisi · q2 ius cõmune inhibet ergo īpossibile est de iure cõmuni quem habere plura benefi cia · Cõfirmatur clericus non debet habere vltra victũ cũ dr vsuarius et non vsufructuari⁹ · licet glo · in · c · pre senti de offi · or · li · vi · sequendo gaspar distingat inter prelatũ et simplicē beneficiatũ. et an viuat an moriat Cũ ego credo opinionē archi · verissimā quaz ponit in ca. statutũ · §. accessorē · de rescrip. li · vi · que habz ꝙ cle ricus non ē vsufructuari⁹ · ꝛ videtur hoc idē sentire in o · de eta · et quali. indecorũ · et probatur hoc idē per tex · appertos · Nā dicit tex · sacerdos itaqꝫ ex altari viuere nō luxuriari ꝑmittitur et ibi no · archi · ꝑ illũ tex · ꝙ cle ricus tenetur restituere q̄ consũpsit de bonis ecclesie i honeste vel vltra necessitatē · pro quo facit · c · hanc con suetudinē · x. q · i. hoc etiā ꝓbatur aperte · xij · q · i · c. epi scopi · de re · eccle · nō alie · et i · §. si ergo. e · c. et · q · Nam vsus et nō ꝓprietas tā mobiliuz q̄z imobilium clericis concedit · xij · q · i · c. si · e · cau · q. ij · ca. sine exceptiōe. ꝛ · c · clerici. debent eni necessaria sibi retinere et superflua pauperibus erogare · et si contra fiat · hec ē iniquitas · probatur · xxxij. q · ij · si nō sunt · in fi · vnde dici cõsueuit ꝙ quesita de bonis ecclie · ecclesia vt domina põt vēdi care · xij · q. iiij. sacerdo · et. q · si · c · fixũ · e · ti · et · q · ij · apo stolicos · et ibi no · de peculio clerici · īquirēdum. et loq̄ tur de quolibet simplici clerico. Sic itelligit eum ber · brix · vt ponit in · e. cau · q. iiij. c · i · Similiter colligitur et notatur. xij · q · i · c · si · debet ergo que supersunt ero gare pauperib⁹ vel i vtilitat ez eccl'ie cõuertere · xvi. q · vi · c · si · Et ꝟ hoc ē et vtilis de tactu o principis · hoc p̄mis so ꝙ clerici sunt tantũ vsuarij · statim infertur. Nā ec clesia cũ fundatur non debet de iure cõi dedicari nisi sit sufficiēs dotata pro ministris · et in hoc variāt canones q2 aliqui disponũt ꝙ pro duob⁹ ad min⁹. i · q · ij. placuit

ꝛ de cõse.dis.i.nemo.ꝛ cõcor.c.vt quisqꝫ de vit.ꝛ hone. cle.ꝛ debet hẽre presbiterũ ꝛ diaconũ.xxiij.dis.p̄sbiteri. Alibi dr̄ q̄ deberet habere duos pbr̄os.vij.q.i. vel illud ad min⁹ ergo debet dos sufficere ꝓ duob⁹ ad pl⁹ aũt ad libitũ fundatoris et dyocesani secũdũ exigẽtiã populi cui ministrat̄ ꝛ sẽp stat̄ regule q̄ iuxa facultatẽ eccl̄ie istituũt̄ ministri.c.i.ꝛ.ij.de insti.c.cũ.M.de cõstitu.debet ḡ titul⁹ ad victũ necessariũ ministri sufficere ꝛ illud sibi sufficiat nec q̄rat multiplicationẽ titulorũ q2 tũc q̄reret victũ aliorũ ministroꝝ ꝛ minutionẽ cultus diuini.hec oĩa abhorret ius cõe.Cõcludeḡ ĩpossibile de iuris cõis rigore quẽ intitulari ĩ pluris⁹ titulis ecclesiasticis. Ad iura ĩ ꝯriũ allegata nõ ẽ respondendũ q2 nullũ ius ĩuenio qđ hoc dicat dispositiue.sed bñ inuenio iura narrãtia plurales s3 hoc euenire põt.q2 tota die dispẽsat̄ et expedit dispẽsare propter vtilitatẽ vel necessitatẽ eccl̄iarũ. Ad.c.gratia.de rescrip.li.vi.qđ aliqualit̄ videt̄ facere vbi dicit q̄ de iure cõi teneri non possunt.quasi innuat aliq̄ de iure communi teneri posse. Dic q̄ illud nõ obstat.q2 aliqua sunt beneficia in quib⁹ius cõe resistit a parte priuãdo primo bñficioꝝ adeptionẽ scđi.de prebẽ.de multa. Sũt ꝛ alia ĩ quib⁹ ius cõe nõ resistit.vt no.xxi.q.i.ĩ sũma. Alia sũt quib⁹ ius cõe resistit reprobãdo multitudinez et talia tenet donec pluralis priuetur. Jus eni nõ priuat licet ĩiuste ꝛ illicite detineat nõ dispensat⁹ igitur gratia ĩtelligitur in illis in quib⁹ ius cõe expresse resistit priuãdo fateor tñ q̄ q2 oĩa bona tẽporalia ecclesiastica mera titulis spiritualibus sũt deputata administrationi diuinoꝝ ꝛ sic ad ius publicũ diuinũ cuius ẽ gubernator vicarius dei per totum orbem.ix.q.iij.cũcta per mundũ et.c.per principalem. Jlle enim idem vt generalis dispensator et dator omniũ horum potest relaxere rigo-

rem iuris cōmunis vt vni plura conferri possūt·contē=
plato bono publico ꝛ ratiōe suadente.i.q.vij.et si illa·
et·c·exigūt·eti.§.vtilitatis·et hoc ad istar patrisfami
lias distribuentis·In spūalib9 et annexis debet ꝛ pōt
despēsare contēplato bono publico spirituali licet cōsi
derētur cōditiones personarū de preben·de multa.in
fi·totum tamen debet referri ad bonū publicum alias
non foret dispensatio:sed dissipatio·de fideli eni dispē
satore loquitur tex·Luc·xij·ibi quis putas est fidelis
dispensator ꝛ prudēs quē constituit dominus sup fami
liā suā·ꝛc.Infidelis aūt dispēsator qui non habet itui
tum rationis et boni publici. Itē iprudens est non cō=
siderans causas motiuas in bonū publicū directiuas·
Ex quo sequitur ꝙ quo ad deū nō est tutus is cū quo sic
dispensatur vel verius dissipatur·de vo·c·non est.ꝛ ibi
no·in glo.ij·facit tex.x·q·iij·si is ꝙ pest facit·xxiiij·q·
i·manet·Potest ergo dispensare papa generaliter vt
vnus plura habeat etiam curata et dignitates quascū
ꝙ contemplato bono publico sit ergo anima in mani=
ca sua et solus est ipse papa in dispensationibus et in
dignitatibus et curatis moderator·no·de preben·de
multa·et in cañ·sanctorum.lxx.dist· In simplicibus
autem locoruȝ dyocesani dispensare possunt· et vtrobi
ꝙ non/licet sint opiniones·Nam fuit vna opinio ꝙ in
curatis dyocesani propter vtilitatem ecclesiarum non
autem propter prerogatiuam personarum dispensare
possunt· Fuit opinio hostien. et sequentium in dicto
ca·de multa· Fuit opinio pe·et abba·fuit etiam opi=
nio io.lxx·dis·sanctorum.Et dicit io.ꝙ sola vaga di=
dispensatio episcoporū est prohibita·non auteȝ si fiat
discreta ꝓpt vtilitatē ecclesie host.dicit ꝙ si ꝯstitutio i=
hiberet dispēsationē epōrū ꝓpt vtilitatē eccl'ie eēt one
rosa cōstitutio ꝛ abijciēda·de cōsue·c.i·ꝛ forti9 ē vicu=

lū dei q̄z hoīs et tñ iuramētū cuius deus est autor hoc respectu seruādū nō est. de his que fiūt a pre. c. i. ꝛ mul tomin⁹ seruāda esset humana. de elec. in causis in fi. de eta. et qua. eā te. in fi. de conces. preben. cū nostris. Et itelligit. d. ca. de multa solū vbi fit dispēsatio propter ꝓrogatiuā personarū. Ego nō possū cōcipere hāc opi. imo credo ꝙ solus papa ī talib⁹ dispēsat. vt tenet ber. in. c. dudū. ij. de elec. ꝛ in. c. de multa. et ꝑ Inno. i. d. c. de multa. et tā. in. d. c. dudū. et ber. brix. in. d. c. sancto rū. lxx. dis. Et pono mihi ꝓ idubitato ꝙ nulla dispēsa tio fit nisi habeatur respectus ad bonū publicū et ex cā rationali vt. s̄. demōstraui. Distiguerē ğ an fiat ꝓpter ꝓrogatiuā persone an ꝓpter vtilitatē ecclesie. ego nō itelligo. fateor tñ ꝙ ꝓrogatiua ꝑsone est circūstantia i ducens pricipē ad dispēsādū referēdo ad bonū publi cū. et hoc dicit. c. de multa. de prebē. ad fi. ibi circa litte rata ꝑsonas. ꝛc. Nā pl⁹ ꝓdest vn⁹ bon⁹ et lrat⁹ decez ecclesijs q̄z decē mistri illrati vni ecclie et alii nobilis ꝛ potēs vt. c. cōstitut⁹. de ap. nec credo vocari dispensa tionē. sz dissipationē q̄ in talib⁹ surgit accepta sola car nalitate vt i. c. graue. de preben. Preferre ei carnalita tē iuri diuino publico. est preferre carnē spiritui. corru ptibile ꝑpetuo priuatū publico: quod abhorrēt princi pia naturalia ꝛ moralia circūscripta lege positia. Qd autē dicunt hosti. pe. et abbas ꝙ si cōstitutio inhiberet epō dispēsare hoc casu foret constitutio onerosa et abij ciēda. ꝛc. Miror d' isto motiuo. nā ex hoc seq̄ret ꝙ oīa q̄ pōt papa. posset quelibet dyocesanus vbi suaderent circūstantie dispensationē qd absit de offi. lega. ꝙ trās lationē vbi singularia pape reseruata vocant. licz eni ius cōe ac ius publicū plato suo debeāt relaxare iuris rigorē nō tñ ex hoc debz iferri. ğ ex cā quelibz hoc pōt. Nā princeps q̄ dā sibi reseruat specialiter. et hoc face

re debet propter grauitatem et altitudinē rerum. non eni dispensator domus totalē yconomicā dispensationē cuilibꝫ mistro ꝯmittit. imo singula singulis limitat retentis sibi singularibus ad yconomicā singulariter tēdētibꝰ sit et creator altissimꝰ nō oīa trāstulit. Cōcludo ergo hic expediēdo vnā ꝯstitutionē declaratoriā. ꝙ de iure cōmuni nullus possit esse pluralis citra dispensationē. In curatis et duplicibꝰ solus papa dispensare potest in simplicibꝰ vero bñficijs dyocesani epi et ꝑmaturā detinētes moderatione adhibita sūme ꝓuētuum ꝛ distictis gradibꝰ personarū. Et declaratoriaꝫ ꝙ singuli ministri ecclesiastici in titulis et ꝓuētibꝰ ipsoꝝ tā rectores qꝫ simplices censeāt nudi vsuarij ministri tā in vita ꝙ in morte et ꝙ ecclesia habeat ius vēdicandi omnia quesita de bonis ecclesie. ¶ Ex pmissis igitur surgūt dubia alia videlicet an supposita ꝓvero ꝙ quesita de bonis ecclesie sint restituenda eccłie dubitatur si hoc constat: an ecclesia possit vt dña illa a quocūqꝫ vendicare surgit alia dubitatio. quod ī dubio an ꝑsumātur ipsa bona q̄sita a ministro ecclesie de bonis ecclesie an de bonis patrimonialibus. Circa pmū dubiū mouet dubiū ꝙ ecclesia nō vendicet. qꝛ per rei vēdicationē ītroducitur dominiū ex parte agētis. et possessio siue detētio ex parte conuēti. C. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. i. et. l. in rem. ꝛ. l. officiū. ff. de rei vēdi. Sꝫ lꝫ ematur de bonis siue de pecunia ecclesie nō ꝓpterea ecclesia efficit dña C. de rei vēdica. l. si ex ea. C. de dona. inter vi. et vxo. l. et si de tua. C. cōmunia. vtri. iudi. l. si patruꝰ tuꝰ. Glo. canonū notat eccłiaꝫ posse vēdicare licet nō sit domina. no. her. in. c. inquirenduꝫ de peculio cleri. Dicit tamen ibi hos. hoc tex. ibi non probare et verum dicit: quia ibi dicit tex. si comparuerit debere īquiri: et hoc probat ad instar sacrilegij et furti iude nō

tamē dicit ecclesiam vēdicare posse. Jo. idē tenet. xij. q. ij. apl'icos. i fi. et vtilis foret cōstitutio disponens vt ecclesia habeat facultatē vendicandi de manib⁹ cuiuscūq; detinentis. et dicit Hosti. longā consuetudinē viuentiū. c. inquirendū. de pecu. cle. ad hunc intellectū. ꝛ ista cōsuetudo īterpres legis vim habet legis. ff. de legi. l. minime. de ꝯsue. cū dilectus. et iuua tur cōsuetudo sic interpretata parili ratione ca suū similiū. Nā dicit l. ꝙ empta de pecunia militis possūt vēdicari a milite ff. de rei vēdica. l. si vt proponis. Sic empta de bonis pupillarib⁹ datis ab vxore. ff. de dona. inter vi. ꝛ vxo. l. vxor marito. sic in re empta a liberto de pecunia sibi data que reuocatur ex solutiōe obsequij nō prestiti. C. de re. dona. l. i. Addūt aliq casum in re empta de pecunia feneratoris. de vsur. cū tu. si bene ponderentur singuli casus nō esset minor ratio specialitatis in ecclesia īmo videtur maior si bene discutiantur singuli casus vtile foret sic decidere. multa enim sunt q̄sita de bonis ecclesiaꝝ que trāseūt ꝑ man⁹ laicoꝝ filioꝝ nepotū ꝛ aliorū coniunctoꝝ: iuꝫ vulgare qđ dicit dn̄s noster. cū erā in ipius presentia apud montē flasconē vni magno clerico videlꝫ ꝙ de reditib⁹ ecclesie cōstruxerat castra nepotibus suis quos dederat sibi dyabolus. ¶ Circa secundā questionē variant Guil. in. c. sint manifeste. xij. q. i. ꝛ in. c. inquirendū. de pe. cle. Et ponit Inno. in. c. cum in officijs. de testa. et voluerunt aliqui dicere ꝙ in dubio semꝑ presumitur ꝓ ecclesia. Alij ꝙ ꝓ heredibus per. l. si defunctus. C. đ arbi. tute. Alij ꝙ si permixtim ꝑlatus vtebatur rebus eccl'ie ꝛ ꝓprijs presumitur pro ecclesia: si diuisim tunc ꝓ heredibus. Alij ꝙ si ꝯstabat prelatū aliquid habere presumitur pro heredib⁹ alias pro ecclesia. Alij voluerunt dicere ꝙ debet presumi ꝓ illo qui reperitur in ꝑossessione. Inno. in. c. cum in offi

cijs. de testa. ihēret in partem illā q in dubio presumi
tur pro ecclesia. dicit tamen difficiles fore probatiōes
et difficilior indagatio veritatis circa singula. vtputa
si habuerit aliquid antea prelatus et q̄ztum de prouē=
tibus ecclie et quid operatus fuerit ipse p̄latus Hosti.
voluit distinguere hoc modo/aut p̄latus habebat an=
tea aut nō: si habebat aut permixtim vtebatur illis aut
diuisim. et si diuisim aut fecit inuentariū aut non/et in
hoc stat contentio glo. Ego crederē semp presumi pro
ecclesia et omnia quesita post promotionem fore quesita
de bonis ecclie vbi prouētus ecclesie hoc verisimiliter
inferunt. vtputa quia sunt prouēctus sufficientes ad ta
lem questū: alias si forent prouentus exiles qui suffice
rent ad nudū victū secus. Tamē moueor primo qz con
stante matrimonio quicq̄d querit vxor presumitur de
bonis mariti quesiuisse. C. de dona. inter vi. et vxo. l.
etiā. ff. e. ti. l. quītus. ergo a simili quicq̄d querit prela
tus p̄sumitur de bonis ecclie arguendo a corporali ad
spirituale. vij. q. i. sicut. de trāsla. prela. inter corpora
lia. Et si dicatur hoc pbat contrariū: qz presumitur p
ecclia que est vxor q̄rere de bonis prelatorum non ecōtra
Solutio quia hic prelatus equiparatur vxori sicut enim
vxor viuit de bonis mariti ita p̄latus de bonis ecclie et
sicut nō decet vxorē se imiscere negociationibus sic: nec
prelatum nisi ratione ecclesie ne cleri. vel mona. p to=
tum. lxxxviij. dis. per totum. et hec iura induco ad hāc
conclusionē inhibet enim lex ministris ecclesie se imisce
re negociationibus lucrosis vt in iuribus preallē. sed no=
mine ecclesie cōtractibus concernētibus vtilitatē eccle
sie. xij. q. ij. sine exceptiōe et de fideius. q quibusdā. Itē
minister solum vsum habere debet de prouentibus ec=
clesie. xliiij. dis. l prin. cum cōcor. ibi positis. Residuū
vero vel pauperibus vel in vtilitatem ecclesie erogari

debet:et prima facie sic presumi debent·ff·pro socio.l·merita.de psump.dudu.et·c.vnico· de scrutinio in or. fa.Item summa est ratio que pro religione facit.ff.de reli.e sum·fu·l·sunt psone·Et si dicatur potest beneficiatus viuere de bonis ecclesie et suum patrimoniu parcimonisare·vt no·in·c.tuis.de preben·et etiam no.xij. q·iiij.c.i·et hanc nota Inno.i·allegauit dns noster cu eram in monte flascone vbi tunc erat curia contra me cu dixi q nollem esse prelatus:qr nolle bibere sanguinem deputatum pauperibus: sed potius sudore manuu mearum ex quo deus concesserat gratia vt viueram de labore meo. Nam fateor q possit parcimonisare bona patrimonialia et heredibus conseruare· potest etia cu querit ex mercimonijs hoc facere sed faciat distincte et discrete vt appareat quid de rebus patrimonialibus vt dicit tex·in·c·sint manifeste.xij·q·i·alias semp presumitur q querit eccl'ie:et hoc habet locu in quesitis ex contractibus:alias in legatis vel inter viuos donatis statur.c.requisisti·de testa·

¶ Finit tractatus magistri ac domini dni Iohanis de lignia no vtriusq iuris doctoris litteratissimi de pluralitate beneficiorum ecclesiasticorum·

¶ Responsio ac decisio questionis quodlibetice famatissimo magistro ac domino dno Guilhelmo bont i scholis artistarum floretissime vniuersitatis louaniensis sub hac verborum forma pposite icipit feliciter.

¶ Utrum emere reditus vitales aut ppetuos sit contractus illicitus et vsurarius.

Quodlibetū michi Guilhelmo bōt vtriusqꝫ iuris doctori ꝓpositū in hoc studio louaniensi in scholis artistaꝝ. Anno dn̄i. M. CCCC.li. fuit tale. Utrū emere reditꝰ vitales aut perpetuos sit cōtractus illicitus ꝛ vsurarius Et videtur ꝙ sic. qꝛ vbi datur minus sub spe recipiendi plus ibi est vsura. sed sic est i pꝛoposito tenēs em̄ reditus ꝑpetuos scit se plus recepturū per se aut ꝑ suos heredes ergo ꝛc. Minoꝛ iam patet. maioꝛ ꝓbatur per Henricū de gandauo in pꝛimo quodlibeto dicentē sic ꝙ de quibusdam ꝗ dant pecuniā vt ab ea recipiāt certas pēsiones tempoꝝ vite sue credo ꝙ illicitꝰ sit cōtractus: eo ꝙ diu hoīes viuere sperant sed sola spe cōtrahitur vitiū ergo ꝛc. ¶ In ↄ̄rium scilꝫ ꝙ sit licitū emere reditus patet: quia oīs contractus vitiatᷣ aut ex parte personarū inter quas est aut ex parte rei circa quā est cōtractus aut ex parte superioꝛis sed nullū istoꝝ impedit: qꝛ supponitur ꝙ sint ꝑsone ꝗ possunt facere cōtractum. Nec superioꝛ hoc ꝓhibuit cū nullo iure hoc reperiatur cautū nec res ipsa est ꝓhibita alienari vt videtᷣ. et per cōsequens videtur ꝙ iste reditus siue pensiones sint licite emi: nec emere eas sit cōtractus vsurarius et hoc maxime videtur ex cōi vsu: quia hodie cōmuniter et a magnis ꝛ a paruis litteratis ꝛ nō litteratis emuntur: quod verisimiliter non fieret saltē a litteratis si talis emptio esset illicita ꝛ vsuraria. In hac questiōe reperiuntur diuerse opiniones doctoꝝ multum differentes. Aliqui em̄ larga cōscientia saltant illas emptiones ꝛ pensiones illoꝝ redituū simpliciter appꝛobādo. Alij nimis stricta conscientia trepidant eas indifferenter repꝛobando: hinc vnus esuriens alter ebꝛius. Alij et tertij appꝛobant talē contractū dūmodo fiat ꝫm naturalem estimationē contrahentiū respiciendo ad ne-

cessitatem personarum: et ad conditionē earum vtrum scilicet sint tales quibus expedit habere reditus pro vtilitate reipublice. cuiusmodi sunt psone ecclasticę aut fautores reipublice vel vtiles reipublice sicut sunt consules et secretarij. etc. quibus respublica eget. et expedit quod ab omni ope manuali et alijs mercantijs vel contractibus abstineāt vt sic liberius ecclesie et reipublice seruire possint et talibus videtur omnino licitū immo multū conueniēs habere huiusmodi reditus siue pensiones. Et idem videtur de miserabilibus et debilibus psonis que aliunde non possunt sibi conuenienter subuenire de necessarijs pro statu competēti. Secus autē sm istos de fortibus et cōibus hominib9 aptis ad questum et ad illū deputatis: quia illi nō vidētur cōuenire reditus nisi causa vani ocij vel lasciuie vel auaricie vel causa ditandi se vltra statū congruentē et vt labores et sollicitudines euadāt, propter quod agri vinee et huiusmodi non coluntur sed fiūt pueri vagātes et ociosi et sic perit vtilitas et probitas reipubli. propter quod non videt laudabile talibus vt hmōi reditibus seu pensionibus insistant et hoc modo posset itelligi. c. i ciuitate. de vsu. Alij et quarti et melius vt patet ex ifra dicētibus dicūt quod isti contractus emptionū et pensionū sunt de se liciti et permissi quibuscunque psonis dūmodo fiant sm rationalē et cōmunē estimationē iuxta morē religionis verum est tamē quod possunt esse illiciti ex multis circūstantijs de quibus habetur in illo versu Quis quid vbi cum quo quotiēs quomodo. Aliquādo enim expedit quod huiusmōi pēsiones nō fiant quia dāt causam ocij et retrahūt hoīes ab alijs vtiliorib9 mercantijs et emptio aliquando posset deficere in circūstantia personarū vel alias quod cōtract9 iste posset esse illicitus: non tamē sequitur ex hoc quod ex natura sui et scdm se sit illicitus prout ifra clarius vide-

bitur. Quod autẽ contractus talis emptionũ vitaliũ vel perpetuarum pensionũ non sint vsurarij ⁊ simplici ter reprobãdi arguitur quibusdã motiuis ⁊ fuerũt ori ginaliter motiua siue argumẽta Henrici de gandauo. ¶ Primum motiuũ est ꝙ in cõtractibus ⁊ cõmutatio nibus debet esse equalitas rei ad preciũ. alias contra- ctus nõ esset iustus sed iniustus ⁊ illicitus. ideoq; põt ex hac causa inequalitatis retractari cõtractus. vt ptz ex. c. cũ causa. de emp. ⁊ ven. ⁊ ex. l. ij. C. de rescin. ven. cũ similibus. sed in istis emptionibus pensionũ nõ est equalitas: quia pẽsio empta cõmuniter plus valet q̃ preciũ. ¶ Secundũ motiuũ quicq̃ accidit sorti siue quicquid recipitur vltra sortẽ vsura est vt etiã dicit li- cet non alleget i. c. plerisq;. xiiij. q. iij. Sed ementes vi- tales vel ppetuas pensiones recipiũt vltra sortẽ nedũ spe. sed etiã re. et illa est itẽtio ementis: immo et ita cõmuniter res ipa cõtingit/ ⁊ maxime in emptionibus pensionũ perpetuarũ: ergo sequitur ꝙ emptio talium pensionum maxime perpetuaꝝ sit illicita imo et omni- no vsuraria. ¶ Tertium motiuũ est quia pecunia siue nũmisma est inuẽta nõ vt sit terminus sed vt sit mediũ cõmutationũ hoc est dicere in emptionibus ⁊ venditio nibus pecunia debet esse mediũ non extremũ. vt etiam dicit tex. licet eũ non alleget in. l. i. ff. de ꝯtrahẽ. emp. ibi ponitur exordiũ pecunie siue quare fuit inuẽta. Et dicitur ibi ꝙ ideo vt sit medium emptionũ ⁊ vẽditio- nũ ⁊ aliarũ cõmutationũ. non ergo debet esse extremũ hoc est res empta quia vbi pecunia est res empta ibi ẽ thikos vel thokos hoc est perturiens ſm philosophuz primo politicorum siue vsura: ex quo pecunia pecuniã producit et sic videtur ꝙ nõ liceat emere redit⁹ ꝓ pecu nia qꝛ hoc est in effectu emere pecuniã pro pecunia. de cem scilicet rideros annuatiz pro centũ du cẽtis rideri

semel. Et ideo idem henricus de gādauo postea ī octauo vel duodecimo quodlibet. aliquantulū resolutius & melius licet nō pfecte loquens dicit ꝙ in hmōi cōtractibus si liciti erunt oportet esse duos contractus scilicet contractū emptionis fundi & emptionis fundi ad certos redditus: & tunc accipitur census siue pensio de re sua quia de terra empta tradita & exposita ꝓ annuo cēsu siue pro annua pensione alias nō est licita pēsio ꝺm eum: ex quo pecunia non potest parturire pecuniā nec recipi lucrum ex re aliena. Secus ꝺm eū si pecunia lucraretur alicui ad ostentationē ipsi seruata ꝓprietate quia tunc vsus distiguitur a substātia qḋ non fit in emptione: quia tunc transit dominiū pecunie in vendentē: similiter & in mutuo quia vsus proprius ipsius pecunie est ipius ꝯsumptio. Nec obstat dicit ipse solutio aliquorum dicentiū ꝙ emendo pensiones vel reditus: nō emitur pecunia sed ius recipiendi pecuniā: quia lꝫ verum sit aliud esse ius recipiendi pensionē vel reditꝰ. & aliud ipsam pensionē & reditū et propterea etiā verum sit illud ius ꝑcipiēdi pecuniā posse emi/quia est estimabile: et sic cadens in cōmertio nostro tamen ꝺm eum videtur ꝙ illud ius non posset emi immediate mediante nuda pecunia: sed oportet ꝙ ematur mediante aliq̄ alio puta mediante fundo vel mediante donatiōe: puta quia tale ius esset donatū a rege alicui q̄ illud vlterius vendere vel mediante seruitio: quia alicui ratione alicuius seruitij reipublice facti deferetur ius recipiēdi centum annue. alias dicit ipse non videꝫ iustus titulus acquirēdi ius recipiendi pecuniā: & ita dicit in suo duodecimo quodlibet. ¶ Quartū motiuum suum est: quia vendens pensionē nichil transfert in ementē sed remanet dn̄s rei: & ꝑ consequēs sequitur ꝙ emens recipit lucrum vel saltē verisimile ex re aliena ꝓ sola tp̄is dila

tione: ꝙ sequitur ꝙ est vsura p·c·i.⁊·ij·⁊·c·in ciuitate·
de vsur·⁊.c·fi.eo.ti·lib·vi· Quintū motiuū qꝛ emptio
hmōi pensionū innititur soli fortune sicut ludus taxil=
loꝝ: ꝙ sequitur ꝙ est iiusta secus si cōmitteretur soli in
dustrie emētis ꝓpter qđ dicius negociatiōes mercato=
rum licitas esse. Itē et propter qđ dicimus ludū scaco=
rū licitū esse ⁊ non ludū ad hasardos vt salte si nō i to=
to in aliqua tn̄ parte initeretur idustrie emētis ⁊ i aliq̄
parte fortune quo casu dicim⁹ ꝑm aliquos ludū tabel=
loꝝ esse licitū: vt no·in auc.interdicimus. C.de epis.et
cler·et plene dixi i·c·clerici officia·de vita ⁊ hone·cle·
Sed cōtractus nō hꝫ secū admixtā aliquā industriam
sed oīno dependet a mera fortuna maxime cōtractus
pensionū vitaliū: ergo ⁊c· Sextum motiuū qꝛ dicit ipē
Henricus de gādauo i suo decimoquito qđlibeto ꝙ si=
bi dictū fuit a quodā ꝙ vidit duas lr̄as papales datas
cōtra emētes redit⁹ ad vitā ad effectū restituēdi rece=
pta vltra sortē· Septimū motiuū qꝛ nō pōt negari qn
in ista materia sint diuerse opiniones doctoꝝ: ⁊ p cōse=
quens videt̄ ꝙ res dubia sit ⁊ sic videt̄ ꝙ potius eligē
da sit via hērici de gādauo tanq̄ȝ securior iux̄ illud au.
Tene certū ⁊ dimitte incertū ⁊ habet̄ i·c.illud·de cleri·
excōi·minis.altas videtur ꝙ qs in tanta varietate do=
ctoꝝ exponeret se discrimini ⁊ periculo pcti qđ nō licet
Octauū motiuū ꝓ hac parte ꝙ emptio pensionum seu
redituū nō sit licita.de aucto.gaufredi dicētis ꝙ vsurā
cōmittūt qui pecuniā dant abbacie vt ab ea recipiant
certas possessiones toto tēpore vite sue tenēdas vel sal
tē donec restituatur eis pecunia. Istis tn̄ motiuis ⁊ ra=
tionib⁹ que p̄ma facie videtur difficiles nō obstātibus
dicā cōtrariū videlꝫ ꝙ emptio ⁊ vēditio pensionū vita
liū vel perpetuarū est oī iure licita ⁊ nullomodo vsura
ria· Quia tn̄ ꝓ expeditiōe huius conditionis oportet

intrare medullitus et fundamenter materiã vsurarũ
q̃ est materia cõmunis theologorum et iuristarũ. Jdcirco
vtile visũ est facere protestationẽ fieri solitã in materia
fidẽ tãgẽte: qualis est ista vt patet per cle. vnicã. §. sa-
ne. de vsu. Parcãt tñ michi reuerẽtie theologorũ ista
materia est magis canonica q̃ȝ theologica. qr theolo-
gi solũ habẽt maiorẽ videlicet vsurã nõ esse faciendã.
Sȝ iuriste habẽt discernere minorẽ. vtrũ scȝ talis con-
tractus sit vsurarius vel non: qr hoc est relictũ interp̃-
tationi legis hũane. Sicut videmus in simili q᷑ theo
logi habent istã maiorem propositionem q᷑ legitimus
consensus mariti et femine facit matrimonium. sȝ deci
sio minoris istius videlicet an iste consensus p̃ticularis
sit legitimus vel illegitim⁹ hoc spectat ad canonistas
qr istius dubij ĩterpretatio ẽ relicta ecclesie et hec opti-
me ꝓbantur in. c. non debet. de consan. et affini. oli enĩ
existẽtes in sexto gradu vel in septimo gradu consan-
guinitatis non potuerunt contrahere. qr non erat eorũ
cõsensus legitimus sed a iure canonico prohibitus. d.
c. non debet. Similiter theologi habent istam genera
lem ꝓpositionẽ siue maiorem q᷑ nullus debet locuple-
tari cũ aliena iactura sine alterius damno. sed vtrum
in tali vel tali vtputa vsucapione vel prescriptione di
catur quis locupletari cũ aliena iactura. hm̃oi mĩoris
determinatio relicta est dispositioni iuris scripti maxi
me canonici. Jtẽ in lege diuina scriptũ est in ore duorũ
vel triũ stat omne verbum et tñ lex positiua statuit te
stamentis debere interuenire septem testes. l. iubemus
C. de testa. et no. in. c. cum esses. et in. ca. relatũ. de te-
stamẽtis. Et sic patet q᷑ licet ista materia sit cõis. ma-
gis tñ est canonistarũ qui habẽt determinare minorem
in qua solet iacere tota vis sillogismi vt dicũt logici. et
sic ꝓ decisione istius materie videt̃ magis credẽdum

opinionibus canonistarũ et potius eis standũ q̃z theologorũ. Et q2 hic tractaturi sum⁹ de vsura expedit an̄ oia vt sciam⁹ quid sit vsura alias facile deciperemur et icassũ laborarem⁹ cũ dicat phũs primo elẽ. q ignorãtes virtutes vocabulorꝫ de facili paralogisant id est decipiũt ꝛ sic deueniẽdũ esset ad diffinitionẽ vsure. Sz q2 qñ aliqđ difficile est multiplex diuisio debet p̄cedere diffinitionẽ similiter ꝛ quid nois sicut dicũt logici. Id circo anteq̃z veniã ad diffinitionẽ vsure dico p2io q vsura scđm doc. cõiter dicitur ab vsu rei id est pecunie vel vsu eris et pecunie quod i idez redit. Ego aũt cogitãs ĩ ista materia vsq3 hodie mane fui ĩ opiniõe q simpliciter dicitur ab vsu nõ quidẽ rei vel pecunie specificate s3 ab vsu poti⁹ tp̄is vt declarabo ĩ vna diffinitiõe vsure ĩ vltima p̄ticula hui⁹ diffinitiõis. Postea aũt cogitaui q vsura dicitur quasi vsus rõalis p̄ figuraz que dicitur antifrasis quia valde irrationalis similiter mons dicitur a mouere eo q minime mouetur. Et solet distingui duplex vsura secundũ ray. gof. ꝛ hostien. ĩ summa. ti. đ vsura. §. quot sunt species eius. Una eni3 est vsura spiritualis ꝛ equa de qua habetur ĩ euãge. Mathei. xxv. Oportuit ergo te pecuniã meam mittere nũmulariis vbi dicit august. Miser homo cur feneraris homini fenerare deo et centuplum accipies et vitaz eternam possidebis. Alia est vsura corporalis et iniqua. que solet subdiuidi a legistis. quia q̃dam est sortis et quedã vsure. et hec vltima vsura. hec est vsura appellata secũdũ legistas fenus et eam exercẽs fit infamis ipso iure. iiij. q. vij. §. tria et secundũ iura canonica in vtraq3 vsura peccatum mortale committitur et infamia irrogatur vi. q. i. infames. secũdũ ray. gof. et fratrẽ io. ĩ summa confessorum. et in. c. in ciuitate de vsu. Diffinitur autem vsura diuersimode a summistis. dicit enim ray. in

summa·e·ti.circa principium·et diffinit sic·Usura est mutui lucrum pacto debitū vel exactū·non ei dicit ipse vsurā ꝯmitti si gratis accipiat·ar·xiiij·q·iiij· si fenera ueris·ꝛ.xviij·dis·de eulogijs.Hos·aūt diffinit sic·Usura ē qcqd sorti accidit intentione pñti vel pacto·Et in hoc concor·hosti.i sūma·e·ti.,§.i·dicens.Usura ē quod cūqꝫ solutū rei mutuate accidit ipsius rei vsꝰ gratia pactione iterposita vel intentione hita in ꝯtractu vel exactione hita ex post facto·Ego aūt aliter ꝛ meliꝰ iudicio meo vsqꝫ i hūc diē sua serā vsurū debere diffiniri hoc mō·Usura est lucrū nō iure gratuitum certū vel verisimile ex re aliena pro sola tpis dilatione ꝓueniēs. Dico in diffinitione lucrū·qꝛ secꝰ esset si nō esset lucrū:sed esset ꝑditio vt dicit specu·i titulo de vsu·,§.i.ver·Sed pone aliqua cōitas.vbi dicit ꝙ si aliqua cōitas recipiat mutuo mille a quodā hitatore illius loci hoc pacto vt donec ei satisfieret nichil solueret ꝓ collectis ꝛ sic diu seruatū est·demum cōitas soluit debitū ꝛ repetit ab eo collectas nō solutas tanqꝫ vsuras nūquid possit·Et videt ꝙ sic qꝛ si nō fuisset mutuū soluisset collectā ꝫ sequitur ꝙ collectā est lucratꝰ ex isto mutuo.Ad collectā eni oēs tenent patrimoniū habētes.ff.de mune· et hono· l.rescriptū in fi.vñ absolutꝰ ab ea tm̄ recepisse videtur imo quātū soluisset nō existēte pacto tm̄ videt de alieno percepisse· Itē et qui cōpēsat videt soluere·l·si debitor.ff.qui po·i pig.ha.et scriptū est Luc.vi·et i.c·cōsulit·de vsu.mutuū dātes nichil inde sperātes et qcqd sorti accidit vsura est.xiiij.q.iiij.c·pleriqꝫ· Ipse tñ spe· determinat cōtrariū dicēs ꝙ multū interest lucrū accipere ꝛ nō admittere siue penā euadere ꝛ aliqd lucratū recipere.l·iperator.,§.si cētū·ff.de vsu.Nec est idē dānū sufferre et lucrū nō capere·ff·de fruc·l.si cōmodata §.finali.Et puto specu.bñ dicere ꝓsumēdo ꝙ collecta

fuerit indebita siue minus iuste imposita vel ratione psone qꝛ cleric⁹ vel ratione defect⁹ imponētis vel aliqua alia de cā. Sed si in ipso collecta fuit iusta tunc nō video iuste posse saluari quin sit vsura. Sic̄r dico q̄ si ali qs esset p vi aut metū īduct⁹ ad pmittendū alicui decē ꝛ iste debitoꝛ mutuaret isti creditoꝛi cētū cū pacto expꝛesso q̄ eēt liber ꝺ istis decē certe hoc casu nō dicerē eē vsurā ex quo tn̄ mutuans nō ꝯsequeret aliq̄d lucri vltra soꝛtē sꝫ cōsequit non dānuꝫ ꝛ quodāmō liberaret se a vexationib⁹ illicitis qꝺ ē licitū vt hēt i.c.dilect⁹ filius .ij. de simo. Dico in diffinitiōe non iure gratuitum qꝛ lucrū iure gratuitū nō est phibitū.qꝛ si nullo pacto ab initio iteruenięte nec exactiōe ex post facto hita debitoꝛ aliq̄d gratis offerret recipi posset dūmō creditoꝛ mala itētiōe ab initio caruisset.ar.i.q.ij.si epm. Poꝛro si hac itētiōe pꝛicipaliter duct⁹ vt aliq̄d michi dares tibi mutuassez pecuniā alias nō mutuatur⁹ cū licet in foꝛo iudiciali possim cēseri vsurarius vt dicūt doctoꝛes in.c.in ciuitate de vsu.tn̄ i foꝛo penitētiali sec⁹ ꝛ iducēdus sū vt pecuniā sic receptā restituā qꝛ p dn̄m dictū ē. mutuū dātes nichil īde sperātes vt.s.alle.hoc etiā patet ex auctoꝛitabus sanctoꝛū Augusti. Ambro.et hiero.xiiij.q.iij.si feneraueris.et duob⁹.c.sequētib⁹ scꝺꝫ gof. et hostien.et alios in dicto.c.i ciuitate et duobus capitulis sequētib⁹ scꝺm gof. ꝛ hostiē.ꝛ alios in dicto c.i ciuitate. ꝛ eūdē hostiē.in sūma.e.ti.§.an aliq̄ casu ver.taceo.et io.an.de re.iu.pctm̄ i nouella.§.ē ꝫ sciēdū.li.vi.ibi plene p eū de ista materia.et.§.sequētib⁹ Pꝫ etiā deuteronomū.xxiij.fratri tuo absq꞉ vsura si idiget ꝯmodabis. Qꝺ itelligūt verū cū cā mutuādi pꝛncipalit ꝯsistat i spe vel expectatiōe lucri.alias si nō pꝛncipalit ppt hoc moueat mutuatoꝛ ad mutuandū sed pꝛicipalit mouet ob caritatē et dilectionē.scꝺario aūt

sperat de aliqua retributione vel remuneratione i nullo vel i modico peccat. ar·lxi·dis·quia pderit.lix.dis. si officia·lxxvij·dis. si i singlis·de testa·cu i officijs·ff. de peti·he.l·sed et si.·§.consuluit.secudu gof·et hosti. Et in hoc cocordat alanus ber.z ino.i·c.osuluit·Et beatus tho·in suma·q·lxxvij·z frater io·i suma ofesso.e. ti.·§.i. vel si dicat simpliciter et distincte sola spe vsuraz omittit tuc dicit gof·qp quo ad purgatione delicti non est opus restitutione eius qd accidit sorti sz sufficit penitetia sola sicut sola penitetia purgat symonia ai o ta tu omissa.c.vlti.de symo·qd no placet hosti.et merito qz huic intellectui maxime otradicit·c·cosuluit.d vsu. vn quo ad hoc secus est in symo·ti·de symo·§.qd sit symonia·et alij i·c·vlti·de symo.et hoc etiam per archi. xiiij·q·iij·c·i·i glo.z sic nota qp sola spe·zc. vbi dicit qp no est sile de symonia metali et de vsura metali·qz i symonia mentali et qui dat turpiter dat z q recipit turpiter recipit et io ei qui dat no est facienda restitutio·sed in vsura metali recipies turpiter operat sz non dans et ideo est facienda ei restitutio.Michi aut magis placz illa opinio qp aliqd sperare secudario no iducit vsura vt clare ostedam in alia breui diffinitione vsure ad quam finaliter me resoluam·Et nisi sic dicerem9 vix aliquis vnqz esset mutuans q no esset vsurarius·quis ei est ille tam perfectus q mutuado salte no speret quin ille cui mutuat alia vice sibi indigenti iterum mutuabit· vel qp erit sibi gratior qz fuisset mutuo sibi non facto et tn hoc eet vsura scdm illos qui tenent simplicit qp ois spes lucri faciat vsura·Vn melius est itelligere secudu qp coiter intelligut canoniste qp spes lucri non demu facit vsura qn spes illa no est principaliter moues mutuantez z qz nisi esset illa spes nullomo mutuaret· Sz si caritas vel amicitia principaliter moueat mutuante lz secudario

speret iterū sibi debere mutuari vel illum cui mutuat gratiorem sibi fieri· ex hoc nō potest argui vsura qđ ēt ꝓbatur sic· qꝛ expressio eoꝝ qui tacite insūt nichil operatur. l· iij. ff: de lega. i· et· c. dudū · de presūp· sed ꝙ ille cui mutuo sit michi gratior q̄ȝ si non mutuassem hoc tacite iest et obligatur ad hoc obligatione quadā naturali que vocatur antidora· l. sed et si· §. consuluit. ff. de poti. here· hoc enim naturale ē vt benefacientibus bn̄faciamus vt ibi ergo sequitur ꝙ istud nō solū potest cogitari seu sperari imo potest etiā per mutuātem exprimi siue in pactū expressū deduci dicendo. Ego mutuo vobis centum cū pacto expresso ꝙ alia vice cū indigero etiā seruietis michi nō descēdendo ad aliquod particulare seruitiū ⁊ cauēdo ꝙ illa spes nō sit principale mouēs mutuantē lȝ accessoriū sȝ pricipale sit ipa caritas vel dilectio christi. Istud etiaȝ ostendit ex tex· ca· ad apostolice· đ symo. argu· a simili đ symonia ad vsurāqꝫ videm⁹ quotidie ꝙ rector parrochialis ecclesie solet sepelire hoīes vel benedicere nubētes sub spe ꝙ habebit tātū vel tm̄ imo et illa spes deducitur realiter ad actū qꝛ tm̄ ⁊ sic recipit tēporale scȝ pecuniā pro spirituali et tamē nō cōmittit symoniā· vt etiā dicit ille tex· Cuius ratio est· qꝛ licet ꝓ spūali et etiā pro āministratione sacramentoꝝ non debeat dari vel recipi aliqđ tēporale tn̄ postq̄ȝ sacramenta sunt āministrata licitū est sacramēta recipientē cogi facere ad obseruātiā laudabilis cōsuetudinis habentis vt aliquid soluat ꝓ labore administrātis vt dicit ille tex. Et sic i casu isto rector sperat ⁊ realit ꝯsequit lucrū tēporale· ⁊ tn̄ nō cōmittit symoniā imo pl⁹ dico ꝙ posset rector ecclesie hoc deducere in expressū pactū anteq̄ȝ āministrat sacramentum ꝙ sacramentum recipiens seruaret laudabilem cōsuetudinē: ex quo hoc tacite inest ratione cōsuetudīs lȝ nō

possetfacere expressũ pactũ de tãtũ vel de tm̃ soluẽdo. qꝛtũc licet exprimeret illud qđ iesset tñ aliť expmeret q̃ꝫ ꝙ iesset. qꝛ specialiť ibi nõ iesset nisi gñaliť ꝛ hoc nõ lꝫ. vt patꝫ ex no. i. d. l. iiij. ff. de lega. i. vbi dicũt docto. ꝙ illud qđ dicit illa lex ꝙ expressio eoꝝ que tacite insũt nichil operať itelligiť si eodẽ mõ exprimũť quo isũt. secus si aliť exprimerẽť. faciũt no. i. c. ij. de ꝯcess. p̃ben. li. vi. Nec deberet rector propter hoc solũ sacramẽtoꝝ ãministrationẽ dimittere seu denegare. sꝫ ãministrare ꝛ postea agere ad obseruãtiã cõsuetudinis vel ex cõditione ex lege siue ex tali ꝯsuetudine. l. i. C. de condi. ex l. vel ex stipulatione si iteruenerit vel de obseruãdo cõsuetudinẽ. Et hec oia ꝓbanť i. d. c. ad apostolice qđ ẽ ca. multũ aureũ ꝛ menti tenẽdũ. ꝓpter qđ possũt releuare multe cõscientie et tolli scrupuli ab oculis habentiũ ꝯscientiã artã. Si hoc ẽ in symonia ꝙ spes lucri cõsuetudinariꝫ nõ faciat symoniã ergo etiã si istud lucruꝫ vel spes lucri esset deducta i pactũ eo mõ quo inest scꝫ generaliter scꝫ ꝙ eritis michi alia vice gratus. secꝰ si specialiter. vt si dicerem dabitis michi decẽ ꝓ gratitudie sicut solẽt dicere lombardi. spes lucri causati ex iure naturali faciet vsurã. nec obstat illud Luce. vi. mutuũ dãtes nichil inde sperãtes: qꝛ verũ ẽ ꝙ nihil debẽt sperare pricipaliter et aliť q̃ꝫ de iure cui mutuo teneť retribuere. Sꝫ secundario ꝛ eo mõ quo ẽ licitũ bñ possum sperare lucrũ siue gratuitatẽ hoc ẽ in genere vt supra declaratũ est. Et ad istud faciũt etiã notata i. c. significatũ. de p̃ben. vbi tractať illa q̃stio vtrũ sacerdos posset exigere vel recipere pecuniã vel sperare lucrum anniuersariꝫ vel quotidianarũ distributionuꝫ. In qua questione multi solẽt dubitare et facere multos scrupulos et distinguere diuersimode. Sed in effectu videtur fuisse resolutio io. an. ista scꝫ ꝙ sperare vel recipere pe-

cuniam ꝑ diuinis vel interessentia diuinoꝝ principali
ter ita ꝙ diuinis interessens hoc alias nullo mõ factur⁹
esset. ille videtur ꝯmittere symoniã. sed si principalis
intentio seu principale motiuum sit celebratio vel in-
teressentia diuinorũ licet secundario speretur vel reci-
piatur pecunia nõ est propterea symonia. ⁊ si sic opor-
teret omnes fere clericos totius mundi facere actus sy
moniacos. Dico tñ subtili⁹ considerando attemptari
posse. ꝙ licet pecunia moueat interessentẽ diuinis tali
ter ꝙ sine pecuniis nõ iuisset ꝙ tñ ꝑpterea non dicitur
symoniacus. Pro quo considerandũ est ꝙ intẽtio pri-
cipalis cuiuslibet christiani est duplex/ specialis et ge-
neralis. Principalis intentio generalis est qua quis
generaliter se dirigit et omnes actus suos in deum tã-
q̃ȝ in vltimũ finem et sic in primum principium. quia te
ste aristotele finis est principium in intentiõe et vltimũ
in executione: quia ergo deus et fruitio eius siue sũmũ
bonũ est finis cuiuslibet hominis christiani. et pricipa
lis intentio euntis romã in anno iubileo est habere in-
dulgentias et remissionem peccatorum licet non semꝑ
de illa ꝑ totam viam cogitet. et licet aliquando bibat
aliquãdo dormiat aliquando comedat aliquando pl⁹
comedat vel bibat q̃ȝ bibitur⁹ esset vel comesturus si
viam illam non faceret propterea tamen non dicit̃ de
uiare ab intentione sua. Ita etiam in proposito dico ꝙ
licet cras sit bonum anniuersariũ in ecclesia sancti pe-
tri et propter illud moueor ad eundũ ad ecclesiã vt il-
lud lucrari possim propterea tamen non dicor ego cõ-
mittere symoniã. qꝛ licet hoc moueat me de presenti et
faciat me ire ad anniuersariũ alias nõ iturũ. qꝛ nõ ha-
beo alium respectum particularẽ de quo pro nunc spe
cialiter cogitem. respectus tamen vniuersalis siue itẽ-
tio mea vniuersalis et pricipalis siue finalis ẽ seruitiũ

del·et ideo istud lucrum minus principale est respectu
illius principalis intentionis specialiter non cogitate
seu rememorate ꝛ non inducit simoniã·Et dico de vsu
ra idem·¶ Nec obstat premissis si aliquis dicat si ista
resolutio esset vera sequeretur ꝙ nunq̃ꝫ cõmitteret si=
monia vel vsura·quia illud lucrũ siue illa res tempora
lis semp iudicaretur esse minus pricipalis respectu ge
neralis intentionis·mutuũ dantis vel sacramẽta am=
ministrãtis capiendo hoc modo principalẽ intẽtionẽ
ita generaliter et sic istud lucrũ siue ista res tempora=
lis tanq̃ꝫ minus principalis ꝛ secundaria nunq̃ꝫ indu
ceret simoniã vel vsuram:quia respondetur ꝙ i spe lu
cri vel rei tẽporalis oportet stare conscientie cuiuslibet
quia de illa nõ iudicat nisi deus.c.tue·de spon.Sed in
foro cõtentioso iudicatur ex his que videntur vel cum
sensu corporeo cõcipiuntur seu allegãtur et probãtur.
Et ideo si ex forma cõtractus appareat eum esse vsura
riũ vel simoniacũ iudicabitur talis ab ecclesia nr̃a mi
litante licet fortassis iudicabitur non vsurarius ab ec=
clesia triũphãte·Et quãdo in pactũ nõ deducit aliud
nisi qđ tacite vel iure vel cõsuetudine inest ꝛ deducitur
in pactũ eo modo quo inest ꝛ non alias tunc etiã eccle
sia nr̃a militans non iudicat contractũ vsurariũ vel si=
moniacum.d.l·iij·ff.de lega.i.licet possibile sit ꝙ quo
ad ecclesiam sit ibi vera simonia vel vsura·quia fortas
sis etiam specialiter cogitando de obligatione sua ad
deũ et generali intẽtione ꝛ bene deliberatus nullo mo
do esset intentionis mutuũ faciendi vel sacramentum
amministrandi·sed ad hoc mouetur solũmodo ex hac
spe lucri vel rei temporalis non tamen est tutum habe
re nimis scrupulosam conscientiam·imo si quis talem
habet debet scrupulum qui apud medicos dicitur mẽ
sura valde parua omnino tollere.et se ad manipulum

quod est mensura magis grossa simpliciter reducere: prout ꝯsulit papa in.c.tuas. ⁊ in.c.si q̄stiones. de symo.

¶ Dico autē in diffinitione certū vel verisimile: qꝛ dubium excusat ab vsura. vt patet ex tex.c.nauiganti. de vsu. i duabus vltimis respōsionibus. nec obstat principiū illius tex. qꝛ potest multipliciter respōderi. vno modo. qꝛ nō erat alias mutuaturus nisi ꝓpter illud lucrū et sic lucrū illud fuit pricipale mouēs eum ad mutuū. non autē charitas vel amicitia et sic lucrū recipit effectualiter ꝓ mutuo nō autē ꝓ periculo vel opa mutuātis et ibi indubitāter est vsura vel scḋo illud dubiū non erat verisimile forte: qꝛ fuit modica distantia ⁊ p mare valde securū ⁊ serenū. Et q' ita debet itelligi suadetur ex hoc: qꝛ sequētia declarāt p̄cedentia. l. si seruus plurium. §. fi. ff. de leg. i. Et sic ex quo in duabus vltimis respōsionibus loquitur de emptiōe ⁊ vēditiōe facta in casu dubiū ꝓbabilis videtur etiā q̄ pricipiū ita debeat intelligi. Uel forte periculū illud non fuit mēsuratum iusto p̄cio sed nimis magno/ vel fuit illud periculū expressum in fraudē vsurarū. alias non videt posse assignari aliqua ratio q̄re magis dubiū excusaret in vno q̄ꝫ in alio. Et iō dicendū q̄ quādocunq; in emptiōe vel vēditione vel etiā ex mutuo iteruenit ꝓbabile dubiū lucri q̄ tūc non est cōtractus vsurarius. verbi gr̄a. aliqs veller habere mille modios frumēti in anglia ⁊ venit ad me vt mutuē sibi. et mutuo cum hoc pacto tamē q̄ ego meo periculo deliberabo sibi eos in anglia/ sed volo retrahere mille ducentos vel tricentos. certe hoc casu istud lucrum ducentoꝝ vel tricentorum non est certum vel verisimile propter periculum maris/ sed incertum. et ideo istud lucrum non potest dici vsura quia commensuratur illi periculo. Idem si ego mutuo vobis centum sub conditione tali/ q̄ si eueniat conditio

eritis liber a mutuo· si autē non/soluetis pecuniā mutuatā & aliquid vltra: qr illud lucrū non est certum sed probabiliter dubiū. Et istud qd plus soluitur videtur prouenire per modū cuiusdā sponsionis que de iure est licita vt patet in.l.si gratuitam· alias incipit ptineamus scripsit· §.si quis sponsionem· ff.de prescrip·ver. ¶ Dico in diffinitione ex re aliena quia ex re ppria licitū est plus recipere vt ex possessione p me empta: qcquid venit ex ipsa possessione hoc totum meū est/ licet multū excederet preciū pro ea datū: vt de se patet· Et eodēmodo dico q quicqd recipit ex iure recipiēdi pensionē annuam hoc licite recipitur licet plus recipiatur q̄ȝ pro illo iure fuit solutum quia licet illud lucrum sit certū in ppetuis pensionibus & verisimile in vitalibus tamen quia hoc lucrū nō venit ex re aliena sed ex re ppria· hoc est ex iure recipiendi pensionē pro precio cōpetenti texto· Idcirco illud lucrū non potest dici vsura. Si autē reciperetur lucrum certū vel verisimile ex re aliena tunc esset vsura· Et hinc venit q creditor tenetur fructus pceptos computare in sortē· c·i· & c·conquestus. de vsu. quia res non est creditoris· Si autem res mea ab alio iiuste possessa esset michi creditori data pro pignore cum pacto q non tenetur fructus perceptos cōputare in sortē. tunc illud pactū valeret nec diceretur vsurariū ex quo tunc istos fructus siue istud lucrū non pcipio ex re aliena sed ex propria· et hoc modo intelligitur. d.c.i· & c·cōquestus.i fi· vt infra latius declarabitur. ¶ Dico in diffinitione ex sola temporis dilatione prouenicns· quia si lucrū eueniret ex dependētia conditionis apposite in mutuo vel ex re propria vel ex mora vel interesse vt in·c.salubriter. de vsu· vel ex pena nō fraudulenter apposita. c·fraternitati ·xij· q.ij· vel ex patiētia vt in concessione pecunie ad pom-

pam. vt dicit glo. in. d. c. cōquestus. vel ex spōsione. d. §. si quis pensionē. vel quia suscepit in se probabile periculum vel pro idustria vel custodia mutuātis vel his similibus de quibus in illis versibus.

Feuda fideiussor pro dote stipendia cleri.
Venditio fructus cui velles iure nocere.
Vendēs sub dubio: precium post tēpora soluēs.
Pena nec in fraudem lex commissoria gratis.
Dans socij pompa: plus sorte modis datur istis.

Tunc quia lucrum non venit ex sola tēporis dilatiōe: sed ex aliquo predictorum. idcirco nō dicitur vsura/et q̄a ista diffinitio seu descriptio sit bona ex hoc: quia cuicūqȝ cōuenit diffinitio et diffinitum et econtra. ita quod diffinitio est conuertibilis cum suo diffinito et ecōuerso: prout esse debȝ et habetur in. l. quintus mucius. ij. §. si cui currū ff. de auro et ar. lega. et no. in. l. i. ff. de dolo. et in. l. i. ff. de testa. Ego postmodū hoc mane dū in lecto iacerem cogitaui breuius et melius etiā magis appropriate diffiniri posse hoc modo. Vsura est quicquid sorti accidit. Ita diffinit eam ambrosius in. c. plerīqȝ. xiiij. q. iij. Et ista diffinitio erit clarissima si sciamus q̄ bestia sit sors Et quia hoc non fuit ab henrico de gandauo et suis sequacibus scitū vel intellectuȝ idcirco errarunt et inde omnis error in hac materia vsurarum processit. Cogita ui quod sors capitur diuersimode modis vno modo i bonū. vn̄ scriptū est et cecidit sors sup mathiā. Alio modo i malum vnde scriptū est sup vestem meā miserunt sortē inde veniunt sortilegia. Sed nec vno modo nec alio modo videbatur michi posse capi i ista diffinitione qd per hoc verbū sorti significetur cum in diffinitione dicitur Vsura est quicq̄d sorti accidit quo nō intellecto: impossibile est fundamētaliter intelligere quid sit vsura. Tandem reduci me ad. c. cum sm apostolum. de p̄ben. ibi

satis tex· declarat quid sit sors: etiam quo ad materiã nram dumodo declarat qd sit siue vnde dicatur clericus· Dicitur enim clericus a cleros grece qd est sors siue hereditas latine: quia clericus dicit sortiri siue sequi sortẽ siue hereditatẽ dei· Et sic p illum tex· patet quod illud dicitur sors alicuius qd quis ex natura alicui actus debet sortiri cõsequi vel habere· vnde sors virtutis dicit regnum eternũ: quia hoc debetur virtuti siue virtuosis p virtute. Unde si illud sortiantur assequũtur sortẽ suaz hoc est illud qd debẽt sortiri siue consequi ex actu virtutis· Sors vero vitij siue peccati dicitur ignis eternus· quia ex actu peccati dz quis sortiri ignem eternum: et sic ignis eternus ẽ sors vitiosi siue pctõris· Et hoc modo põt intelligi forte illud euãgelij dñ dicitur sors cecidit sup mathiã· sors enim sua siue illud quod debebat sortiri siue asseq ex virtute sua fuit apostolatus· et sic sors id est aplatus cecidit. intelligo vere non sortialis siue fortunate electionis sup mathiam· Et sic non est verũ dicere vt aliqui somniãt quod mathias fuerat elect p lis siue fortunate electionis sup mathiam· Et sic non est verũ dicere quod mathias fuerat electus p sortẽ siue fortunam siue quod sors illo mõ capta cecidit sup eũ· Quicqd ergo aliqs debeat sortiri ex natura actus vel cõtract quẽ facit illud quo ad eũ est sors: quia hoc sortiri cõsequi vel habere dz ex illo actu vel ptractu· Quid ergo in mutuo esse sortẽ. Certe quo ad eũ cui fit mutuũ non ẽ aliq sors: quia nichil ipse debet psequi seu sortiri· sz quo ad mutuantem sors est pecunia mutuata· et aduerte quod dico quod nõ solũ pecunia mutuata ẽ sors/sed etiã illa obligatio antidoralis. quia benefacientib tenemur benefacere de qua in·l·sedet si·§.consuluit·ff.de pe·here·ita quod si mutuo alicui centum et ille restituit michi in tũc conuẽto centum et cum hoc dat michi decem pure et liberali-

ter/et illa recipio·certe non cōmitto vsurā·Ratio quia nichil sortior vel consequor vltra qđ debeo/et sic nichil sorti accidit: qr ego ex mutuo meo pure ꝛ liberaliter illi facto debeo sortiri siue cōsequi non solū pecuniā mutuatā sed etiā obligationē illam naturalē de qua.s̄·et si illam naturalē obligationē generalē ad benefaciendū·ille sua mera liberalitate estimet ad decem et illa michi det nichil accipio vltra sortē imo accipio sortem siue illud qđ sortiri seu assequi debeo ex isto mutuo per me liberaliter facto·Et cū dicitur de.c.ꝯsuluit·de vsu· et de dicto euangelij Luce·vi·Mutuum dātes nichil inde sperātes·Respōdetur verū esse ꝙ nichil dꝫ sperari pricipaliter ita ꝙ illa spes sit principaliter mouens ad mutuandū·sꝫ si q̄s ex mera charitate ꝛ amicitia mutuat bene pōt spare retributionē scđario ꝛ minꝰ principaliter videlꝫ ꝙ alias sibi indigēti iterū mutuabit vel seruiet vel ꝙ erit sibi gratꝰ qr ex natura ꝯtractus mutui mutuās dꝫ sortiri siue cōsequi hec duo. Primum ꝙ restituātur sibi denarij mutuati·ſm ꝙ ille cui mutuat sit sibi gratꝰ ꝛ naturaliter obligatꝰ ad antidorā· non descēdendo in aīo suo ad speciē aliquā gratuitatis magis q̄ꝫ aliā·Et nisi ita diceremꝰ vix credo i cētū annis fuisse aut hodie esse aliquē etiā theologū qui vnq̄ꝫ mutuaret q̄n esset vsurariꝰ: qr vix aliq̄s aut nullus est tam sctūs q̄ mutuādo saltem nō speret ꝙ ille cui mutuet ex hoc erit sibi gratior ꝛ aliq̄n iterū cōplacebit·et si q̄libet cōscientiā suā non blandiēdo vel mētiendo sibiipi ·mecū facile iudicabit.et hoc nō est sperare illud prohibitum.de quo Luce·vi.imo est istud sperare ꝓmissum vt etiā satis dixi circa illam diffinitionē in verbo nō iure gratuitū.non est aliquid sperare vltra sortē: qr hoc totū est sors vt.s̄.dixi·imo dico plus et qđ mirabilius sonabit in auribus nō itelligentiū videlicet ꝙ nedū licet

secundario sperare illud lucrū antidorale: sed etiā pōt in pactū expressum deduci. dicendo hoc modo mutuo vobis centū cū hoc pacto expresso ꝙ eritis mihi ex hoc gratior vel ꝙ alia vice iterum beneficiatis michi. ꝓbo sic. qꝛ expressio eoꝝ que tacite insunt nichil operatꝰ. l. iij. ff. de le. i. ꝛ. c. dudū. de ꝑsump. sed hoc tacite inest contractui mutui vt ille cui fit mutuum sit ipi mutuanti ex hoc gratior/ vel iterū sibi alias indigēte benefaciat. d. §. cōsuluit. vt. s̄. declaratū est. ergo expꝛssio nichil vitiauit vel faciet cōtractū vsurariū qꝛ hic nō fit pactū de recipiendo aliquid vltra sortē. quia hoc etiā est sors ex quo mutuans ex suo mutuo hoc etiā sortiri siue cōsequi debet vt ille cui mutuat sit gratus: et alia vice etiā benefaciat sibi. Et ꝙ ita necessario oporteat intelligere. ꝓbo sic. Si enī dicamus sortē soluēdo illud qđ quis dat sicut aliqui somniāt. tunc seqretur hoc incōueniens ꝙ oīs homo mūdi habēs bona hereditaria erit vsurariꝰ nedū mētalis sed etiā realis et actualis. ꝓbatur consequētia. quia recipe vel sperare recipere vltra sortē est vsura. sꝫ emēs bona hereditaria speratꝰ plus recipe p se vel per suos heredes q̄ꝫ ꝓ possessione vel domo vel alia re hereditaria dedit: īmo ꝛ cōiter plus realiter recipit sal tē p suos heredes ergo sequitur ꝙ illud qđ plus recipit q̄ꝫ dedit sit vsura: ꝛ p consequēs ipe vsurariꝰ qđ tn̄ nullus theologoꝝ nec etiā Hēri. de gāda. diceret: īmo expꝛssis termis tenet hēricus nec aliqs vnq̄ꝫ in hoc tenuit contra. ꝙ emere possessionē vel domū ꝛ sperare plus ex illa recipere q̄ꝫ ꝓ ea dedit vel etiā plus realiter recipe nō sit vsura. et tn̄ non potest negari quine recipiatur aliqđ vltra sortē capiendo sortē ꝓ precio dato ꝓ possessione vel domo. et sic est laqueatus ipse et oēs sequentes eū.

Quare necesse est vt apperiamus oculos ꝛ itelligamꝰ quid significet nobis hoc verbū sorti positum ī illa qu

ctoritate dñi dicit quicqd sorti accidit vsura est. Et dicamus ꝙ sors aliqñ non est illud qđ datur vt supra satis declaratū est circa mutuū. Sȝ etiā aliquādo nullo mō est illud qđ datur sȝ aliqd aliud. et de hoc pōt esse exēplum i emptionibꝰ ꝛ vēditionibꝰ siue in exēplo ꝓposito. Pono emo vnā domum ꝓ tricentis ꝛ venit aliqua bona fortuna ꝓpter quā loco illā domū quolibet anno pro quiquaginta. et possideo eā octo annis sic i effectu receperim centū vltra ꝑ me data: nunqd illa centū sunt vsura ꝛ tenear ea restituere. Certe oportet dicere si dicamus ꝙ preciū tricentoꝝ ꝓ ipa domo datū sit sors ꝙ sit vsura. Qđ sic ꝓbatur. qꝛ qcquid sorti accidit vsura est: sȝ ista centū accidūt sorti. ergo seqtur ꝙ sit vsura ꝛ sic vt. s. dixi nullus erit emēs rē hereditariā qn ipe emēs sit mētalis vsurarius: imo talis vł saltē heres suus qđ est absurdū dicere. Unde dico ꝙ ad me ementē domuȝ vel aliquā aliam possessionē nullo modo est sors/ sȝ debet dici sors quo ad vendentē: qꝛ vt supra dixi sors est illud qđ quis debet sortiri ex natura cōtractꝰ. ¶ Uideamus ergo qd ego emēs debeo sortiri siue ꝯsequi ex cōtractu emptionis. Certe debeo sortiri siue cōsequi rem emptā cum oibus cōmodatibus ꝛ vtilitatibus suis soluēdo ꝓciū iustū. et sic res empta cum oibus cōmoditatibus ꝛ vtilitatibꝰ suis ē sors mea que debeř ex isto cōtractu. Et sic recipiēdo ex locatiōe domus etiā cēties plus q̄ȝ solui ꝓ illa non dicor aliqd recipere vltra sortem: quia hoc totum est sors. Quo autē ad vendētem sors est iustum preciū: quia illud debet ipse sortiri siue consequi. Si ergo venditor sortiatur aliqd siue consequitur vltra iustum preciū: tunc consequiř aliquid vltra sortē ꝛ ꝑ consequēs cōmittit vsuram. cum generaliter loquēs dicat canon ꝙ quicqd recipitur vltra sortem vsura est: ꝛ sic posset exemplificari in oibus ꝯtractibus

Et de deposito capite exemplū optimū in curia romana in qua sunt aliqui qui deponūt pecunias suas apud bācum sub spe alicui⁹ lucri qđ vocāt gratuitatē ꝛ nisi sperarēt ide lucrū nullomō pecunias suas ibidē deponerent. ¶ In signū cuius si nō fiat eis in prima die anni vel alio vna bona gratuitas. Ipsi reuocāt pecuniā depositā et ponūt i alio banco. Certe hoc est vsura isto ꝯtractu depositi ex quo aliter nō erāt ibi deposituri pecuniā suā qꝛ hoc mō recipiūt aliqd plus q̄ȝ recipere deberēt. et sic vltra sortē qꝛ ex natura cōtractus nō debēt sortiri vel ꝯsequi aliud q̄ȝ restitutioneȝ rei deposite. et modo sortiūtur et consequunt̄ pl⁹ et sic vltra sortē. quare sequit̄ ꝙ est vsura. Non est vera opinio illa quā aliq̄ tenent ꝙ vsura sit in solo mutuo ꝛ nō in aliis ꝯtractib⁹ qꝛ hec opinio reprobat̄ per cōstitutionē ecclesie videlicet p. c. in ciuitate. et ca. fi. de vsu. et. d. c. plerīqꝫ. xiiii. q. iii. vbi dicit expresse tex. ꝙ etiā in emptionib⁹ et venditionib⁹ ꝯmittitur vsura. imo subdit tex. i. c. plerīqꝫ. ꝙ q̄cq̄d sorti accidit siue q̄cq̄d vltra recipit̄ vsura ē. Nec ēt v̄a opīo illoꝝ q̄ dicūt ꝙ vsura nō cōsistit ꝓprie nisi i mutuo solo. i aliis aūt contractib⁹ potest ꝯsistere solū mō improprie. qꝛ ista opinio est capitanea et non reperitur aliquo iure diuino vel humano ꝓbata. imo p̄dicti tex. simpliciter dicunt ꝙ in aliis contractibus consistit vsura et in cōmodato. vt habet̄ deuteronomii. xxiii vbi dicit fratri tuo absqꝫ vsura si idige t cōmodabis ꝛ i aliis cōtractib⁹ vt habet̄ leuitici. xxv. ysaie. xxxiii. et in ezechiele. Et bñ fateor ꝙ in mutuo facilius dep̄hendi-tur vsura q̄ȝ i aliis ꝯtractib⁹ prout etiā sentit tex. in sepedicto capitulo in ciuitate. Vñ est aduertandū ꝙ cōtractus aliqñ sūt illiciti ex forma sui. et tamē i rei veritate nō sūt vsurarii sed liciti. Exēplū pōt poni i mutuo Primo secundū ꝙ posui supra in aliquib⁹ deponenti-

bus i curia romana pecunias suas apud bācū. qꝛ ibi ex forma cōtractus nō dephēditur vsura. et tñ in rei veritate est vsura. Et ecōuerso ponem⁹. Aliquis deponit apud bācū mille. cū pacto expresso ꝙ velit sibi restitui mille ducentos. certe iste cōtractus ex forma sui est vsurarius. et tamē potest eē ꝙ in veritate nō sit vsura. forte qꝛ illa mille erāt deposita ad pompaȝ banci sicut solet fieri florentie in crastino iohānis baptiste et sic i effectu dico ꝙ bene est licitum sicut est licitum locare quancūq; aliam rem dūmodo fraudes cessent. vt dicit etiaȝ glo. in ca. conquestus. de vsu. vel forte deponēs vel mutuans erat mercator solitus licite mercari mallēs dare ducentos de suis q̄ȝ mutuare et carere denarijs tanto tempore. et tamen ꝑ amicitia mutuauit. Certe isto casu licet ex forma sui sit vsurarius non tñ in rei veritate est vsurarius. nec est vsura. ex quo ille mutuans est solitus mercari et sic lucrari ducentos vel plus ad millenarium. et sic non veniunt illa ducenta vt vsura sȝ vt interesse. In emptionibus et venditionib⁹ potest poni exemplū. Ponamus vos emere centuȝ modios frumenti: et si haberetis promptas pecunias i veritate dare vobis quēlibet modium pro vigiti stupheris: sed qꝛ non habetis sed vultis dilationē vēdo quemlibet modium pro viginti quinq; stupheris. Certe iste cōtract⁹ ex forma sui est licitus et nullomō vsurarius. Sed i veritate est vsurarius. qꝛ in veritate recipio et sortior aliquid plus q̄ȝ recipere vel sortiri deberem. quia non deberem consequi in veritate nisi. xx. si haberetis promptas pecunias. et sic nunc propter dilationem recipiendo. xxv. ego recipio quinq; vltra sortem siue vltra iustum precium. Et si aliquis dicat immo istud est iustum precium: ex quo non transgreditur medium iusti precij. Respōdeo ꝙ est iustū preciū ex forma ꝯtrac-

tus sed in veritate ex circunstantia contractus est illici tus. Jdē si emo a vobis cētū modios auene ꝓ. xij. stupheris deliberandos michi in festo iohannis ꝓximo iste ꝯctus nō ē aliquo mō vsurari⁹ ex forma sui. sꝫ i veritate ⁊ ex circūstātia poterit eē vsurari⁹: qꝛ lꝫ non sit certū quātū valebit modius i festo iohānis baptiste qꝛ tñ ē verisił̄e ꝙ tūc pl⁹ valebit iudicabiꝛ vsurarius. qꝛ veri similiꝛ sortior pl⁹ q̄ꝫ debeo. ⁊ sic aliq̄d recipio vltra sortē. et hoc mō pōt itelligi tex. in duo b⁹ vltimis rñsionibus. c. nauigāti. de vsu. principiū etiā pōt itelligi vt. s. dixi. ¶ Circa primā meā diffinitionē videlꝫ cū mutuo tibi centū cū pacto ꝙ illa deliberabo rome. sꝫ volo michi restitui cētū et decēꝫ. Certe iste ꝯctus ex natura sui nō ē vsurarius: qꝛ videor nichil recipere vltra sortēꝫ si illa decē debeo sortiri ꝓ labore ⁊ diligētia mea ⁊ ꝓ periculo i me suscepto. ex circūstātia tñ ⁊ i veritate pōt eē vsurarius qñ scꝫ ego aliter nō esseꝫ mutuatur⁹ nisi esset istud periculū suscipiendū et sic lucrū habendū. qꝛ tūc in veritate ista decē nō soluūꝛ michi ꝓ periculo ⁊ labore sꝫ ꝓ ipō mutuo ex quo sine illo nō fuisseꝫ mutuatur⁹: ⁊ sic sortior pl⁹ q̄ꝫ sortiri deberē. qꝛ nō debuisseꝫ sortiri nisi cētū mutuata. nō aūt illa decē ꝓ labore: ex quo i veritate labor nō fuit cā isti⁹ lucri ꝺ decē. sꝫ i veritate fuit ipsū mutuū. Sꝫ qꝛ eccł̄ia nō iudicat de occultis iō sepius ē multū difficile i istis ꝯtractib⁹ scire an sit vsura vł nō ex quo ex forma sui non fuit vsurarij. Et hoc est qꝺ voluit dicere tex. i. c. i ciuitate i fine de vsu. ꝙ securi⁹ ē abstinere. qꝛ verū ē ꝙ ꝓpꝛ multas circūstātias ⁊ fraudes multiplices q̄ solent i his accidere multa alia possūt poni exempla i locatiōe ⁊ alijs ꝯtractib⁹. sꝫ hec sufficiant. Et patet iā diffinitioneꝫ vsure esse sufficientem et iā absqꝫ aliq̄ supplectione scꝫ ꝙ vsura est q̄cq̄d sorti accidit. Jstis sic positis ad pꝛicipalē q̄stioneꝫ sic dꝛ ꝙ

emere reddit⁹ vitales vel perpetuos non sit contract⁹ vsurari⁹·q̄ꝛ emēs nichil cōseq̄t vltra sortē·q̄ꝛ sors ē ius recipiendi emptū· ꝛ sic q̄cq̄d ex illo iure venit est sors· sicut quicq̄d ex domo ꝛ possessiōe empta venit est sors· Nō ei ē preciū ꝓ ipso redditu solutū.iō plusq̄ȝ pciū da tū ꝑ aliqua domo vel possessione est sors· Sed q̄ꝛ nō ē satis bene dicere nisi et male dictis siue motiuis ī ꝯtra riū respondeat· Jdcirco ad motiua henrici de ganda uo sigillatim respondebo· Et primo ad primum re= spondetur verum esse q̄ in cōmutationib⁹ requiritur iustū preciū·alias cōmutatio est illicita et honesta·de= bet enim p̄ciū eē iustū et equale rei.vt patet ex iuribus ꝓ cōtrariis allegatis·Sȝ est aduertendū q̄ ista iusti= cia siue equalitas non ꝯsistit in indiuisibili prout aliq̄ ymagināt sȝ hȝ vnā certā latitudinē·vt dicit scotus do ctor subtilis quarto sententiarū·et iō dicit ph̄us ī sc̄do ethicoꝝ nō solū bene sagittat q̄ signū tangit·sȝ ille q̄ ꝓ pe sagittat·Unde dico q̄ duplex ē equalis p̄ciȷ̄ vna na turalis vel mathematica:alia vero legalis. Et ista le= galis est duplex sc̄ȝ q̄ preciū alicui⁹ rei ē duplex·vnū est ītrinsecū et de illo ī.l.precia rerū·ff·ad·l·fal.q̄ pre= cia rerū ex cōis regionis estimatione sumūt· Aliud ex trinsecū et de illo loquit textus in.l·i·.§.si heres· ff· ad trebell.dū dicit q̄ tantū res valet quantū vēdi pōt· sȝ q̄ꝛ illud solū dicimur posse qd̄ de iure possum⁹.l·nepos ꝓcul.ff·de ver.signi. Jdcirco istud posse ē estimatum vsq̄ ad mediū iusti precij· Vn̄ statuit lex taȝ canonica q̄ȝ ciuilis q̄ licitū ē ꝯtrahentib⁹ se inuicē decipere vsq̄ ad mediū iusti precii·vt dicit tex·in ·l·ij·.§.ī precio·ff. de mino.et in le·rē maioris precȷ̄.C.de rescin·ven.et ī ca·cū cā de emp·et ven·cū similib⁹ qd̄ est intelligēduȝ de deceptione reipsa sine fraude·nō aūt de fraude vel deceptione consilȷ̄·Duplex est eni finis consilȷ̄ scilicȝ

reipsa. vt habetur institu. qui et ex qui. cau. §. i fraudē hoc est dicere. licitū est venditori absq3 dolo fraude et mendatio rē emptam pro decē. vel rem cōmuni estimatione decē nūmos valentē vendere pro quindeci. qz lz hic non sit equalitas precij naturalis vel mathematica est tn̄ equalitas precij legalis ex quo emēs nō reperitur deceptus deceptione vel fraude consilij. nec etiaz deceptiōe seu fraude reipsa vltra medium iusti precij. Iustū enim preciū secūdū cōmunē estimationē regionis supponitur esse decem. ergo sequitur q medīū iusti precij sūt quinq3. et per cōsequēs sequit q emens p xv. non est decept9 vltra mediū iusti precij. Sed si res valēs decē venderetur pro. xv. tūc enī non esset equalitas precij. immo esset emens deceptus vltra mediuz iusti precij. et ideo rescinderetur cōtractus per iura superius allegata. Et quod dictū ē de vēditore respectu emptoris dicēdū ē de emptore respectu venditoris hoc est si res valēs decē emeretur pro quinq3 valeret ēptio qz venditor nō est deceptus vltra mediū iusti precij. qz iustū preciū supponuntur esse decē: ergo mediū iusti p̄cij sunt quinq3. sed quattuor sunt vltra mediū iusti p̄cij et ideo talis contractus per quē res valēs decē cōmuni estimatione emitur p quattuor non valet. sz erit rescindendus p dictā. l. rem maioris. C. de rescin. ven. et cap. cum causa. de empt. et vendi. que iura cum suis similibus hoc modo redduntur plana et plene intellecta. ¶ Ad propositum ergo dico q in emptionib9 istarū pensionū vitalium vel perpetuarū est omnino equalitas precij ad ipsam rem emptā. quia cōmuni estimatione hominū regionis tantū estimatur valere ius recipiendi decē rideros in anno ad vitam alicuius sicut centum rideri semel in promptis denarijs. Item et ius recipiendi. x. rideros i anno perpetuo. quantū ducen=

tes semel impromptis. Quid ergo si ius percipiendi decem rideros in anno vēderetur pro centum et·xx·vel xxv·semel·sicut alique ciuitates quādoqꝫ vendere solēt·Certe dico ꝙ cessanti bꝰ fraudibus et malis circunstantijs posset ista emptio et venditio optimo iure valere·ex quo nō esset deceptio vltra medium iusti precij Imo circūstantijs bonis attentis posset illud preciū esse bonum et adequatum preciuꝫ forte·quia propter hoc ius soluendi et percipiendi·x·singulis annis sup tali ciuitate communi estimatione hoim bene valet centuꝫ et.xxv.Similiter diceram ꝙ possunt emi.x·rideri annuatim ad vitam pro·l·rideris semel dūmō alias cessarent fraudes siue dummodo hec emptio non fieret in fraudē vsurarū propter quas fraudes vitandas communiter per viam statuti est ordinatum precium istaꝝ pensionum vitalium infra quod emi non possunt· Et multum bene et sancte propꝭ multiplices fraudes hominum et indignationem nature ad malū vt dicit grego·in prohemio decre·Cessante tamen statuto et supposito ꝙ nichil fieret in fraudē vsurarū absqꝫ dubio ex forma cōtractus emptio·x.rideroꝝ pro·l.rideris ī prōptu valeret· qꝛ hoc est iustū preciū et equale ipsi rei nō equalitate naturali vel mathematicali vt superius dixi sed ex equalitate legali ex quo nō transcenderet mediū iusti precij·Similiter dico ꝙ potest valere emptio pensionū.x.pro centū ad vitam vnam. Item et ad vitas duas vel tres:qꝛ cōmuni estimatione hominū tātū valent centū rideri semel ī promptis sicut pēsio ad decē·ad duas vel tres vitas. Vel etiā si centum rideri cōmuni estimatione non tantum valeant sicut decem ad duas vel tres vitas·sed sicut decē ad vnam vitam tantū quia licet hic sit inequalitas mathematica non tamē est inequalitas legalis·hoc est vltra medium iusti

p̄ecij·et ideo valet contractus vt·s̄·dictuȝ eſt·hoc tñ
ſemꝑ debet intelligi niſi ſtatutū vel cõſuetudo obuia-
ret. vt q̄ꝛ diceret ꝙ ꝑ cētū ridierijs in pꝛõprijs denarijs
nõ poſſet emi penſio de decē·niſi ad vnā vitā tm̄. Iteȝ
debet intelligi dūmõ ceſſent fraudes vt ſepiꝰ ſupꝛa di-
xi·ita ea que dixi procedūt ex natura cõtractus vt ipſe
contractus valeat·nec vicietur ꝓpter hm̄oi iequalita
tē naturalē ex q̄ adeſt eq̄litas legalis p̄cij·Sȝ certe ex
circunſtātijs de quibꝰ ſe īfoꝛmare iudex poſſet·talis cõ
tractus põt vitiari·Et eſt verū ꝙ i iſtis emptionibꝰ pē
ſionū maioꝛ depꝛehendiť fraus vſurarū q̄ȝ in alijs cõ-
tractibꝰ·Et hoc ideo·q̄ꝛ pꝛeciū iſtarū non eſt ita facile
vel nõ ita cõmuniter ſolet variari ſicut variantur pꝛe-
cia aliarū rerū vel ex tēpoꝛe vel ex multitudine vel ex
alijs multis·Et ſic apparet clariſſime ſolutū pꝛimum
contrariū ſiue pꝛimuȝ motiuū henrici de gādauo q̄ꝛ i-
mo in emptionibꝰ iſtarū pēſionū vitalium vľ perpetua
rū interuenit iuſtū pꝛeciū.nec excedit illud valoꝛeȝ rei
empte imo eſt ſibi equale ſcȝ cõmunē eſtimationē re-
gionis licet foꝛtaſſe nõ ſit ſibi equale equalitate idiui-
duali naturali vľ mathematica·nec hoc opoꝛtet vt.s̄.
ſatis oſtēſum eſt. Poſſet etiā deduci ꝑ deductionē ad
incõueniēs.q̄ꝛ ſi hoc requireretur ſequereť pꝛimo ꝙ oēs
mercatoꝛes mundi quātuncūq; iuſti eſſent damnādi.
q̄ꝛ nullus eſt eoꝛū qui non vendat rem plus q̄ȝ valeat ⁊
ſic vltra equalitatē pꝛecij loquēdo de equalitate natu-
rali ſiue indiuiduali·Itē ſequereť ꝙ ſi emo vnā poſſeſ
ſionē vel domū valentē cõmuniter omnibus deductis
x·ſingulis annis ꝑ ducētis ꝓut cõiter emi ſolet et veni
at caſus pꝛout ē poſſibile ꝓpter cariſtiā ȝ bladoꝛū vel
aliā quācūq; rē ꝙ recipiā de tali domo vel poſſeſſiõe ſic
empta infra·x·vel viginti annos tricēta ꝙ iſta emptio
et iſta perceptio vltra pꝛeciū ducentoꝛū per me ſolutū

erit iniusta qꝛ si requiritur equalitas precij indiuidua lis seu mathematica · clarū ꝫ esset ꝙ non esset iusta em ptio. imo ꝙ ego tenerer recipere vltra prout cōmunit homines intelligūt sortē · et quicq̄d sorti accidit vsura est · de cuius tñ descriptionis itellectu latius supra di ctū est. sed istud est inconueniēs ergo et illud ex quo se quitur. et per consequens remanet clarū ꝙ recipere ex re empta plus q̄ȝ sit empta non faciat inequalitatē p̄ cij ipsius rei. sed estimatio cōmunis regionis est illa q̄ facit equalitatē vel inequalitatē precij. semp tñ habet illa estimatio cōmunis latitudinē suā legalē vt supra dictū est · Et sic qꝛ decē rideri annui ad vitā cōmuni esti matione estimāt tantū sicut centū rideri semel in prō ptis et decem rideri singulis annis perpetuo quan tū ducenti rideri semel in promptis. et ecōtra. Idcirco sequitur ꝙ hic in istis emptionibꝰ interuenit iustū pre ciū et equale preciū · Nec valet plꝰ res ēpta hoc est ius recipiendi decē singulis annis ad vitam annuatim q̄ȝ valerent centū semel in promptis denarijs/ vel decē · p petuo q̄ȝ ducenta in promptis · Et in isto fuit vnus pri cipalis defectus opinionis henrici de gandauo ·
¶ Ad scḋꝫ motiuū hērici ꝺ gādauo dixit ꝙ q̄cq̄d sorti accidit vsura est · Dico ꝙ in istis ēptionibus pensionuꝫ vitaliū vel perpetuaꝝ nichil accidit sorti. nec aliq̄d re cipit emens vltra sortē qꝛ totū est sors vt satis declara tum est in vltima diffinitione seu descriptione vsure ·
¶ Ad tertium motiuum henrici de gandauo quo di cit ꝙ nummisma siue pecunia inuenta est non vt sit ter minus sed mediū cōmutationū hocē vt non esset merx siue res empta sꝫ esset mediū emptionis ⁊ venditionis Respondetur ꝙ in istis emptionibꝰ vitalibꝰ vel perpe tuis non emitur pecunia · quia hoc non licet vt probat henricus, sed emitur ius recipiendi singulis annis tā

tam pecuniā qđ ius recipiēdi potest cadere sub estima tione nūmismatis ⁊ debito ⁊ iusto precio mensurari: qꝛ licet istud ius sit res icorporalis. insti. de re. cor. vel incor. in prin. non tamen est ius spirituale vel spirituali annexū. et ideo pōt vendi ita bene sicut ius eundi per fundū meū potest vēdi vł ius hauriēdi aquā ex puteo meo vel aliqđ simile. Et sicut istđ ius eūdi ⁊ aquā hauriendi pōt deberi non solū a re rei. sed etiā potest ꝓ tali iure obligari ꝑsona vel perpetuo vel ad vitā alicuiꝰ ita etiā pōt ꝓ isto iure esse obligata nō solū res ꝫ etiam sola ꝑsona. quia etiā ꝑsona potest dari in obsidē vt habetur in. c. ex rescripto. de iureiurā. Et in oibus istis casibus pecunia est mediū emptiōis: ⁊ in casu nr̄o ius recipiendi. x. singulis annis est merx siue res empta. qđ idē est. d. l. i. ff. de cōtrahen. emp. Nō autē est merx siue res empta ipsa pecunia siue ipa decē que percipiūtur singulis annis. imo ista sunt oino diuersa ius eūdi per fundū tuum ⁊ ipse fundus vel ius hauriendi aquā ex puteo tuo. et ipse puteus qđ facile ꝓbatur insti. de re. cor. ⁊ incor. in pn̄. ⁊ per totū. ti. ff. ⁊. C. de seruitu. et ff. de seruitu. vē. cū multis aliis. ¶ Itē ⁊ ratiōe illa. qꝛ vnū potest subsistere sine alio/possum eni habere ius recipiēdi. x. singulis annis qđ tamē in rei veritate nichil percipiā. Item possum habere decē ⁊ nō ius percipiendi decē. Et sic qꝛ possunt separari ⁊ separati cōseruari clarū est ꝙ differunt realiter. Et sic quia non pecunia sed ius recipiendi singulis annis pecuniam est res ēpta. Idcirco vt etiā dicit quidā Bardus doctor theologie multū subtilis. licet recipiam multo plus q̄ꝫ ego solui ꝓ tali iure nō dicor cōmittere vsurā: qꝛ quicqđ recipio ex re mea ꝓpria recipio hoc ex iure recipiēdi per me empto sicut non dicor cōmittere vsurā si ex possessione vel domo empta per lapsum annoꝝ multo plus

q̄z pro illa solui recipiam. ¶ Quid enim si emā vnam domū que cōmuni estimatione non valet nisi tricentos equites. et emptione facta ego loco eam pro. xl. vel. l. quolibet anno et sic īfra octo vel decē annos recipiam plus q̄z ego solui ꝓ ea nunq̄d illud qđ plus recipio erit vsura: videtur ꝙ sic. q2 aliq̄d videtur recipi vltra sortē Sed credo ꝙ nullus erit theologus q̄ hoc dicat: q2 non recipio hoc ex re aliena sed ex re ꝓpria. quare ĝ si emā ius ꝑcipiendi. x. singulis annis ad vitā meā pro centū vel ꝑpetuo pro ducētis ⁊ recipiā illa decē. xxx. vel. xl. vel. l. annis: ⁊ sic multo plus q̄z cētum vel ducēta ꝑ me tradita recipiā. Aliquis theologus dicet me hoc casu magis vsurariū vel istud lucrū esse magis vsurarium quā in casu precedēti. certe nulla subest ratio: quia sicut ibi ita ⁊ hic recipio istud lucrū ex re mea ꝓpria ⁊ ꝑ me empta: hoc est ex iure percipiendi ista. Nec ego dico2 in vno vel in alio casu aliquid recipere vltra sortez īmo sicut possessio empta et quicq̄d ex eadē percipitur est totū sors ita hoc ius recipīēdi decē singulis annis ⁊ quicq̄d ex illo iure percipitur hoc totuz est sors quo ad me licet illa centū vł ducēta que ego do ꝓ illo iure quo ad ipsum venditorē illius possessionis vel etiā illi⁹ iuris singulis annis percipiēdi decē sit totum sors vt supra declaraui in vltima diffinitione vsure. Et ad illud ꝙ dicit dato ꝙ posset emi istud ius ꝑcipiendi nō tamē debet per se emi immediate sed aliquo alio mediante vt sic videatur recipere ex re sua hoc nichil est dicere. si eī pōt aliqua re mediāte vł aliq̄ seruitio q̄re nō potuit īmediate. Certe nō est ratio diuersitatis īmo vt bū fatetur Mēricus oportet tūc dicere ꝙ sit iusto ꝑcio estimabile. et si sic q̄re nō poterit ita bū vendi īmediate sicut mediāte. certe nichil ē dicere vt etiā dicūt scot⁹ ⁊ robertus anglic⁹. ¶ Itē si ꝓ seruitio michi īpēso possim me

obligare alicui ad certos redditus ſm Henri. tunc qa
ſeruitiũ iſtud eſt nũmiſmate ſiue pecunia mẽſurabile
ſiue eſtimabile apparet ꝙ ꝑ ipſa pecunia quã valet il-
lud ſeruitiũ me poſſum ſimiliter obligare. Itẽ nunqd
ille redditus ad quẽ me pro ſeruitio michi a te impen
ſo obligaui poteſt ꝑ te alteri vẽdi certe ſic ſcđm eum.
Cur ergo non potuit vendi a principio certe nulla po-
terit aſſignari ratio. qꝛ ſi eſt vẽdibilis a te ergo ⁊ a me
eadẽ ratione: et non eſt rõ diuerſitatis. ¶ Ad quartuꝫ
motiuũ Henrici de gandauo quo dicit ꝙ vendens vel
transfert in ementẽ. ſatis dictũ eſt. ꝫ. quia non eſt verũ
imo transfert rem etiã realiter diſtinctã a pecunia que
quolibet anno percipitur. quia ipſe transfert ius perci
piendi iſtam pecuniã ſiue penſionẽ: quod eſt quedam
res incorporalis oĩno etiam realiter diſticta ab iſta pe
cunia que quolibet ãno ꝑcipitur que eſt res corporalis
¶ Et dũ vlterius dicit ꝙ vendens manet dñs rei. Re-
ſpondetur negando. quia licet vendens michi ius eun
di ꝑ fundũ ſuum remanet dñs rei hoc eſt ipſius fundi.
quia ille non vendidit ſed ſeruitutẽ in fundo ſuo: et il-
lius ſeruitutis formalis michi vẽdite ãmodo nõ manet
dñs licet cauſalem retineat. imo illam ſeruitutem ſiue
illud ius eundi ꝑ fundũ ſuũ transfert in me: ita etiã di
co in ꝑpoſito noſtro ꝙ vendens michi ſeruitutẽ vel ius
ꝑcipiendi decẽ a ꝓ eo ſingulis annis nõ retinet rem vẽ-
ditam/ imo illã in me transfert. Res enim vendita eſt
ius percipiẽdi illa decem vt ſuperius dictũ eſt. et illud
ius venditor transfert in me. Sicut ſi aliqs venderet
michi quãdiu viuerẽ ius eundi ꝑ fundũ ſuum vt ꝑ illo
obligaret tantũmodo ꝑſonam ſuam vel daret fideiuſ-
ſores nõ autẽ obligaret aliquã rem ⁊ ſic ſi plus recipiã
ex illo iure ꝑcipiẽdi qꝫ ego dedi. ergo nichil recipio ex
re aliena imo recipio ex re mea ꝓpria: ita vere ſicut qñ

ego plus recipio ex possessione vel domo empta q̄z sol
ui pro illa etiā non dicor aliquid recipere vltra sortem.
vt supra tactū est. ¶ Ad quintū motiuum quo dicit ꝙ
emptio istarū pensionū imittitur soluz fortune sicut lu
dus taxillorꝫ. Respondeo ꝙ non imittitur soli fortune
imo imittitur respectu iuris incōmutatiōibus ordina
tis. hoc est rationabili estimationi ſm cōsuetudinem ꝛ
cursum regionis: ita ꝙ ſm illam nullus dānificetur sz
equalitas seruetur. qꝛ vt pluries dictū est tantuz valet
ius ꝑcipiendi decē singulis annis ad vitam sicut valet
centū in promptis. et ius percipiendi decē singulis an
nis perpetuo quantum ducenta semel in promptis.
¶ In signum cuius cum ducētis equitibus in prōptis
potest emi fundus terre q̄ redderet decē perpetuo. et si
vltimū est licitū scdꝫ omnes cur non eadē ratione erit
licitū emere ius percipiendi decē singulis annis perpe
tuo ꝓ ducentis in promptis. De ludis autē qui sunt li
citi et qui illiciti dixi in. c. ex litteris. de vita ꝛ hone. cle
rico. ¶ Ad sextum. ea facilitate qua hoc dicit hēricus
ea facilitate posset negari ꝙ aliq̄s hoc sibi dixerit. et si
aliquis sibi dixit possibile est. imo verisimile est ꝙ ille
verū non dixit/ vel si dixit verū tunc credendū est ꝙ lo
quebatur nō in vniuersali sed in aliquo particulari ca
su. ibi forte fuit aliqua circunstantia illicita vel fuerit
simulata emptio in fraudem vsurarū. ¶ Ad septimū
motiuū henrici quo dicit ꝙ propter diuersitatē opinio
num: opinionē suam tanq̄z securiorez esse tenendam.
Respondeo primo ꝙ sua opinio nō est securior imo est
dānatiua infinitarum animarū. Iste enim emptiones
pensionū sunt ita cōmunes ꝑ totū mundū ꝙ vix est ali
quis qui non habeat pensiones vel perpetuas vel ad
vitam ꝛ omniū illorum anime essent dānate ſm opini
onem henrici de gandauo quare sequitur ꝙ non est sua

opinio securior imo perniciosior ⁊ periculosior. ¶ Secundo dico q̄ vbi est dubiū probabile vel tale qḋ inducat discrimen vbi verū est q̄ qs debet sequi securiorem opinionē nec exponere se discrimini. Sed vt dicit Pe. de pau. patriarcha hierosolymitanus dist. xxxvij. scḋi sniaꝝ. ad hoc q̄ homo dicatur se exponere discrimini oportet incertitudinē esse. non tantū scrupulosam ⁊ leuem sed valde probabilem: alias non pōt argui qs de discrimine vel peccato mortali q̄ se illo dubio stante periculo cōmittit et sic debet ītelligi dictū Eccli. iij. Qui amat periculū peribit in illo. Probabilis enī certitudo sufficit in moralibus et ꝓpterea est consiliū secundū eundē q̄ in materia morali nō ita faciliter ⁊ ita cito iudicetur pctm̄ mortale: maxime quādo alij doctores dicunt talē rem bene ⁊ recte fieri posse. Consilium est etiā tales scrupulositates non verisimiles nō ostēdi cōscientijs simpliciū: quia nichil inde venit nisi inquietudo cōscientie. Et scḋm ista debet intelligi dictū Augustini dū dicit. Tene certū ⁊ probabile ⁊ dimitte incertum. Alioquin si omne dubium induceret discrimē vel peccatū mortale sequeretur q̄ nunq̄ȝ aliquis mercator ascenderet mare: quia posset submergi/ vel aliquis doctor iret ad scholas p gradus qr posset frangere tibiā. illud ergo qḋ quis debet tenere certū ⁊ vitare incertum debet ītelligi quādo illud incertū est incertū vel improbabile. sed in casu nostro nō est certius illo quod tenet henricus de gādauo vt supra ostensum est. Itē qr eiꝰ opinio nullo modo est verisimilis nec iducit dubiū verisimile. imo ꝯtria opinio est absq̄ȝ scrupulo tenēda. qḋ probatur. qr vt solet notari per glosaȝ ⁊ doctores in. l. qḋ cum filiū. §. fi. ff. ad trebel. et voluit etiā idē henricꝰ in suo quarto quolibeto. q. xxxiij. Quādo sunt diuersitates opinionū doctoꝝ ita q̄ dubitatur que opinio sit

seruanda tunc solet haberi respectus ad tria. Primũ que opinio imittitur fortioribus melioribus ꝛ verisimi lioribus rationibus. et si ille sunt equales tunc solet vi deri et scđo pro qua opinione sunt plures doctores. et si sunt eque multi tunc ꝛ tertio solet videri q̄ sunt maio ris auctoritatꝭ. Sed in casu nostro meliores efficacio= res ꝛ verisimiliores sunt rationes ꝑ opinione cõtraria opinioni Henrici de gandauo imo ipsemet videt va= cillasse in opinione sua. dicit em̄ in. xv. q. scđi quolibe= ti ꝙ opinio sua videtur sibi vera teste deo. sed forte in= quit decipior et res aliter se habet q̄z michi apparet: ꝛ cũ aliud apparuerit quocũqꝫ docente vel etiã cõtrariũ determinãte absqꝫ omni ꝓfessione ꝛ rebellione paratꝰ ero obedire ꝛ sic quia ipsemet vacillat pauca fides est sibi adhibenda. ¶ Scđo sunt ꝑ ista opinione plures doctores ꝛ ꝑ opinione Hen. sunt valde pauci. et ꝙ ista emptio ꝛ vẽditio pensionũ sit licita tenent plures do= ctores et etiã hẽrico ꝛ suis sequacibus multo fortiores et maioris auctoritatꝭ. In primis em̄ pro ista opinio= ne ꝯtra henricũ de gandauo est bernardus quidã do= ctor theologie q̄ est malleus suus ĩ pluribꝰ dictꝭ ꝛ spãli ter in isto. et rñdet ad rões suas pͥcipales vt. s̄. ostẽ sum ẽ. Pro ista etiã est scotꝰ doc. ille subtil' in q̄rto sen= tẽtiaꝝ. Itẽ robertꝰ anglicꝰ. Itẽ hẽricꝰ oyta al's decya. Itẽ goffredus de fõtibꝰ q̄nto suo quolibeto. q. xiij. Itẽ vlricꝰ. Itẽ monardus de ordine minoꝝ ĩ sum. sua. Itẽ astẽsis etiã de ordie minoꝝ ĩ sum. sua de casibꝰ lib. iiij. ti. xi. ꝛ allegat host. itẽ ricardꝰ de media villa etiã de= cretoꝝ doctor de ordĩe minoꝝ ĩ quadã q̄stione de q̄libꝫ dũ tñ seruet equalitas ſm estimationẽ cõem nõ ꝙ illa eq̄litas precij ꝛ rei empte sit in indiuiduali vt. s̄. dixi. Et tenẽt etiã alij ꝛ spãliter scotꝰ. Item magister iohes gerson cancellarius parisiensis. Itẽ mgr alexãder lõ=

bardus minister generalis ordinis minorum in quodam suo quolibeto in ciuitate ianuēsi p eū deciso: qui recitat oēs magistros parisienses quos audiuerat preter vnū idē sensisse ipo astense audiēte vt dicit. Item dn̄s guillermus Cardinalis sancti marci vtriusq; iuris doctor idē determinauit tempore pape martini. ¶ Ultimo pro ista opinione cōtra Henricū videtur esse papa: quia ipe scit et tolerat emptiones istarū pensionū. et fuit hoc a papa scitū et toleratū legitimo tēpore. quare videt ipe eē pro ista opinione immo videtur de hoc introducta sufficiens et legitima cōsuetudo prout apparet ex aliis p me dictis in quodam alio quolibeto. ¶ Ibi expediui sub quodā cōpendio materiā cōsuetudinū/ prescriptionū/ ac acquisitionis et amissionis possessionū tam naturalis quā ciuilis imo dicitur q felice recordationis. Martinus papa quintus illam opinionē expresse per bullam suā hanc approbauit et cōfirmauit a clero vratislauiensis ecclesie specialiter cōsultus. ¶ Item pro ista opinione sūt plures alii doctores theologi et iuriste cōiter omnes. Quare sequitur q ista opinio est vera et tenenda et illa henrici de gandauo oīno reiicienda. tum primo. qz non innititur alicui bone rationi: vt patet ex solutione argumentorum per eū factorum. tum scdo. quia contra opinionē suā sunt multo plures doctores q̄z pro ea. tū tertio. qz doctores qui sunt contra eū sunt multo maioris auctoritatis: et sic istud septimū motiuū suum nichil valet immo remanet oīno confiscatū. ¶ Ad octauū motiuum Henrici de gandauo quo mouetur auctoritate Goffr. dicentis q vsuram committunt qui pecuniam dant abbacie vt ab ea recipiant certas possessiones. alii dicunt pensiones tenendas toto tempore vite sue vel donec eis restituatur pecunia. ¶ Respondeo q istud dictū goffridi intelligitur qn̄ aliqui tradūt pecu

niā abbatie ꝛ recipiūt ꝑdiū abbatieq̄ꝰ sīn ꝯparatiōe va let plꝰ ad vitā hoīs q̄3 valeat pecunia tradita· vel loq̄r i casu mutui qñ aliq̄ ꝓ mutuo pecunie sue recipiūt fru-ctus abbatie vel alicuius predii abbatie absq3 aliqua emptione vel predii vel iuris percipiendi talē redditū singulis annis. Et vbi emerēt adhuc cauēdū est ne em ptio fiat i fraudē vsuraꝝ· qz lz hoc posset stare i foro cō tētioso ex forma ꝯtus deꝰ tñ scit cogitatiōes hoim· vt dicit tex. in fi· c. i ciuitate de vsu. Uel loq̄tur gof. qñ ec-clesie nō possunt alienare sine ꝯsensu superiorū qz tunc hmōi venditiōes intelligūr potiꝰ ipignerationes· ꝛ iō fructꝰ debēt cōputari i sortē· et q̄cq̄d recipir vltra vsu-ra ē· ca· i· et. ij· et. c· cōq̄stus· de vsu· Et q̄ hoc casu loq̄r sc3 ꝑdiū abbatis ipignerar suadetr ex hoc qz loquir qñ creditor debet recipere fructꝰ donec pecunia restituatr et sic videtr q̄ loquatr i mutuo· Si vero gof· loqueretr d̄ vera nō simulata emptione tūc eiꝰ auctoritati nō esset credēdū ex quo nullomō ꝓbat. et multi alij et eo mlto maioris auctoritatis tenent ꝯriū· vt. s̄· dictū ē· Ex q̄bꝰ oībꝰ satis apparet responsū ad quodlibetū principale michi ꝓpositū· Et ꝓ maiori declaratiōe ifertr vna ꝯclu sio ex qua iferuntr multa correlaria. Usura est lucrum nō iure gratuitū certū vel verisimile ex re aliena ꝓ so-la tp̄is dilatiōe ꝓueniens. Nullꝰ pōt dari casus ꝑ ius diuinū vel humanū canonicū vel ciuile in quo vsura di catr licita siue ꝯtus vsurariꝰ licitꝰ. ¶ Nō est ꝯtus vsu rariꝰ si ego mutuo alicui cētū ad vnū vel duos annos· cū pacto expresso q̄ me liberet a quodā debito ꝑ eū a me extorto siue iniusto. ¶ Inter spūalia pōt esse q̄ cō-tractꝰ nō sit vsurarius si mutuē ciuitati mille cū pacto q̄ ero liber de non soluēdo talias collectas vl' assisias donec illa mille michi restituantr· ¶ Mutuans lucru3 nō sperās s3 gratis oblatū recipiēs nō est cēsendꝰ vsu-

rari⁹. ¶ Mutuās ex mera liberalitate ⁊ dilectiōe pri cipaliter. licet secundario speret de aliqua retributione siue remuneratione. non est propterea dicend⁹ vsurarius. ¶ Non est ꝯctus vsurarius si tibi volenti ducere blada ad angliā mutuo mille saccos frumēti cū pacto expresso ꝙ illa tibi deliberabo ī anglia sꝫ pro illis mille modiis debes michi restituere mille ducentos vel quigētos. ¶ Nō ē vsurari⁹ ꝯctus si nūc emā cētū modios auene deliberādos ī festo io. ꝓ rio ꝓ p̄cio tali sicut tunc cōmuniter valebūt sec⁹ si precio illo quo nūc valēt ¶ Nō semp facit vsurā lucrū ex re īpignerata ꝓueniēs sꝫ illud semp teneor cōputare in sortē: etiā scđm casum decretalis siue. c. salubriter. de vsu. ¶ Nō est cōtract⁹ vsurarius si mutuo vobis centū cū pacto expresso. ꝙ si dn̄s legatus alamanie debite reformet terras legationis sue ꝙ lucrabimini illa centū et si nō dabitis michi centū. xxv. ¶ Non semp facit vsurā lucrū etiā certuꝫ et pactū expressum ratiōe pecunie etiā veraciter mutuate ꝓueniens. ¶ Mercator solit⁹ mercari legitime mutuans amico multū īstanti et indigēti centū mallēs in veritate de suis soluere decē q̄ꝫ mutuare: nisi mutuaret ex amicitia faciendo pactū vt sibi in fine anni restituātur centū et decē non peccat nec est contract⁹ vsurari⁹. īmo laudādus non vituperandus. et bn̄ laudand⁹ eēt si gratis faceret. ¶ Campsor hui⁹ oppidi lōbard⁹ aliquis vel alius mercator mutuās michi ī louanio cētuꝫ quibus indigeo in curia. potest absqꝫ periculo vsure facere pactū de eisdem centū in curia deliberandis. et sibi suo tempore cū aliquo etiam certo et determinato lucro restituendo. ¶ Pensiones annue vitales et perpetue et maxime perpetue licet non excusarentur ratione dubij siue non certi verisimilis lucri. ipse tamen sunt licite nedum de iure humano ciuili vel canonico. sꝫ etiā

iure diuino. ¶ Pensiones vitales et perpetue sunt li-
cite et nō vsurarie: nō solū si emantur sup aliqua re vel
fundo sed etiam si emantur super aliqua villa vel ciui
tate vel etiā aliqua priuata persona. principali vel fi-
deiussoria. et non solū ad vnam vitā sed ad duas tres
plures ve. Et non solū si emantur ad rationem denarij
p. x. sed etiā pro. viij. vel. vij. dummodo hoc habeat
generalis ipsius consuetudo. nec reddit talē cōtractū
illicitum. pactum redēptori communiter apposui so-
litum. ¶ Licet predicta oīa sint simpliciter vera ipsa
sunt intelligenda cum debitis circūstantijs et q nichil
fiat in fraudem vsurarum. Et ideo quia sepe cōmittū-
tur fraudes et qr etiam tales contractus disconueniūt
reipublice. Idcirco tutū est ab illis poti9 abstinere nec
se periculo alicui submittere. cum cogitationes homi-
num omnipotenti deo nequeunt occultari: vt dicit tex.
ad litterā in. c. in ciuitate. de vsu. Si tamen contract9
tales fiant circūstātijs malis exclusis de seipsis bñ va
lent omni iure nedum ciuili et canonico/ sed et diuino.

¶ Expliciunt clarissima opera diuersorum doctorum
in tabula descripta. Parisius impressa per Johannē
Lambert expensis Magistri Durandi gerlier commo
rantis in vico mathurinorū ad intersigniū de lestrille
faulx veau. Anno dñi millesimo quingentesimo septi
mo. Die vero secunda mensis octobris.

Reliure Buisson
Mars 1986

RE

